Nagy Bandó András

Úton-útfélen

Magyarnak születtem
Eddigi életem során megkíséreltem
emberré válni.
Magyar emberré.

AZ ELSŐ
– többszörösen átdolgozott és javított –
KIADÁS

A szerző kiadása, 1986

A szedés a Kner Nyomdában készült, Békéscsabán
Széchenyi Nyomda K-609 Győr, 1986
Felelős nyomdavezető Nagy Iván igazgató
Megjelent 18,6 (A/5) ív terjedelemben
A kiadvány elkészítésében közreműködött
A MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ
MASPRINT
VÁLLALATI GAZDASÁGI MUNKAKÖZÖSSÉGE

ISBN 963 500 465 6 – 1. kiadás (1986)
ISBN 963 500 570 9 – 3. kiadás (1987)

"A hivatásos magatartás a legjobb védőpajzs,
életre-halálra csak a szent meg az amatőr játszik."
(Heinrich Böll: Egy bohóc nézetei)

RÖVIDÍTÉSEK (Röv.):

dr.	doktor
dr. A.	dr. Akula
é.	én
t.	te
.	ő
. é	pont én
m . é	miért pont én?
f.	F.
i. e.	időszámításunk előtt
ny. i. e.	nyári időszámításunk előtt
i. m.	idézett mű
n. i. m.	nem idézett mű
r. a. b.	idézett alak
i. sz.	időszámításunk szerint
é. sz.	énszerintem
j.	Jé!...
k.	könyv
K.	szerelmi szabadfoglalkozású nő
l.	lásd
n. l.	nem látom
k. n.	kalauz nélküli kocsi
k. n. k.	kocsi nélküli kalauz
r.	részetek
M. R.	a mi részünk!
szd.	század
	a kölcsönadott század
t. i.	tudniillik
n. i. t.	nem illik tudni
t. k.	tudni kéne
n. t. r.	nem tudhatunk róla
t. r. d. n. b. r.	tudunk róla, de nem beszélhetünk róla
n. t. r. h. m. t. r.	nem tudnak róla, hogy mi tudunk róla
tk.	tulajdonképpen
t. k.	te káromkodsz
sz. t. k.	szintenként káromkodunk
IKV	Isten Kezében Vagyunk
Q.	Qrva
v.	vers
W.	két vers
W. C.	Válogatott Critica
NBA	Nagy Bandó András
V.	Vége

Előszó helyett

"Kedves Nagy Bandó András!
Azért írok, mén úgy érzem, meg kell valahogyan köszönni azt, hogy június elején Miskolcon olyan nagyszerű előadást tartott.

Gyakran járok a Diósgyőri Vasas Művelődési Központ rendezvényeire. Sajnos az elmúlt időszakban többször előfordult, hogy a van színész, előadóművész elkésett, olykor egy órát is vonunk. Mindig volt kifogás: elromlott a kocsi, nagy a forgalom Budapest felől.

Szinte meglepődtem, amikor már jóval az előadás előtt láttam, hogy ma nincs semmi probléma, és a közönség is szép számban gyülekezik. Csak azt tudom mondani, csalódtam a műsorban – kellemesen!

Magasan jobb volt, mint amire számítottam. Tetszett a műsor felépítése is. Sokkal közvetlenebb volt a hangulat egy ilyen beszélgetés után. Szinte nem mint előadót, hanem mint közeli barátot hallgatja így a közönség.

Már hamarabb akartam írni, de közbejött az érettségi, ugyanis most vizsgáztam.

Különben az ilyen előadások után szoktam azon gondolkozni, hogy milyen jó az, ha valaki így el tud szórakoztatni, és ugyanakkor el is gondolkodhatok egy-két dolgon.

Sok a humoros rész az előadásban, és ez jó. De az is jó, hogy vannak benne olyan részek, melyeken érdemes elgondolkodni.

És én tudom, nem szereti ezt a szót, hiszen a műsor elején is kérte, ne ez legyen a megszólítás, de egy ilyen este után csak ezt lehet mondani: aki ezt így tudja mondani, előadni, az művész!

Még egyszer köszönöm az estét.

Sokáig fogok emlékezni erre a műsorra!

Tisztelettel: Sipos Jutka Miskolcról"

Ez a levél 1985. július 22-én érkezett. Azon a napon, amikor tervezett könyvem szinopszisát elkészítettem. Nem ez volt az első olyan levél, melynek olvasása közben jóleső borzongás söpört végig a hátamon. Ismeretlen ismerősöktől sokszor érkezik olyan levél, melyben megköszönik azt az estét, melyet sikerült emlékezetessé tennem, éppen az ő közreműködésükkel.

Hogy mégis ezzel a levéllel kezdtem ezt a könyvet? Hogy mégis egy ismeretlen barátom levelét tettem ide bevezetőként? Úgy érzem, Sipos Jutka épp azt foglalta össze a maga módján, ami számomra manapság a legfontosabb: esélyt adni a derűnek, miközben könny szökik a szemünkbe ...

Tíz évvel ezelőtt léptem a szegedi tanárképzős kollégisták elé magányos nevettetőként "önálló est"-nek kikiáltott összeállításommal, még nem tudtam, legfeljebb sejthettem, hogy egy teljes évtized elteltével fontosabbá válik számomra a közös gondolkodás, a bugyborékoló nevetést meg-megtörő szívbe markoló érzés és az elgondolkodtató mulattatás, valamint a baráti együttlét a közönséggel, mint a "gondtalan" vihorászás, céltalan kacagtatás s a viccesen elmés nevetgélés.

A lehetőség mágneserejű csábítás: jó érzés tudni, hogy a velem szemben helyet foglaló közönség egy-két órán keresztül felszabadultan szórakozik, és a hasát fogva, könnyeket hullajtva nevet...

"Szép a forrás – fürödni abban!"

Sokszor engedtem a csábításnak. Egymást követték azok a számaim, melyek könnyed hangulatukkal, közérthetően csavaros poénjaikkal fölvidították az embereket, mosolyt csalva azok arcára is, akik épp a legborúsabb napjaikat élték át.

Akkoriban kevésbé volt fontos számomra az együtt gondolkodás öröme. Ma már megoldások után kutatok.

És vajon milyen megoldások lehetnek?

A legfontosabb talán a helyes arány keresése és megtalálása.

A – nem öncélú! – poénok megválogatása és elhelyezése.

A céltudatos építkezés, mely mindig a végcélt szolgálja.

És talán a legfontosabb: a körülrajzolható, kitapintható és mindenkit foglalkoztató téma megválasztása s a közös gondolkodásra késztető kidolgozása.

Amilyen nagy öröm, hogy egy-egy előadás nevetést hoz, olyan nagy bosszúság lehet az est után rádöbbenni: "Igen, tényleg jót nevettünk, de..."

Ha üres este maradt, semmit sem ért a mulattatás...

Látni kell azt is, hogy egy estén át szellemes írásokkal, jó poénokkal, fontos témákat boncolgatva, ízléses előadásban kacagásra bírni a közönséget nem kis dolog.

Tudni kell viszont, hogy egy-egy ilyen estbe be kell lopni azt a feszültséget, melyet egy-egy meglévő igazságtalanság, gyarlóság, gonoszság megbolygatása hozhat.

Meg kell keresnünk azt az utat, melyen a közönség közelébe férkőzhetünk; úgy kell szórnunk, hogy az oldott nevetés mögött sikerüljön gondolatokat ébresztenünk. Ezzel a véleményünkre kíváncsi nézőket véleményük kimondására bírhatjuk, hiszen a felkavart gondolat az előadás után kimondva már közössé válik.

Úgy kell véleményt mondani, hogy azzal rokonszenvet ébresszünk egy ügy iránt, hogy megnyerjük a hallgatóságot ennek az ügynek, így a fölvázolt megoldási lehetőséget a maguk gondolataival már továbbfejleszthetik. Lassú folyamat, sok türelmet kívánó előadói munka, de megéri. Mostanában többször felötlik bennem: én változtam meg, vagy a világ változott meg körülöttem? Másképp látom a közönséget, vagy másképp gondolkodom közös dolgainkról?

Egy biztos: a "jó ügy" az, amiért régen is előadtam, s ma is. Talán ma egy kicsivel közelebb állok a "jó formá"-hoz is.

Tudom: bennem tíz éve is ugyanez a szív dobogott.

Ugyanez a fordítva tekercselt agy dolgozta ki az ötleteket.

(Hányszor halljuk: "Az a pihent agyad!..." Pihent agy?... Egy humorista agya nem lehet pihent! 25 órás munkanapokat tart! A humorista minden percben valamin töri a fejét. Egyszer lekapcsolt, s azóta kikapcsolhatatlan. Társalgás, olvasás, kirándulás, sport közben is valahol másutt jár az agya, pontosabban lágyon is ott jár, amíg be nem ugrik az ÖTLET!... Az agyunk szelektál: ami fontos, azt rögzíti, ami fölösleges, azt kitörli, mielőbb papírra kerül az ötlet színejava, s ettől kezdve újra munkálkodhat az agy: jöhet a következő téma!)

Tíz éve is ugyanez a lélek kényszerített esetenkénti könnyhullatásra, s a szív-lélek-agy hármas szövetsége tartott elém mécsest, hogy bekukkanthassak a még föl nem fedezett mélységekbe is.

Mégis: akkoriban – be kell vallanom – az volt számomra a legfontosabb, hogy az emberek "jól érezzék magukat".

Akkor még nem sejtettem – nem is sejthettem! –, micsoda felelősség, milyen óriási lehetőség és milyen hatalmas népművelői fegyver került a kezembe a neveltetésre alkalmas tehetség csiszolgatásával!

Manapság, amikor a rádiós és tévés szereplések következtében egy-egy este több száz, néha több ezer emberrel találkozom, már sokkal fontosabbnak érzem a baráti-szellemi-érzelmi kötődést a jókedvű derűn keresztül, mint a csupán hahotát kiváltó műsoros esteket.

És mintha egyszerre támadt volna föl bennem ez a törekvés a közönség hasonló irányú igényével: naponta érzem és estéről estére éreztetik velem, hogy szeretetre, barátságra, emberségre, őszinte, egyenes beszédre, értelmes gondolatokra, megoldatlan gondok megoldására és szép szóra várnak azok, akik egyébként szeretnek nevetni is...

Úgy érzem, jókor – talán a legjobbkor! – jöttünk egymásnak.

A gyermekkorom óta bennem lakozó őszinteség, a szeretni vágyás és a közösség megteremtésének jó érzése most, ebben a feszültséggel teli világban kerülhetett a "fogyasztóim" asztalára.

Fölkínálom magam: itt vagyok, nincs titok, a tiétek vagyok, és értetek!... Ha értetek!...

Minden egyes találkozás egy szellemi-szerelmi együttlét.

Mindkettőnkben ott ég a vágy: legyünk együtt!

Adjuk át magunkat az őrületnek!

Szabadjára engedhetjük gondolatainkat, fantáziánkat!

Találkozásunk mindkettőnk öröme.

Kell, hogy mindketten ugyanazt akarjuk, ugyanazt szeressük: gondolatokkal és poénokkal összefonódni egy szét nem választható ölelésben!...

És ne oltsuk el a lámpákat!

Nemcsak ereznünk kell egymást: találkozni kell a tekintetünknek is, hogy a visszajelzést egy szempillantásból is tudjuk, találkoztunk, értjük és érezzük egymást.

És ezért már érdemes volt összebújni!

Emlékezetes találkozás maradt.

A derű mint a friss akácméz édesíti az ajkunkat.

Napokon, heteken keresztül adhat megnyugvást, biztatást, sőt.

Azt hiszem, mi, humoristák orvosok vagyunk egy picit...

Mert mi ez, ha nem gyógyítás?...

Megvizsgálunk egy kórt, papírra vetjük a diagnózist, aztán megírjuk a magunk receptjét a pácienseinknek, hogy a baj felderítése után az embereket is "felderíthessük"!...

A lappangó betegség hamarabb pusztíthat, mint amit fölfedtek.

Úgy érzem: nemcsak fölfedünk, de valóban gyógyítunk is.

"Ráolvasással"!...

Tíz év távlatából a mai – jóleső! – sikerek fényében sokkal nehezebbnek érzem a munkámat, mint a kezdet kezdetén, pedig akkoriban mindent nehezebb volt elérni. Más tette akkor nehézzé az előrelépést, és más most.

Abban az időben az ismeretlenséget kellett legyőznöm úgy, hogy elfogadtassam magam, s meghívásokat kapjak, hogy előadassak.

Ma, amikor a meghívások háromnegyedét már elvállalni sem idom, mert az időm véges, ez már nem gond. De éppen ebből következik a mai gond: vajon hogyan sikerül újítani, frisset kitalálni és írni, meglepetést okozni egy-egy újabb személyes találkozás során, vagy pedig én is beleszürkülök az "elfogadott gyakorlatba", hogy éveken keresztül is lehet ugyanazzal a műsorszámmal "büntetlenül" föllépni, hiszen a közönség úgyis elfelejti a poénokat, csupán "látni akar".

Az utóbbi kényelmesebb lenne, de hitem szerint erkölcstelenebb is. Aki képtelen megújulni, az csak vegetálni tud. Számomra ez elfogadhatatlan.

Ha a tévés és rádiós számaimat úgymond sikeresnek tekintem, aminek következtében meghívásokat kapok, s tegyük föl, hogy egy bizonyos színvonalat hordoztak ezek a számok, akkor tudomásul kell vennem: a személyes találkozás alkalmával, egy-egy előadáson is meg kell felelni, mégpedig minimum azon a szinten, vagy inkább azt emelve. Nem mehetek a színvonal alá, mert az akkora csalódást okoz, amit lehetetlen helyrehozni.

Marad tehát a megoldás: újat kell írni és újat előadni.

Aki ezen a pályán képtelen újat leírni, azt hamar "leírják"...

A tévében vagy rádióban bemutatott számomat nem ismételhetem, mert föltételeznem kell, hogy akik jegyet váltottak, azok már ismerik őket. A siker több, alaposabb és jobb munkára kötelez.

Aki nem él közöttünk, talán nem is sejti, milyen ördögi kört teremt az efféle hozzáállás.

Kész egy szám, bemutatom a tévében, sikeres lesz, újabb meghívások érkeznek, melyeket elfogadok, s újra csak újat írok, hogy azzal léphessek föl. Újat írni alig marad idő, hiszen már kora délután kocsiba ülök, aztán irány az ország valamelyik vége, ott föllépés vagy föllépések, aztán éjszaka indulhatok vissza, s mondjuk már akkor egy-egy új ötlet jut az eszembe rádióhallgatás közben... Kevés pihenés, másnap késői ébredés, telefonok sokasága, s mire kidolgoznám az új számot, mire átlapoznám a reggeli újságokat, mire elrendezném a családi ügyek valamelyikét, már újra a kocsiban ülök, s elindulok a másik irányba...

Hogy változatos legyen a nap, mindehhez hozzájön egy-egy tévés próba vagy felvétel, egyeztetés egy szerkesztővel, aztán rádiókabaré-próba, majd fölvétel...

És hogy még érdekesebb legyen, amikor végre szusszanni tudnék, beugrik egy autószerviz, egy gázjavítás a lakásban, egy bedöglött tévé s egyéb apróságok...

És közben fogynak a percek, s "a pulzusom meg van számaivá"... Fokozódik bennem a feszültség, mert az eredeti elképzelésem szerint már reggel az írógép mellett ültem volna...

Aztán persze föl kell adnom, s gyakran nemcsak írás marad el, le a megszokott olvasás is, mely az előbbi kavalkádnál sokkal nyugodtabb órákat kívánna...

Többször föltették már a kérdést: ilyen tempó mellett mikor születnek a számaid? Honnan jönnek az ötletek? Mikor van időd, hogy megírd őket?...

Ma sem értem, hogyan sikerül mindezt megvalósítanom... De valahogy mégiscsak összejön. Innen is, onnan is lopva az időből.

Sokszor képzeltem Koppánynak magam: ha "négyen lennék", talán minden könnyebben menne...

Panaszkodom?... Dicsekszem?...

Csupán rögzítem a "szürke" hétköznapok őrületét...

De mint ahogy mondtam: a siker erőteljesebb munkára kötelez.

És számomra csak az a siker, amit kemény munka és kitartás hozott.

A sikeren vissza kell tükröződnie a befektetett munkának.

De úgy, hogy a látvány élvezője, a közönség ebből semmit se vegyen észre, s a legtermészetesebbnek tűnjön a legfantasztikusabb "mutatvány" is!

De éreznie kell, hogy mennyi munka van a produkció mögött!

A mutatványosnak pedig tudnia kell, hogy a siker pillanata a végzett munka öröme.

Ezt érezve a sok-sok óra és nap feszültsége eltűnik az arcáról, mert ráébred, hogy sikerre vitte a játékot.

És tulajdonképpen ezért a pillanatért történik minden!

Ezért nem számít, hogy karikás szemmel s fáradt, megviselt aggyal bolyongunk a nálunknál sokkal vidámabb – felüdülésre váró – emberek között, miközben minden idegszálunkkal a majdan bemutatandó produkciót érleljük.

Ezért nem számít, hogy néhanapján fölrobban a lakás és a család a feszültségtől!...

Család...

"Szeretett hátországunk"!...

És mit kapnak cserébe a türelmükért?... Egy látványt: ülök az íróasztalomnál, összenőve az írógéppel...

Gondolatokkal telve, mondatokat csiszolgatva, szenvedve a pontosítás változataival, komoly és kemény munkába merülten...

Ha valaki látna az írógépemnél, s nem ismerne, eszébe sem jutna, hogy humoristának nézzen... Inkább hasonlítanék egy végrendeletét fogalmazó atyafihoz!...

A mindennapok őrlődéséből kirekesztem őket, napokon keresztül "elérhetetlen" vagyok számukra, s egyetlen értelmes mondatra sem futja *az* időmből...

Talán ezért van, hogy elpártolnak a barátok, vagy hogy szoros barátságok alig-alig születnek. A számaim születésekor képtelen vagyok "beszélgetni", nem tudok leülni "egy italra".

És amikor úgy tűnik, már minden kész, s összejön egy "beszélgetés", már ott áll előttem egy újabb szép feladat, melynek a megoldása ismét az íróasztalhoz kényszerít...

Úgy érzem, egyedül az nyújt némi "vigaszt", hogy amit megírok, az sokkal több embernek okoz örömöt, s egyszeriben több barátot teremt... Tágabb világnak, nagyobb tömegnek készül az "ajándék", melynek átadását mindig izgalommal várom...

Aki a mi életünket éli vagy ismeri, az tudja: nagyrészt a közönségé vagyunk... És értük vagyunk...

Munkamániás vagyok.

Szeretem csinálni azt, amit csinálok.

Ez a kikapcsolódásom, ez a "bekapcsolódásom", ez a mindenem. (Természetes velejárója az utóbbi évek őrült rohanásának, hogy telente és nyaranta hosszabb időre kivonom magam a

forgalomból, mert szeretnék pár év múlva is "élőben" készíteni fölvételt!...)

A kitartás sikert hoz. Nehéz munka.

Megtartani még nehezebb! Újabb erőbedobás, újabb erőpróba. És természetes, hogy ilyen hozzáállás mellett örömöt jelent Sipos Jutka levele s a többi levél, mely visszajelzést ad...

Öröm a kimondott vagy megírt érzés és gondolat, hiszen a kialakíthatatlan barátságok helyett sok-sok barátot sikerült szerezni... Jó érzés tudni, hogy Sípos Jutka számára épp az volt fontos abból az estből, amit magam is annak szerettem volna tudni...

És való igaz: tiltakozom az ellen, hogy "művész úr"-nak szólítsanak, de Sipos Jutka számára az előadás volt művészi, az élmény jelentett művészi élményt, s ez még akkor is jóleső, ha én inkább amatőrnek érzem magamat... A szívemből beszélek...

Nem vállalhatom a "művész úr" megszólítást.

Valaha falusi gyerekként rúgtam a labdát az eperfás grundon, s abban az időben mindenkit úrnak hittem, akinek két nadrágja és tiszta kalapja volt.

Akkor most hogy vonulhatnék be a köztudatba "művész úr"-ként?

Egyébként – véleményem szerint – a humorista valami különleges keveréknek, valami egyedire sikerült korcsnak számít ebben a fajtisztának mutatkozó művészvilágban, így aztán a "művész" és az "úr" is idegen tőle.

A humorista valahol lélekbúvár is egy kicsit... Talán egy kicsit költő is... De benne lakozik a festő, a szobrász s talán még a virtuóz bűvész is.

A különféle művészetek iránti érzéket – tehetséget? – is ott hordozza magában, de mivel nála a nagyagy és a kisagy szerencsésen helyet cserélt, vagy talán furcsa módon összekeveredett, nem tud más lenni, mint humorista.

És persze valahol kubikos is, szántó-vető is, esztergályos is egy kicsit, de főleg "marós"!...

Bennünk bujkál a bányász, a kéményseprő, talán még az utcaseprő is, mert ha mindazt nem tudjuk megélni, "amit az utca emberei" megélnek, akkor jobban tesszük, ha a lantot letesszük...

A humorista egyszerűen csak humorista.

De a humorista a pokolban is úr!

Számunkra az a legnagyobb megtiszteltetés, ha a nevünkön szólítanak bennünket.

A közönség és mi összetartozunk, barátok vagyunk, s a barátok nem urazzák egymást...

És különben is: oly sokan vannak, akik a saját presztízsükért érdemtelenül koptatták már a művész úr megszólítást!...

– Hány éves vagy?

– Harmincnyolc... Gyakran megesik, hogy gyerekek, fiatal fiúk vagy lányok megismernek az utcán, s látom, beszélgetni, kérni vagy kérdezni szeretnének, de nem tudják, hogyan szólítsanak. Ilyenkor én szólítom meg őket: nézd, az én lányom 15 éves, vele is tegeződünk, úgyhogy te is tegezz, és szólíts csak nyugodtan Bandónak!"

(1985, Fészek Magazin – interjúrészlet)

Az előbb említett miskolci műsor június 3-án hangzott el a Hétfőn hétkor sorozat keretében.

Ihos Jóska barátomat kértem meg, legyen a segítőm az esthez tartozó kérdezz-felelekben, s nézőktől pedig papírlapok kiosztásával kértük, hogy kérdezzenek bármit, igyekszem egyenes válaszokat adni.

Hét óra öt perckor léptünk színre.

Mindössze öt perc kellett az összemelegedésre.

Kértem a közönséget, felejtsék el azt, hogy egy "fővárosi művész" érkezett ide, és ne szólítsanak "művész úr"-nak. Inkább üljünk együtt baráti körben.

Nekem is könnyebb lesz a dolgom, a hangulat is fesztelenebb lesz. Ezt követően három és fél órán keresztül együtt maradtunk.

Ezen az estén is eszembe jutott: már ezért az egy estéért is érdemes volt elkezdeni ezt a pályát!...

"Tisztelt Nagy Bandó András!
Szeretném utólagosan még egyszer köszönetemet kifejezni azért a csodálatos estén, amelyet intézményünkben Önnek köszönhettünk!

Kiváló műsorát – amelyen 550 ember emlékezetesen szórakozott – utólagos visszhangként az év legjobb műsorának titulálták, teljes joggal. A több mint háromórás műsor végig magas színvonalú volt, ami ugyancsak profi munkára vall.

Engedje meg, hogy intézményünk dolgozói nevében kívánjak további működéséhez sok sikert, jó egészséget abban a reményben is, hogy az intézményünket rendszeresen látogató közönség újra itt láthatja majd új műsorával.

Németh Tibor
igazgató"

Olyan örömök értek előadói életem során, hogy ha elraktározhatóak lennének, talán négy-öt életet is kiszolgálnának.

"Bandó
A Kossuth mozi előtt várakozunk...
– Csak tudnám, hol késik?...
– Biztosan öltönyben jön!...
– Ááá, az nem is illene hozzá!...
– Jöhetne már!...
És jött.
– Elnézést a késésért, időzavarban vagyok állandóan!...

A kis kék Golfból ezekkel a szavakkal szállt ki egy szakállas, fiatalos férfi, s már rohant is a mozi felé.

– Felőlem azonnal kezdhetjük!...

Néhány perc elteltével megállították a vetítést, s máris a színpadon állt Nagy Bandó András, egyszerű bársonyfarmerban, rövid ujjú ingben. Az öltöny elmaradt... A vastaps viszont természetesen nem. És ekkor még meg sem szólalt, csak a közönséggel összekacsintva intett, köszöntve mindenkit.

Bandó fogalommá vált humoristaként, emberként, előadóként egyaránt. A humoristák között egyedi hangvételével sajátos színfolt, talán egyike a legjobbaknak; ez már igazán ízlés kérdése.

Néhány száma politikusabb az átlagnál. Megkérdeztem, nincs-e benne félsz, kell-e félnie emiatt egyáltalán? A válasz egyértelmű: – Nem a haza, nem a rendszer ellen beszélek, hanem szólok mindarról, ami nem jól van, ami nem úgy van, ahogy lenni kéne. Az »érted haragszom!« elkövetője vagyok. Nem hunyok szemet semmiféle probléma fölött. Nincs megoldhatatlan gond, és nekünk is keresnünk kell a megoldásokat!

És ez még mindig csak Bandó egyik arca. Megpróbálom megmutatni Bandát, az embert.

Bevallom, féltem a beszélgetéstől, tartottam attól, hogy egy híres emberrel nehéz lesz szálat találnunk, amin elindulhatunk.

De Bandó nem művészként, hanem átlagemberként beszélgetett velem. Sem több, sem kevesebb nem volt és nem akart lenni senkinél. Egyszer sem ereztem, hogy fennkölt lenne, és ezt éreztük a színpadon eltöltött egy órája alatt is.

– Fogsz-e változni? – kérdeztem tőle.

– Remélem, nem. Ilyen akarok maradni. Ha megváltoznék, abbahagynám.

– Példaképed?

– Nincs. Mozaikokból összeáll az emberben egy elképzelés: Karinthy Frigyes, Molnár Ferenc már szinte mindent kitalált, Hofi Géza ki tudta találni magát, Sándor György okos humorával

imponáló, Örkény gyilkos szatírájával kápráztat el. Nem szégyen mástól tanulni, de én nem bújhatok más bőrébe!

– Népszerű vagy, szeretnek. Megéri csinálni?

– Megéri, de nem pénzben mérem. Ha nem szeretnének és én nem szeretném, abbahagynám.

– Én hiszek neked, Bandó!

Takács Emese, Kisfaludy
Diákújság, Mohács, 1984"

"*... bársonyfarmerban, rövid ujjú ingben. Az öltöny elmaradt."* Igen, az öltöny rendre elmarad.

Mert az öltöny nyűgöt jelent számomra. Megköt, görcsbe merevít, nem enged kibontakozni. Volt rá példa, hogy öltönyt öltöttem: álltam feszesen, kényszerű görcsben a közönség előtt, s mintha nem is én lettem volna!

Viselni tudom, viselkedni nem tudok.

Meg kell vallanom, még az is zavar, ha túl magas színpadra kell állnom a közönséggel szemben. És az is, ha reflektort irányítanak a fejemre. Az meg pláne, ha az öltöny kalodájába kell zárni magam.

Mert ha igaz – és én hiszem! –, hogy a mesélő ember a baráti kör része, s mi, humoristák ilyenek vagyunk, akkor nem passzolhat a képbe, hogy magasabbra állítanak, mint a többieket, hogy több fényt kapunk, mint ők, és úgy csillogunk-villogunk, akár a Halászbástya. Amiről és amiért szólok, akikről és akikért írok, azok közelebb állnak a bársonyfarmerhoz és az egyszerű inghez, mint a szmokinghoz. Én a valóságban tapogatok, az élet sűrűjében vizsgálódom, emberi problémákat keresek és dolgozok föl. És a problémák nem a szmokingok világában adódnak, hanem az overallok világában. Nevethetnékem támad, ha arra gondolok, hogy festettem volna szmokingban például a Kocka utca ablakában mint anyagi gondokkal küzdő kisember!...

Nem mutatkozhatom többnek sem annál, amilyen vagyok, s annál, akiért szólok, akinek a problémájáról beszélek. Egyszerűen öltözködöm, olyan vagyok, mint bárki más, aki ott ül a nézőtéren. Az öltözékem jelzés is. Tudnia kell a közönségnek, hogy összetartozunk.

Hiszem, hogy aki humoristaként "szórakoztat", az nem művészvendég. Ő az, aki fölvállalja, hogy kimondja azt is, amit a többi nem tud, nem mer, nem akar. Ő a disznótoros vacsorák anekdotázója, ő a kocsmák Háry Jánosa, kávéházi asztalok központi figurája, ő a mesélő ember.

1984 tévészilveszterében öltönyben olvastam föl a nézők egész évi levéltermésének "javát" – bár ne tettem volna!... –, meg is lett az "eredménye": gyenge voltam, mint a harmat. Édesanyám levele volt a legtömörebb kritika, amit valaha is kaptam:

"Fiam! A szilveszteri tévéműsorban csinos voltál, de a rádiós műsorod meg jobb volt."

1983 őszén sajátos vállalkozásba kezdett alig egytucatnyi középkorúan fiatal humorista és színész. A Telepódium új arcát próbáltuk keresni, esetleg megrajzolni, hogy az addig megszokott "színpompásan meseszerű kavalkádot" fölválthassuk legalább egyetlen alkalomra életszagú produkciónkkal, mélyről jövő, egyedi hangzású jelenetekkel és monológokkal, hogy fölvillanthassunk valamit az elképzelt jövőből – már ami a kabaré jövőjét illeti, mert a témával igenis a jelenben jártunk! –, hogy csináljunk valamit, ami elüt az eddig elfogadott Telepódiumoktól mind tartalmában, mind küllemében. A műsor a Telepohár címet kapta, szerkesztője Farkasházy Tivadar volt, rendezője pedig Verebes István.

Az eddigiek során megszokott jelképesen valótlan díszleteket egy állandó építmény váltotta föl, mely egy kocsmát volt hivatott életre kelteni a maga valójában, pulttal, könyöklőkkel, hordókkal, a kocsmába betérő figurákkal, azokkal az emberekkel, akik vagy a problémáikat hordják be a bágyasztó italbűzbe, vagy ott iszogatva próbálják föltárni megoldatlan gondjaikat. Szóval életbe vágtunk!

Nem sokkal a Telepohár első megbeszélése előtt olvastam egy cikket a Magyar Ifjúságban, új lakásba költöző fiatalokról. Mivel akkor is éppen "Kocka utcás" anyagok után kutattam, a leggyakrabban előforduló panaszokat és szavakat aláhúzogattam, s egyszerre csak kitisztult kép

tárult elém: ezek az emberek egyfolytában vártak, kölcsönkértek, küldözgetve lettek, a melósok pedig ettek, ittak, s ritkán dolgoztak. Tehát a téma mindennapos, de benne rejlett egy új lehetőség, egy jónak tűnő találmány.

Megírtam a vázlatát, s megmutattam Farkasházynak. Tetszett neki. Megnézte Verebes, tetszett neki, s továbblépést javasolt: csak az igék maradjanak meg, egy kis bevezető, egy jó slusszpoén, és kész. Hazavitte, rendet rakott az igék között, s másnap a kezembe nyomta, hogy ez a javaslata.

Hazaérve újradolgoztam, hogy tanulhatóbb legyen. (Az egymás után következő igék logikája nem volt a legszerencsésebb.)

Kialakult a kép, de a "mű" sorsa még nem dőlt el. Verebes véleménye szerint ezt színésznek kell megcsinálni, s nem lenne szerencsés, ha én mondanám el. Mivel volt másik számom is, azt mondtam, rendben van, adjuk oda színésznek. A kiválasztott Benedek Miklós lett, a szerencsés pedig én. Ugyanis két nap múlva visszahozta a számot Benedek, ezzel a – számomra boldogító – kijelentéssel: "Ezt képtelenség megtanulni!..." Verebes rám hagyta: "Csináld meg te!" Aztán baráti gondoskodással adott szakmai útmutatást, bár – mivel én írtam a számot – magam is éreztem, hogy hogyan kell majd megcsinálni.

Benedeknek igaza volt: a szám szinte megtanulhatatlan volt. Kétszáz ige követte egymást a szavak labirintusában, s egy egész hetem ment rá, hogy megtanuljam. Még ma sem értem, hogy lehet, hogy a gyerekek – bár nem a teljes szöveget, de – két nap múlva kívülről fújták lent a játszótéren.

SZÓPANEL

Mi csak lakni akartunk... Lakni egy lakásban...
Mivel nem volt lakásunk, ahol lakjunk...
Beadtuk... Bevették... Vártunk...
Érdeklődtünk. Megnyugtattak. Vártunk.
Érdeklődtünk. Elküldték. Vártunk.
Érdeklődtünk. Biztattak.
Érdeklődtünk. Nem biztattak.

Módosítottuk. Beadtuk. Bevették. Visszaadták.
Kijavítottuk. Nem vették be.
Csatoltuk. Sóhajtottak.
Megsúgták. Megértettük.
Félrehívtuk. Odacsúsztattuk.
Bevették. Iktatták.
Vártunk. Vártunk. Vártunk. Vártunk. Vártunk.
Odaszóltunk. Megígérték.
Vártunk. Várattak.

Fenyegetőztünk. Értesítettek.
Megnéztük. Tanakodtunk.
Legyintettünk. Elfogadtuk.
Kölcsönkértünk. Kölcsönkértünk. Kölcsönkértünk. Kölcsönkértünk.
Ígértünk.
Leszámították. Kiszámították. Beszámították.
Levonták. Kivonták. Betudták.
Kölcsönkértünk.
Befizettünk. Kifújtunk. Aláírtuk. Átvettük.
Ráfizettünk.

Kimentünk. Bementünk. Lefeküdtünk. Felavattuk.
Kölcsönkértünk. Körülnéztünk.
Felébredtünk. Meglepődtünk.

Hiányzott, letört, lemállt.
Leesett, lefolyt, levált.
Beomlott, kifakult, lötyögött.
Beázott, kinyílt, csöpögött.
Fölpúposodott, megrepedt, széthasadt.
Bepenészesedett, visszahajlott, beragadt.
Beszorult, búgott, elrohadt.
Bedugult, zúgott, fölrobbant.

Összegeztünk. Számba vettünk.
Felsoroltuk, leírtuk, beadtuk.
Vártunk, vártunk, vártunk, vártunk, vártunk.
Odacsúsztattuk. Kijöttek.
Megnézték. Bólogattak.
Beírták. Kihúzták.
Fitymáltak, mellébeszéltek. Tagadtak, hazudoztak.
Átpasszoltak, elutasítottak.
Pereltünk, elvesztettük. Fellebbeztünk, nyertünk!!!
Vártunk.

Odacsúsztattunk, kijöttek.
Odacsúsztattunk, megnézték.
Odacsúsztattunk, kölcsönkértünk.
Nekikezdtek. Abbahagyták.
Ettek.
Ittak, ittak, ittak, ittak, ittak...
Ettek.
Ittak, ittak, ittak.
Eltűntek, vártunk, elvesztek.

Sírtunk. Dühöngtünk. Bosszankodtunk.
Mérgelődtünk. Ordítottunk. Toporzékoltunk.
Megvadultunk. Megőrültünk.
Kijöttek. Lefogtak. Megkötöztek. Elszállítottak.
Átvizsgáltak. Ott tartottak. Kezeltek.
Pihentettek. Kiengedtek.
Megnéztük. Úgy maradt.
Mellémegy, csorog, csöpög.
Kiesik, beesik, lötyög.
Kidől, bedől, zörög.
Menekülünk! Meghirdetjük.
Érdeklődnek, megnézik, menekülnek.
Meghirdetjük, eljönnek, röhögnek.
Meghirdetjük, beugranak!... Röhögünk!...
Megalkuszunk, megveszik, kifizetik.
Kiköltözünk. Élünk!!

Halunk!
Eltemetnek, örülünk.
Nem csorog, nem megy mellé, nem csöpög.
Nem esik ki, nem esik be, nem lötyög.
Nem dől ki, nem dől be, nem zörög.
Megnyugszunk. Örökre.
Ámen.

A Telepohárban nem kellett öltönyt öltenem, szmokingba bújnom, nem voltam arra kényszerítve, hogy – nem örömömben, de – kibújjak a bőrömből, s nem kellett mássá válnom ahhoz, hogy a tévé adásába kerülhessek.

Adva volt a mindennapi használattól patinássá érlelődött farmerem, és kaptam hozzá egy egyszerű garbót.

Ez volt – úgymond – a jelmezem, tehát az az öltözék, melyben bárki betévedhet – föltűnés nélkül! – egy kocsmába.

Olyan lehettem, mint a hétköznapjaimon. Úgy voltam öltözve, mint bármikor a sétáim, vásárlásaim során.

Cirkuszba járók jól tudják: a bohóc groteszk jelmezt ölt, hogy még harsányabban mutathassa meg a puszta valót. Számait képtelenség lenne hétköznapi öltözékben vagy művészszmokingban végigcsinálni.

Valahol itt van a ütök nyitja: egy humorista a groteszk való bemutatásához "nem öltözhet" föl. Nem lehet a "kisember" mindennapos gondjait fényesen csillogó öltözékben hiteles indulattal elmondani. Márpedig a mi témáink csak nagy ritkán jönnek a "felsőbb körök" világából...

"Kedves Bandó!
Szeretem igazmondó stílusodat, melyet tréfába öltesz, s melyben kegyetlenül kimondod az igazságot.
Sokáig emlegetjük, amit mondtál.

Varga Anikó, Hódmezővásárhely"

A humorista problémaérzékeny ember. (Kell hogy az legyen!) Aki nem tud dühöngeni, aki nem tud bosszankodni egy-egy igazságtalanság láttán, aki nem képes észrevenni a meglévő bajokat, az "nagyon vicces ember" ugyan lehet, de humorista aligha!...

Úgy gondolom, hogy az elkötelezettnek mondott mai magyar humor sem lehet fenékig elkötelezett. Mind a humoristának, mind a társadalomnak szüksége van szókimondó és bíráló írásokra.

Ha a kabaré nem céloz meg semmit és senkit, akkor nem humor, csupán vegetáló, kibérelt viccelődés. Nem hiszem, hogy ilyen kabaréra lenne szüksége az országnak. (Más kérdés, hogy ilyen is születik!) A politikai humornak – ha létezik egyáltalán külön ilyen a műfajban! – el kell mennie a lehetőségek határáig, s néha egy kicsit túl is kell lépnie a határmezsgyén, hogy apránként bővüljön az elérhető és megszerezhető terület...

Az 1985-ös szilveszteri rádiókabaréra készülve beszélgettünk a Rádióban Bozó Lászlóval, aki azt mondta: "Azért tisztellek benneteket – mármint a szerkesztőket! –, mert pontosan addig mentek el, ameddig lehet, de addig viszont mindig elmentek!..."

A kérdésre, hogy "érdemes-e továbbmenni?", határozott választ adott: "Továbbmenni a marha is tud!..."

A kijelentéssel vitatkozni sem érdemes – vitathatatlan igazság. Azt hiszem, számunkra a

legfontosabb, hogy ne legyünk megalkuvók, legyünk következetesek és bátrak.

De ne felejtsük el: zászlót magasba tartani sokszor nagyobb bátorság, mint karddal nekirontani az ellenségnek!...

El kell mondanunk azt, amit gondolunk.

Meg kell fogalmaznunk a véleményünket.

Visszaszorítani a kimondandót egyenlő a halállal.

A szobrász és a festő is akkor dolgozik leglázasabban, s akkor hajszolja igazán magát, amikor a legerősebb a belső kényszer a "valami" elmondására, kifejezésére, megvalósítására.

Csak a "hétköznapi" – persze nagyon fontos! – szakmák művelői és tudói végzik úgy a munkájukat, ahogy azt a terv és a szervezési sorrend megkívánja. Ott kezdik, ahol a művezető kijelöli, és ott folytatják, ahol előző nap abbahagyták.

A mi művezetőnk a szívünk, szervezőnk az agyunk és irányítónk a lelkünk.

Az ő "parancsukra" látunk munkához, erre az indításra írunk és adunk elő. A közlésvágy és a tenni akarás hajt bennünket.

Az "észrevettem" művészetével megáldott emberek akciói a jobbításért indulnak.

A mi elkötelezettnek mondott karabénknak is szüksége van egy kis vagányságra, kell egy kis másmilyenség, egy kis egyéni – a nagy közösségtől elütő! – látásmód, egy kis "ellenkezés", mely nélkül semmit sem érne a humor.

Mi nagyban is éppúgy barátok vagyunk, mint kicsiben.

Az ellenség akkor is dicsér, ha rossz és gyenge vagy.

A barát akkor is bírál és jobbra ösztökél, ha jó és erős vagy.

És egyelőre jó tudni, "én fogom ceruzámat..."

Levelezünk, telefonálunk.
Életünk jelentős része ezzel telik.

Hát csoda, hogy előbb-utóbb üzenetrögzítőt működtetünk a telefonkészülék mellett, hogy ne kelljen órákon át társalogni, ha dolgozunk, s ha nem vagyunk otthon, rögzítse a fontos üzeneteket?...

Ez már nem csoda, egyszerűen szükségszerűség.

És az sem csoda, hogy a készülék megigézett.

Az alapszöveget, mely az üzenőkazettán hallható, elképzeltem egy-egy lakásban, más-más országban, hogy az ország jellegzetességét a szövegen keresztül fel tudjam villantani.

Essünk túl az alapszövegen:

"Ez itt X. Y. lakása. Nem tartózkodom itthon. Kérem, hagyjon üzenetet, vagy mondja be, milyen számon hívhatom vissza. A készülék három sípolásra indul. Kérem, beszéljen!"

És akkor lépjünk ki az országból, de előbb még egy lakásban, *itthon:*

"Kovács István lakása. Nem tudok a telefonkészülékhez jönni, mert még mindig nincsen!..."

Franciaország: "Alain Simon lakása. Foglalt vagyok, de bárki vagy, följöhetsz, beszállhatsz harmadiknak!..."

Libanon: "Ali Bedi lakása. A készülék három sípolásra indul, és fölrobban!..."

Románia: "Szabó Mihály lakása. Nem vagyok otthon."

Olaszország: "Dino Scarlatti lakása. Kérem, mondja be, hogy mennyi a váltságdíj összege, s hogy hova kell vinnem!..."

Hollandia: "Péter!... Ez itt Paul lakása... Ne üzenj semmit, életem, hozzád indultam három bugásra!..."

Skócia: "Red Scott lakása. Házon kívül vagyok. Kérem, mondja be a telefonszámát, s holnap hívjon föl újra!"

A téma az utcán hever.

Eme laposra koptatott közhely örök igazságához kétség nem férhet. A közös problémák, orvoslásra váró bajaink java része valóban ott lelhető fel az utcákon, a tereken, a kocsmákban, a stadionokban, az üzletek forgatagában, presszók füstös zugaiban, a benzinkútnál, a fodrászüzletben, szóval ott, ahol emberek fordulnak meg, és beszélnek is egymással és egymásról. És mivel ott senki nem ellenőrzi, mit mondanak, és semmi sem kényszeríti őket arra, hogy maguk között valótlant állítsanak, csak egyenes beszéd juthat el a fülekig.

A humorista ott kell hogy legyen! Ott kell járnia, lélegeznie, élnie, hogy megérezze, mit kell célba venni, hogy meglássa, mi az, ami dühíti, bosszantja és foglalkoztatja az embereket.

Az utcán heverő témába más is belebotolhat, a humorista azonban fölveszi, ízlelgeti, megforgatja, méricskéli, vizsgálgatja, s attól kezdve soha többé nem engedi el. Az már csak az övé! A sajátja.

Most már az a dolga – mert erre kényszeríti maga a téma! –, hogy mívesen megmunkálva, szépen kibontva, költőien finom humorral megdolgozva visszaadja a közösségnek, a közönségnek. De úgy ám, hogy mindenki azt *érezze,* hogy: "Én is éppen így akartam, én is éppen ezt akartam mondani, én is pont így láttam és gondoltam!"

Igen, az utcán heverő téma közös volt a felfedezésig, s a közé lett a megmunkálás után. Csupán ennyi történt.

A humoristát gyakran szorítja a határidő, egy-egy kabaré elkészítése és megírása. Ilyenkor nincs lehetőség az "ihlet" kivárására, írni kell valamit, hozni kell a formát, a megszokott minőséget. Nos, azt hiszem, itt jön néha az iparosmunka, de ebből nem biztos, hogy selejt születik. Sőt! A kényszerűség, a megszorítottság sokszor jótékonyan hat.

Az igazsághoz tartozik, hogy egyszerre több téma is foglalkoztat bennünket, s a készülő kabaréhoz csupán ki kell választanunk a leginkább odaillőt.

Azt hiszem, soha nem tudtam volna jó számot írni a Merkúrról és a kocsira varas gyötrelmeiről, ha nem éltem volna át magam is a számozott türelmesek életét. (Talán ezért is jobb, hogy bizonyos helyzetekben nem fogadtam el soha protekciót: ha elfogadnám, akkor nem élhetném meg azt, amit meg kell élnem ahhoz, hogy igazat írjak!)

Az itt közölt számom az 1983-as rádiószilveszter-felvételen hangzott el, s jellemzően az akkori rendezőre, csak az "Ami a B.ú.é.k. 1984! című műsorból kimaradt"-ban került adásba. Akkor már nem voltam mikroszkópos – főleg azok kerültek adásba! –, így aztán sokkal fontosabb volt az övön aluli rímekkel tűzdelt csujjogató...

LEVÉLVÁLTÁS A MERKÚRRAL

Tisztelt Autókereskedés!

Ünnepi hangulatban írom levelem: éppen öt éve fizettem be Trabantra. Istenem de szép nap volt!... A Trabant színét magam választhattam meg!... Ez ment a legkönnyebben: csak szürke volt...

A visszaigazolás szerint előreláthatóan 76-ban kapom meg a Trabantot. 2076-ban!...

Meddig kell még várnom? Kérem, szíveskedjenek válaszolni, vagy ha ez nem lehetséges, küldjenek egy Trabantot!

Köszönettel, Szabó Huba

Tisztelt Megrendelőnk!

Köszönjük, hogy írt!... Már nagyon hiányzott nekünk!...

Már csak ez hiányzott!...

Sajnos Trabant most nincs, mert a szállítónknál profilváltás volt, s jelenleg csak targoncát gyártanak.

Később viszont modernebbek készülnek!... Az új típusú, drágább Trabantokon már felfújhatok lesznek a kerekek, forgatható lesz a kormány, és az ajtók kifelé nyílnak!... Legyen türelemmel! Türelem Trabantot terem!...

Üdvözli Önt mindenki jó barátja, a Merkúr

Utóirat: Mernék fogadni, hogy jogosítványa sincs!...

Édes, egyetlen Merkúrom!
Levelüket most kaptam kézhez, éppen hat éve...

Hálás vagyok Önöknek, hogy még mindig nem utalták ki a Trabantomat, mert így még mindig ép, ellentétben a szomszédom totálkáros kocsijával!...

Türelmein határtalan, az életem véges!

Barátsággal üdv! Huba

Utóirat: Egy hete vizsgáztam, megvan a jogsim!!!

Kedves Hubánk!
Örömünkre szolgál, hogy védhetjük Trabantját!

Ránk számíthat!...

Igaz, hogy ismét drágult a Trabant, de modernizálódott is. Már nyitható a csomagtere és vízálló a szélvédője!...

Addig gyalogoljon sokat, az fiatalít!...

Gratulál a jogosítványhoz a Merkúr

Utóirat: Tudjuk, hogy nem vagyunk egy tipikus gyorsszolgálat, de még így is hamarabb kap kocsit, mint ahogy a benzinárak lefelé mennek idehaza!...

Merkurkám!
Bocsáss meg, hogy öt év elteltével írok, de előbb a gyaloglás és a futás rabolta el az időmet, később pedig a visszérműtét....

Csak egy kérdésem lenne: nincs esetleg raktáron egy színhibás, koccanásos Trabant Hycomat?!...

Üdvözöl a Te Hubád

Kedves Hubánk!
Örömmel olvastam egészséges hangvételű leveled!
Gyalogolj sokat! Csak így tovább! Kocsi nincs!

Ölel a Merkúr

Utóirat: Ismét drágult a Trabant, de ezzel együtt modernebb is lett! Már nem fehér, hanem piros színű az elsősegélydoboz!...

Merkúció!...
Bocsáss meg, hogy kissé olvashatatlanul írok, de remeg már a kezem! Még öt évem van a nyugdíjig s legfeljebb kettő a megőrülésig... Képzeld!... Az unokáim kiszámították, hogy a befizetett előleg után járó kamat kifutja a kocsi árát!... Milyen isteni lesz, amikor megyek a Trabantért, s Ti adtok majd vissza pár száz forintot!...

Forró öleléssel: Hubus

Utóirat: Tegnap újítottam meg hatodszorra a jogsimat, de még egyszer sem használtam!...

Kedves Huba bátyánk!
Néhai kollégám helyett írom ezt a levelet...

Egy éve már, hogy meghalt... Rádőlt az irattárban a Trabantigénylők összes kartonja...

A mentőbrigád még hallotta a hozzánk intézett szavait: "A Szabó Hubát tekintsétek szívügyeteknek!..." Hát ránk számíthat, kedves Huba bátyánk, de kocsira ne számítson!...

Tisztelője, az ifjabb Merkúr

Kedves Merkúr junior!...
Őszinte részvétem!... Ilyen az élet!... Van, aki meghal, van, aki kocsi nélkül él tovább!...
Tekintettel az újabb áremelésekre, típusmódosításért esedezem!... Hogy milyenre gondolok?... Egyszerű tolókocsi legyen, a színválasztást Rád bízom!...

Üdvözöl Huba bácsi

Utóirat: Egészségi állapotomra való tekintettel visszavonták a jogsimat!...

Huba apánk!
Tolókocsiját, mint törzsgárdatagnak, Trabant-igénylésén felül továbbítottuk, használja egészséggel!...

A Merkúr

Tisztelt Merkúr!
Néhai férjem tolókocsija megérkezett... Köszönöm!...
Ő sajnos már nem érhette meg az érkezését. Tegnap itt hagyott, egy hét múlva temetjük...
A Trabant vásárlásától elállók, tisztelettel: özvegy Szabóné

Kedves özvegy Szabóné!
Sajnálattal vettük tudomásul régi kedves ügyfelünk halálhírét!... Az ürömbe egy kis öröm is vegyült... ugyanis így eggyel előbbre ugrottak a többiek sorszámai!... A befizetett összeget kamatostul visszautaljuk.

Üdvözli sírig hű barátja, a Merkúr

Utóirat: Férje temetésén a halottszállító kocsit biztosítjuk, kérjük, jelölje meg, milyen színre gondol!...

Egyszer sikerült megfigyelnem két nyugati autós koccanásának következményeit: kiszálltak, elnézést kértek, bemutatkoztak, címet és telefonszámot cseréltek, elköszöntek s továbbmentek.
Ugyanezt két magyar autóssal elképzelni sem merem...
Idézni az autósokat meg pláne!...
Arra gondoltam: ha Magyarország a költők és a versbarátok hazája, talán a legjobb lenne, ha ma elő költőink adnának útmutatást, hogy egy-egy ilyen esetben hogyan lehetne nem durván, inkább lírával elmondani... Elképzeltem egy helyzetet: a főútvonalon halad egy autós, oldalról, a mellékútvonalról jön egy trabantos. Stoptábla van, fék nincs...
Csattannak...
Vajon mit mond az autós a trabantosnak Juhász Ferenc stílusában?...

KÖLTŐI KITÖRÉS

Ó, te zengővirágillatfelhőben illatozó, trabantautószárnyascsikó, bénaságtiportlelkű, röppenőszárnyú lovasa!... Ó, te úthozkövesedett, gigászi mikroősszaurusz, papírból gyúrt, gyémántkristályősgyík holdpermet tojása!... Ó, te kétütemű, lóherehartyaragyogással pöfékelő, kristálymagzatvizet böfögő, bűzkocsonyamagzatbűzárasztó levéltetű!... Ó, te nyolcszögletű, stop-megálljt vezénylő, táblarozsdaszirombolyhos állítmányt semmibevevő, görényillatmegszégyenítő, szmogdúsítófüstű förmedvény!...
Hogy az a magasságkristályragyogású, Merkur-áldású mennybéli verjen meg mindazzal, amit ezen az ősgyűrődéses mellékútösvényen elképzelni sem tudok, agytekervényeimnek gyökérhimbálódzásával, ebben a mindenség-aszfaltközlekedő edényben!...

Hogy helyezze beléd ősgyíkvesszejét a magasságos, mélységes imádattal, ősélvezettel, ósgyíkheréinek kuszagubancos szőrmeredvényeinek kristálygyökér-fonódásaival!... Ó, hogy menj abba a sötét, hátsófertály-füstáldású, autócsikópegazuskipuffanó, sötétséglepelbe burkolódzó, bűzlyuk-barlang szennycsatornaillatú szélröpítette végébe!...
Te állatforma ember!...
Te emberforma állat!...
Te ősállatforma ősember!...
Te emberforma, baromkristállyá formált őstulokembrió!...
Te kristály-KRESZ-teszt-szent bénaságú, normál-idióta-barbár féktelen igavonó ősszarvas!...
Hát mi a jó édes anyádért jöttél ki elém?!...

Életem jelentős részét kocsiban töltöm.
Sokak szerint – ha így rohanok – életem "tetemes" részét is ott fogom tölteni...

Számomra az autó munkaeszköz. Mindennapi szükséglet. Csak így juthatok el az ország egyik részéből a másikba.

A vonat nem megoldás – bár lehet, hogy sokkal nyugodtabb élettempót jelentene a mindennapos vonatozás –, hiszen akad olyan nap, amikor az ország három-négy különböző pontján tűnök fel, s ezt vonattal megoldani lehetetlen.

Nekem viszont "oda kell érnem"!

Évente átlagban 70 ezer kilométert autózom. Úgy gondolom, ezt egy hivatásos gépkocsivezető elfogadná egész évi teljesítményként, nekem csak az évi elfoglaltság töredékét jelenti.

Talán segítene rajtam egy gépkocsivezető, de egyelőre visszatart a szűk látókörnek "éleslátó véleménye": "Ennek már erre is futja!"... Pedig jól tudom, előbb-utóbb ezt a megoldást kell választanom, hogy utazás közben is olvashassak, az eddigieknél nyugodtabban írhassak, s ha úgy adódik, pihenhessek, ami gyakran rám is férne egy-egy megterhelő vidéki délutánt követően, amikor 3-4 másfél órás önálló esten átesve elindulok hazafelé. Nekivágok a sötét éjszakának, szinte élőlénnyel sem találkozom, s az unalmas, nyomasztó éjszaka egyre inkább álmosít, s csupán a hold csillogása nyújt némi reményt, hogy majdcsak hazaérek egyszer!...

A kocsi az "irodám", a "folyóirat-olvasóm" és a második "íróasztalom" egyszerre. A jobb oldali ülést a diplomatatáskával íróasztallá formálom, s az odakészített spirálfüzetbe jegyzem az ötleteimet, fölírom a kitalált poénokat, meglátásaimat, s hazafelé indulva tervezgetem a következő napot, hogy kit kell fölhívnom, mit kell csinálnom, hova kell mennem, s ezer apróság, ami elintézésre vár.

Kényszerítve vagyok a "kalandozásokra" az országban? Nem.

Akkor hát mért is csinálom?

Hívnak, és megyek. Nehéz nemet mondani, amikor megoldható, hogy ott legyek. Megoldható?... Milyen áron?... Sokszor percre kiszámított rohanásokkal. Talán én sem gondolom végig pontosan, de életem kockáztatásával. És ez nem túlzás.

Hiszen tudom, hogy meg kell érkeznem a megjelölt időben, s szeretnék pontos lenni. Ez már maga feszültséget jelent. Az utakon előforduló gondok – mazsolák, útlezárások, sorompók, balesetek – további feszültséget okoznak bennem, hiszen magamban őrlődhetek csupán, mert közben telik az idő, s én várok, lassítok, nem haladok. Eközben egyre több kilométer "van bennem", tehát "elhasználódok", miközben izgalommal várom a föllépést is, s ez úgyszintén foglalkoztat. Kiszámíthatatlan a sorsom, de megyek, visz a lendület. És van tisztesség és becsület is a világon: oda kell érni, mert várnak, és számítanak rám.

A volán mögött eltöltött tíz év során öt kisebb koccanás részese voltam, ebből négyet én okoztam. Egyszer kigyulladt az autóm, egy alkalommal vaddisznó került elém, s kényszerített helyben járásra, egyszer teherautóval "találkoztam" – szerencsére csak a kocsiban esett kár! –, s eközben mintegy 500 ezer kilométert vezettem. Nem rossz arány, de az utakon pillanatok

törtrésze alatt is történhetnek dolgok, amelyekre nem is számítunk.

És mindennap ott vagyok minden kilométerkőnél...

RENDŐR GMK

Na, beszaladtunk a csőbe, mi?...
Összetévesztjük az M-7-est a Dob utcával?... He?...
Rohangálunk?...
Na, akkor tartunk egy kis ellenőrizgetést!...
Az iratokat kérem!...
Nekem futja az időmből!...
Na, nézzük... Sárvédőgumi persze nincsen!...
Aztán majd pofán spricceljük a mögöttünk jövőket, mi?...
Ellankadásjelző derékszög?... Nincs... Gondoltam...
Nem égetjük az egyik lámpát?...
Ne szóljon közbe, ha én kérdezek!...
Vagy az egyik reflektorban két izzó van?... Egyesült?...
Na, nézzük...
Taposson bele egy kicsit a fékbe!...
Nagyszerű!... Egyik világít... Melyiket nyomta meg?...
Na jó, akkor maradjunk az indexnél!...
Bal?... Jó!... Jobb?...Jó!...
Most már csak azt árulja el, miért működik keresztbe?...
bip... bip... bip... bip... bip
16 óra a pontos idő
Kedves uram!... Köszöntöm önt a Szabó László szocialista brigád gmk-szakasza nevében!...

Ez a találkozás tovább fogja öregbíteni a civilek és a rendőrök között fennálló megbonthatatlan barátságot...

ígérhetem, hogy az ön által már majdnem befizetett bírságot jótékony célra fogjuk felhasználni; a nyugdíjas rendőrök menedékházának építésénél...

Ön túllépte az engedélyezett sebességet, s ezt rögzítette is a gumibotomba szerelt Pajtás fényképezőgép, s ezzel ön, uram, egy szabálysértés tényét volt szíves prezentálni!...

Uram, engedje meg, hogy felkínáljam segítő kezemet!...

Ha méltóztatna egy csavarhúzót a rendelkezésemre bocsátani! ... Köszönöm!... És amíg elakadva állunk, kérem, álljon ide mögém háromszögben!...

Én pedig gyorsan beállítom a féklámpát... ez az!...

Izzót cserélek a reflektorban... így ni!...

Visszaállítom az indexet... ez is kész van!...

Fölpattintom a sárvédőgumiját, ez is kész!...

Úgy, köszönöm!...

Az idő pénz!... Vagy ahogy azt a német mondja: "Time is money!"

Tehát gyorsan végzünk!...

Azt mondja... volt egy fényszóró-beállítás...

... egy féklámpa-szerelés...
... egy indexállítás...
... egy sárvédőgumi-szerelés...
... egy záróvonal- és egy járdasziget-átlépés...
... és egy sebességtúllépés...

Az annyi mint... 8450 forint!... Itt tessék aláírni, úgy, rendben van, köszönöm!... És legyen máskor is szerencsénk!... A viszontlátásra!...

1983-ban május elsejére sokkal több helyre hívtak meg, mint ahányra el tudtam jutni. De még így is érdekes nap maradt: reggel elutaztam Szolnokra, ahol magam mellé ültettem Nagy Tibit, akivel aznap együtt léptünk föl. Elmentünk Kunhegyesre, ahol délelőtt léptünk föl. Onnan irány Türkévé, a második föllépés helye. Csodálatos hangulatú egy óra, aztán ismét kocsiba ültünk, s elgurultunk Soltvadkertre, ahol a tó partján újra egy szép órát töltöttünk együtt a közönséggel. Ezt követően egy hosszabb út várt ránk: felléptünk a Székesfehérvári Ifjúsági Program keretében a város központjában. Ekkor ismét egy hosszabb út előtt álltunk: Budapesten keresztül irány Eger, ahol szintén ifjúsági rendezvény volt, s a záróprogramot csináltuk este nyolckor. A műsor végén hazavittem Tibit Szolnokra, s visszaautóztam Pestre. Nem kellett elringatni. 910 kilométert vezettem a föllépések mellett. És egy érdekesség: hogy a különböző lakott területeken ne állítsanak meg bennünket a felvonulások miatt, egy "MTI" föliratot csináltam, amit a szélvédőre ragasztottam, így még segítettek is bennünket az előrehaladásban...

Hakniztam?... Utálom a szót.

Különböző meghívások érkeztek, s megpróbáltam valamennyit megoldani, még ha rohanással is. Dönthettem volna a páros virsli és a városligeti sörözés mellett is...

Volt olyan eset, hogy egyik este Szabolcsban léptem föl egy egyetemi almaszedő táborban, s másnap még ott reggeliztem, aztán délben Szolnokon léptem föl, s ott ebédeltem, este pedig Sopron mellett vacsoráztam, ahol a Győr-Sopron megyei Egyetemi és Főiskolai Találkozó vendége voltam.

Egyik legemlékezetesebb rohanásom pedig így indult: meghívtak két szüreti bálra Pécsre. Később hívtak a Szekszárdi Húskombinát vacsorájára, s kiszámoltuk az időt: a két bál között lesz annyi időm, hogy oda- és visszautazzak s közte negyvenperces műsort adjak. Elvállaltam.

Délelőtt a Szegedi KSZV rendezett klubnapot, kiszámoltuk, hogy ha odaérek, még tudok adni egy egyórás műsort, s onnan továbbindulva el tudok érni Pécsre az első szüreti bálra. Mikor mindez fixálódott, fölhívtak Győrből, hogy két fiatal humorista lemondta a gólyabáli műsort, bajban vannak, elmennék-e? Kiszámoltuk, hogy fél egyre ott tudok lenni, elvállaltam. És végigrohantam percre pontosan Szegedet, Pécset, majd Szekszárdot és újra Pécset, s ezután elviharzottam Győrbe. Egy órakor elkezdtem az éjjeli "misét", s fél háromkor fejeztem be. Ezután összeroskadtam a kollégium vendégszobájában, s két üveg sörrel elaltattam magam...

Ha arra gondolok, hogy sokan még attól is idegenkednek, hogy távoli városokba, falvakba menjenek, akkor ez nem volt akármilyen mutatvány. És ezt a rohanást nem lehet "a pénzért" csinálni. Ehhez megszállottság, egyfajta őrület kell, egy kis hecchangulat, hogy egy ilyen sorozatot is végig lehet csinálni – tisztességgel! Mert a műsor rovására nem mehet. Időben és minőségben ugyanazt kell nyújtani délelőtt is, mint éjjel egykor. Mert akik ott bent ülnek, akkor az egyszer ülnek bent. Nem számít, hogy én hanyadszor mondom a magamét! Nem tartom valószínűnek, hogy bárki más fölvállalta volna ezt az őrült vándorlást egy napra. Én nem kerültem ki a feladatot, inkább kerestem a megoldást.

És csupán még egy ilyen "kirándulás", mely a csúcs, s azt hiszem, soha többé el nem vállalnám ezt a hajtást.

85. április 25-én a Sárospataki Diáknapokon kellett volna föllépnem, este hétkor. A Sátoraljaújhelyi Művelődési Központ délutánra kért tőlem egy műsort, lévén ott leszek, összehozhatjuk. Rendben. 26-án a Gyulai Erkel Diákünnepségre kellett mennem, fél kilencre, 27-én pedig délelőtt még a Keszthelyi Helikon Ünnepség, majd délután rádiókabaré-fölvétel Pesten, estefelé a Kodály köröndön a VI. kerületi KISZ-esek rendezésében ifjúsági nap, majd Nagyoroszi, a Helyőrségi Művelődési Otthon. A terv szép volt, semmi rohanás.

És ekkor jött egy változás: Sátoraljaújhely kérte, tegyük át péntekre az előadást, mert a csütörtök teljesen rossz, más előadás miatt. Áttettük. Még ekkor sem volt igazi gond. Ekkor megváltozott a rádiókabaré felvételi napja is, mert a szombat a színészek miatt alkalmatlanná vált, ugyanis Egerbe került a felvétel helye, így került péntekre, keresztezve ezzel a

sátoraljaújhelyi programot. Megpróbáltuk módosítani, más napra tenni, nem sikerült. 350 ember váltott jegyet, s gyakran megesett, hogy ebbe a távol eső városba különböző okokra hivatkozva nem jutottak el előadók. A megoldást kerestük, s végül megszületett: marad a péntek, de a négyórai kezdést későbbre tesszük, s a népművelők ígérete szerint hatra, fél hétre visszajön a közönség, ha megígérem, hogy én is visszaérkezem a rádiófelvételről addigra. Megígértem. Azonnal telefonáltunk Gyulára, kértük, legyenek ők is belátással, módosítsuk a kezdést, kerüljön későbbre. Megígértem, hogy tizenegyre, tizenegy óra tíz percre odaérek. Várjanak, s addig mehetnek a többi programok, így tehát csütörtökön este felléptem Sárospatakon, ahol 1500 diák szorongott két órán keresztül a Művelődés Házában, s onnan másnap elmentem Egerbe. A megígért sorrendet tartották is a szerkesztők, hogy visszaérjek Sátoraljaújhelyre, de pont akkor, amikor bemehettem volna elmondani a számomat, bejött Madrid, Puskás Öcsi a vonal végén, s Verebes Pistával közel félórán keresztül beszélgettek, ami a felvétel része volt. Tűkön ülve vártam, majd bementem, végigmondtam a Mi, 47-esek című számomat, azzal már ugrottam is a kocsiba, s rohantam Sátoraljaújhelyre. Háromnegyed hétkor bent álltam a színpadon. 350 ember pedig bent ült a nézőtéren. Közel háromórás csúszással indult az előadás. Nem tudtam "egy óra lenni"! Másfelet csináltam. Ezután azonnal kocsiba repültem, s pontosan három óra múlva Gyulán voltam. Tizenegy óra 15-re. Itt azzal fogadott egy ifjúgárdista, hogy neki meghagyták: már nem léphetek föl, mert elkéstem.

Úgy éreztem, szétrobbanok!...

Remegett az egész testem a stressztől, melyet a rohanás okozott, s akkor ideérkezem, öt perc késéssel a megbeszélthez képest, s elküldenek. Vitatkoztunk, bizonygattam az igazamat: nem miattam vagyok itt később, hanem a körülmények miatt, míg végül az a KISZ-vezető, akivel telefonon beszéltünk Sátoraljaújhelyről, igazolta az igazamat, s éjfélkor elkezdődhetett a műsor. Félórát engedélyezett a rendőrség, fél egykor véget ért. Nem volt kedvem ott aludni. Elkeserített a fogadtatás. Hiszen én mindezt azért vállaltam, hogy a rádiókabaré is elkészüljön, számomra az is fontos volt, s a sátoraljaújhelyi közönség se érezze becsapottnak magát. Arra gondoltam: mi lett volna akkor, ha egyszerűen táviratozok Gyulára, hogy a rádiófelvétel miatt lemondom? Még a szerződés is módot adott volna erre. De nekem az a közönség fontos volt, ott kellett lennem. Kocsiba ültem, ittam egy kávét egy – éjszaka is nyitva tartó – csárdában, s útnak indultam Keszthely felé. Hajnalban értem oda, aludtam egyet a kocsiban a benzinkútnál, s mikor már nagyon fáztam, s úgy gondoltam, találok is valakit a főiskolai kollégiumban, aki szobát ad a műsor kezdéséig, akkor bementem. Ott egy zuhany, kétórányi pihenés, majd egy zsúfolásig megtöltött színháztermi előadás 500 középiskolás diák előtt. Feledhetetlen élmény marad az is. Ezután ismét egy kis sétakocsikázás vissza Budapestre, újabb zuhany, irány a Kodály körönd, majd ismét egy negyvenperces összeállítás. Ekkor még hátravolt Nagyoroszi, ahol félórás összeállítás után egy órában bemutattam a *Bandó Quijoté*-t, majd visszaautózás, egy sör s nagy nehezen alvás.

Mindez nagyjából 1500 kilométer, a fölsorolt programokkal.

És mindez két váratlan változás miatt.

És mindezt vállaltam valamiért, amit nem pénznek neveznék, hanem előadói tisztességnek.

De nevezhetném őrületnek is, megszállottságnak is. Vállalom.

Egyébként is: vidékre járni nálam belső kényszer.

Három éve még magam is szegedi voltam, onnan indulva jártam be az ország minden zegzugát. Ha akkor, amikor még se tévés, se rádiós humorista nem voltam, s ismeretlen ismerősként járva újra és újra meghívtak, akkor nekem ma is van ott helyem, s ott a helyem! Azok az emberek, akik tíz éve ismernek, még ma is visszavárnak.

Azt pedig nem tudom elégszer megköszönni, hogy az elsők között hívtak meg, s adtak lehetőséget, hogy az első – és nem éppen fényesen sikerült – műsoraimat bemutassam.

Tudom, hogy ma már könnyű kimondanom és leírnom, hogy az akkori műsoraim nem sikerültek *igazán*. Akkor viszont sikeresnek éreztem, hiszen nagy taps, sok derű és visszahívás jelezte, hogy elégedettek a műsoraimmal, mind a népművelők, mind a közönség. Ma azonban,

innen nézve, szerény összeállításnak tűnnek első anyagaim. De ez így is van rendjén. Én akkor a "humoristaiskola" első osztályát jártam, tanultam a humoros betűvetést, a derűt hozó előadói felelést, és nem foggal, nem körömmel, de harcoltam azért, hogy később újabb meghívást kapjak. Az ismeretlenség gátja az előadó megismerésének. Ördögi kör ugyanis, hogy csak akkor hívnak meg valahova, ha már ismerik a nevem, viszont nem ismerhetnek meg másképp, csak ha föllépek és bemutatkozom.

Ma is hiszem: ha nem így lett volna, talán minden másképpen alakul az életemben. Ha minden az ölembe pottyant volna, talán én is más lennék. Ha nem lettem volna arra kényszerítve, hogy nap mint nap, hónapról hónapra s évről évre újabb és újabb anyagokat írjak, hogy vissza tudjanak hívni azok a népművelők, akik egyszer már meghívtak, akkor nem született volna annyi számom, annyi önálló estem, mint ahány ennek következtében született.

Az első három évben viszonylag szűk körben ismertek. Egyik klubvezető ajánlott a másiknak. Egyik népművelő látott és hallott egy másik művelődési otthonban. Aki pedig nem látott, az úgy talált meg, hogy eljuttattam a címére egy bemutató kártyát vagy "könyvecskét", s arra biztattam, hogy ne féljen meghívni az ifjúsági klubba, tisztességes és jó műsort fogok adni, csak adja meg a lehetőséget, hogy megismerjük egymást. És bár legtöbbször válasz sem érkezett ezekre a küldeményekre, hiszen soha nem hallottak rólam, de egy idő után sikerült "csatát nyerni", no és persze területet, s attól kezdve minden "simán" ment. Egy év elteltével már Csongrád megyén kívül is fölléptem, leggyakrabban Békés, később Bács-Kiskun és Szolnok megyében.

Három-négy év után – egy egyetemi stúdiós találkozót követően – már meghívást kaptam Pécsre is. Ezt később sorban követték az egyetemi és főiskolai klubok meghívásai, s ebben az időben, tehát 1980 táján léptem föl első alkalommal Zalaegerszegen, mert szerencsére ott akadt egy népművelő – Terkovits Márta –, aki nem dobta a szemétbe az ajánlkozó "röpiratomat", hanem írt egy levelet a címemre, s tíz előadásra meghívott. Ez a huszárvágás azóta is az eszemben jár. Arra gondolok, mi lett volna, ha nem szerepelek sikerrel? Zalaegerszeg, Nagykanizsa s az egész megye azóta is egyik kedvenc területem, ahova örömmel járok vissza.

Ilyen előzmények után azt hiszem érthető, hogy ezektől a népművelőktől, a régi kedves közönségtől, barátoktól nehéz megválni, lehetetlen elszakadni. Hozzájuk tartozom, és tartozom nekik. Adósuk vagyok. Bizalmukat, a már akkor is megnyilvánuló szeretetüket viszonoznom kell, s erre több év is kevés lenne, nemhogy ez a néhány, ami azóta eltelt! A legnehezebb időszakon segítettek át, a legnehezebb "korszakomban" adtak baráti, gyakran testvéri szeretetet. Nélkülük, a föllépési lehetőség és a meghívások nélkül ma nem lennék ezen a pályán. Vagy talán akadt volna más, aki veszi a fáradságot, bátran lép és meghív? Nem volt. Ok voltak. És ha ma hívnak, ma újra ott a helyem. Legfeljebb az időmmel nem tudok jól gazdálkodni, mert azóta újabb barátok, újabb népművelők ismertek meg és számítanak rám.

Én pedig kocsiba ülök, s útnak indulok. És csak ez jár a fejemben: oda kell érni!

Régen sem voltam az abszolút pontosság megtestesítője, de ma még nehezebb pontosnak lenni.

Az utolsó itthon töltött percig írok, telefonálok, intézkedem vagy olvasok, esetleg válaszleveleket írok, hogy betartsam a régi elvárásokat: postafordultával illik válaszolni!...

Nem csoda tehát, hogy pontatlan már az indulásom is, az utakon pedig rohanok, hogy azért mégis odaérjek, s óriási szerencsém, hogy ma már mindenütt tudják az országban: az utolsó percre érkezem, az is lehet, hogy kések néhány percet, de egészen biztos, hogy ha már odaértem, akkor egy-két órát a színpadon töltök, s a megérkezés után már nincs kapkodás, nincs sietség, nincs rohanás...

És – bár szeretnék végre pontos lenni! – ez, úgy gondolom, többet ér, mint a rövid műsoridőt eredményező pontos, sőt idő előtti érkezés.

"Kedves Bandó!

Vészesen közeledik a nap, amikor újra Kecskemétre látogatsz, s talán mondanom sem kell, hogy örülünk ennek a »vésznek«.

Nagyon szeretnénk, ha minél többször jönnél el a városunkba, mert a puszta jelenléteddel olyan hangulatot varázsolsz közénk, ami semmihez sem hasonlít.

Szeretnénk minél többször nevetni, de úgy, hogy közöttünk te is jól erezd magad.

Remélem, így lesz ez hétfőn is!

Katona Tünde, Kecskemét"

Gyakran hallani még manapság is különböző nyilatkozatokban:
"Lementem Debrecenbe..."
"Lent voltam Békéscsabán egy hakniban..."
"Lent leszek én is Szegeden..."

Mintha nálunk már rangot jelölnének a "lemegyekkel"!...

Budapest a "fent"-et jelöli. Innen csak "lemenni" lehet.(?)

És ugyanígy folytatódik a sor: egy debreceni polgár ugyanígy fejezi ki magát: "Lemegyek Hajdúböszörménybe..."

És talán a hajdúböszörményi lakos is így mondja: "Lemegyek Józsára..."

Még az anyanyelvünkben is rangsorolunk, szükségtelenül!

És bár sokan panaszkodnak a "vidéki" megkülönböztetés miatt, maguk sem változtatnak a rossz szokásukon:

"Felmegyek Pestre..."

"Felmegyek Debrecenbe..." (Vagy maximum: "Bemegyek...")

Azt hiszem, éppen nekünk kellene leginkább vigyáznunk, hogy helyesen fejezzük ki magunkat, mert tőlünk hallhatják legtöbbször, hiszen nyilatkozunk, beszélünk a programjainkról, s a rossz példa ragadós.

Én minden alkalommal "elmegyek" Sopronba, s nem "lemegyek".

És ezzel nemcsak a nyelvben vagyok következetes, hanem a hozzáállásban is. Mert nem a "nagy fővárosból" érkeztem a "kis Sopronba", hanem az egyik városból utaztam el a másikba.

Itt is, ott is emberek élnek. Egyformák vagyunk. Egyenlő reménnyel, néha nem egyenlő eséllyel.

1984. január elsejével több nagyközséget emeltek városi rangra. A rang – például a katonaságnál! – az eltöltött évek után kapható. A beosztás csak a jól végzett munka elismerése, illetve következménye lehet.

Nem akarok megbántani egyetlen kisvárosi polgárt sem, de úgy érzem, le kell írnom: először a városainkat kellene városiassá tenni, s azután is ráérnénk újabb városokat "rangra emelni"...

Az ifjú városatyák legelső dolga volt kitenni a táblát a volt nagyközség határába: "Köszöntjük városunkban!"...

Hogy aki odaérkezik, az tudja: városban van...

Milyen jó lenne, ha nem a tábla árulkodna csupán erről!...

(Egyébként az eddigi útjaim során minden útvonalon behajtottam már Budapestre, s úgy rémlik, egyetlen út mellett sincs kitéve hasonló szövegű köszöntő... Az itteni városatyák figyelmetlensége?... Tudatos célzás: mi nem hencegünk azzal, hogy város vagyunk... Nem tudom. De egy ekkora városban – világvárosban!... persze alvilági problémákkal! – azért mégiscsak elkelne egy üdvözlet az érkezőnek!...)

Az új kisvárosokból új hírek jönnek, s ezeket az új híreket összegyűjtöttem gondolatban, mint ahogy megszületni is csak gondolatban születtek meg... Íme:

Pakson, a késő esti órákban kivilágítatlan kerékpárosba rohant egy uránt szállító négy ökrös szekér.

Befejeződött a rozzantpolcosi metró építése. A várost teljesen kettészelő metróvonalnak két

állomása van, és mindkettő végállomás.

Muralepényben elhatározták: lesz helyi sajtó! A tanács döntését másnap reggel kidoboltatták.

Árvíz pusztított Kökényesen. A város teljes lakosságát sikerült kimenteni: a gátőr mindenkit bevett a csónakjába.

Sövényes városban két hónapon keresztül nem fog üzemelni a szülészet, mert eltört a keze a bábaasszonynak.

A Putnoki Baleseti Sebészeten megnyitotta kapuit az intenzív osztály: megkezdte működését a halottlátó.

Zenei világnap volt Ragyáskócoson: Szabó-Sánta Géza alkoholista részegen nótázva ment haza.

Gázolás történt Sáskálón. Egy gyalogos lelépett az úttestre, s az éppen odaérkező autó elgázolta, már hiába fékezett a gépkocsi vezetője. Az eset a lakott területet jelző táblánál történt, s a féknyom a lakott terület végét jelző tábláig tartott.

Áramszünet volt Görbegurbán. A város polgárai nem sokáig maradtak sötétben: a templom tornyára kitettek egy gyertyát.

Tömegverekedés volt Makkoson. A város rendőrsége nagy erőkkel vonult a helyszínre, s a körzeti megbízott letartóztatta mindkét garázdát.

Kerékpáros üldöző verseny volt Bundásfütykösön. A város körüli verseny négyszáz méter hosszon zajlott. Az üldözőversenyt a helyi postás nyerte, egy fejhosszal a Morgós-Kovácsék kutyája előtt.

Maksa Zolival a Humorfesztiválon ismerkedtünk össze, s azt követően két éven keresztül közös műsorokat adtunk, együtt jártunk föllépni. Sok szép este maradt meg emlékezetünkben, de az egyik debreceni műsorunk különösképpen, mert Debrecenbe menet készült el a *Turista korkép avagy turista körkép* című számunk a kocsiban. Még akkor este be is mutattuk, s azt hiszem, semminek nincs nagyobb varázsa, mint egy annyira új számnak, amit még soha előtte nem próbáltunk ki, mi több: még meg sem száradt a papírlapon a tinta. Később a Magyar Rádió Karinthy Színpadán is elhangzott.

TURISTA KORKÉP
AVAGY
TURISTA KÖRKÉP

Előttünk a nyári turistaidény, ismét tömegesen érkeznek hazánkba a külföldi turisták, s mi, magyarok is gyakran útra kelünk. Leggyakrabban itthon.

Ebben az írásunkban azt szeretnénk megmutatni, ki mit kap a pénzéért – itt nálunk!

Ehhez háromféle turistát vettünk alapul:

az első egy gazdag nyugati turista lesz, a második egy átlagos külföldi turista, a harmadik pedig egy szegény magyar turista.

Elsőként nézzük meg, milyen reklámmal csalogatja ide a turistákat az utazási iroda?

1. Nincs ismeretlen táj!...
2. Nincs ismeretlen!...

3. Nincs!!!...

Vajon ki hol kap szállást?

1. Hotel Hyatt.
2. Hotel Tourist.
3. Sátor hotel helyett!...

Szállodai különszolgáltatások:

1. Szauna, tenisz, automata teke.
2. Régimódi teke.
3. Végre hazamentek-e?...

Városnéző busz indul a Kossuth térről. Az idegenvezető így mutatja be a teret:

1. Erről a szép térről nevezték el Kossuth Lajost...
2. Ezt a teret Kossuth Lajosról nevezték el...
3. Végállomás, Kossuth tér!!...

Mit mond az idegenvezető a busz indulásakor?

1. Ha önök is úgy döntöttek, akkor azonnal indulunk...
2. Beszállnának végre?!...
3. Majd máskor kapaszkodnak!...

Milyen különprogram várja a turistákat a szállodában az első este?

1. Gruppen-party a Hyatt-ben.
2. Betyár-party.
3. Árokparti...

Fakultatív programok ínyenceknek:

1. Színes amerikai horrorfilm sok vérrel...
2. Falusi disznótor...
3. Önkéntes véradás!...

Különleges programajánlat:

1. Menjen vásárolni a Pierre Cardin-butikba!...
2. Ugorjon ki a Sugárba!...
3. Menjen a francba!!!...

Milyen nőt kap a pénzéért?

1. 120 mellbőség, 50 derékbőség, 90 csípőbőség.
2. 90 mellbőség, 80 derékbőség, 110 csípőbőség...
3. 110 mellbőség, 150 derékbőség, 200 csípőbőség...

(Kiváló áruk fóruma!...)

Ajánlatok történelmünk híres folyóihoz:

1. Duna-kanyar...
2. Tiszalök...
3. Csele-patak...

Tömegsport-ajánlatok:

1. Karatetanfolyam Budapesten.
2. Judotanfolyam Miskolcon.
3. Utcai pofozkodás Mátészalkán...

Milyen építészeti különlegességek várják őket a fővárosban?

1. A műemlékek megtekintése.
2. A műemlék jellegű épületek megtekintése.
3. Ráday Mihály városvédő dárdájának megtekintése...

Mit nézhet meg vallásos emlékeink közül?

1. Székesegyház megtekintése.
2. Az egyház megtekintése.
3. Egy ház megtekintése.

Melyik színházba viszik el?

1. Tiszteletjeggyel a Mikroszkópba!...
2. Díszelőadás az Erkel Színházban.
3. Kommunista műszak az épülő Operában...

Milyen darabot ajánlanak figyelmükbe?

1. Macskák!...
2. Ványa bácsi...
3. A fösvény.

Mi várja őket a Balaton mellett?

1. Saját vitorlás.
2. Szélvitorlás.
3. Szél!

Egyéb ajánlatok a parton:

1. Finom, homokos fövény...
2. Homokos strand.
3. Finom, homokos.

Milyen látványban lesz részük a Hortobágyon?

1. Kovács János csikós ostorával pattint s a lábával dobbant.
2. Kovács János csikós a lábával dobbant.
3. Kovács János csikós az egész bevétellel dobbant.

Milyen romantikus estében lesz részük a Hortobágyon?

1. A Kilenclyukú híd megtekintése.
2. A Kilenclyukú híd megtekintése festményről...
3. Mese a Kilenclyukú hídról!...

Mit választhat a Csikós csárda étlapjáról?

1. Mi szem-szájnak ingere...
2. Mi szájnak ingere.
3. Mi szemnek ingere!...

Milyen italra van itt pénzük?

1. Dobozos sör.
2. Sör...
3. Doboz!

Mit mond a fizetőpincérnek?

1. A többi a magáé!...
2. Az aprót tartsa meg!...
3. A többi az enyém!!!...

És végül milyen vadászkalandban lesz majd részük?

1. Elaltatott, világbajnok szarvas fölhajtása és lelövése távcsöves puskával...
2. Kiöregedett, törött agancsú szarvas lelövése légpuskával...
3. Vaktöltényes séta az Állatkertben!...

Vadnyugati útmutató

1979 nyarán, a váci búcsú programján belül rendezte meg a Rádió Kabarészínháza a *"Szabad a színpad!"* című műsort, melynek résztvevői azok a bátor amatőrök voltak, akik valamilyen érdekes és humoros produkcióval jelentkeztek a kabaré két fiatal szerkesztőjénél, Sinkó Péternél és Farkasházy Tivadarnál.

Ez a nem vetélkedésnek szánt műsor a Magyar Rádió II. Humorfesztiválja címen került be a köztudatba, de csupán egy játékos program lehetőségét kínálta, nem pedig néhány tehetséges ember "befuttatását", mint ahogy ez az első és a második Humorfesztivál esetében gyakorlat volt. Engem már a Humorfesztivál előtt is gyakran biztattak barátok, ismerősök, hogy próbáljam meg a rádiót, esetleg a tévét, hátha "fölfedeznek", hiszen "annyi sok jó szöveget írtam már". Tudtam,

hogy születtek már jó anyagok is, de éreztem, hogy ennél sokkal több kell a sikerhez, s jobb ahhoz, hogy a szakma elfogadjon. És főleg féltem a kudarctól, ami a korai jelentkezésből adódott volna. Tudtam, hogy semmi sem fontosabb, mint hogy sokat írjak, gyakran föllépjek, s megtanuljam a szakma minden csínját-bínját. Ez pedig nem megy egy-két év alatt. Arra is gondolnom kellett, hogy ha nem válnak be a bemutatott számaim, s hazaküldenek egy kis gyakorlásra, az talán örökre visszavet.

Ki akartam várni a megfelelő pillanatot. Azt, amikor nem kell ajánlkoznom, hanem adva van egy lehetőség a bemutatkozásra, s természetesen már érettebben érkezem a megméretésre. A folyamatos munka sokat jelentett, s bíztam benne, hogy eredményt fog hozni.

A műsorban két számmal is indultam. Részletet mondtam a *Szülői értekezlet* című önálló estemből, s négy alkalommal rajzolhattam végig szombaton és vasárnap a *Rátóti rajzok* című zenés-rajzos produkciómat. Ez a hétvége örök életemre emlékezetes marad...

Amikor elkezdtem a rajzos számot, csupán százan néztek, s mire befejeztem, már több ezren tapsoltak.

Megköszönve az utolsó nagy vastapsot, hátravittem az állványomat a díszletek mögé, s mire leértem a színpad hátsó lépcsőjén, már igazi tömeg verődött össze, s a rajzokat szerették volna megkaparintani. Természetesen nem mindenkinek sikerült, de akinek igen, az boldogan szorította magához, feketére mázolva ezzel a világos ruhákat, s amikor már fogyóban volt a tömeg, egyenként hozták oda hozzám a rajzokat, hogy aláírjam: Bandó.

Ekkor éreztem először, hogy megérte dolgozni, hogy volt értelme az eddigi munkának. Ma sem szégyenlem leírni: miután elvonultak az autogramkérők, kicsordult a könny a szememből.

A váci búcsúban bemutatott műsor után így nyilatkozott a Rádió- és Tévéújságnak Farkasházy Tivadar:

"Feltűntek-e tehetségek a rátóti szabad színpad műsorában?

– Előre szeretném bocsátani, hogy a rátóti szabad színpad elsődleges célja nem a tehetségkutatás volt. Ez persze szerencsére nem zóna ki, hogy jó néhány tehetséges fiatalember is bemutassa tudását, ha nem is a kabaré műfajában, de a szélesebb értelemben vett szórakoztató műfajokban. Név szerint is megemlíthetem néhányukat, hiszen úgyis az ő elszántságukon és kitartásukon múlik, hogy vigyék valamire. Nagy Bandó András rajzoló, István Attila parodista, Bártfai László füttyös, Ihos József zenei parodista, Hevera László tangóharmonikás – gondolom – nem válik elbizakodottá nevének olvastán. Mindannyian épp elég ideje vesződnek magukra utalva, és ha mást nem is, azt már megtanulták, amit ebben a műfajban bizony nem nagyon lehet elégszer hangsúlyozni: a szórakoztató műfajokat Magyarországon sehol sem tanítják. Éppen ezért megpróbálunk a közeljövőben valamilyen szükségmegoldást kiagyalni számukra, mielőtt végleg eltűnnének az állami és magánhaknik süllyesztőjében. Első lépésként tévéfelvétel készült velük, ezekben már új nevekkel is találkozhat az a hallgató, aki a rádióból ismeri produkcióikat. Ennek igazán prózai oka van: a bűvészet és a rajzolás nem igazán rádiós műfaj. Remélem, hogy a felsoroltak, bármi éri is őket, igényesek maradnak önmagukkal szemben, és nem az lesz az első reagálásuk az esetleges tévés sikerre, hogy mondjuk jövőre körbefütyülik a Balatont..."

Nos, a tévés siker – bár az adás megvolt – elmaradt. Erős konkurenciát jelentett a moszkvai olimpia nyitóműsora, melyet ugyanakkor sugároztak az egyes programon, amikor a mi *Amatőrök is elkezdhetik* című műsorunk ment a kettesen. Persze nem véletlen alakult így a műsorterv. Összességében nem volt sikeres műsor. Akkor még sajnáltam, hogy a rajzos számomat nem ismerhette meg az ország, ma már nem bánom, hogy így történt. Most ugyanis, miután már több szöveges szám van mögöttem a tévében, tudom, jobbkor is jöhet egy rajzos produkció.

"Bandó minden mondata talál, s harsány kacagás kíséri. A végén már csak a hasunkat fogjuk s a könnyünk csorog – hang nem jön ki a torkunkon. S Bandó pihentetőül rajzol, fantasztikus ügyességgel, a zenével mindig szinkronban. Minden rajza egy fricska. Éjfél elmúlt már, és a vastaps nem akarja elengedni őt. Még néhány story, tényleg csak ráadásul, aztán rohanunk az

asztalhoz, megkaparintani egy-egy rajzot.

Az Egyetem folyosóit már söprik, mi vagyunk az utolsók, kezünk, arcunk fekete a rajzszéntől, agyunk elégedetten zsong a sok (talán túlságosan is sok) élménytől.

M. ZS."

(Universitas, Pécsi Felsőoktatási Intézmények Lapja, 1980. április 10., "Minden szinten – szinte minden" című műsorsorozatról)

Íme, a Szegedi Egyetem című lap beszámolója a Szénnel a kézben című rajzos műsoromról, mely ötvenperces, 110 rajzból álló őse volt a tízperces rajzos blokknak:

"Az anyag ősállapotára jellemző, hogy még címe sem volt, maga a műsor viszont semmiféle kialakulatlanságot, félkész állapotot nem mutatott.

Pedig jelentősen eltért a szokásos humoros előadások hagyományaitól, hiszen az est folyamán jóformán egy szó sem hangzott el. Maradt egy magnó, egy állvány tele rajzlapokkal és egy ember, aki e rajzlapokon el tudott mondani mindent, amit akart. Ahogy fogytak a lapok az állványon, egyre erősödött a nézőkben az a nyomás, hogy valami rendkívüli teljesítménynek lehetnek szemtanúi. Bármennyire is rendhagyó volt ez a műfaj, Nagy Bandó azt az eszközt találta meg, amivel legteljesebben tudta kifejezni önmagát. Tőle ugyanis a közönség az eddigi fellépésein a szöveges humort szokta meg, amiben az egyetemi életforma jellegzetességeit mutatta meg, a hétköznapok fonákságait pellengérezte ki.

Éppen ezért nem csoda, hogy mostani előadása kissé meglepte a nézőket. Ám az új kifejezésmód hatásosságát, közönségre találását bizonyítja, a jelenlévők néhány perc alatt bekapcsolódtak a számukra szokatlan »rajzos gondolatmenetbe«, s együtt gondolkodtak, örültek vagy bosszankodtak a szerzővel. Bár számos olyan ötletet felfedezhettünk, amelyekkel korábban már újságokban találkoztunk, maga a műsor több volt e karikatúrák összességénél. Egyrészt, mert állandó kontaktusban volt a zenével, másrészt a rajzok közötti átkötések is világosak, kitapinthatok voltak.

A bemutató sikeres volt. Reméljük, hogy a már azóta is bővült rajz- és gondolatanyag még sokakhoz utat talál."

(1978. október 25.)

Gyermekkoromban örökösen rajzoltam, így nyugodtan tanulhatott mellettem bármelyik bátyám. Kezembe nyomták a ceruzát, s ezzel a "nevelésem" el is volt intézve. Én pedig másoltam a gyönyörű lovakat a képeskönyvekből, s megpróbáltam megrajzolni – kifestve! – a vázába került virágcsokrokat. Az ember csontvázát tízévesen rajzoltam meg szorgalomból, s egész évben az osztályunk faliújságját díszítette. "Haláli" jó rajz volt...

Nevelőapám édesapja birkapásztor volt, s gyakran kijártunk hozzá a tanyára, ahol az egész nyarat töltötte. Amikor pedig magamra mertek már hagyni az állatokkal, időtöltésként úgyszintén a rajzolás adott elfoglaltságot. Mindent megrajzoltam, amit láttam, de mivel senki sem fogta igazán a kezem, gyengécske próbálkozások maradtak.

Végül a falunkban – Deszken – fölfedeztem egy nagyon aranyos bácsikát, akinek egyetlen szerelme volt: "A föstés..."

Első alkalommal véletlen találtam rá, amint a falu egyik utcájában festett éppen, később már tudatosan kerestem a megbeszélt helyen, s órákon keresztül figyeltem, hogyan fest, s hallgattam okító szavait. Az arca még ma is előttem van, de a vezetéknevét kimosta az idő az emlékezetemből, csupán Józsi bácsi maradt számomra.

Tanítását magamba szívtam, valahol bennem él, sőt a legemlékezetesebb tanácsát még ma is őrzöm:

"Bandókám, rajzold le nagyon sokszor a kezedet. Különféle állásban. Úgy megtanulhatsz rajzolni..."

Valóban!... Ekkor döbbentem rá, hogy semmi mást nem lehet annyiféle helyzetben megrajzolni, mint az ember kezét. Egy pici mozdulattal már egész mást látunk, egy ujj elmozdításával újabb ezer variáció tárul elénk, szinte kifogyhatatlanul, csak rajzolnunk kell. És mennyi mindent kifejez a kéz egy-egy állása, mozdulata, tartása! Szóval: ceruza a kézben, és kéz a kézben.

Az iskolai rajzoktatáson és Józsi bácsi intelmein kívül semmiféle képzést nem kaptam, autodidakta módon próbáltam elsajátítani a rajzolás elemi tudományát. Szüleim anyagi helyzetéből adódóan nem járhattam művészeti középiskolába, de a rajzhoz nem lettem hűtlen később sem. Rajzos iskolába kerültem: a Vedres István Építőipari Technikumba, Szegedre. Szüleim szerették volna, ha előbb szakmát tanulok, s ha valóban van bennem tehetség, akkor ráérek eldönteni, hogy onnan továbbmegyek-e vagy sem. Mint a középiskolában kiderült, hiába voltam jó rajzos, műszaki rajzaim legfeljebb gyenge utánzatai voltak az osztálytársaim munkáinak. Igaz ugyan, hogy amíg csak ceruzával dolgoztam, szépen kivitelezett rajzokat produkáltam, de a tussal már mindent elrontottam. Miután "kész volt" a tervrajz, nem érdekelt a "szépítgetés".

Németh Olivér tanár úrnak, aki épületszerkezet-tant és építészettörténetet tanított s az első évben osztályfőnökünk volt, "köszönhetem", hogy karikaturistaként is kipróbálhattam magam. Készítettem egy rajzot, s kitettük a faliújságra. Tanáraink közül csak ő figyelt fel a "műre", s mosolyogva visszaballagva a katedrához megjegyezte: "Jópofa, madár!..." És az óránk aznap remek hangulatban zajlott. Másnap csináltam egy újabb rajzot, s ő azt is fölfedezte, ismét csak jó hangulatban tartott előadást. És ettől kezdve naponta "termeltem" 4-5 rajzot, hogy Olivér felvidításával könnyebb legyen az órát végigülni, ne kelljen felelés esetén bezúgni. Ezt az egész osztályért tettem, s ez volt nálunk az "egy mindenkiért" akció. Közben észrevétlenül gyűltek a rajzok, s bár figurálisan is, az ötletek terén is elég gyengécskék voltak, de ahogy teltek az évek, egyre inkább emberi képet mutattak az emberkéim, s kialakult valamiféle stílusom, ami nem volt ugyan egységes, de voltak fölismerhető jegyei. Később már tudatosan fordultam a szöveg nélküli rajzok felé.

Harmadikos voltam, amikor életem első karikatúrakiállítását megrendezhettem a Vedres-klubban.

Első rajzaim 1968 táján jelentek meg a Délmagyarországban és a Szegedi Egyetemben.

Később több lap is közölt a rajzaimból, de tudomásul kellett vennem: mi, akik kisebb lapok részére rajzolunk, csupán "szünetjelek" vagyunk a szöveges hírek között, s legfeljebb az oldalak "színesítésére" használják föl ötleteinket. Ez is több volt a semminél. Idővel egyre nagyobb ambícióval készítettem a karikatúráimat, s ez egyrészt a rajzok kivitelezését, másrészt az ötletek jó irányú fejlődését is magával hozta.

Ha kimaradtak a rajzok a lapból – nem tudtak honoráriumot fizetni, elfeledkeztek rólam stb. – , akkor megtorpantam, mert magamnak minek rajzoljak?... Napi aktualitások mozdították meg a kezemben a ceruzát és a filcet, természetes, hogy elkészítésüknek csak akkor volt értelme, ha az ötleteket egy-két napon belül viszontláthatta a lap olvasótábora is. A karikaturista nem hiszem, hogy "termelhet" magának!... Számomra öröm volt viszontlátni a rajzokat, sikerélményt jelentett az ismerősök gratulációja, és természetesen mindez új ötletek kivitelezésére sarkallt.

Sokáig csak ezt az irányt követhettem, másra lehetőség sem kínálkozott, de aztán találtam valamit, amit a kényszerűség játszott a kezemre. 1975 és 1979 között évente két-három hónapra leszerződtem a Szeged bárba mint konferanszié és humorista.

Életem nagy csatáit vívtam a közönséggel. Nehéz volt igazi sikert aratni, mert hol a részegek zavarták meg a produkciót, hol az a sajátosan "alvilági" beszóló, aki önmagát jelölte ki az est főszereplőjéül, s mindent elkövetett, hogy inkább figyeljenek rá, mint rám vagy fellépő társaimra.

Nem volt ritka a műsorszámon keresztülgyalogló illuminált férfi vagy spicces nőcske, s "kedvenceim" lettek azok is, akik semmi mással nem zavarták az előadást, mint hangoskodásukkal.

Előadást?...

Itt műsor volt. Így volt hirdetve is: éjféltől egyig a Szeged bár műsora, közreműködnek...

Aki a siker reményében ment ki a bár pódiumára, általában hiú reményeket kergetett. Jómagam is. Képtelen voltam tudomásul venni, hogy én csak a gázsiért lépek föl. Hiába mondták, felejtsem el azt, hogy most odafigyelnek-e vagy sem, hogy érdekli-e őket a műsorszámom vagy nem, hogy sikerem van-e vagy nincs!... Csináljam meg a számot, hajoljak meg, és tűnjek el.

Valóban ilyen egyszerű lenne? Nem itt kezdődik a közönség lebecsülése? Mert hiszen ha csupán "ennyit" várnak, akkor ennyit kell adni. De ha ezt minden bárban föllépő előadó elfogadja, nem magunkat alacsonyítjuk le?

És vajon megéri kínos perceket szerezni azért, hogy odafigyelésre, érdeklődésre bírjam őket?... Hiszen minden feszült percet, melyet azzal töltöttem el, hogy kivártam, amíg elcsendesül a magáról megfeledkezett hangoskodó, átélhettem volna könnyedebben s talán fesztelenebbül, ha nem törődöm ilyen "csekélységekkel"...

De nem tudtam megtenni. Mert ott, abban a szituációban, egy bárban sem volt mindegy, hogy hogyan és mit adok, hogyan és miképpen "vesznek meg". Nem tudtam beletörődni, hogy csak a szerződött összegért lépek föl! Én nem éreztem ott sem művésznek magam, de ösztöneim így irányítottak, s engedelmeskednem kellett. Még ha eltértem is a megszokottól!

És micsoda örömöt jelentett egy-egy éjszaka, amikor mindannyian kijelenthettük: "Ma jó volt a közönség!..." Jó volt, mert odafigyelt ránk, mert érdeklődött irántunk, mert kíváncsi volt arra, amit produkáltunk, mert KÖZÖNSÉG volt!!!...

Persze ez volt a ritkább...

Gyakran már szenvedtem a rossz hangulatú műsorok után és közben, de mielőtt végképp feladtam volna, jött egy mentő ötlet. Jancsika Sándor, a bár akkori vezetője ajánlotta:

"Andriskám, te jól rajzolsz... Mért nem csinálsz valami rajzos számot ide a bárba?... Szerzek neked egy iskolai táblát, csináltatsz hozzá állványt, telerakod papírral, aztán lökheted!... Hidd el, zabálni fogják!..."

Igaza lett: gyorsan pergő rajzos-zenés számomra még a részegek is odafigyeltek. Zene szólt, előbb a zenekar, majd a magnó; a hangmontázshoz kapcsolódva készítettem rajzaimat. Ezt már öröm volt csinálni, hiszen sikert arattam, s tudtam, hogy itt még nincs vége.

Összeállítottam egy ötvenperces önálló estet, "Szénnel a kézben" címmel, s ezt az ország különböző városaiban, falvaiban mutattam be, végigrajzolva mintegy 110 lapot.

Később ebből az anyagból választottam ki tíz percet, s ezzel neveztem be a Rátóti Humorfesztiválra. A címe ez lett: *Rátóti rajzok.*

Úgy gondolom, ha a Szeged bár műsorainak semmi más haszna nem volt, mint az, hogy megszületett ez az új irány, ez az új lehetőség, számomra már akkor is megérte, hogy ott is fölléptem.

Persze a rajzolás mellett írtam is, így közben elkészült a *Kocka utca 13.* című önálló estem. Ehhez díszletajtót csináltam, mely mögül előléptek a "lakók"... Az ajtó egy egész világot hozott a pódiumra...

Amikor a Rádió 1981-ben meghirdette a Humorfesztivált, ennek az önálló estemnek a rövidített változatát is beküldtem pályaműként, "Kandó" jeligére. A második elődöntőben került adásba.

Ekkor első alkalommal álltam közönség előtt úgy, hogy itt és most minden eldőlhet, hiszen ez az egy felvétel van, s ha bejön, akkor van remény a jövőmet illetően, de ha nem "vesznek", akkor talán le is zárult a még el sem indult pályám...

A 6-os stúdióban készült a felvétel, mint az elődöntő valamennyi felvétele, s én beleborzongtam a gondolatba: ez az a stúdió, amiről annyiszor hallottam már a rádiókabaré adásai során... Ez az a stúdió, ahol annyi, de annyi kabarészereplő és -szerző előfordult már... És talán ez az a stúdió, melyre egyszer én is úgy gondolhatok vissza, mint humoristapályám kiindulópontjára...

A *Kocka utcá*-t oly sokszor adtam már elő, s annyi szép sikert hozott, hogy nem kellett volna izgulnom... De nem tudtam izgatottság nélkül mikrofon elé állni... Remegett a lábom, reszketett a kezem, és zörögtek a papírlapok...

Ez is furcsa volt... Ezt a szöveget, melyet több százszor végigmondtam, oly sokszor végig- és megéltem, most papírból kell fölolvasni, papírból kell életre kelteni a lakókat. Úgy éreztem magam, mint a vadászrepülő, akit beültetnek másodpilótának egy vitorlázógépbe. Akárhányszor visszahallgatom ezt a felvételt, újra és újra hallom a remegést a hangomon, az izgalmat, s valahogy úgy érzem, csak az első nyíltszíni taps adta vissza a bizalmat, amikor már kezdtem érezni, hogy baj nem lehet... De nyugodt akkor sem lettem... Hiszen más dolog zsebre vágni a közönséget, és más dolog "kezdőként" egy kis döntetlent kiharcolni... Hiába volt mögöttem 6-7 év, hiába volt viszonylagos rutinom! Egy rádiófelvételt, mely egyébként is az első, nem lehet rutinból csinálni.

Végül, úgy érzem, győztesként támolyogtam ki a stúdióból, majd gyorsan visszalökdöstek, hogy hajoljak meg újra, aztán még egyszer, s ekkor már éreztem, tudtam, hogy nyertem. Nem Hamorfesztivált! Az aznapi győzelemre gondolok, mely nélkül kínok kínját jelenti lejönni a pódiumról!...

Az öltözőben, ahol közismert művészek beszélgettek, cigarettáztak, lerogytam egy székre, s próbáltam végiggondolni, mit, hogyan csináltam, bejött-e az, amire gondoltam, megfeleltem-e az elvárásoknak, sikert arattam vagy sem? Farkasházy és Sinkó nyugtatott: klassz volt, jó a felvétel, bejöttek a poénok. Még olyan is elhangzott: "Ha nem sietsz, még két-három nyíltszíni tapsot kaptál volna!..."

Hát igen... Én önálló estjeim előadása közben sem a nyíltszíni tapsért "hajtottam". Nem volt fontos, hogy közbetapsoljanak, csak legyenek együtt velem, s azt erezzem a hangulatból. Egy rádiófelvételen talán szükség van a tapsra is – bár ez nem mindig tesz jót! –, de szerintem bőven elég, ha a nevetés hallatszik, melyet nem lehet poén nélkül elérni...

Marton Frigyes odaintett magához, átölelte a vállam: "Jó voltál, Nagy Bandó, csak azt nem tudom, mit fogsz majd csinálni a középdöntőre?..."

"Ó, van még néhány számom..."

"Nem úgy gondoltam... Ennél jobbat tudsz-e majd csinálni?... Magasra tettük a lécet... Nehéz lesz fölülmúlnod..."

Jól is esett, el is gondolkoztatott.

Tehát: a siker adva van, ismét keményen dolgozni kell, hogy tartósíthassam.

Amikor elhangzott a *Kocka utca* a rádióban, s kiderült a "szerző" neve is, jóleső zsongással fogadtak az ismerősök. Az adás utáni kedden Szegeden léptem éppen föl a November 7. Művelődési Otthonban, s korosztályban is változatos teltházat csináltunk. És ez már a rádió hatása volt!...

KOCKA UTCA 13.

Egy tízemeletes toronyház élete

Az Óperenciás víztározón innen, a városrendezők sűrű erdején túl, ott, ahol a kurta farkú kubikos túr, ott áll a Kocka utca 13...

Nem látom a háztól az erdőt!...

Kivágták!... Mind a huszonegyet!...

Itt nincs ősz, itt nincs levélhullás, hacsak egy esős napon hasra nem esik a postás...

Itt csak akkor hallatszik madárdal, ha valamelyik lakásban megszólal a kakukkos óra!...

Tízemeletes toronyház... Harminc lakóval megtöltve...

Egyikük sem kitalált figura, s ha valakire mégis hasonlítanak, az nem a véletlen műve!...

Ők tudják, ki az, aki hangos szippantással szedi ki a csontokból a velőt, ki az, aki szürcsölve eszik, ki az, aki nagykanállal eszik, s ki az, aki alig-alig eszik...

Mert aki ide akar költözni, az éveken át alig-alig eszik...
És ha ideköltözött, akkor éveken át alig-alig eszik!...

LAKÁSIGÉNYLŐ ADATLAP

Családi és utóneve: (Ha nem KISZ-tag, akkor keresztneve is!...)
Volt e bérmálva? Imádkozott-e valaha? (Ha igen, akkor mért nem fordult az Istenhez lakásért?...)
Jelenlegi lakása: (Ha albérlet, akkor nevezze meg kifosztója nevét! Ha disznóól, akkor hány lakótársa van?...)
Milyen jelleggel lakik ezen a helyen? (Szerződött vagy vágásra?)
Családi állapota: (Megfelelőt kérjük aláhúzni! Nős, élettársi viszony, siralmas.)
Foglalkozása, dolgozik-e, mióta?
Ha van beosztása, akkor kitől kapta meg?...
Tagja-e a törzsgárdának? Valahol törzsvendég-e?
Milyen társadalmi megbízatása van? (Ha nincs, akkor mért nincs?... Ha van, akkor meg mért jár templomba?...)
Havi jövedelme? (Főállásból, mellékállásból, másodállásból, tüzelőállásból.)
Kormánykitüntetései, miniszteri kitüntetései, osztályfőnöki dicséretei, vállveregetések. (Ha egyik sincs, akkor hányszor volt büntetve?)
Van-e rokkant a családban? Van-e idegbeteg a családban? (Mert ha nincs, akkor most lesz!)
Házastársa, házastársai neve: (Ha nő, akkor lánykori neve is!)
Mióta élnek együtt? (És élet-e ez egyáltalán?...)
Házastársa milyen minőségben lakik jelenlegi lakásában? (Eltartó, melltartó, önkényes beköltöző, ráakaszkodott céda, családtag, haszon- és élvező.)
Jelenlegi odújának összes adatai: (Alapterülete – ha van! ... Hány ablaka van?... üvegezve... Ha nincs, akkor kérjük törölni!)
Van-e WC? Hány?... bérlővel használják közösen?...
Fűtés módja: (Gázfűtés, központi fűtés, ég a ház.)
A lakás milyen célra felel meg a legjobban? (Emberi tartózkodásra, állati tartózkodásra, kettő együtt.)
Milyen lakást szeretne kapni?
(Ezt a rovatot a lakáshivatal tölti ki!...)

Alulírottak kijelentjük, hogy a fenti adatok megfelelnek a szomorú valóságnak, továbbá kijelentjük, nagy kár, hogy nem születtünk csigának, és ahogy lakást kapunk, kijelentjük magunkat ebből az odúból.

Csodálatos a reggel!...
A tizedik emeleten négykor, a földszinten hatkor kel a nap...

A bejárati ajtón egy hirdetés: "HÁZGYÁRI LAKÁST VENNÉK. RÁFIZETEK!..."

A házak közt megjelenik Büdös bácsi, a lakótelep guberálója.

Mellette ballag Vakond nevű inasa, aki a konténereket járja át. Őt meg a szag...

Napi húsz forintért csinálja, plusz teljes ellátás...

Túrni kezdenek... Gyakorlott mozdulatokkal szedik össze a kenyereket, a csomagolt szendvicseket, a félbehagyott virsliket, a megkezdett gyulai kolbászt, a rántott szeleteket, majd megszólal Büdös bácsi:

– Hiába lett drágább a kenyér!... Egy jó kukás ma is megél!... Istenem, hát tényleg ilyen magas az életszínvonal?... Csak nekünk kell mélyre nyúlni érte?... Gyerünk, Vakond, mert jön a konkurencia!...

A házak közt feltűnik a narancssárga kukásautó, hátul csüngnek a nemzetiségiek...

A kocsi lassít, leugrálnak, s a kukákba nézve egyikük felordít: "Valaki már megint megette a kenyerünk javát!..."

Felébred az egész ház...

És ekkor kezdődik a bábeli zűrzavar: szól a rádió, reggeli zenés műsor, hírek, s ez összevegyül a lakók zajával...

Rádió: ...a határon tovább folyik a fogolycsere...
Apa: – Anyám, gyere ide!... Ez a büdös kölyök már megint bezárt a fürdőszobába!...
Rádió: ...s az OPEC tovább emeli az olaj árát, mindaddig, amíg...
Anya: – Ne idegesíts, fiam!... Mire kell már megint tíz forint?!... Mit gondol az a hülye tanárod, milliomosok vagyunk mi?!...
Rádió: ...Zanzibárban meghalt a földművelésügyi miniszter. A kormányelnök kijelentette, hogy saját halottjának tekinti, és nem ad belőle senkinek...
Anya: – Édes fiam, ne szürcsöld a rumos teát!... Az óvodában is így eszel!?...
Gyerek: – Anya, aláírnád az osztályfőnöki intőmet?...
Anya: – Te jóságos isten!... Ez már a hatodik ebben az évben!...
Gyerek: – Igen, a másik kettőt én írtam alá...
Rádió: ...és a gyerekek egészségügyi vizsgálata kimutatta, hogy egyre több a...
Anya: – Apucikám!... Nyáladzik a gyerek, mit csináljak?...
Apa: – Mondtam már, hogy mit csinálj!... Tegyél a szájába szivacsot!...
Anya: – Apucikám, vizes homokot evett a gyerek, mit csináljak?...
Apa: – Pakold el előle a cementet!...
Rádió: ...az utóbbi idők adatai szerint az alkoholizmus terén...
Asszony: – Hát te hogyhogy csak reggel jössz haza?!... Csak iszol és iszol, de szeretni nem tudsz!... Mi lett belőled?!... Meddőhányó?...
Rádió: ...Farkas Dénes, a magyar férfitársadalom régi harcosa az éjszaka folyamán, férji kötelessége teljesítése közben életét vesztette. A Nőtanács saját halottjának tekinti...
Asszony: – De apa!... Mondtam már, hogy ne a gyerek előtt vetkőzz le!...
Férj: – Nekem nincs mit takargatnom!...
Asszony: – Elég baj az, fiam!

Nyolc óra után a ház előtti játszótéren megjelennek az első OTP-s gyerekek, és kezdődik a játék...

Egy dundit most cipel le az anyja, lábán görkorcsolya...

Leteszi a gyereket a járdára, és a falhoz támasztja...

Fél kilenckor már megy a szöveg...

– Sziasztok, néztétek az éjszakai fűmet?

– Csak a pasiig. A végébe már belealudtam... Csak azt nem tudom, mért volt ez tizennyolc éven felülieknek való?...

– Smároltak legalább?...

– Ja... Két pasi!... Anyám azt mondta, ferdehajlatúak...

– Ferdehajlamúak!... Na, én ugyan ilyenekkel nem tárgyalok!... Jöttök a homokozóba?...

– Elvált szülők gyerekével?...

– Kár fölvágnod!... Neked is csak azóta van *édes*apád, mióta a spájzban magára öntötte a mézet!...

– Csituljatok, srácok!... Higgyétek el, bohócok ezek a szülők valamennyien!... Csak figyeljétek meg őket idelent!... "Édes fiacskám!... Tündérkutyuskám!... Kis vacak-pacakom!... Bucimucikám!... Vigyázz a ruhácskádra, nehogy összegyűrődjön!... És ne menj bele a homokozóba, mert piszkos leszel!... És ülj le a padra, nehogy fellökjenek!... De ne ülj fel a hintára, mert leesel!... És ne szaladj, mert felbuksz!... Tündi-bündi, köszönj szépen a Szabó bácsinak!... Az enyém már egyedül ül a WC-n!... S a tiéd?..."

Hát mit gondolnak ezek?... Olyan hülyék vagyunk mi, hogy ketten ülünk a WC-n?...

De figyeljétek meg őket fent a lakásban!...

"Takarodj már kezet mosni, te ütődött!... Hogy nézel ki már megint, te isten átka!... Ne pofázz vissza!... És számtalanszor megmondtam már: ha jön a Szabó bácsi, úgy fordulj a játékkal, hogy ne kelljen köszönni neki!... Milyen ember lesz belőled, mi!?..."

Hát csakugyan... Milyen ember lesz belőlünk?...

Így telik a délelőtt a Kocka utcában, de gyakran akad egyéb csemege is... Minden szinten szinte minden!...

Én irigykedem rád... Te irigykedsz rá... Ő irigykedik rám...
Mi irigykedünk rátok... Ti irigykedtek rájuk... Ők irigykednek ránk...

Én normális vagyok... Te normális vagy... Ő nem normális!...
Engem nem érdekel, hogy ki mennyit keres... Téged mért érdekel, hogy én mennyit keresek?!...

Én a te feleségeddel, hahaha!...
Te az ő feleségével, hahaha!...
Ő az én feleségemmel???... Hűha!

Nekem van autóm... Neked van autód... Nekik akkor se lesz, ha fejre állnak!...
Mi mindennap mossuk az autónkat...
Ők mindennap mossák a gyerekeiket...

Délután kipihent emberek érkeznek meg a (Nem-)mindennapi munkából. Hát akkor ismerkedjünk meg néhányukkal!...

I. emelet 1. Csótányok

– Mi vagyunk a legtöbben!...

II. emelet 4. Királyék

– A hatalom a munkásoké!... De én élek vissza vele...

II. emelet 5. Munkásék

– Jöjjön be közénk!... Mi vagyunk a legkevesebben... Vagy inkább ne is jöjjön!... Itt vendéget fogadni képtelenség!... A múltkor eljöttek anyámék, s hogy le tudjanak feküdni, elmentünk hozzájuk aludni!...

III. emelet 9. Pórék

– Aggyonisten!... Gyékenbe!... Én négy elemit végeztem, de higgye el, kapálás közben nem hiányzik az a másik négy!... Megnősültem... az asszonynak is van négy elemije, így aztán együtt már elmehetünk akár moziba is!... Nem túl nagy a lakás, de állatot is tartunk!... Itt a konyhában elfér három malacka... Járunk színházba is... Ételmaradékért!...

IV. emelet 12. Adósék

– Ne mondja meg, hogy miért jött, kitalálom!!... Villanyszámla?... Vízdíjas?... Gázszámla?... Rádió-tv?... Újságpénz?... Biztosító?... Házadó?... Lakbér??... Csak nem végrehajtó???... Egyik sem?... Akkor ezt a napot megúsztam!...

V. emelet 13. Disznóék

– Ki az?... Maga csöngetett?... Hát nem hallotta, hogy eszünk?... Mi mindig eszünk!... Mikor mi van!... Az asszony... három fogással!... Igen, ő is kövér!... Egyszer be is szorult a konyhába!... De ezt szeretem benne!... Reggel, amikor fölébredek, jobbra nyúlok, ott is asszony... Balra nyúlok, ott is asszony!...

V. emelet 15. Pedánsék

– Cipőt le, jöjjön be!... Kis lakás – nagy rend!... Az előszobában a mozaikra padlószőnyeget tettünk, a padlószőnyegre torontálit, a torontálira védőszőnyeget, a védőszőnyegre porfogót, de arra sem lépünk cipővel!... A fotelokra védőhuzatot tettünk, a védőhuzatra pedig huzatvédő

huzatot... Nálunk még a nyitott ablakon is huzat van!... A gyerekszobában rend van!... Mi úgy szoktattuk a gyereket, hogy a szomszédban játsszon!...

VI. emelet 20. Szabóék

Az ajtón tábla: "A RÁDIÓBA MENTÜNK!"...

VII. emelet 26. Garasék

– Itt lakom a konyhában... A szobákat kivette két egyetemista fiú... Fejenként adnak ezerötöt, az, ugye, három... Keresek mellé ötöt, így aztán nekem nyolc!... Nőt nem hozhatnak föl!... Örüljenek, hogy ketten vannak!...

X. emelet 30. Pozitívek

– Elvtársam, mi úgy élünk itt a tizediken, ahogy az a Tizediken elhangzott!... Igaz ugyan, hogy a víz nem ér föl hozzánk, de megvárjuk, amíg esni kezd... S ha esik, akkor az ablak sem szelei, mert bedagad!... Hogy hepehupás a mennyezet?... Valaha annak is örültünk, ha légópincében lehettünk!... Hogy felpúposodik a parketta?... Futottunk mi már lövészárokban is!... Hogy bedöglik néha a lift?... Igen! A lift néha... jó!... De ha fel akarunk jutni, akkor előretekintünk és felmegyünk!... Hogy kicsi a lakás?... Igen, kicsi!... De sok rossz kis helyen is elfér!...

Estefelé ismét együtt vannak a srácok, és újra indul a szöveg:

– Nem is igaz!... Az én apukám dolgozik, és megbecsülik érte!...

– Az semmi!... Az enyémet meg is fizetik!...

– Az én apukám nagyon jó ember!...

– Tudom!... Négy éve még az én apukám volt!...

– A nagymamának van szép nagy háza búbos kemencével!...

– Az enyémnek meg van szép szociális otthona és négy nagy paraszt fia...

Beesteledett...

Már mindenki az ágyban van, amikor hazaérkezik az utolsó gyerek is, s az apa rákiált:

– Édes fiam, most kell hazajönni!?... Hát hogy képzeled el az életet, mi?... Mit tudsz te arról, hogy mi hogyan éltünk?!... A mi időnkben még luxus volt a fehér kenyér és státusszimbólumnak számított a foltozás nélküli bakancs!... Alig vártuk, hogy véget érjen az őrsi óra, s máris rohantunk a hittanórára!... Mi még szántottunk, vetettünk... keresztet is!... Mi voltunk azok, akiket elsőként avattak kisdobossá, s talán mi voltunk az utolsó elsőáldozók is... Egyszerre tanultuk az egyszeregyet és a hiszekegyet... Mert az egyszeregyet akkor még be kellett magolni!... Mi még akkor is fújtuk, amikor felriasztottak álmunkból!... És volt egy olyan esztendő, amikor felriasztottak álmunkból!... De mi egyből köptük: nyolcszor hét az ötvenhat! ... Bárcsak sohase tanultuk volna meg!...

Mi még nem álldogáltunk az aluljáróban, mert nem volt!...

És nem lötyögtünk egész este a diszkóban, mert nem volt!...

És nem vesztettük el a fejünket a pénz miatt, mert egyik sem volt!...

De abban az időben még voltak érintetlen lányok az iskolában!...

Hanem aztán mi is beiratkoztunk!...

És nekünk már kilenckor le kellett feküdnünk!... hogy tízre hazaérjünk!...

S te!?... Hazajössz este tízkor, s még azt se mondod, befellegzett!...

– Miért, mi vagyok én, meteorológiai intézet?...

– Az!!!... És most takarodj aludni!... A fenébe is!... Tiszta apja!...

Közeleg az éjfél, mikor hazaérkezik Halász úr az Óperenciás víztározó partjáról, üres kézzel...

– Asszony!... Fogtam egy beszélő halat, de arra kért, hogy dobjam vissza, hát visszaengedtem...

– Észnél vagy te, öreg?!... Visszaengedtél egy beszélő aranyhalat?!... Reggel azonnal menj vissza, s kérjél nekünk egy egyszerű kis roskadozó kunyhót, ahol csend van végre és

nyugalom!...

A Humorfesztivál nemcsak a résztvevők jövője szempontjából volt fontos, hanem a rendezők számára is. Szerettek volna olyan tehetséges fiatalembereket találni, akik meg tudják írni, esetleg elő is tudják adni számaikat. Az elődöntők már jól feltérképezték a mezőnyt, de egy másik szempontot is figyelembe kellett venniük: képes-e a szerző arra, hogy akár egymást követő hónapokban is új számokat írjon? Ugyanis a Rádiókabaré havonta jelentkező műsora ezt is megkívánja attól, aki erre a pályára lép, attól, aki erre a mesterségre alkalmas, így aztán további két szám megírására volt szükség ahhoz, hogy a döntőben díjat kapjak, függetlenül attól, hogy az elődöntők egyik nagy sikerű számaként tartották nyilván a *Kocka utca 13*-at. A Rádiókabaré vezetői igen demokratikusan osztották ki a díjakat, hiszen elkerültek minden fölösleges rivalizálást azzal, hogy nem sorrendet hirdettek a döntő után, hanem különféle díjakat ítéltek oda. Véleményem szerint erre már csak azért is szükség volt, mert egy-egy elődöntős vagy középdöntős számot nehéz volt fölülmúlni a szerzőknek, de méltánytalan lett volna az "előzetes" jó teljesítményt nem jutalmazni. Bence Imre például az *Édes-ékes apanyelvünk* című számát az elődöntőben adta közre Sinkovits Imre előadásában – nagy sikerrel! –, s később már nem sikerült fölülmúlnia. Ennek ellenére senki sem vitatta, hogy a szám méltán nyerte el a Magyar Írószövetség díját.

A miskolci Szabados Gábor és Kiss József sem a döntőben hozta a legjobb formáját, mégis megérdemelten nyerték el a Magyar Újságírók Országos Szövetségének díját összteljesítményükkel.

Maksa Zoli – későbbi fellépő társam – az egyik legfiatalabb induló és díjazott volt a Humorfesztiválon. Véleményem szerint a legjobb számát éppen a döntőre írta meg. A *Gépjárműoktató* című portréját Agárdi Gábor vitte sikerre, s ezzel Zoli elnyerte a váci búcsú és a Lapkiadó Vállalat közös díját.

A Markos-Nádas-duó a *Kőbe zárt lélek* című számukkal rukkolt ki, én pedig a *Beázás a Kocka utcában* című naplómmal áztattam el a Váci Művelődési Központ nézőterét.

És íme, a pontos végeredmény: – magam részéről elfelejtve azt a szót, hogy "megnyertük" a Humorfesztivált! – mindhárman a Magyar Rádió fődíját kaptuk.

A Humorfesztivál döntője után megszámlálhatóan sok levelet kaptam az ország különböző részeiből. Azokról a helyekről, ahová évről évre visszajártam, ahol szurkolótábort tudhattam magam mögött. A levelek szinte kivétel nélkül egyfajta féltést sugalltak: őrizzem meg Budapesten is magam, tartsam meg egyéniségemet, maradjak olyan, amilyen voltam. Ezekből tudtam: valamilyen már vagyok, talán olyan, amilyennek szeretnének később is látni... Néhány barátom levelét – nem kérkedésből – ideillesztem.

Ezek a levelek fontosak voltak számomra. Nem holmi dicséret miatt, ami persze mindenkinek jólesik, hanem talán azért is, mert már akkor is sejtettem: egyenes megnyilvánulásokat nem a kritikától kell várni, hanem azoktól a barátoktól, akik örömmel mondják el dicséretüket is, és aggódva, jobbításra törekedve adják tudtomra azt is, ami ellenszenves volt számukra, ami gyenge volt egy-egy produkciómban.

Én nem sikert láttam és éreztem a Humorfesztivál fődíjában, hanem egy lehetőséget, s az örömöm is gyerekes öröm volt: szívből jövő, megkönnyeztető, s független a jövőt jelentő anyagi lehetőségtől. Lehetőséget láttam önmagam megvalósítására, álmaim valóra váltására, egy pálya formálására. És jólesett, hogy volt már saját közönségem, akikre számíthattam, akik barátként üdvözölték az indulásomat, és részesei voltak az akkori örömömnek is.

"Kedves Bandó!
További sikereket kívánok, kitartást, ötleteket, s azt, hogy mindezek megtartsanak az igaz, emberi úton, s ne kápráztassanak el.

Kajári Melinda"

"Lokálpatrióta vagyok, mindig bánt egy kicsit, ha egy többre hivatott, tősgyökeres szegedi elmegy a városból. Korrigálok: el kell mennie ahhoz, hogy előrelépjen és értékeljék munkáját, tehetségét. Szerencsét, sikert, erőt és egészséget kívánok a tiszta és »övön aluli« mérkőzések megvívásához. Biztos vagyok benne, hogy a sportban eltöltött évek adnak annyi fizikai és lelki erőt, hogy csatáidat sikerrel vívd meg.

Hadd búcsúzzam egy pindarosi mondással: »genoi hoios essi!«, mely azt jelenti: »Légy az, aki vagy!«

Baráti üdvözlettel Ördögh Pista"

"Kívánjuk, hogy életed, további munkád során soha ne hagyjon el ez a lényedből fakadó jókedv és derű, mely – bármilyen területen tevékenykedj is – mindig lendületet ad, lelkesít!

Katona Imréék Szegedről"

"Nagy örömmel és gyorsan reagálok a tegnapi befutásodhoz. Azt hiszem, ez már tényleg a célba érést jelenti.

Büszke is vagyok rá, hogy a barátomnak mondhatlak. Annak idején azért – őszintén – erre nem számítottam. A kitartásod Téged igazolt. Csak így tovább!

István Karcsiék Kiskunfélegyházáról"

"Azt hiszem, egy olyan pályát választottál, ami az embereknek a legszebb tulajdonságát hozza a felszínre: a mosolyt és az örömöt. Úgyis olyan kevés dolog van az életben, aminek örülni lehet.

Karel, a fakír, Szajolból."

"Kedves Bandó!
A Kocka utca hatása alatt írom ezt a levelet. Gratulálok a szép sikeredhez! Megérett a gyümölcse az orosz szótár lapjaiból szakított magból felnevelt fának! Te nem tágítottál, és Neked lett igazad. Ez a Kocka utca továbbfejleszthető egészen életed végéig! Röviden indokolom, Neked, építésznek nem is kell nagyon magyarázni. Az utóbbi három év kihozta belőlem is a szunnyadó szociológiai csírákat és gondolatokat. (A szöveged szociológiai keresztmetszet is egyben!) Az utóbbi 25 évben felépült Magyarországon tíz házgyár. Ezek ontják az 53 négyzetmétereket, epicentrummal együtt. A tíz közül négy házgyár Budapesten van. A tízmillió magyarból kétmillió Budapesten él. (Minden 5. magyar pesti!) Kétmillió nyugdíjas van. Hozzávetőleges számítás szerint minden tizedik ember Magyarországon: pesti, nyugdíjas és panelházban lakik! Erről a fáról mindig tudsz gyümölcsöt leszakítani. Tökéletesen át tudjuk élni a panelház adta minden bajt, gondot. Az IKV-gyorsszolgálat (Lassú szolgálat!), távfűtőművek, vízművek hibafelvevő nénijeiét stb. mind meg fogod találni ezután. Mi három éve élvezzük a panelház örömeit. A téma a lépcsőházban hever. Félelmetes, mik történnek!

Az volt még érdeme a gondolataidnak, hogy friss, napi aktualitásokkal fűszerezted. (Pl. Malvin – anyós, ragyogó ötlet!) A múltkori ragyogó írás volt, amikor a lakást vissza kellett állítani az eredeti állapotába.

Hapsikám, örülök a sikerednek!

Egyébként rádión is tökéletesen fel lehet ismerni a hangodat. Ma este a 68-as buszon hallgattam a kabarét, anyósoméktól jöttem haza cseresznyeszedésből. A rádiót a fülemre helyezve úgy hallgattam, hogy másokat ne zavarjak. Csak néha riadtak meg, amikor felröhögtem a csöndben.

Még egyszer gratulálok! Szia!

Erdélyi Gábor"

Hála a sorsnak, Erdélyi Gabinak – volt osztálytársamnak – igaza lett, s ebben már a levél olvasásakor sem kételkedtem. Azóta még született egy-két panel-story, de most hadd idézzem föl

azt a számot, amit Gabi hallgatott a 68-ason.

BEÁZÁS A KOCKA UTCÁBAN

Szeptember 8-án kezdődött
Csőrepedés volt az utcánkban. Négy napig víz nélkül tengődtünk. Az ígért lajtoskocsi sem érkezett meg, csak a levél, melyben közölték, hogy az ígért lajtoskocsi nem érkezik meg...

Úgy hiányzott a víz, mint egy falat sör!...

Szeptember 12.

Végre van víz a lakásunkban!... Óriási eső esett!...
Azóta sem állt el!...
A feleségein KISZ-tag létére Istenhez fohászkodott, azóta mennydörög és villámlik is!...

Szeptember 13.

Kitartóan esik.
Harmadfokú árvízvédelmi készültséget rendeltem el.

Vödröt, lavórt, éjjelit, nappalit... tányérokat és tálakat tettünk a vízesések alá. Olyan a lakás, mint a Vas-Edény mintaterme... A nagyját megpróbáltuk papír zsebkendővel fölitatni, de abbahagytuk, nehogy kuláklistára kerüljünk!...

Szeptember 15.

A szoba és az éter hullámain befogtam a Petőfi adót... Az Országos Vízjelző Szolgálat tájékoztatóját hallottam: "A Nagy lakásban hajóútszűkület... Gázlóviszonyok a konyhában... Hajóvonták és fürdőkádak találkozása tilos!..."

Szeptember 17.

Ma ürgeöntés volt!... Délután kijött a Vízügytől egy ürge, mert fölfedezte, hogy órák óta sirályok és vadludak keringnek fölöttünk, s a virágsarkot azonnali hatállyal természetvédelmi területté nyilvánította...

Délután megérkeztek az első nyugati vendégek: a sarokba befészkelte magát két tőkés réce...

Szeptember 19.

A környék iskolásainak itt tartják az élővilágórákat... Valamelyik bestia kiírta az ajtónkra: "Kárpát-medence."

A szoba közepére leszállt egy gólya! A feleségem azt mondta, ne célozgassanak, neki elege van már az OTP-ből és a gyesből!...

Szeptember 20.

Megjelentek a halak is!...
Délután a beépített szekrényből leesett egy fogas, aztán lerakta az ikráit, s elúszott...

Szeptember 22.

Már mindegyik gyerekünk tud úszni, s 1000,– forint bérleti díjért ide jár a Vasas vízilabdacsapata is...

A feleségem az ebédet mindig a szoba közepére teszi, s ráúszással lehet megszerezni...

Estefelé a fiam az arcát fájlalta... Elvittem a sebészetre, de simán kirúgtak; azt mondták, ők spéciéi nem foglalkoznak kopoltyúval... A tanársegéd, aki biztosan horgász lehetett, barátian megveregette a vállam, s azt mondta, dobjam vissza a fiam, még nem méretes!...

Szeptember 24.

Ma KISZ-küldöttség érkezett hozzánk, s vállalták, hogy védnökségük alatt lecsapolják a spájzból a lápot.

Benyitottunk, hogy fölmérjük a helyzetet, de a spájz nem volt üres: egy sárga kis emberke állt ott, illendően köszönt, aztán tovább vetette a rizst...

Szeptember 26.

Végre tettek valamit az érdekünkben: épül a védőgát a ház körül...

A feleségemet rajtakaptam egy munkással, aki legény a gáton...

Szeptember 27.

Az őrület határán vagyunk... A rádió éjjel-nappal Händel Vízizenéjét sugározza...

Abban reménykedünk, hogy magasabb már nem lehet a vízállás, mert ma elérte az építőanyagárak magasságát...

Október 4.

A nagyszobában fölpúposodott a parketta, s így új sziget született. Ez éppen anyósom születésnapja volt, így tehát róla neveztük el Margit-szigetnek, s a kalózok szokásait követve kitűztem rá egy halálfejes bugyogót...

Október 5.

Végső elkeseredésünkben föladtunk egy hirdetést: "Dunára néző uszodámat elcserélném bármilyen két szoba hal nélkülire. Az sem baj, ha a víz nincs bevezetve!..."

Október 7.

Már tengervizünk is van: a konyhában kidőlt a sótartó!...

A WC környékéről a felszínre úszott Cousteau kapitány, aki erős szennyezettséget állapított meg, azt mondta, veszélyben a kagyló!... Ezentúl nem ülhetünk tétlenül!...

Október 14.

Ma föltűntek az első cápák!...

A gyerekeket biztonságba helyeztem, s a feleségemet igyekeztem gyakran magára hagyni... Mondtam neki, fiacskám, írjál anyádnak, jöhet, aktuálissá vált a látogatása!...

Október 20.

Megjött a feleségem édesanyja. Déli tizenkettőkor futott az előszobában zátonyra... kezében egy csokor Tiszavirággal...

Miközben vetkőzött, a gyógyszerekkel telt táskája a vízbe esett! Hurrá, van gyógyvizünk!...

Október 24.

A szomszédok beírtak az újságnak, hogy én rejtegetem a loch-nessi szörnyet... Kiderült, hogy semmiféle szörnyről nincs szó, csak egyet úszott az anyósom...

November 9.

Korán jött a hideg idő, erősen fagy a hűtőszekrény felől... Este tizenhat állatkerti pingvin kért nálunk politikai menedékjogot.

December 10.

Teljesen átfagyva befeküdtünk az idegosztályra. Azt mondták, addig nem engednek ki, amíg nem engedünk ki!... Istenem, csak vizit ne lenne!...

December 17.

Elég szépen javulunk, annak ellenére, hogy az az őrült orvos egy héten át vizes borogatást adott!...

December 18.

Ma egy kissé visszaestünk. Bejött hozzánk egy díjbeszedő, s azt mondta, fizessük ki az elmaradt vízdíjat... Átadtam neki egy elázott ezrest, de nem fogadta el a manus, azt mondta, hamis, nincs benne a vízjel!...

December 24.

Ma reggel közölte a főorvos, hogy rendbe jöttünk, s a szentestére hazamehetünk.
Kérdezte, hogy hívjon-e mentőt?...
Én elhárítottam: köszönjük, főorvos úr, nem kell, vízibusszal megyünk!...

December 25.

Az ünnep gyönyörű volt és nyugodt: végre megszűnt a beázás!... Hó esik!!!

Ez a szám később telepódiumos számom lett a Humorfesztivál után, de sok-sok poénnal gazdagodott. A Malvin-sziget akkorra már nem volt aktuális, ezért maradtam a tévében a Margit-szigetnél.

Az alapja szintén az életből adódott: Békéscsabán, a Lencsési úti lakótelepen volt egy nagy

beázás, melyről a Hét-ben beszámoltak, s ez indította el bennem a gondolatot, felnagyítva az eseményeket.

Építész vagyok.
Nem lehet véletlen, hogy "felépítettem" magamnak a Kocka utcát. Ez a téma az egész országban aktuális – Erdélyi Gabi is elemezte a problémát! –, könnyű volt rátalálni.

Miután fölfedeztem azt a lehetőséget, mely a lakótelepi életben, a panelok által körülzárt kockákban rejlett, s próbaként bemutattam a *Kocka utca 13.* első variációját a szegedi KISZ-iskolán, éreztem, hogy méhkasba nyúltam. Hiszen mindannyian lakunk valahol, akik pedig még nem, azok hamarosan – remélhetőleg! – szintén lakni fognak, s velünk együtt fogják majd érezni-tapasztalni a panelkórt.

A Kocka utca "felépítésénél" alapos munkába kezdtem. Túl azon, hogy igyekeztem mindent meglátni kis – hat darab négyemeletes házból álló – új-szegedi lakótelepünkön, végigböngésztem egy-két könyvet, folyóiratot, melyekben a lakótelepi életről írtak. Amit nem tudtam vagy nem tapasztaltam, azt a publicistáktól tanultam meg. Találtam egy olyan könyvet, mely a Gyesen lévő anyák gondjairól szólt, s a magam tapasztalta dolgokkal teljesen összevágott minden fejezete. Természetes, hogy a Kocka utca lakói között is megjelent néhány Gyesen lévő anya. Új helyzetet teremtett a Gyes, s meg kellett vizsgálnom, hogy ebben a szituációban hogyan élnek, mit csinálnak, milyen anyává válnak a Gyest élvező kismamák. A könyvet végigolvasva többször előjött az alkoholizálás, a mindennapi betevő itóka, ezt az életben is tapasztaltam. Tehát foglalkoznom kellett vele. Más kérdés, hogy később döbbentem rá – mikor előadást tartottam egy kismamaklubban Szegeden –, hogy sohasem azok hallgatják végig a műsoraimat, akikről szólok, hanem azok, akik egészen másképp élnek. Hiszen klubba járnak, megbeszélik örömeiket, gondjaikat, igyekeznek közösségi életet élni, ellentétben azokkal, akik kicsapják a gyerekeket az utcára, s "kellemes" italozással töltik el a délelőttöt. És talán más problémáknál is hasonló a helyzet. Sajnos tudomásul kell vennem: legtöbbször nem azok ülnek az előadóteremben, akikről véleményt mondok, akik hozzáállását, packázását, embertelenségét elítélem, s így azt is tudnom kell, hogy nem a címzett kapja kézhez a feladott levelet.

Ezek szerint hiába beszélek?

Hinnem kell, hogy nem, mert hit nélkül akár föl is adhatnám az egészet!

A jó példának, hogy beszélek közös problémáinkról, gondjainkról, ragadósnak kell lennie. Ha nem beszélünk, kevés esélyünk lehet arra, hogy gondjaink megoldódjanak. Ha már tudjuk, hogy hol a baj, s ezt ki is mondjuk, akkor meg kell hogy induljon az erjedés.

Ha az általunk elmondottakat mások továbbmondják, akkor egy jó folyamat veszi kezdetét.

Ha pedig mindenki beszél róla, akkor már bízhatunk, hamarosan meg is oldódik. De persze – mint nálunk sok minden más! – ez is lassú folyamat.

De mint ahogy a folyammal szemben még sohasem építettek gátat, a megoldást kereső hömpölygő áradatot sem lehet gáttal megállítani. Egyetlen megoldás látszik megfelelőnek: jó irányba terelni az áradatot, s így mielőbb elérni a tiszta vizű tengert, a dolgok megoldását.

Úgy gondolom, egy kicsit ezért is vagyok, ezért is születtem, egy kicsit az én feladatom is, hogy beszéljek, hogy szavaim erejével oda suhintsak, ahol a baj, s hogy másokat is arra buzdítson a hozzáállásom, hogy merjenek gondolkodni és véleményt formálni.

És ha mind együtt és egyszerre beszélünk, akkor egyszer talán nemcsak orvosolni fogjuk a bajt, de eléje is mehetünk!...

Gyakran nem is nagy bajról van szó, csupán olyan közös ügyünkről, mely így vagy úgy, de mindenkit foglalkoztat. Ilyen volt a TEHO, melyről a 85-ös szilveszteri Rádiókabarében emlékeztem meg.

MI VAGYOK ÉN?...

Engem mindig másképp szólítanak...
Lassan azt sem tudom, mi vagyok!...
Az országgyűlés beszámolójában "réteg" vagyok...
Május elsején "felvonuló"!...
Áremelések bejelentésénél és a bűnözők kézrekerítésénél, amikor a megértésemet és a segítségemet kérik, akkor "lakosság"!...
Augusztus 20-án "állampolgár"...
Március 15-én "magyarok"!...
Ha ítéletet kell mondanom, akkor "társadalom" vagyok...
Ha kitüntetést kapok – boríték nélkül! –, akkor "elvtárs" a megszólításom, nehogy megsértődhessek!...
A tanácsnál csak "ügyfél" lehetek...
...az OTP-nél pedig simán csak "adós"!...
Április 4-én "barátaim" vagyok...
November 7-én "elvtárs"...
Szilveszterkor végre "úr" lehetek...
...az újévi köszöntőben pedig akár "hazafi" is!...
Nemrég változott valami!...
A tanácsnál már nem "ügyfél" vagyok, hanem "Kedves Lakótárs!..."
Soha életemben nem volt velem olyan udvarias a tanács, mint most, amikor a TEHÓ-t próbálta kidumálni belőlem!...
És ezzel vége is szakadt az "ügyfél"-korszakomnak!....
"Lakótárs" lettem!...
Lehet, hogy így vált nálam a tanács ügyféllé???...

CSAHO

Kedves Tanács VB!
A településfejlesztési hozzájárulás befizetéséről szóló levelüket megkaptam, iktattam, s 30 napos határidőn belül meg fogom válaszolni.

Sajnálattal kell közölnöm Önökkel, hogy illetékbélyeget nem mellékeltek a levélhez, így – amíg meg nem érkezik címünkre – nem tudunk az Önök ügyével és panaszaival foglalkozni!...

Kérjük, hogy vagy a tanácselnök személyesen, vagy valamelyik aktivistájuk hozza el az ötvenforintos illetékbélyeget lakásunkra, kedden, szerdán vagy pénteken, este hét és nyolc óra között, a család fogadóórái alatt.

Mellesleg kívánjuk megjegyezni, hogy a településfejlesztési hozzájárulás fizetése tulajdonképpen nem családunk osztályára tartozik, de méltányosságból foglalkozunk az üggyel!...

Az, hogy megépül-e kerületünk túlsó szélén a tanuszoda vagy sem, számunkra a legkevésbé fontos olyan népgazdasági feladataink mellett, mint a hús- és gyümölcsvásárlásunk a piacon, vagy például mint családunk ruházkodása és OTP-részletei.

Sajnos az aszály és a piaci maffia már eddig is jelentős károkat okozott éléskamránk készleteiben és a pénztárcánkban...

További gondokat okoz, hogy az idén sem volt árleszállítás az Ecserin, s ez alaposan felborította családunk költségvetését...

Óriási gondokat okoz, hogy 13 éves lányom 39-esre nőtt lába egyszeriben kinőtte a dotációban részesülő gyermekméretet, s így a cipővásárlásra tervezett kiadásainkat is...

14 éves fiam Makk Hetesben tartott ballagási bankettje felemésztette az érettségi előtt álló nagyobb lányom esküvői vacsorájának összegét, s így hiába javult a vőlegény hatékonysága, az esküvő beruházását át kellett tennünk a következő költségvetési évre...

A tanuszodát mi csak 1995-re terveztük a kerületben, mert úgy gondoltuk, addigra elkészítjük a gyermekeink egészséges nevelését szolgáló fürdőszobánkat, WC-nket s a hozzá tartozó szennyvízelvezető csatornahálózatot is!...

Sajnos jelenleg még ezek megvalósítása is nehézségekbe ütközik, úgyhogy kérjük a Tisztelt Tanács VB-t, hogy a nem törvényerejű rendeletünk alapján fizessen be családunk pénztárába évi húszezer forintot mint családfejlesztési hozzájárulást, azaz CSAHO-t!...

Az összeget két egyenlő részletben lehet kamatmentesen befizetni. Ennél figyelembe vettük, hogy mikor van a tanácsnál a legnagyobb pénzkészlet, tehát a jutalmazások időpontját, így az első részlet esedékessége április 5-e, a második pedig november 8-a...

Kérjük, hogy a mellékelt válaszlevél felhasználásával nyilvánítsanak véleményt, s ennek értékelését követően családom fog dönteni arról, hogy Önök mit akarnak!...

Amennyiben tiltakoznak vagy nem válaszolnak, családom aktivistái fogják felkeresni Önöket, köztük feleségem és az édesanyja is!... És biztosak lehetnek benne, hogy rá fogják beszélni Önöket a fizetésre!...

Amíg az illetékbélyeg és a családfejlesztési hozzájárulás megérkezik, sok szeretettel üdvözöljük a tanács minden aktivistáját, tiszteltetjük a tanácselnököt és a vb-titkárt, kézcsók a feleségüknek és a titkárnőjüknek... na, CSAHO!!!...

Tudom, hogy a világ gondjai nem oldódnak meg attól, hogy én beszélek. Pontosabban: nem attól oldódnak meg.

Ennek tudatában megpróbálom pontosan körülhatárolni, hogy mely problémakörök tartozhatnak a "hatáskörömbe".

A feladataimat magamhoz méretezem.

Ennek ellenére természetesnek tartom, hogy gyakran olyat is a magaménak tudok, mely túlnő a humorom hatás- és varázskörén, de mégis foglalkozom vele, mert a szívügyem.

Ilyenek: világbéke, az éhező népek helyzete stb.

Vajon meddig hallatszik el szavam?...

És vajon figyel-e valaki rá és rám?...

A megírásnál és elmondásnál nem mérlegelek: az írás- és beszédkényszer mindennél erősebb bennem.

Keresem a megoldásokat.

Figyelmet keltek.

Társakat keresek.

És talán a legfontosabb: hiszem, hogy szükség van a szavaimra. Nevetés közben fájdalmasabb elgondolkozni, de ugyanakkor maradandóbb a felbolygatott gondolat végkövetkeztetése.

Néhány éve még nem érthettem, mit jelenthet a humor a nép művelése szempontjából.

Akkor még abban a tévhitben éltem, hogy mindazok, akik kíváncsiak rám, s összejöttek egy kiadós vacsora mellett egy kacagtató estére, azok semmi mást nem szeretnének, mint felszabadultan nevetni.

Azt hittem, hogy már azzal is jól végeztem dolgom, ha a nagyérdemű a hasát fogta a nevetéstől.

Úgy gondoltam, az a legfontosabb dolgom, hogy megröhögtessem az embereket.

Tanonc voltam. Jóindulatú amatőr. Csupa szív vicces ember.

És senki nem mutatta meg az utat: magamnak kellett rátalálnom.

Manapság képes vagyok órákon át rágódni egy-egy mondaton, gyötrődések közepette rakom össze a szavakat, s hosszú, görcsösen idegtépő perceken át próbálom a lehető legpontosabban megfogalmazni azt, amit elmondani szeretnék.

Úgy érzem, kezd közeledni egymáshoz a szórakoztatási vágy és az értelmes együttlét megteremtő szándéka.

Mintha egy ódon kisvasút próbálná befogadni a legmodernebb villanymozdonyt. Más

nyomtáv, más sebesség, más elvárások. Csak az irány maradt a régi: a jó cél felé előre.

Komolyan és következetesen dolgozom.

És aki velem tartott a kisvasúton, talán fölszáll a feszültséggel teli villanyvonatra *is*...

1984-ben az "Ezt írja meg, ez tiszta kabaré!..." című műsorra készülődve érkezett egy levél a XVII. kerületből, melyből kiderült, hogy az ottani házasságkötő terem bejárata előtt a kilépő ifjú pár rögtön egy szarvasmarhákat ábrázoló szoborkompozícióba botlik, s annyira feldobott az ötlet, hogy további mintaszobrokat képzeltem el közintézményeink elé, arra gondolva, hogy az épület előtt álló szobor pontosan ki tudja fejezni azt, hogy mi folyik odabenn, íme, a

SZOBORPARK

Az OTP előtt egy szoborcsoportot helyeznék el: Marx Károly, kezében a – kölcsönkért! – Tőkével... Széchenyi István, kezében a rubelelszámolású Hitellel és Fekete János, kezében a lyukas cipőbe dugott kamatlábbal...

A Fővárosi Tanács elé a Laokoon-szoborcsoportot tenném, magyar változatban: három elcsigázott ügyfélre tekeredik egy aktakukac...

A szakszervezetek központja elé a szakszervezeti bizalmik védőszentjét állítanám, a Bólogató Szent Jánost...

Az IKV elé azt kéne felállítani, amit a leggyakrabban kapunk a munkájuk helyett...

A Skála Nagyáruház előtt Demján Sándor lovas szobra állna, amint éppen leárazva árulja maga alól a nyerget...

A Távfűtőművek előtt állna az... aki a fűtetlen lakásban szoborrá dermedt... A fölirat: "Egy óra múlva itt fagyok!..."

Az MLSZ előtt egy kispad állna, alatta alulnézetben egy béka tomporműve...

A Belvárosi Telefonközpont Menő Manó szobrát kapná, a talapzaton a felirat: "Csak nekem van vonalam!"

A Madách Színház elé egy egeret tennék, hátha így kicsalogathatnám a nagyközönség elé is a Macskákat...

A BKV egy tömött busz szobrát kapná. Az utasok a nándorfehérvári diadal tömegjelenetét villantanák föl: az ajtóban a bliccelő Dugovics Titusz éppen magával rántaná az ellenőrt amelybe...

Az Országos Anyag- és Árhivatal egy földbe süllyesztett szobrot kapna, melyet egy-két napig nem láthatnánk, de aztán úgyis fölemelnék...

A Budapesti Rendőr-főkapitányság előtt Szent Szabó László lovas szobra állna, amint Sárkányölő Szent Györgyként ledöfi a Rákóczi téri gagyizókat...

A Mezőgazdasági Minisztérium elé egy kiváló katona szobra kerülne, amint nem a lázadást töri le, hanem a kukoricát...

Az Építési és Városfejlesztési Minisztérium előtt egy kényszerzubbonyt viselő magánépítkező állna, aki kisméretű falazótéglát akart venni... A szobor mellékalakja Farkas Berci, aki űrsétája során egészen közelről látta az építőanyagárakat...

A Belügyminisztérium előtt egy üres szobortalapzat díszelegne, mivel a szobrot már ellopták... A talapzaton a felirat: "Közbiztonság".

Az Ipari Minisztérium előtt egy magyar ipari robot lenne látható, babos fejkendőben...

A Nyugdíjfolyósító Intézet előtt Vörösmarty szobra adna útbaigazítást a talapzaton lévő idézettel: "Áldjon vagy verjen sors keze, itt éhen halnod kell."

És íme, egy megelőlegezett szobor a majdan fölépülő Nemzeti Színház elé: álljon a színház előtt egy munkagép, amely a legtöbbet segített az építés előtt: egy kéregető exkavátor...

Sok kicsi sokra megy.
Sokszor fontosabb néhány apró szó, egy-két rövid mondat, mint egy terjengős dolgozat.
Szeretem Örkény István Egyperces novelláit, s fölülmúlhatatlannak tartom őket.
Kénytelen voltam egy egyszerűbb megoldást választani: megpróbálom alulmúlni...
Így születtek meg a

MÁSODPERCES NOVELLÁK

A bíróság előtt a vádlott azzal védekezett... ami csak a keze ügyébe került!...

A koszovói egyetemen szerbátültetést hajtottak végre...

A zeneiskolában ma két tanuló felelt. Az egyik csillagos ötöst kapott, a másik meg vonós négyest...

A szemészeti klinikán javult a betegek ellátása...

Levél a rokonoknak: "Drága gyermekeim! Az ajándékba küldött porcelánt ma hozta ki a postás, igazán nagyon szép, minden darabját megkaptam!..."

Hibaigazítás: "Tegnapi számunk hátsó oldalán tévesen jelent meg a nutriatelepről készült fénykép aláírása. A helyes aláírás a következő: HÁROM JÓL FEJLETT NUTRIA. Helytelen tehát az előző aláírás, hogy a NUTRIATELEP HÁROM VEZETŐJE."

"Tudom, hogy ronda vagyok, de mért van az mégis, hogy oly sokan belém esnek?" – kérdezte a szakadék...

A legszebb bennszülött párját ritkítja...

Különös bűneset: "Kanalas Ernőt villájában megkéselték"...

Május elsején a jó munka elismeréseként sok munkásőr kapott kitüntetést. Én nem adtam volna nekik, mert hiába őrködnek, lassan mégiscsak elfogynak a munkások!...

Aki az éjszakát alvásra fecsérli, az megérdemli, hogy nappal dolgozzon.

Darab Jenő 45 éves vasutast elütötte egy vonat.
Röviddel... ezután kórházba szállították...
Jelenleg a gyógyuló – félben van...

A főnököm belevaló ember volt...
A főnököm felmászott a szeméttárolóra...
A főnököm beleesett a szeméttárolóba...
A főnököm bele való ember volt...

Az impotens rendőr följelentette a feleségét izgatásért...

"Szeretnék aktívan kikapcsolódni!..." – mondta szerelmesen a melltartó... Mire a gatya visszaszólt: "Te őrült, most miattad toltak le!..."

A pontos, részleteiben előre kidolgozott monológok híve vagyok.

Képes vagyok rögtönzésre, de nem támaszkodom rá.

Szép teljesítmény a közönség előtt rögtönözni egy-egy előre elképzelt vagy megbeszélt séma alapján, s tudom, hogy ha bejön, robbanásszerű hatást tud elérni.

Engem elbizonytalanít, ha csak egy vázlatom van egy számhoz, s a többit a véletlenre kell bíznom.

Egy-egy megírt szám előadása közben – egy est alatt legfeljebb négy-ötször – rögtönzök, ami a pillanatnyi hangulatból, egy-egy közönségreagálásból, helyzetkomikumból adódik, de csak akkor tartom meg "végleges rögtönzésnek", ha még néhány alkalommal megállja a helyét.

Más előadók rögtönzött számait is csak akkor szeretem, ha tökéletesek. Ha megérzem a kifulladás pillanatát, ha lezárhatatlanná válik a szám éppen azért, mert tévútra tért az előadó, ha már nincs igazi ereje az "elmelendkeréknek", akkor sajnálatot ébreszt bennem, s azzal "meghal" a szám. Ilyenkor hihetetlenül jókor jön valami gyors slusszpoén, valami kilábalás, gyors lezárás.

Írás közben megpróbálom megtervezni a rögtönzést is, hogy semmi se érjen váratlanul. És ha valami mégis jön, akkor megpróbálok megütközni vele.

Azt írtam le: "megtervezem".

Igen. Szinte tervezőasztallá alakul az íróasztalom egy-egy szám születése közben...

Valahol építész maradtam humoristaként is.

Papíron vagy képzeletben meg kell szülnöm a tervet. És abból kell kiindulnom és építkeznem, amikor írni kezdek.

Munkamódszerem valószínűleg nem egyedi, de nálam bevált.

A téma megválasztása után elkészül egy piszkozat.

Sorsa bizonytalan. Amennyiben teljes képlet rajzolódott ki az agyamban, elsőre is sikerülhet elfogadható írásnak, legfeljebb csiszolgatásra van szükség. Ám legtöbbször elégedetlen vagyok az első állapottal, s bekezdésenként földarabolom, blokkokra osztom s így elkülönítem az összetartozó gondolatsorokat. Ezután egy új sorrendet követve egymás alá, illetve fölé rakosgatom a kis papírszeleteket, s cellux-ragasztóval összekötöm őket. Ezt az állapotot – persze máris csiszolva! – újra legépelem, s előbb a feleségem és a lányom elé teszem, ha előttük megállja a helyét, akkor kisebb közönség elé viszem. Leginkább KISZ-táborok és baráti ifjúsági klubok az "áldozatok" – ritkábban szerencsés kiválasztottak! –, akik első alkalommal hallgathatják új számomat. Az ilyen próbaelőadások után másnap minden kezdődik elölről. Előfordul, hogy ismét darabolok, persze már szélesebb sávokra, de az számtalanszor ismétlődik, hogy újraírom egy-egy ilyen előadás után az egészet.

A változatok szaporodnak, ugyanakkor az oldalszám csökken, mert sok elképzelt és jónak

gondolt tétel nem válik be, s akkor nincs mese: ki kell venni!...

Természetesen olyan gondolatsorok is vannak, melyek akkor is maradnak, ha úgy tűnik, nem váltak be, mert egy-egy dologhoz ragaszkodom. Hiszek benne, ezért megőrzőm, még akár olyan áron is, hogy "nem értik meg". Ami önmagában így sem igaz, mert érthetőbbé is tehetném, de akkor túl lenne magyarázva.

Egy-egy rövidebb szám sokszor 15-20 próbán is átesik, míg végül megszületik a végleges állapota, önálló est esetében néha 25-30 "próbára" is szükség van, amíg minden bejáródik, pontossá válik.

Humort asztalnál – illetve csak asztalnál! – megcsinálni szinte lehetetlen. Ez közös munka, még akkor is, ha egyetlen kézben összpontosul minden.

Megmosolyogtam az imént leírt "végleges" szót...

Nálam ilyen szinte nem létezik. Még nem volt olyan Rádiókabaré-fölvétel – függetlenül attól, hogy előtte kipróbált számról és többszörösen átbeszélt monológról volt szó! –, hogy ne tollal a kezemben várjam a pillanatot, amikor bejelentenek és bemehetek elmondani a "kész művet"!...

Ha csak egyetlen szót, ha csak egyetlen betűt is, de biztos, hogy még két perccel a belépés előtt is javítok valamit a leírt anyagon. Szükség van rá. Kell, hogy olvasmányosabb legyen, kell, hogy érthetőbb legyen, hogy egy-egy mondat rövidebb és csattanósabb legyen, egyáltalán: hogy még jobb legyen!

A számaimat a rádiófelvétel örökíti meg, véglegesíti, de természetesen egy-egy előadásomon – amíg adásba nem kerül! – mindig teszek hozzá vagy veszek el belőle.

Azt hiszem, ez az oka, hogy elégedetlen vagyok a felületes kijelentéseket tartalmazó kritikával, a hányaveti értelmezéssel, a lezsernek is csak jóindulattal mondható megjegyzésekkel, az igénytelenség szülte nagyvonalú megállapításokkal, melyek gyakrabban hordoznak rosszindulatot, mint segítőkészséget, jó szándékot és útmutatást.

Ha elkészül egy szemet-lelket gyönyörködtető ház, az arra sétálók aligha állják meg szó nélkül.

Ha végigrobogunk egy új autópálya-szakaszon, ki kell mondanunk: ez igen, ez már minőség!...

Ha egy fodrász keze munkáját ismerősünk frizuráján véljük felfedezni, mondunk néhány dicsérő szót.

Egy biztos: a jó és szép mellett szó nélkül nem lehet elmenni. Csak a kritikusnak?...

Tudom, hogy nem a kritikusnak, illetve nem elsősorban neki dolgozunk. Tudom, hogy a kitapintható siker semmissé teszi a kritika fanyalgását, s azt is tudom, hogy a kritikus is csupán egyeden a nézők közül, hallgatók közül. De végül is rajtuk, a leírt kritikájuk alapján próbál véleményt formálni az is, aki egyébként látta és hallotta a produkciót, s az is, aki még nem. A kritikus tehát több, mint egy néző, mert véleményeket formál, mert sokak nevében állást foglal, mert munkahelyéhez, saját lapjához kötődve megmásíthatatlan és megcáfolhatatlan véleményt közöl. És majdhogynem hiába jelenik meg egy másik lapban az övétől eltérő vélemény, az ő lapjának olvasóit az a más aligha befolyásolja. És persze kevés olyan nézőnk akad, aki a kedvünkért egyszerre több lap kritikáját is végigböngészi, hogy négy-öt véleményt elolvasva viszonylagos pontossággal tudjon képet festeni vagy kapni egy produkcióról.

Véleményt?...

Idézek kabarékritikákból, így fest ma mesterségünk bírálata.

"A számok némelyike hagyományos kabarétréfa volt."

"Bár sok mulatságos nincs sem ebben, sem az alkoholizmusban, a közönség – talán reflexszerűen – jókat nevetett."

Ezt a két mondatot Virág F. Évától idéztem, mégpedig a Telepohárról írt kritikájából. Arról a Telepódium égisze alatt készített produkcióról, mely szinte mindent fölrúgott az addigi sablonokból. "Némelyike." Melyikre gondolhat az olvasó? Miért nem lehet pontosan meghatározni, hogy mire gondol a kritika írója? Hogy lehet "reflexszerűen" jót nevetni? Olyan közönség előtt lett fölvéve, amely jegyet váltott, hallgatva az ösztöneire, de nevetni nem lehet

rendelésre...

Nem akarom magamra haragítani az összes kritikust, így tehát a legnagyobbaktól nem idézek külön-külön, de természetesen nem ritka az efféle megjegyzés:

"X. ma nem volt a legrosszabb."

"Y. igyekezett hozni a formáját."

"Z.-t órákig el tudnám hallgatni."

Lehet, hogy tévedek, de úgy gondolom, minket nem vesznek komolyan. Miközben mi komolyan vesszük a humort.

A színvonalasan művelt humor éppúgy az irodalomhoz – mi több: a szépirodalomhoz! – kell hogy tartozzon, mint bármely más elfogadott műfaj.

Olvastam én már irodalmi hetilapban is íróhoz és költőhöz méltatlan írást, s azt is a "maga kölykének" tekintette az irodalombarátok kórusa!...

Megengedhetetlennek tartom, hogy a legértékesebb humoreszkek, monológok, kabarészámok nem lehetnek irodalmi értékek, hogy méltatlannak tartják a precíziósan megművelt "humoros" írások irodalmi rangra emelését.

Éppúgy, ahogy a populárisnak mondott zenében is találhatunk értékeket, a humorban is kell lenni értékes daraboknak. A populárisabbnak kikiáltott műfajokat is lehet – kell!!! – magasabb fokon, színvonalasan művelni.

És mi sem természetesebb, mint hogy az irodalom is kitermeli a maga selejtjét, melyet egy ideig védelmeznek különböző személyek, érdekek és szövetkezések, de az idő hamarosan mindezt félresöpri, s örök értékként csak az igazi művek maradnak meg.

Én hiszem: az irodalom egyik válfaját, számunkra a legszebb műfaját választottuk ki magunknak, de az is lehet, hogy a sors választott ki minket e műfaj számára...

Íróemberek, írók vagyunk éppúgy, mint bárki más, aki műveiben véleményt mond, érzést közvetít vagy értelmet formál.

Nap mint nap várjuk az ihlet pillanatát, az ötlet beugrását, megtalálását, s aztán mint aki megőrült, mint aki eszét vesztette, ülünk az írógép mellé, s megszállottként gyúrjuk-gyömöszöljük-formáljuk a kezünkbe került nyersanyagot olyanná, hogy nemes egyszerűségében adhassuk tovább az egyszerű nemeseknek, a humort értő és szerető, önálló véleményt formáló embereknek.

Vajon megtörténhet-e egyszer valaha, hogy mondjuk irodalmi díjat kap egy humorista?...

Megtörténhet-e, hogy nemcsak belső döntés szülte nívódíjat kap egy-egy kabarészám, hanem az össz-szakmai képviselők és irodalmárok valamiféle "különb-díját"?...

Előfordulhat-e, hogy egy szépen elmondott monológ vagy egy remekül megcsinált bohózat valamelyik szereplője külön elismerésben részesül?...

Kerülhet-e – és ha igen, akkor mikor? – a megfelelő helyére, az őt méltán megillető helyére a humor?

Tudom, hogy a kérdésre részben magunknak kell a jó munkánkkal megadni a választ.

Tudom, hogy csak a tiszta és becsületes hozzáállásunk alapozhatja meg az effajta sikert.

Tudom, hogy elsősorban nekünk, szakmabelieknek kell igényesen alkotni, jól dolgozni, hogy az eddigiek során is megvolt értékeink egyszer majd kellő odafigyelést, méltó értékelést és elismerést kapjanak.

Azt is tudom, hogy nem minden "kolléga" olyan fanatikus e téren, mint jómagam, s talán nem is minden "kolléga" óhajtja megváltani a világot. De volt már rá épp elég idő, hogy az éles szemmel megáldott kritika és "közvélemény" kiszűrje s kettéválassza az értéket az értéktelentől.

És ha arra gondolok, hogy mindez vagy meg sem történik, vagy alig-alig, akkor el kell gondolkoznom azon: van-e értelme ennek a makacskodó dühöngésnek, ennek a majdhogynem vádaskodó kitörésnek, ennek a szokatlan, hadakozó elégedetlenségnek?

Van-e értelme a valaha a jó ügy érdekében fölvállalt elkötelezettségnek, mely hitvallásommá vált?

Van-e értelme, hogy megbolygatom az állóvizet?

Hogy fölvállalom a kritika esetleges haragját s majdani megálmodott bosszúját?
Hogy próbálom föltárni a hibákat, a hiányosságokat?
Hogy kritikusan gondolkodom ezen dolgokról is?
Kritikusan!...
Hát ez az: a hibákat föl kell tárni és meg kell oldani!
Ez kell hogy a kritika célja legyen!
És nem személyes súrlódás!
Nem hánya veti irogatás!
Nem félvállról vett véleményezgetés!
Nem fanyalgó "elégedetlenség"!...
Jobbítási szándék!
A mondás ismerős: "Humorban nem ismerek tréfát."
(Volt időszak, amikor még képtelen voltam ezt betartani. Ma már megpróbálom teljességgel fölvállalni, és mint mércét elfogadni!)
Hiszem: csak az marad meg ezen a pályán, aki ezt vállalni tudja, és képes is e szerint élni és dolgozni.
Vidámkodással, jópofáskodással egy ideig "meg lehet élni" ezen a pályán, de előrelépni csak a fenti mondathoz igazodva lehet.
Egy ideig a pályára alkalmatlan is csinálhat olyasmit, ami látszólagos fennmaradását biztosítja, de egy idő után önmagát mossa le a pályáról: tartalom és forma nélkül semmivé válik az építmény.
Nekem tudnom kell – mert építettem már épp eleget! –, hogy csak a megfelelő mélységre ásott alap s a jó alapozás képes megtartani egy építményt.
És azt is tudom, hogy az épület attól, hogy átadják, nem lesz *igazán* kész! A jó gazda mindig talál tennivalót a ház körül!
Tudom, hogy jelenleg még csupán úton – remélem, jó úton! – vagyok a ház felé! Tudom, hogy megcsináltam az alapozást, s tudom, hogy itt-ott már sikerült falakat is építenem. De messze vagyok még attól, ami a zöldág-ünnepséget jelenti, a tetőtől...
És akkor még mennyi a tennivaló azután!...
De talán épp ez a tudat ad erőt a további munkához.
Akaratot és erőt együtt.
Hogy élni tudjak benne.
Hogy élni tudjak vele.

FALTÓL FALIG

Elhangzott a Rádió Kabarészínháza
1985-ös szilveszteri kabaréjában

Olvasgatom az újságokat.
Mindenféle földrajzi tényre rácáfolva bizonyított, hogy nagyobb
lett a Magyar Nemzet.
Mi több: a Magyar Hírlap is óriásit nőtt!
Akkorát, hogy ha a szobában ülve kinyitom a lapot, mindkét kezemet beverem a falba!...
Óriási, nem?...
Van már faltól falig újságunk is!...
Lassan a lakás méretéhez igazodva kell lapokat vennem!...
Persze a mi lakásunk akkora, hogy teljesen csak a Fülest tudom kinyitni!...
És talán még a Népszabadságot, mert az maradt a régi!...
Istenem, már nem is tudom, mit fogok tenni, ha hírt közöl a Magyar Nemzet, hogy "Nagyobb lett a Népszabadság"...

Viszont akkor egyértelmű a folytatás: mert, ugye, a Népszabadságot és a Népszavát egy helyen nyomják, tehát akkor rögtön nagyobb lesz a Népszava is!...

Akkor viszont szólni fogok, hogy adjanak nagyobb lakást, hogy olvasni tudjak a teljesen nyitott lapokban!...

Addig pedig járatom a Fülest...

Remélem, az már nem lesz ennél nagyobb!...

Soha nem féltem annyira a sikertől, mint amikor két-három éve először kimondták többen is: a csúcson vagy.

Csúcson lenni nem jó.

A csúcsról már nincs tovább út fölfelé: onnan már csak völgybe érhet a fölfelé törő, hacsak nem a Badacsonyt fogta ki, mely hosszú fennsíkjával módot adhat a szinten maradásra.

Én a pályám csúcsát szeretném efféle fennsíkként látni, melynél az sem baj, ha egy kicsit mindig emelkedik is, ahogy haladok előre a majdan biztosan bekövetkező völgy – netán szakadék! – felé...

A kabaré könyörtelen műfaj: estéről estére, rádiókabaréról rádiókabaréra, előadásról előadásra újítani kell, frisset hozni, újszerűt kitalálni, mert a tegnap még szeretett "slágerszám" holnap már a "tegnap slágerei" adásába kerülhet csak, később legfeljebb a "slágermúzeum" kategóriában lesz csak hallható, végül a "nagyon recsegő kabaré" címszó alatt hallgathatja még valaki mint a múlt üzenetét, de semmiképpen az akkori jelen véleményét.

Így én is mindennapi bizonyításra vagyok ítélve, s naponta kell hoznom a formámat, meg kell próbálnom tartani a szintet, melyet vagy képzeletben, vagy valóságosan is magam elé tettem előző munkáimmal. A sikeres szám, a népszerű monológ után a közönség még jobbat vár, de minimum az előző produkció színvonalát – joggal!

És nekem az a dolgom, hogy ezt megcsináljam.

Nem szabad elhinni, hogy csúcson vagyok!

Aki elhiszi, az már meg is tette az első lépést a völgy felé...

A szakadékról pedig ne is beszéljünk!...

Számomra ez a legfontosabb: estéről estére megfelelni azoknak az elvárásoknak, amellyel az előadás helyszínére várnak.

Ehhez szükség van egy örök elégedetlenségre. Egyelőre bennem megvan. Ha egy-egy est után érzem a sikert s kitapintható az est hangulata, mi több, a közönség is elégedetten távozik, akkor is kell tudnom, hogy azon az estén minden rendben volt-e!

Régóta vallom, két szempont dönti el, hogy sikeres volt-e az előadás vagy sem.

1. Ha a közönség ezzel a mondattal távozik: "Ez megérte a pénzét!" (Ha már csak néhányan is, de fölteszik a kérdést: "Mennyit fizettek ennek az akárkinek ezért a semmiért?...", akkor ott már nagy baj volt!...)

Tudom, hogy a közönség összetételén is múlik, hogy a végén mit mond, de ez most ebből a szempontból más lapra tartozik!

2. Ha a népművelő így köszön el tőlem: "Mikor tudnál jönni legközelebb?" (Mert ha csak mosolyogva megköszöni az előadást, s azt mondja: "Nagyon kedves kis műsor volt, igazán, hogy te milyen aranyos voltál!...", akkor ott már aligha lehetek ismétlőfegyver a humor pergőtüzében!...)

Ismét más kérdés, hogy esetenként hiába hív vissza az előadás után, mert én nem kívánkozom vissza, mert egyszer még megpróbálok idomulni, "alámenni" az ottlét kényszere miatt, de erre még egyszer aligha lennék képes...

Csak győzelemmel, csak győztesként tudok lejönni a pódiumról.

Mert ha veszítek, azzal veszíthetek is.

Minden idegszálammal azon vagyok, hogy "magamra hangoljam" a közönséget; már az első poénoknál megpróbálom feltérképezni a tisztelt publikumot. Előfordul, hogy nincs pontos képem

a közönségről, s kátyúba jutok, de ilyenkor minden képességemet bevetem, hogy mielőbb kikeveredjek. Szükség van erre a képességre, mert veszteségként nem mehetek a függöny mögé. Mindent egy lapra teszek föl: vagy győzök, vagy ott halok meg a színpadon!...

A színpad, a játék és a közönség szeretetét "jó iskolából" hoztam magammal: a szegedi amatőr irodalmi színpadok, melyek éveken keresztül szolgáltak második otthonomul, számomra a Színművészeti Főiskolát jelentették, de talán annál is többet értek!

Az életet éltük s a színházat tanultuk egyszerre.

Nem diplomát akartunk szerezni, csak érezni akartuk a játék örömét, a siker örömét.

Számunkra a mindenkori premier volt a félévi vagy év végi vizsga, s a helyzetgyakorlatot az élet osztotta ránk, s esküszöm, kényszerűségből jól oldottuk meg!

A tapsért, a sikerért, a játék szeretetéért csináltuk.

Ma, amikor sok színészjelöltet egészen más motivál a diploma megszerzésére, elgondolkodtató, hogy jól választjuk-e ki a jövő színészeit, s azon is el kellene gondolkodni, hogy jól képezzük-e őket?

Bodrogi Gyula egy rádióinterjúját hallgatva döbbentem rá, mennyire rosszul kezdik a színészéletet a jövendő színművészei...

Bodrogi elképzelése megfontolandó lenne, azt hiszem!

Aki színész akar lenni, azt ne fölvételiztessék, hanem egyszerűen vegyék föl, s képezzék. De ezért fizessen a növendék. Sokat fizessen, hogy csak alapos megfontolás után döntsön úgy, hogy színész lesz. És amikor végzett, akkor a színigazgatók nézzék meg, mit tud, s ha tud, ha tehetséges, ha képességei nagy művészt sejtetnek, akkor vigyék el a színházukba játszani. Aki pedig végzett, de tehetségtelen, az – bár a diploma a kezében van! – keressen más elfoglaltságot magának!...

Még ha a részleteken lehet is vitatkozni, de összességében a magam részéről igazat adok Bodroginak.

Az a színészjelölt, aki felvételt nyert, attól kezdve csak ehhez a pályához lesz kötve, így tehát elkeseredett, sértődött, idegbeteg színészek sokasága bontogathatja megnyirbált szárnyát, amire nincs szüksége sem a színházi világnak, sem a színésznek magának!

Egészséges, sok mindenre alkalmas emberekre van szüksége a színháznak. Olyanra, aki testileg és lelkileg alkalmas a művészi élet megélésére, a szerepek művészi átélésére, s így alkalmas lesz arra is, hogy csak úgy egyszerűen megéljen...

Ezért nem bánom, hogy az érettségi után nem színész lettem, hanem színészetkedvelő és színházkedvelő, aki az élet zegzugaiban is azt figyelhette, amit majd egyszer művészként kell vinnie.

Ezt az amatőr szív-lélek-értelem hármast próbáltam meg átmenteni a profi világba attól kezdve, hogy működési engedélyt kaptam az ORI-tól.

Talán sokak szemében naiv amatörizmusnak tűnik, ahogyan vállalom magam és amilyen lelkesítő célt tűzök magam elé, de tudom, csak azt tudom megtenni, csak azt tudom végigcsinálni, amit a belső kényszer diktál.

Azt, ami és amilyen vagyok.

Kisújszálláson mondta egyszer Ari Géza, a helybeli KISZ-titkár, miután megtudta a bemutatkozásomból, hogy valaha amatőr színjátszó voltam:

"Bandó, te úgy tudtál profivá válni, hogy közben amatőr tudtál maradni!..."

Sokan megalázónak, szégyellnivalónak tartják az "amatőr" titulust.

Én büszkén vállalom, és ha kell, viselem is.

Mert mindaddig, amíg a rossz profi "mindent tud" és mindent "képes megcsinálni", addig az amatőr csak egyet tud: szívvel és értelemmel csinálni. Ezt szeretném leginkább megőrizni magamban.

Az a hit, amivel csinálom, mindenen átsegít.

Akaraterő.

Fokozható fokozhatatlan.

Nincs "akaraterősebb", és nincs "legakaraterősebb".

Csak akaraterős ember létezik, illetve olyan ember, akiben van akaraterő. (Valószínűleg létezik "akaratgyenge" is, de ezt a szóösszetételt alig használjuk.)

Adottság?

Képesség?

Tulajdonság?

Egy biztos: fejleszthető. (De ezt is akarni kell!!!)

Középiskolás éveim alatt fekvőtámaszokkal fejlesztettem az erőmet és az akaratomat, no és persze a kettőt együtt: minden estémet fekvőtámaszokkal zártam. Az első este indítottam mondjuk 30-cal. A második este "köteleztem magam" minimum 31-re. De ha a második este képes voltam 34-ig eljutni, akkor a harmadik este ezt "kellett" egy fekvőtámasszal fölülmúlni, tehát a teljesítendő minimumot 35-ben határoztam meg. 127 volt az abszolút rekordom, s tudom, hogy ennél sokkal többre is képesek a nálam jobb fekvőtámaszozók, de én nem világrekordot akartán javítani, csupán az akaraterőmet fejleszteni. Már a fekvőtámasz mennyiségét teljesíteni is akaraterő kérdése volt, hiszen gyakran kocsonya módra remegve nyomtam az utolsó 10-20-at, s szó szerint a földig lógott a nyelvem, de még arra is futotta akaraterőmből, hogy a minőségre is vigyázzak: végig szabályosan csináltam – mindvégig.

Senki nem ellenőrzött, senki nem kérte számon tőlem a teljesítményt, csak magamnak volt fontos, hogy képes vagyok-e végigcsinálni azt, amit magam elé tűztem célként.

De vajon van-e ennél fontosabb?

Hát nem ez az egész életünk? Elszámolni magunknak, bizonyítani magunknak, tudni, hogy pontosan azt és úgy cselekedtük, ahogy a belső kényszer diktálta s ahogy csak nekünk fontos. Vajon nem ez az élet maga?

Naponta képes lenni emelni a mennyiséget, javítani a minőséget, jobbat, szebbet és igazabbat csinálni. Magasabbra tenni a mércét, növelni a súlyt, rövidebb idő alatt megtenni egy távot.

A sport maga az élet.

Valaha, amikor a görög katonák összemérték erejüket a különféle sportágakban, valami csodálatos felkészültségről adtak tanúbizonyságot. "Alkalmazott sport"-nak nevezhetnénk az akkori sportcsatákat, hiszen az erős és edzett katonákra volt igazán szükség. (Csak mellesleg jegyzem meg: képes lenne ma egy katona 42 kilométer végigfutására?... Leszámítva persze a Honvéd "profi" sportolóit!... Pedig a mi népünk katonái gyakran múlták fölül önmagukat a futásban!... Még talán azt is el tudom képzelni, ha egyszer valaha – persze ez csak utópia! – győzni tudnánk akár egyetlen kisebb csatácskában is, önmagát fölülmúlva mégiscsak futva hozná a hírt a mi kis honvédunk is, aki egyébként inkább edzett útépítésre és kukoricatörésre, mint futásra!...)

Alkalmazott sport? Igen. Hiszen a katonai társadalmaknak edzett emberekre volt szükségük, mi több, a katonáknak is szükségük volt az erejükre és ügyességükre, mert ez számukra az életben maradási, a harc, a harcok túlélését jelentette vagy jelenthette. (Ma gyakran esik szó arról, hogy nyiszlett, katonaságra alkalmatlan a fiatalság. Lehet. De talán épp a nyugodt békeévek hozták ezt... Más kérdés, hogy aki ma már edzett vagy edzi magát, nem harcra készül, legfeljebb az életért küzd a korai halál ellen.)

Ma már ilyen értelemben nemigen létezik alkalmazott sport. Az, aki világszínvonalon űz versenysportot, mire befejezi, legfeljebb egy kis butik vagy egy étterem vezetésére lesz képes, oly mértékben rongálja meg a túlfeszített és fokozott igénybevétel. Az igazi termelőmunkában tehát a "legerősebbek" nem tudnak részt venni. Megszűnt a sport alapvető haszna: a munkára és az életre formálás. Ugyanakkor a sport alkalmas az életünk formálására.

"Önerős" testépítkezés, testépítők önerőből, hozott anyagból.

A fekvőtámaszok nyomása hozzászoktatott a rendszerességhez, a kitartáshoz, a teljesítmény fokozásához.

És amikor az életem során ugyanezt kell tennem, illetve meg kell tennem valamit, akkor ezek az akkor kifejlesztett képességek átsegítenek az akadályokon.

Győzelemre születtem.

És tudok veszíteni is.

Az előző napi eredmények túlszárnyalását csak folyamatos és jól végzett munkával lehet.

Sokan azt gondolják, most életem legnagyobb poénját írom le, de soha még ilyen komoly nem voltam, esküszöm: szeretek dolgozni.

Amit eddig csináltam, azt mind szerettem.

Amikor már nem volt szükséges, hogy azt csináljam, amit addig, akkor abbahagytam, de amíg csináltam, élvezettel, szeretettel tettem.

Azt kell megszeretnünk, amit csinálunk.

Szeretettel kell csinálnunk a dolgunkat.

Csak így jelenthet örömöt az eredmény.

Ha bármilyen munkából öröm nélkül kellene hazamennem, képtelen lennék tovább csinálni.

Aki megtagadja magától a munka iránti szeretetet, az megfosztja magát a végzett munka örömétől is.

A munka szeretetét őseim lopták belém, s úgy gondolom, ezt már csak érlelte, fejlesztette, formálta a nevelés és a családi együttlét.

Nagyapám – "apóka" –, akiről volt általános iskolai igazgatóm, Török Imre bácsi mesélte, hogy "olyan anekdotázós kedvű, jó humorú embör vót!...", nagyban hozzájárult, hogy szeretni tudom a munkámat, hogy "érzelmi alapokra helyeztem még a téglákat is"!...

Apóka semmi különöset nem tett az életében. Dolgozott.

És fölnevelte édesanyámat és persze még négy gyermeket, mert akkoriban öt gyerek legalább olyan természetes volt, mint ma egy. Se...

Minél előrébb haladt a kora, annál többet hallgatott, s valami olyan bölcsesség sugárzott szeméből, ami még ma is élő emlék bennem. Amikor már hajlott háttal és remegő testtel próbálta és próbáltuk – nyugdíjas éveit szebbé tenni, mindenbe belenyugodott, csak abba nem, hogy a kertet más művelje meg helyette. A konyhára valót maga akarta előteremteni a keze munkájával.

Láttam őt krumplit vetni. Nem segíthettem. Nem engedte.

Aki végzett már ilyen munkát, az tudja: két ember kell hozzá. Egyik, akinek bírnia kell az egész napos, hátfájdító kapálós hajlongást, s a másik – lehetőleg gyerekember! –, aki a kikapált fészekbe ejti a vetőmagot, vigyázva, hogy a csíra ne pattanjon le róla.

Apóka ezt egyedül végezte el.

Tudta – és nekünk is meg kellett értenünk! –, ha segítünk, akkor sokkal kevesebb időt tölthet munkálkodással, egy-két óra után kényszerű munkanélkülivé válik, márpedig a semmittevés megöli az embert, őt viszont eddig is a munka éltette, s most is élni akart. Minden fészket külön-külön kikapált, majd remegő kezével olyan finoman helyezte el a vetőgumót a földbe, hogy az még az utolsó simítást is érezze.

Ezek után visszaballagott a kapáért, komótosan húzta vissza a földet a krumplikra, majd vigyázó simításokkal rendet rakott a felszínen is, hogy a majdan kibúvó szár és levél elégedetten nézhessen körül az új környezetben.

Mikor angyali nyugalommal elővarázsolta a föld alól a gumókat, még a szánk is tátva maradt: soha nem látott szép termés volt! Apóka a tőle megszokott mosolygással jelezte, hogy öröme teljes, elégedett az eredménnyel, s valahol ott bujkált a tekintetében: "Na, látjátok?!... Így kell ezt csinálni!... Ennek a munkának volt értelme!... Érdemes volt!..."

Édesanyám, aki csodálatos kitartással és a gyermeki szeretetet is fölülmúló törődéssel gondozta apókát és nagymamát halálukig, a közelmúltban jegyezte meg: "Mintha apókát mintáznád meg!... A járásod... A lábod állása... Akár apámat látnám!..."

Hasonlítanék apókára? Lehet.

Azt már csak hinni tudom: a munkaszeretetem is hasonló.

Ez az én nagyapai örökségem.

És talán ezzel tett igazán gazdaggá.

Mi, humoristák gyakran beszélünk a munkáról. Gyakori témánk a rosszul végzett munka s az

a munkás, aki rosszul végzi a munkát.

Hiszem: csak akkor beszélhetek a tisztességes munkáról; ha magam becsületesen dolgozom. Másként nincs hitele a szavamnak.

Ha rólam azt tudja a közönség – és ez így igaz –, hogy másfélkét órás önálló estekkel igyekszem a maximumot adni, akkor lehet hitele annak, ha a lógásokról és nemtörődöm hozzáállásról beszélek a munkáról szólva.

Ha tízperces "jelenésekkel" odateszem magam, s a rossz profizmus minden ripacsságát bevetem a "siker" érdekében, hiába papolok én arról, hogy a melós dolgozzon jobban, hiszen hitelét veszti a mondandóm, mert elmarad a személyes példamutatás.

Pedig ezt minden olyan embertől többszörösen elvárják, aki "reflektorfényben" van, legyen akár humorista, akár színész, akár politikus, akár sportoló.

Tudom, hogy sokszor nem a példánkon, hanem a magasabb fizetségen múlik, hogy hogyan végzi valaki a munkáját. De azt is tudom, hogy számít a személyes példa.

Az alkoholizmusról sem szólhatnék, ha tudnák rólam, hogy vedelem a szeszt. És nem beszélhetnék a hit fontosságáról, ha hit nélkül élnék. Ilyen egyszerű itt minden.

1985. június 10-én betörtek a lakásunkba.
Kiraboltak bennünket.

Több év keresetét vitték el néhány perc leforgása alatt.

Értetlenül álltam az otthonomban történtek előtt, s a tehetetlenség érzése a porba sújtott.

Tizenegy óra tíz perckor mentem el otthonról.

Fél tizenkettőkor a Rátkai-klubban találkoztam a Magyar Ifjúság riporterével.

íme, egy részlet a később megjelent interjúból:

"A siker magával hozta, hogy többen kíváncsiak rám, mint azelőtt."

Úgy tűnik, egy-két emberrel valóban többen voltak kíváncsiak rám... Az interjú elkészítése után még hosszasan beszélgettünk Gyárfás Péterrel arról, hogy jó érezni és tudni, hogy sokan szeretnek, s hogy jó érzés szeretetet adni az embereknek.

Ott álltunk családommal a kifosztott lakásban, s míg a szobámban csak egy-két szekrényfiók, addig bennem egy világ dőlt össze.

Megszületett bennem a – szinte képtelenségnek tűnő – elhatározás: nem lépek föl soha többé.

Úgy éreztem, ezek után nem tudom nevettetni az embereket.

Képtelen lennék rá.

Sírás és káromkodás nélkül, magamba fojtva az indulataimat próbáltam megemészteni az emészthetetlent.

Fölmértem a helyzetet: nem lettünk "lenullázva". Az egészségem és a tehetségem segíteni fog a kilábalásban. A munkára továbbra is alkalmas vagyok – tehát gond nem lehet. Könyveink, lemezeink, szobrocskáim és régi edényeink megmaradtak, akkor hát igazi nagy baj nem történt. Aki nem pénzben látja megtestesülni a sikert, azt a pénzének elrablásával nem tudják teljesen kifosztani.

Az aznap esti – Jókai-klubbeli – rádiós műsoromat lemondtam.

Túl friss volt még a seb...

Másnap este viszont már 400 ember előtt álltam Salgótarjánban, s úgy adtam elő a műsorszámaimat, mintha mi sem történt volna.

Artista barátomtól hallottam: ha az artista leesik a trapézról, vagy vissza mer menni azonnal, vagy soha többé nem mer már azután!... A félelmet rögtön le kell győzni, mert másnapra már nagyobbra nő...

Én a hitemet szerettem volna azonnal visszanyerni...

A hitemet az emberekben.

Sokan mondták akkortájban: "Hogy bírtad ki ezt ép ésszel?..." "Hogy lehet, hogy nem őrültél bele?..."

Minden filozófia kérdése – nálam.

Régóta mondogatom barátoknak, közönségnek, nyilatkozom a sajtónak: elsősorban nem a pénzért csinálom a föllépéseimet, hanem a sikerért, az örömért.

Azt is régóta ismételgetem: annyi öröm ért már az életem során, hogy ha most megszűnne a "siker", elveszne a humorom, kifogynék az ötletekből, betegség gátolna a föllépésekben, írásokban, akkor is elégedetten kellene szembenéznem a befejezés szörnyével, mert hiszen az eddigiek során szerzett örömöket könnyedén beoszthatnám a hátralévő éveimre.

Nos.

Itt álltam a kifosztottak kilátástalan helyzetében, elvesztett ezresekkel, s az eddigiek során megszerzett örömökkel, sikerekkel, emlékekkel. Az értéktelenebbet elvitték, az értékesebb megmaradt.

Tehát: tulajdonképpen alig vesztettem valamit... (Rá sem merek gondolni, milyen állapotba kerülnék, ha az örömeimet vitték volna el!...) Kifosztottan is gazdag tudtam maradni!

Egészségem megmaradt, képes vagyok a munkára. Újra kell tehát kezdeni, és mielőbb visszaszerezni az elvesztett hitet!...

Amikor az 1970-es árvíz Szegedet is veszélyeztette, s tartanunk kellett egy ideiglenes – végleges? – kitelepítéstől, mindannyian a legfontosabbnak ítélt holmijainkat rakosgattuk, eldöntve egy-egy tárgynak a sorsát vagy balsorsát.

Úgy gondolom, érdemes lett volna egy felmérést készíteni, hogy abban a veszélyhelyzetben kinek mi volt a legfontosabb mentenivalója. Reménykedem csupán, hogy sokan voltak olyanok, akik az "apró", emberi értékeiket próbálták volna menteni, azokat, melyekhez emlékük kötődik, melyek "értéküknél" fogva pótolhatatlanok. Ami egy újrakezdés után megvásárolható, az számomra nem jelent értéket.

Kis szobrocskáimat – fafiguráimat –, szeretett könyveimet s egy-egy emberi-baráti kapcsolatra emlékeztető tárgyamat próbáltam egybegyűjteni, hogy ha kell, menthessem őket.

Szerencsére a kitelepítés elmaradt, de így megtudhattam mégis, mi az, ami fontos számomra, mi az, ami csupán körülvesz, szolgál, de érték nélkül.

Egy diákújságban a következő kérdést kaptam: "Mit kívánnál, ha teljesítenék három kívánságodat?"

A válaszom ez volt: "A három kívánság túl soknak tűnik, mert ha az embernek teljesítik három kívánságát, három legfőbb vágyát, akkor utána miért küzdjön? Én elsősorban jó egészséget kívánok, s ha egészséges vagyok, a többi kívánságomat már teljesítem, tehát elérhetem céljaimat, vágyaimat."

Nos, igaz ugyan, hogy kiraboltak, de a belső értékeimet, a hitemet, az életkedvemet nem tudták magukkal vinni. Ez az enyém maradt.

És ami megnyugtató volt számomra a rablás fölfedezése utáni idegességemben: lányom, aki elsőként érkezett haza a feltört lakásba, először a szobájába rohant, s megnézte, az irodalomnaplóját elvitték-e a betörők. Mókásan hat?... Talán... De számomra sokat jelentett.

A betörés utáni napokban gyakran jutott eszembe a *Nincs mese* című Telepódiumban előadott kis mesém, az

EMBERMESE

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy nagyon *gazdag,* becsületes, tisztességes, szeretetre méltó kedves ember...
Na, ez az ember már nem él.

Vagy mégis él?...
Vagy mégis élnek jó emberek?...(is!)?

Még egy adalék a betöréshez. Életem egyik legfontosabb története, a legfantasztikusabbnak

tűnő eseménye.

Három nappal a betörést követően csörgött a telefonom. A vonal másik végén Mezei Laci barátom, akit a véletlen sodort mellém. (Még mikroszkópos koromban ajánlották, hogy menjek be a Farmer boltba, keressem meg őt, s ha fellépek a Ruházati Bolt Vállalat klubjában, akkor különféle cuccok megszerzésében segíteni fog. Az első fellépés olyan sikeres volt, hogy meg kellett ismételni. Ezt a kettőt még hasonló hat előadás követte – minden alkalommal ingyen, ellenszolgáltatás nélkül. Egyik kedvenc klubommá vált ez a hely, s az ottani klubtagok is őszintén szeretnek. És itt jön a sztori folytatása:)

– Szia, Andriskám, mizújs?... Tudtok már valamit?...

– Nem, még semmit...

– Te, figyelj, fölhívtak engem a KISZ-eseink, s azt javasolták, csinálnának egy "kommunista" szombatot a Bandóék megsegítésére... Fölajánlanák a szombati keresetüket nektek...

– Laci... Ez nem igaz!... Ez nem lehet ig...

És elcsuklott a hangom. Most sem szégyellem: sírtam. Laci még mondott valamit, értettem, de se megjegyezni nem tudtam, se válaszolni, csak potyogtak a könnyeim. Mert ilyen csak a mesében létezik! Ilyet kitalálni sem lehet! Ez olyan megnyilvánulás, amilyenre nincs példa. A barátság, az emberi szeretet olyan fokú kinyilatkoztatása, amit nem lehet "szárazon" megúszni.

Én nem sírtam a pénz elvesztése miatt...

És most a könnyeim potyognak.

Létezik ilyen?...

Ezek a Barátok meg akarták mutatni, hogy a bajban is barátok! Hiszen az örömöket már nyolc alkalommal megosztottuk, mikor ellenszolgáltatás nélkül adtam – emlékezetes – műsort nekik. De ott az én örömöm is megvolt! Nem tartoznak nekem semmivel! És maradt is még egy kevés pénzem, olyan nagyon nagy baj sincs! Talán nem is ez számít, hanem a gondolat, hogy eszükbe jutottam. Hogy tenni akartak értem, értünk valamit. Ma, amikor ilyesmire vagy csak ehhez hasonló cselekedetre is alig találni példát, ilyen történt meg velem.

Napokon keresztül begörcsöltem, a hátam borsódzott bele s könnyeim elfojtásával küzdöttem, ha a telefonbeszélgetés az eszembe jutott. És két nap múlva Csontos Tibivel találkoztam a Hungáriában, aki interjút készített velem az IM-nek. Előtte Mezei Laciéknál voltam az Ádám-Éva boltban a körúton, ahol jelenleg dolgozik. Az lett a végkifejlete a dolognak, hogy bár a szombati műszakot nem engedték, mert nem tudtak mit kezdeni a főnökök az esettel – ilyen még nem volt a praxisukban! –, viszont felajánlottak egy 3000 forintos vásárlási utalványt, s hiába szabadkoztam, átadták, ezzel a kísérőlevéllel:

"Kedves András!
KISZ-szervezetünk nevében szeretnénk megköszönni a sok kellemes estét, vidámságot, melyet őszinte, egyszerű, de nagyszerű előadásaiddal varázsoltál számunkra.

A legközelebbi találkozásig kívánunk nagyon sok erőt, jó egészséget, szeretettel

a vállalat KISZ-bizottsága"

Csontos Tibi próbált kérdezni, de ömlött belőlem a szó, megírni sem tudta másképp az interjút, mint rövidítve a szózuhatagot. Másfél óra után jutottunk el a Mezeiék esetéig... Elkezdtem mondani a történetet, s percekig nem tudtam szóhoz jutni, ismét patakokban folyt a könnyem. (Túl érzékeny vagyok?... Vagy túl nagy dolgok történtek velem?... Nem tudom...) Az volt az utolsó érzelmi kitörésem... Ma is meghatottan, nagy szeretettel gondolok vissza az eseményre... Mesehőssé váltam...

Mese az ifjúságról

Egyszer egy szegény legény, kezében egy jelentkezési lappal, belépett egy irodába, ahol egy kopasz, idősödő férfit talált. Mindjárt oda is köszönt neki:

"Jó napot, öregapám!"

A férfi visszaköszönt:

"Isten hozott!... Szerencséd, hogy öregapádnak szólítottál!... Itt ugyanis én vagyok a KISZ-titkár!..."

A róka és a holló

Az élet fáján üldögélt a holló, csőrében egy nagy darab trappista sajtot szorongatott, s várta a rókát, ahogy az meg volt írva...

Elhatározta, bármit is mondjon a ravaszdi, nem fogja elengedni a sajtot!...

Jött a róka, s fölszólt a fára:

"Holló koma, holnaptól fölemelik a sajt árát!..."

Mire a holló csak ennyit mondott:

"A jó édes anyjukat!!!..."

A palackba zárt szellem

Volt egyszer egy szegény favágó, annak pedig egy szegény fia. Egyszer, mikor éppen fát vágtak az erdőben, a fiú talált az apja táskájában egy üdítőitallal telt literes palackot!...

A palackból egy szellem kiabált ki a fiúnak:

"Engedj ki!... Engedj ki!..."

A fiú azonban csak legyintett, s ennyit mondott:

"Ostoba szellem!... Ott fogsz megfulladni a narancslében!... Ezt a palackot ugyanis a magyar ipar látta el csavaros kupakkal!..."

Mese az előrelátó, biztonságos öregemberről

Valaha, amikor még gyakrabban találkoztak a buszok meg a vonatok... az egyik kis faluban fölszállt egy öregember a buszra, s nyomban mellé lépett a kalauz:

"Meddig tetszik kérni a jegyet, papa?..."

"A sorompóig, fiam!..."

Mese a Rákóczi téri lányokról (Népmese!)

Volt egyszer egy gazdag strici... s annak volt három lánya!

Ezért volt gazdag!...

A napba lehetett nézni, de rájuk jobb ha nem!...

A lányoknak épp elég bajuk... volt, no de mindenkinek megvan a maga három keresztje!...

Egyszer, amikor éppen elindultak szerencsét próbálni, megállt előttük egy szép, deli vitéz...

Az egyik lány megszólította:

"Boldoggá teszlek, szép fiú, csak vigyél magaddal!..."

"Jó!... Magammal viszlek!... – mondta a szép, deli vitéz, azzal bemutatkozott: – Kovács őrmester vagyok!..."

Mese a parizerről

Volt egyszer egy kereskedő, akihez benyitott egy vevő.

A vevő többé nem kívánkozott vissza a boltba, tehát egyszeri vevő volt!...

A vevő tíz deka parizert kért.

A kereskedő sebtiben becsomagolta, s átnyújtotta neki:

"Itt a vége!... Fuss el véle!..."

Az öreg halász és a tenger

A hosszú és fáradságos küzdelem végén az öreg halász partra vonszolta a nagy hal csontvázát...

Véres kezét az ingébe törölte, vállára vette tarisznyáját, s elindult a falu irányába...

Meg sem állt a Halászati Tsz központjáig!...

Ott aztán az elnök elé állt:

"Elnök elvtárs!... Döntöttem!... Mégiscsak belépek!..."

Tévés mese

Ült a fán a Rózsa Gyuri... a szájában három borítékot szorongatott: az egyest... a kettest... és a hármast...

Jött a róka, s fölszólt a fára:

"Szép vagy, Rózsa Gyuri, szebb a Ranschburg Jenőnél!..."

Mire Gyuri visszaszólt:

"Tűnj el, és ne hízelegj!... Már csak vidéki hívásokat fogadok!..."

Mese a boldogságról

Volt egyszer egy nagyon gazdag magyar ember.

Olyan gazdag volt, hogy már ifjúkorában építtetett magának egy csodaszép, kacsalábon forgó kriptát!...

Így aztán rettentő boldogan élt, amíg meg nem halt!...

Répamese

Élt valaha egy nyugdíjas téesztag, akinek volt egy nyugdíjas felesége. Arról voltak híresek, hogy mindig ők szedték föl a téesz répáját!... Egyszer aztán sok-sok hatalmas répa termett a téesz földjén.

Csak nőtt!... Nőtt!... A gond!...

Mikor aztán megállt a fejlődésben... a téesz... nagyapó megpróbálta kihúzni a répákat, de nem sikerült!... Hiába segített nagyanyó, az unokák, a kutya, a macska, no meg az egérke, nem lettek készen vele... Na, ekkor döntöttek úgy, hogy kivonul a honvédség!...

Logikus mese (A farkas és a kecskegida)

Kecskemama a rétre ment, s kisgidája lelkére emigyen beszéle:

"Ajtót ne nyiss senkinek, csak ha engem hallassz!..."

A kisgida megfogadta anyja intelmét...

Farkas koma azonban kihallgatta beszédüket, s mivel tudta, hogy a kisgida úgysem fogja beengedni,

megette a kecskemamát!!...

Mese a világbékéről

Volt.....Volt.....Tán igaz se volt.....

Volt egyszer egy világbéke. Egyszer volt, többet se!...

Ha a majom... vagy ha a fajom!... a fán maradt volna, a világbéke is tovább tartott volna!...

Előfordult már máskor is, hogy egy-egy apróságot kihagytak a műsoromból, de azoknak értettem az okát, ennél a mesénél viszont nem értettem, mert úgy éreztem, nem volt igaz az ok: "Ez a mese azért maradt ki az adásból, mert háborús képet fest a világról."

Hát amennyiben igaz – márpedig megközelítőleg jó adatot mondok! –, hogy a világ történelme során eddig – mindent egybevetve! – alig egy hónapra tehető az az időszak, amikor semmiféle öldöklés, háborúzás nem folyt. És ma, amikor elmondhatjuk, hogy békében élünk, nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a világ más tájain emberek esnek áldozatául a háborúzásoknak.

Ha ezt elhallgatom, magamnak is ártok.

Mindenről beszélnem kell, ami éppúgy foglalkoztat engem is, mint bárki mást, aki egy kicsit is humanistának vallja magát.

És a világbéke általam sokkal jobbnak ítélt téma, mint a világháború...

A kecskeméti Ifjúsági Házban Muhi Mariann népművelő elindított egy új rendezvénysorozatot "Teaház" címmel. Az első alkalomra engem kért föl, hogy beszélgessek a fiatalokkal, s adjak elő valamit. Vendégként Boros Lajost és a felejthetetlen Soós Andrást hívtam meg. Soóssal együtt autóztunk el Kecskemétre, s volt időnk beszélgetésre. Akkor még nem tudtuk, hogy egy év múlva már nem lesz alkalmunk folytatni a megkezdett eszmecserét életről és halálról, mert az utóbbi könyörtelenül elbánik vele is.

Soós Andris akkor 63 éves volt. Ketten voltunk százévesek.

Akkor mesélte el először, hogy egy vesével él. És milyen vidáman!... Egy vesével és több ezer mesével!... Ő minden viccek tudója, kitalálója, továbbmesélője, terjesztője és zseniális előadója volt. Része volt Pestnek? Vagy ő maga volt Pest? Ma már nehéz megfogalmazni. Hiányát ma is érezzük.

Kecskemétre menet arról is beszélgettünk, hogy mily kevés az, ami utánunk marad majd, ha meghalunk. Hiszen amit mi alkotunk, azt még életünkben odaadjuk, szétszórjuk, elherdáljuk azért a szeretetért cserébe, amit a közönségtől kapunk.

A közönség velünk együtt korosodik, öregszik, végül meghal, s mint annyi más emléket az életből, nyomtalanul a sírba viszi az emlékünket, ha ki nem kopunk a tudatából még a halála előtt.

Életünk során kaphatunk tapsot, vastapsot, tapasztalhatunk sikert, sikertelenséget, láthatunk nevető, kacagó, könnyezve röhögő arcokat, esetleg méltók lehetünk valami díjra, emlékéremre, Karinthy-gyűrűre, hangunkat megőrzi a rádió, az előadásainkat a tv, írásaink ott maradnak egy-egy újság lefűzött gyűjteményében, esetleg valaki albumában kivágva. Autogramunkat őrizgetik egy ideig talán a barátok, fényképeinket azok, akik szerettek bennünket, s talán a most még fiatalok öregkorukban is el-elmosolyogják magukat egy-egy hajdani poénunk felidézésekor... Egy-két évtized múlva már csupán kabarétörténet leszünk, s helyet kapunk a "Recsegő kabaré" akkori adásaiban. Talán ezért is éhezzük olyannyira a még életünkben kapott elismerést, sikert, szeretetet, megbecsülést.

Adni akarunk, s szégyenkezés nélkül bevalljuk: kapni is szeretnénk. Elkésve kapni, halálunk utáni érdemben részesülni számunkra is egyenlő a nullával.

Soós Andrist igazán szerettem. Mint humoristát, mint embert.

Amikor elindultunk Kecskemét felé, arról beszélgettünk, hogy mivel is kezdhetnénk az ifjúsági házban a társalgást, hogy azonnal bevonhassuk a közönséget, s ne legyen kényszerhelyzet számukra a beszélgetés, sokkal inkább azt érezhessék: oldott, baráti együttlét lesz az este.

A javaslatom így hangzott: "Andriskám, úgy gondolom, nem véletlen, hogy hasonlít ez a két szó egymásra: humorista és humanista. Talán ebből kellene elindulnunk, s valahol majd csak kikötünk..."

Ebben maradtunk, s a beszélgetés indítása ez maradt.

Három órát töltöttünk együtt a barátokká vált közönséggel, igazán forró hangulatban. És közben eljutottunk az élettől a halálig, szinte mindent kivesézve, ami a két fix pont között történhet velünk. Mikor aztán új írásainkból olvastunk föl, vagy bemutattunk egy-két olyat a régebbiek közül, mely szorosan kapcsolódott a beszélgetés anyagához, már nem is csodálkoztunk, hogy kétszer olyan erővel robbantak a poénok, mint máskor, hiszen a beszélgetés során előbújt véleményünk itt már megírva és fölolvasva mutatta meg, hogy a hitünket vetjük papírra.

Csak humanista érzelmű ember válhat mélységesen elkötelezett humoristává. Mert írásainkon keresztül üzenünk valamit az embereknek, s jókedvvel, derűvel szeretnénk örökössé tenni a mosolyt, a kacagást, a fanyar nevetést.

Él bennünk a vágy: sokáig láthassuk békességben és szeretetben élni az embereket.

Úgy gondolom, csak a derű, a humor az egyetlen "fegyver", mely alkalmas arra, hogy átsegítsen bennünket bánaton, fájdalmon, szenvedésen, zűrzavaron, ördögi káoszon vagy akár a háborúk poklán.

Hiszek a humor erejében.

A humor gyógyít, a nevetés békességet sugároz.

A kacagás egészséget, életerőt.

A humor szóvirágai gyógynövények.

Soós Andrisnak még a megjósolható halál közelében is megmaradt a humora. Végrendeletét így kezdte:

"Ezeket a sorokat értelmi képességem teljes tudatában írom. (Annyi, amennyi!...)"

Felnőtt ember, gyermeki képességgel: a játék örömével, képességével! Életének utolsó perceiben is adni akar valamit a barátainak, hagyni akar egy emlékezetes poént az ismerőseinek, rokonainak.

Nem mindennap születnek ilyen emberek.

És ha születnek is, ritkán maradnak meg életük végéig olyannak, amilyennek születtek.

Ma, amikor éppen csak magunk mögött tudjuk Soós temetését, összeszorult szívvel és szeretettel gondolok vissza a kecskeméti utazásra s arra a néhány előadásra, melyen az a szerencse ért, hogy figyelhettem és hallgathattam őt a függöny mögül.

És fájó szívvel gondolok a tényre: valóban, éppen csak annyit tudott ő is maga után hagyni, amennyit a kocsiban ülve számba vettünk... Egy-két állami kitüntetést, néhány emléket, sok emlékezetes írást, kabarészámot... Emlékét őrzi a kifogyhatatlan "vicces láda"... Kezében még ma is ott látom a lassan koptatott sört... Kártyacsaták... Ló verseny tippek... Taps... Nevetés... Meghajlás...

Ő mindaddig mondogatta a történeteit, amíg visszatapsolták. Nem tudta otthagyni a közönséget.

Milyen szép lenne, ha most a nagyközönség megpróbálná még egyszer, utoljára visszatapsolni... És megjelenne újra a függöny előtt...

Az 1985. szeptember 22-én elhangzott Soós András-emlékműsorban így próbáltam emlékeket idézni Róla:

Rövid időt kaptam az élettől, hogy Soós Andrist alaposan megismerjem, s mindig hittem abban, hogy barátságunk hosszú időre köttetett.

Három éve láncolt össze bennünket egy többlövéses viccpárbaj, s azóta jó néhány lehetőségünk adódott, hogy közösen nevettessük meg a Nagyérdeműt.

Egy évvel ezelőtt, az egyik közös műsorunkban mondtuk el először: mi együtt százévesek vagyunk. A százból ő majdnem kétszer annyit mondott magáénak, mint én, akkor 63 évet tudott maga mögött, és ez persze csak a papírforma volt. Ő azonban minden fellépésén alaposan felborította a papírformát.

Kiapadhatatlanul ontotta történeteit, s fiatalos lendülettel hengerelte le a fiatalabb kollégákat s késztette megadásra a közönséget. Egyszer azt mondta: "Veled a világ végére is elmegyek!..."

És a szaván fogtam.

Sárospatakon túlra hívtam őt, Farkasházyt és Borost. De olyan messzire, hogy kéznyújtásnyira volt három határ, s ha egy kicsit megerőltettük a szemünket, megpillanthattuk a Kaukázust...

Mindez mínusz húsz fokban történt, cseppet sem labdarúgóidőben, kevéssel éjfél után, a Tiszántúlon, ahol jó, ha húsz kilométerenként akad egy-egy falu, ahol hat óra után már egy teremtett lélek sem megy ki az udvar végébe, az országútra meg pláne!...

Mi négyen voltunk, de mint tudjuk, a baj nem jár egyedül. Műszaki hiba miatt a kocsink csak vonszolni volt képes bennünket, s talán a rekordok könyvében is méltó helyre kerülhetnénk a negatív rekorddal: három óra alatt tettünk meg huszonkilenc kilométert, miközben élőlénnyel sem találkoztunk...

Tudtuk: ha Sárospatakig eljutunk, időlegesen megmenekülünk, a Pestre érkezésben már nem is reménykedtünk.

Pedig tömérdek munka várt ránk másnap is.

Normális –? – ember ilyen körülmények között elveszíti a fejét, úgy rúg bele a kocsiba, hogy az menten visszaadja a ketteseket, de mi bizonyítva és önként vállalva soha nem voltunk egészen normálisak. És valahol mindig játékosak, játszó emberek voltunk.

És aki leginkább játékos maradt, az Andris volt.

Miközben félig megfagyva próbáltunk kesztyűbe dudálni... miközben reménytelenül próbáltuk az út szaggatott vonalát keresni... miközben félig lemondtunk már arról, hogy szállodai ágyban töltsük az éjszakát, miközben kimerültén, karikás szemekkel bámultunk egymásra, pánikba esve, Andris viccekkel árasztotta el a kocsit, de olyanokkal, hogy perceken belül bepárásodott a szélvédő...

Aztán amikor már közelebb volt a hajnal, mint az éjfél, végre elértünk a szállodához. Kissé kiengedve üldögéltünk a Borostyán boltíves négyágyasában, s ekkorra már megbeszéltünk humort, életet, halált, s lassan próbáltunk elszenderedni.

Ekkor Andris benyúlt a táskájába, elővette a Turfot, s ebben a reménytelen helyzetben próbálta megtippelni a lóverseny befutóit.

Nem tudom, meddig maradt ébren...

Talán már kelt a nap, amikor ő lefeküdt, mi pedig réges-rég az igazak álmát aludtuk...

Az utolsó kép azonban most is tisztán áll előttem: Soós ül az ágyán, kezében a Turf, s tippelgeti a reményfutamokat...

Ahogy mondtam: mi ketten százévesek voltunk...

Hittük, hogy leszünk mi még százötven évesek is... Együtt...

Még most sem tudtam igazán megbarátkozni a gondolattal, hogy mi már – együtt! – örökre százévesek maradunk...

Megállt az idő... És talán Andris most odafönt próbálja morbid viccekkel szórakoztatni a közönséget... Talán ki is agyalt már valami újabbat... Arról, hogy fölmegy egy humorista Szent Péterhez... és azt mondja...

A hetvenes évek végén s a nyolcvanas évek elején hirtelen túl sokat és túl sokan kezdtek foglalkozni a halállal. Rádióban, televízióban, újságokban, különböző könyvekben vagy könyvecskékben járták körül a témát, gyakran hozták szóba az eutanáziát, a szép halált.

Nem mehettem el a jelenség mellett, hiszen ami a levegőben van, azzal foglalkoznunk kell, s így voltam ezzel is.

Önálló estet írtam "Lássalak, kaszás alak!" címmel, melyben hol komolyan, hol könnyedén, hol szívbe markolóan, hol hahótára csábítóan beszéltem mindannyiunk nyűgéről és félelméről: a halálról.

Végigjártam temetőket, temetkezési vállalatokat, a szegedi Családi Eseményeket Rendező Irodát, beszélgettem sírásókkal, akik bevittek hűtőkamrákba is, kikérdeztem boncmester barátomat és sírköves ismerősömet. Tájékozódás után elmerültem a témában, s volt miről beszélni. A temetőkben érdemes sétát tenni.

A legtöbb síron ezt olvashatjuk: "A legjobb apa", "A világ legjobb férje" stb. Milyen különös az élet: amíg élünk, öljük egymást, s halálunk után derül ki, hogy mennyire jó emberek voltunk...

Családok rombolódnak szét, mennek tönkre, esnek darabokra, de a halál mindent megszépít: legjobba válunk!... Milyen kár, hogy nem érhetjük meg a halálunkat!...

Fölfedeztem kriptákat, melyek víkendháznyi nagyságrendben, káprázatos kivitelben készültek, mintha ebben szándékoznák "átélni" haláluk utáni második "létüket"... Nagyzási mánia?... Emberi gyarlóság?... Gazdagság fitogtatása?... A család túlértékelése?... Megfejthetetlen... Talán a hétköznapok emberének az a megnyilvánulása, hogy szeretne nyomot hagyni maga után?... És amit életében képtelen volt eredményekkel megmutatni, most, halála után szeretné láttatni?...

Talán az egymásra licitálás, az egymás felülmúlása mozgatja az ösztönöket, hogy díszesebb, pazarabb, drágább kriptát építtessenek?... Vagy csak egyszerűen az elhunyt szeretete?... Kibogozhatatlan... De éreztem, hogy foglalkoznom kell a jelenségekkel.

FEKETE TÖRTÉNETEK

Szívesség
Barátom, aki kórustag a temetői énekkarban, egyik alkalommal tehertaxit fogadott bútorainak szállításához. A taxis ismerőse volt, majdnem hogy haverja, de azért felajánlott neki egy százas borravalót. A sofőr visszautasította: "Ugyan, hagyd csak, haverok vagyunk, nem?!" "Jó – mondta a barátom –, akkor majd én is ingyen énekelek a temetéseden!..."

Temetésen
A pap egy kissé becsípett a reggeli misebortól, s mivel a temetésen a halottat mozogni vélte, így szólt rá:
"Nyugodj már békében!..."
A ravatalozók rátették a koporsóra a fedelét, s egyikük megszólalt:
"Szögezzük le: nem volt rossz ember!..."
Vállukra vették, a súlyos teher alatt szólt a második:
"Azért nem ártott volna, ha a lelke helyett a testét leheli ki!..."
Már a sírgödörnél gyülekezett a tömeg, s mivel túl sokan próbáltak közel férkőzni a sírhoz, megszólalt az egyik sírásó:
"Ne tessék lökdösődni!... Belül még teljesen üres!..."

GYÁSZKÖZLEMÉNYEK

Tudatjuk, hogy szeretett apánk meghalt. Szürke élete során egyszer sem írt róla az újság, s most, mikor végre ebben a rovatban írnak róla, már nem él...

Tudatom mindazokkal a férfiakkal, akik D. Franciska nevű feleségemet ismerték, s tudtommal vagy tudtomon kívül szerették... hogy miután szerelemtől és ittas állapotban hazaállított, engem pedig falhoz állított, úgy vágtam fejbe, hogy reggel már csak egy főre kellett terítenem... Temetéséről később sem intézkedek: a hölgy azé, aki megműveli!...

Mély fájdalommal tudatom, hogy búvár férjem elsüllyedt, s föl sem jött többé. (...mély fájdalommal...!)

Közöljük a rokonokkal, hogy az elfelejtett apa, nagyapa, dédapa, ükapa, ásókapa elhunyt. Ha eddig nem jöttek el meglátogatni, akkor ezután se jöjjenek az örökségért. Ez irányú részvétlátogatásukat szíveskedjenek mellőzni!... (A gyászoló szomszédok.)

Tudatjuk, hogy felejthetetlen halottunk, Jójárt István téeszelnök életének 68. évében elhunyt. (A gyászoló család, aki szintén Jójárt!)

Ilyen az élet
Vágó Bódog asztalos, az utolsó enyveskezű, akinek kezét már soha nem fogják aranyba foglalni, mert levágta a fűrész... Akinek több volt a haragosa, mint az ellensége... Aki negyven asszonynak volt egyszerre az egyetlené... Aki 33 gyereket hagyott maga után, akikről sem ő, sem a családja nem tudott... Aki többet ivott, mint káromkodott, de többet káromkodott, mint lopott, és legalább annyit csalt és hazudott, mint amennyit nem szégyellt... Aki többet verte a feleségét, mint az édesanyját; aki mindig azt a pártot szidta, amelyik éppen uralmon volt...
...minden tisztességes embert túlélve, 145 éves korában elhalálozott.

A rendőrség kérése
Tegnap, a késő esti órákban, feltűnően csíkos öltönyében megszökött a helyi börtönből egy vállig felfegyverzett fogoly.

A rendőrség kéri a lakosságot: MENEKÜLJÖN, KI MERRE LÁT!!!!!...

Baleset
Az E-13-as úton egy teherautó belehajtott az előtte haladó lovas kocsiba. Az anyagi kár és a ló tetemes... A hajtó ittas volt ugyan, de a balesetről nem tehetett, mert már két kilométerrel előbb leesett a bakról, és meghalt...

Közlemény
A helyi színház közli, hogy Kaszás Tibor további betegeskedése miatt elmarad a mára meghirdetett temetése...

Vízi tragédia
A Dunában lelte halálát Kalapács Péter kovácsmester, aki a vállalatától lopott üllőt a fürdőnadrágjába rejtve felejtette...

Szép este volt (Sajtóparódia)
Söröskorsócsata a Vezér utcában! Bíróság előtt a botrányokozók! Az emlékezetes csatában többen megsérültek. A sérültek között volt az elsőrendű vádlott, Sértett Andrásné Zűrös Aranka, ötvenéves takarítónő, néhány vendég és az italbolt vezetője. Sértettné így emlékszik vissza a történtekre: "Szép nyugodtan üldögéltünk mintegy két napja az asztal mellett. Én fél deci Hubertust ittam – félóránként! –, élettársam egy korsó sört – minden Hubertus után... Ott ült mellettünk egy férfi, aki nekünk még nem fizetett, pedig ő nagyon jól tudta, hogy minket mint ittas vendégeket már nem szolgálhatnak ki, s amiért ilyen gonosz volt, mi megsértődtünk rá!... Amikor a férfi arra kért, fizessünk ki egy rundot. Azt mondtam, van magának pénze, ha a pincérnőnek tudott fizetni, lássa el magát!... Ezek után élettársammal együtt szép nyugodtan átültünk a másik asztalhoz. Ám a férfi nem nyugodott, utánunk jött, s én hiába kérleltem, könyörögve, hogy hagyjon minket békén, nem hagyott. Mit tehettem? Háromszor fejbe csaptam a retikülömmel, amely körülbelül kétkilós lehetett a benne lévő zöldszilvánival együtt.

Ha jól emlékszem, ő egy korsót vágott hozzám habosan, aztán másodszorra sem habozott... Ekkor ott termett a megtermett üzletvezető, s engem bedobott az asztal alá. Mit tehettem? Leütöttem az üzletvezetőt is!... Megsérült a feje, de más kár nem érte... Szó, ami szó, akkor már nekem is vérzett a szemem!... Élettársam meg akart védeni, de lefogták... Mit tehettem, egyet azok közül is leütöttem!... Amikor kijött az URH, mi már újból szépen, csendesen álldogáltunk, mintha mi sem történt volna... El is engedtek bennünket...

Később visszatértünk az italboltba, hogy egy jaffával fejezzük be a napot, de az üzletvezető, aki addigra már visszatért a baleseti sebészetről, úgy látszik, haragudott ránk, mert nem adott semmit. Erre én olyan dühös lettem, hogy fejbe vágtam egy korsóval, s újból kijött az URH, s jellemző, hogy minket akartak felelősségre vonni... Meg akart bilincselni a járőr, de nekem ez nem tetszett. Mit tehettem? Fejbe vágtam őket, s élettársammal szép csendben elindultunk hazafelé. Aztán jött még egy URH, s bevittek bennünket... Most is dühös vagyok, de már nem vághatok fejbe senkit... És ezért is dühös vagyok, de az sokat segít, hogy mellettem van az élettársam..."

A kiskunhalasi sorompó az ország egyik legtöbbet zárva tartott sorompója volt mindaddig, amíg szakállas sorompó volt a mostani fénysorompós átkelő helyén. Egyik alkalommal odaérkezett egy szirénázó, fellobogózott mentőautó, s a sorompó ekkor is zárva volt. Két vagont tologattak előre-hátra, hogy egy-két sínnel odébb kerüljenek. A mentősofőr megpróbálta menteni a

menthetőt:

– Nyissa föl, kérem, bakter úr, halálán van a betegünk!...

– Sajnos nem tehetem... – volt a válasz.

– Jól van... Annyira nem sürgős!... Vasutast viszünk...

PANASZLEVÉL

Tisztelt Temetkezési Vállalat!

Nem vagyok egy panaszkodó típus, de ami tegnap történt, az egyszerűen felháborító!...

Először is: nem a kijelölt ravatalozóba irányítottak bennünket, s veterán anyánk helyett félórán keresztül sirattunk egy öngyilkos prostituáltat...

Ezután egy órán keresztül sírtunk halott nélkül, ugyanis valaki helyett tévedésből eltemették az anyánkat!...

Halott nélkül ugyebár nincs temetés, így aztán kiásták, s bár kissé sarasan, de felravatalozták!...

Ezt követően a gyászzenét összecserélték a Boney M. együttes "Bahama mama" című számával... Az unokák táncra perdültek a ravatalozóban, úgy kellett lefogni őket...

A szónok még így is késve érkezett, s nem elég, hogy raccsolt, ráadásul a búcsúbeszédeket is összecserélte, s arról a bácsiról beszélt, aki helyett tévedésből eltemették az anyánkat... A gyászoló tömeg könnyezett... a röhögéstől, mikor anyánkról ilyeneket mondott:

"...fiatalkorától kezdve pödörte kackiás bajuszát..."

Olyan unokákat sorolt föl, akikről nem is tudtunk, s anyánk négy szép lányáról beszélt, közben pedig hatan vagyunk, s valamennyien fiúk...

Aztán végre elindultunk a sír felé...

Sietni kellett, mert késésben voltunk, így aztán úgy robogott a halottszállító kocsi, hogy csak futva tudtuk követni!...

A fiatalabbaknak izomlázuk lett, az idősebbek csak akkor értek oda a sírhoz, mikor már indultunk visszafelé...

A kocogó gyászmenetünket keresztezte egy egyházi temetés menete, s az úttörők összekavarodtak a ministránsokkal...

Ekkor még azt hittük, külön szerencse, hogy egymás mellé esett a két sír, mert legalább nem kallódtak el a gyerekek...

A kocsiról leemelték a koporsót, s a feneke egyeden töccsenéssel kiszakadt... Igaz, azonnal visszakalapálták három szöggel, de a sírásó minden második ütésnél az ujját találta el, s úgy káromkodott, hogy a szomszéd sírnál elájult a pap...

A két sírnál egyszerre beszélt a pap és a szónok, s képzeletben hol a mennyben jártunk, hol a Pártközpontban...

Tisztelettel: Z. Vilmos

VÁLASZLEVÉL

Tisztelt Z. Vilmos!

Köszönjük panaszos levelét!... Igazán jólestek sorai!... Önnek mindenben igaza van!...

Sajnos még sok apró kis hiba akad a temetéseinknél!... Reméljük azonban, hogy mire Önre sor kerül..., már hiba nélkül temetkezünk, s Önnek nem lesz majd semmi kifogása velünk szemben!... Bízva a mielőbbi találkozásban...

tisztelettel:
a Temetkezési Vállalat

A *Panaszlevél* minden egyes panasza igaz – s ezeket az igazi történeteket, panaszokat egyetlen levélbe tömörítettem, itt-ott úgy nagyítva a megtörténteken, ahogy azt a humor megkívánja.

Sokan talán megkérdőjelezik a halálnak mint témának a humorban elfoglalt helyét, pedig tudomásul kellene vennünk: a halál is az életünk része!...

Változó világunkban változnak a temetkezési szokások, fölfokozott élettempónk a temetési szokásokat is tempósabbá, ütemesebbé tette. Nem csoda tehát, hogy akadnak problémák, hiszen egészen más szokásokon, rítusokon nevelkedtünk.

Életünk ütemét magunk vezényeljük – gyakran rosszul, meggondolatlanul, veszélyeztetve ezzel szervezetünk életképességét.

íme, egy utcai beszélgetés, mely egy sétáló és egy rohanó ember között zajlik:

– Hova rohan, jóember?

– Temetésre.

– Ne rohanjon, abból csak baj lehet!...

– Sietnem kell, nem maradhatok le!...

– Mért?...

– Az én temetésem!...

Nehéz annak, aki manapság szépen, nyugodtan akar élni.

Mindenkit magával sodor az élet lüktetése.

Kikerülhetetlennek látszik a hajtás.

Egyre kevesebben képesek kitapogatni a féket...

Bölcs történetet hallottam egy barátomtól, szívesen adom tovább.

Napbarnított arcú horgász üldögél a folyó partján. Csöndben figyeli a horgászbotokat. Percek óta mellette sündörög egy jól öltözött úriember, s végül megszólítja:

– Uram, bocsásson meg, hogy horgászás közben zavarom, de én már napok óta figyelem magát. Minden reggel kiül a partra, bedobja a pecáit, s este csomagol, hazaballag, ha fogott, fogott, hanem, nem...

– Így van, uram...

– De mondja, jóember, mért nem megy dolgozni?... Biztosan találna magának egy tisztességes munkahelyet, ahol jól kereshetne, s akkor egy idő után akár egy üzletet is nyithatna...

– És?...

– És akkor, ha ott jól menne az üzlet, még többet kereshetne, s akkor egy idő után akár alkalmazottal is dolgozhatna, maga pedig csak az ügyeket intézné...

– És?...

– És akkor nagyon gazdag lehetne, vehetne házat magának...

– És?...

– És akkor egy idő után már több üzletet is nyithatna, s valamennyiben csak az ön alkalmazottai dolgoznának, maga pedig csodás kocsit vehetne, s nagyobb villára cserélhetné a házát, s egy gyönyörű fiatal nőt is kapna feleségül...

– És?...

– És akkor rengeteg szabad ideje lenne, s bármit csinálhatna, amit csak akar... Például kiülhetne a folyópartra, s akár egész nap horgászhatna!...

– De uram!... Éppen ezt csinálom!...

Rohanva élünk...

Elfutunk barátok és barátságok mellett.

Észre sem vesszük a madarak énekét, s ők is mintha megelégelték volna, hogy daluk süket fülekre talál... Eltávolodtak tőlünk. A kérdést, hogy "Hogy vagy?", még föltesszük egy-egy barátunknak, akikbe belebotlunk, de a válasz már egyikünket sem érdekel... "Kösz, jól!..." – mondjuk, mert tudjuk, hogy ha az igazat mondanánk, órákon keresztül mesélhetnénk, s ennyi ideje nincs ránk a barátunknak...

Elfojtott vallomások, visszafogott indulatok, görcsösen letagadott fájdalmak és bánatok

rakódnak le bennünk, s közben akár egymást is széttépjük a mindennapok rohanásában, öldöklésében...

Mintha elfelejtettünk volna élni...

Gyakran egymást gáncsoljuk, s nem a magunk előrelépésével törődünk, hanem a mások helyben járását próbáljuk elérni...

Barátságok vesznek el, s közben ellenségek tűnnek föl...

Egymás ellenfeleivé válunk, s ezt ellenségként próbáljuk megérni... Ilyen emberi sorsok, ilyen rossz felé irányító ösztönök tudatában már meg sem lepődöm, hogy nemcsak emberek, de embercsoportok, fajok, nemzetek sem akarják megérteni egymást.

Más-más nyelvet beszélünk, s mintha a tolmács sem értené a szót.

Ezért szeretnék rendet rakni a mi szintünkön.

Ezért akarom annyira, hogy mi, emberek barátságokat építsünk és összebékéljünk, s azt már csak remélni tudom, hogy szeretni is tudjuk egyszer egymást...

Talán, a kis szeretet egyszer kinövi magát, s nagyobb lesz, naggyá téve ezzel minket is...

Amíg másképp van, gondolnunk kell a harmadik nagy pusztításra is, és bennem ott bujkál a gondolat: nem akarok "ismeretlen katona" lenni. Nem akarok fronton meghalni... Emberi végre vágyom.

Petőfi Sándor "Egy gondolat bánt engemet..." című versét azén írtam át, mert tudtam, ma más értelmet kaphatnak sorai gondolataim kapcsán, így ferdítettem át egy jó ügy érdekében:

Egy gondolat bánt engemet: futóárokban halni meg?!
Legyek fa, melyen villám fut keresztül,
vagy melyet szélvész csavar ki tövestül?...
Legyek kőszirt, mit hegyről a völgybe
eget-földet rázó mennydörgés dönt le?...
Ott essem el én a harc mezején??...
Ott folyjon az ifjúi vér ki szivembül?...
S ha ajkam örömteli végszava zendül,
hadd nyelje el azt az acéli zörej?...
A trombita hangja, az ágyúdörej?...
S holttestemen át fújó paripák
száguldjanak a kivívott diadalra?...
S otthagyjanak engem összetiporva?...
Ott szedjék össze elszórt csontomat,
ha jön majd a nagy temetési nap??...
Ne ily halált adj, istenem!!...
Ne ily halált adj énnekem!...
Engedj ágyban, párnák közt halni meg!...
És senki ne bántson engemet!...
Hervadjak el lassan, mint a virág,
melyen titkos féreg foga rág!... (Csak hadd rágjon sokáig!...)
Fogyjak el lassan, mint a gyertyaszál,
mely elhagyott üres szobában áll!... (Csak sokáig álljon!...)
Ezt harsogom kelettől nyugatig – őrült szeretettel...
És kezdjünk végre valamit az élettel!...

Az életben gyakran akadnak véletlenek.

A Délmagyarország 1980. július 19-én adta tudtul, hogy meghalt Komlós János érdemes művész, a Mikroszkóp Színpad igazgatója. A hír alatt – talán tudatosan szerkesztve, talán véletlen! – egy

másik hír: "Szegedi humoristák a tévében." Reisz Antallal együtt szerepeltünk a soha senki által végig nem nézett műsorban, az *Amatőrök is elkezdhetik* című "produkcióban".

Elgondolkoztam a két kis híren... Igen... Elköszönnek az idősebbek, s nekünk, ifjabbaknak kell átvenni a stafétabotot... Egyszer talán én is a Mikroszkóp tagja leszek... – ábrándoztam.

És 1982-ben Marton Frigyes szerződést kínált, melyet családi beszélgetés után elfogadtam.

Szegedet kellett feladni. Elhagyni azt a várost, melynek sokat köszönhetek, melyben sok öröm ért.

Felmértem a helyzetet: nem veszíthetek. Ha nem válók be, ha nem lesz sikerem, akkor is a "szakma" közelében lehetek, tanulhatok, s nem fogok elkallódni, ha gyengébb szériát fogok ki az ötletek terén.

Ha pedig bejön!...

És különben is: mindössze 170 kilométerről van szó, tulajdonképpen itthon maradok, csak Pesten lakom... Havonta többször fogok Szegedre utazni, s valahogy majd csak átvészelem az első éveket, amíg biztosan rosszabb lesz.

Budapestre kerülésem után így foglaltam össze a gondolataimat:

ITT VAGYOK...

...mármint Budapesten...
Nem magamtól jöttem: hívtak.

Persze tisztában voltam vele: Pestet látni, vagy meghalni... vidéken... Tv, Rádió nem túl gyakran írogat felkérő leveleket vidéken élő kezdő humoristáknak!... Hiába, szinte minden itt lelhető!...

Meghalni nem akartam, tehát éltem... e lehetőséggel, s alávetettem magam a próbáknak. Szegeden egyszerű kópé voltam, most Pesten a Mikroszkópé...

Nem kívánok próféta képében tetszelegni, egyébként sincs képem hozzá, de ismertem a mondást, amit a Humorfesztivál után szem előtt tartottam: "Ha a Gellért-hegy nem megy Bandóhoz, Bandó megy a Gellért-hegyhez!..."

A prófétasághoz csak annyi közöm volt egyébként is, hogy Jónás napján születtem, még a hal és áremelkedés előtt...

Egyidős vagyok a hároméves újjáépítési tervvel, mert annak idején a szüléimet is a tenni akarás hajtotta...

Születésemkor még azt sem tudtam, fiú vagyok-e vagy lány, de anyámék, bizonyos kinövéseket figyelembe véve, a Jónás nevet akarták rám akasztani, ezzel egyszer és mindenkorra eldöntve nemi hovatartozásom. Döntésük meghiúsult, mert akkortájt hozták a rendeletet, mely szerint senki sem lehet próféta a saját hazájában! Abban az időben születtem, amikor lánynak dicsőség volt szülni, anyámnak pedig kötelesség.

Már akkor is asszociáltam, s ez a szokásom azóta is csak erősödött... Valaki kimondja, hogy Ecseri, s én máris a Közös Piacra gondolok... A katonák csizmájáról meg mi más juthatna eszembe, mint a Czinege cipője...

Lassacskán így alakult ki eszmém, az asszocializmus.

Egyetlen mondatba próbáltam tömöríteni elveimet: "Itt minden nagyon szép, minden nagyon jó, de semmivel sem vagyok elégedett!"

Hála nekünk, ma már csíphet, haraphat a humor, csak arra kell ügyelni, hogy a nemzeti trikolór soha ne legyen kétszínű...

A politizáló humor klubhűséget kíván. Mért is ne?... Elvégre nálunk jó a csapatszellem, egészében jó rendszerben edzünk, és nemzetközileg is elismerik a szövetségi kapitányt...

Szóval itt vagyok, s együtt edzek a kis csapattal...

Az eszem Pesté, a szívem Szegedé...

Még mindig méricskélek, hasonlítgatok... Mi a különbség, és mi a hasonlatosság a két város

között?...

Mindkét várost folyó szeli ketté. Itt a Duna, Szegeden a Tisza piszkos...

Szegeden rengeteg olajat találtak a föld alatt, Budapesten az olajért csak a Duna vizéig kellett lehajolnunk...

A Maros semmiben sem marad el társaitól: Ma-ross, holnap még rossabb!

A szegedi Boszorkány-szigeten asszonyok égtek az inkvizítorok keze alatt, a Csepel-szigeten ég az emberek keze alatt a munka...

Mindkét város Rákóczi terének forgalmát rendőrök ellenőrzik... Szegeden ott székelnek a tömegszervezetek, Pesten oda járnak a tömegek szervei...

Szegednek nincs Fővárosi Tanácsa, de ott azt mondják, nem is hiányzik.

Szeged már nagyon sok eszes embert adott a fővárosnak, s Budapest cserébe Szegedre küldte az összes be nem vált vezetőt...

Budapesten sok színházról mondják, hogy "gyenge színház", Szegeden ezt legfeljebb egy társulatról mondhatják!...

Mindkét város tele van lakótelepi házakkal, így én is jöttem csöbörből vödörbe... Ajánlott egy ismerősöm egy mátyásföldi lakást. Kérdeztem tőle, hogyan juthatok oda?... Azt mondta, Mátyásföldre leghamarabb a Rákosi úton érek, menjek egészen a János utcáig, s ott balra... Még szerencse, hogy megtaláltam a János utcát!... A Rákosi úttól már úgyis Csömörim volt!...

Szóval kiköltöztem... Nem centrum, de Centenárium!... Mármint lakótelep!... Sok-sok Kocka utcával!...

Lakótelepen lakni csodálatos!...

Ha meghívunk valakit, elmagyarázom neki, hogy hogyan talál oda, s aztán akár el is mehetek kirándulni, mert biztos, hogy eltéved!...

Szóval itt vagyok, s lassan beilleszkedem az itteni életbe...

Szegeden azt vallottam, hogy Szeged az ország legszebb városa...

Ez így is van!...

Budapest pedig az ország legszebb fővárosa!...

Hol is lakom én tulajdonképpen?... Hiszen Szegedhez még erősen kötődöm, családom is szered a várost. Budapest a munkát, elfoglaltságot, a lehetőségeket jelenti számomra.

Ugyanakkor mindennap más és más helyen tűnök föl az országban, s a legtöbb helyen már otthon érzem magam.

És minden helységbe hazavárnak.

Ismerem az utakon a gödröket, tudok minden útlezárásról, ismerem a kerülő utakat, tudom, hol vannak a művelődési otthonok, a klubok, az éttermek, a múzeumok.

Jobban tudom gyakran, mint az évek óta ott lakók. Gyakran megesett, hogy ha első alkalommal érkeztem valahova, s érdeklődtem, hol van a kultúra háza, csak néztek rám értetlenül. Egy érdi házaspár mondta, még ma is a fülemben cseng a feleség hangja: "Mi tizenöt éve élünk itt, de be kell vallanom, nem tudom, hol a művelődési központ!..."

Ő tehet róla? A ház a hibás?... Nem az én dolgom megfejteni. De a probléma foglalkoztat.

A tv eljuttat a legeldugottabb falvakba is, a rádión keresztül egy ország megismeri a hangomat, így tehát mindenütt otthon kell lennem. Haza kell találnom.

És úgy érzem, ez eddig sikerült is.

Íme, egy kritika és egy levél, mely valamit elárul arról, hogyan is van ez...

És néztük az Ikrekkel az adást. Mert abban biztos voltam, hogy igenis lesz mese. És hogy lesz Nagy Bandó András, mert benne volt a műsorújságban. Nagy Bandó – nyilván ez az eredeti neve, az Andrást csak becézésképpen írta nevéhez az anyakönyvvezető – már-már Örkény István és Sándor György magaslataira érkezett.

A kis mesék, amiket fanyar arccal és megértésre biztató apró szemvillanásokkal adott elő,

legalábbis erre utalnak. Remek dolog, hogy Nagy nem színészként kezdte a pályát. Remek dolog, hogy nem is lett az. Egy ember, aki köztünk jár-kél, él-hal, jön-megy, térül-fordul. Egy ember, akinek vannak nézetei. Néha több is, aszerint, hogy amit néz, annak hány nézete van.

Jó, hogy nem jelenetekbe erőszakolja bele játszó személyét. Hogy csak úgy van. Szinte kikönyököl a készülékből, belelapoz a legtitkosabb gondolatainkba. Teszi mindezt sok tapintanál, udvariassággal, türelemmel felfogóképességünk iránt, nemigen zaklatva föl lelkiismeretünket azzal, hogy megkérdezze: értjük-e saját gondolatainkat, nézeteinket. Nem föl-, csak kilazít. Terebélyes eszünk mögé lát, s mi vele kacagunk."

(Film Színház Muzsika, 1984. V. 26.
"Tetőantenna", Telemese, meskete,
Apáti Miklós)

"Életemben először írtam – majdnem úgy írtam, hogy idegennek!... –, de amikor itt ül a szobákban, a szegedi lakásokban, üvölt a család, gyertek, itt a Nagy Bandó!... Bírjuk a stílusát."
Ördögh Gézáné Magdi néni, Szegedről

"Szinte kikönyököl a készülékből..."
"...de amikor itt ül a szobákban..."

Szeretném hinni, hogy ez a két észrevétel nem a véletlen műve. Hogy nemcsak Apáti Miklós és Magdi néni, hanem sokan mások is fölfedezni véltek valami hasonlót.

Úgy érzem, valahol találkoztam már a Telepohárban könyöklő félig őrült épelméjűvel, a *Beázási napló*-t sámliról fölolvasó, kissé bedilizett lakóval s a *Téli napló* hokedlijén naplót olvasó, hidegbe belezavarodott emberrel...

Az is lehet, hogy valamennyit megéltem már magam is, csak most, amikor megjelentek a képernyőn, már mások is beleérezték magukat.

Ezek az emberek, könyöklővel, sámlival és hokedlivel, valaha talán hozzánk s a nézőkhöz is bekopogtak már, szállást kértek éjszakára, s történeteikkel, meséikkel, megélt vagy kitalált eseteikkel szórakoztatták az őket befogadó családot.

Egyszer, az egyik naplóm tévéfölvétele után mondták nekem: "Bandó, te vagy a mesélő ember, s maradj is meg annak!"

A mesélő ember...

Hát igen, hányszor üldögéltem jómagam is egy-egy disznótor után a felnőtt családtagok között a sámlin, s hallgattam őket, mikor pedig akkorára nőttem, hogy figyeltek a szavaimra, mondtam magam is a történeteimet!...

Hányszor figyelhettem a ház előtti kispadon napozgató öregembereket, akik – kipihenve a hét fáradalmait – fehér ingbe bújva, magukat kicsinosítva mesélték el egymásnak a héten történteket!...

Hány és hány alkalom adódott, hogy falusi emberekkel, városi polgárokkal és irodai munkatársaimmal úgy sztorizzunk, hogy valami élményt képesek legyünk elraktározni a hallottakból!...

A történetek mindig egy-egy pillanatot, néhány percet adtak vissza az életből, s általában az eseménydús, érdekes pillanatokat...

Amikor sámlit és hokedlit választottam történeteim, naplóim elmondásának kellékéül, szerettem volna elérni, hogy "beüljek a szobákba", bekopogjak a lakásokba, s úgy érezzék az ott lakók, hogy mint a család tagja mondom el azt, ami megesett velem.

És ha arra gondolunk, hogy a tv gyakran a szoba sarkában áll, valahol a hajdan volt kemence helyén, melynek padkájáról oly sok történet indult el szájról szájra, akkor való igaz: ott ülök a család körében, ők körülülnek, hogy láthassanak, s velem bezárul a kör.

És velem szemben egy másik sámlin ott ül a család egyik tagja, talán a legkisebb gyerek, talán a legnagyobb felnőtt, aki még mindig fenntartja magának a sámlihoz való jogot! Mert a sámlira

mindig a legkisebb gyerek ült, vagy a legkedvesebb vendég.

Őszinte szívvel mondom: bárhol, bármelyik tisztséget szíves örömest fölvállalnám!...

És milyen nagy szükség lett volna 1985 elején arra, hogy a sokszor kihűlt, fűtetlen otthonokban valaki fölmelegítse a családokat egy-két jó történettel!... Ekkor köszöntött ránk az utóbbi évek legkíméletlenebb hidege, a legduhajabb tél, ami még hetek múlva is vacogásra késztette az embereket...

Éppen Telepódiumra készültem, s egy horgásztörténetet szerettem volna megcsinálni, hiszen valamikor tavasszal került volna adásba a műsor. És egyszer csak a Hírháttér című műsorban fölfedeztem, hogy a tél gondjai vannak terítéken... Ó, de ostoba vagyok, gondoltam, hogy eddig ez "nem jutott az eszembe"!... Hát ha a Hírháttér is ezzel foglalkozik, akkor ez a legaktuálisabb téma, arról nem is beszélve, hogy az ujjaim – az a kettő, amivel gépelek!... – szinte odafagytak a betűkhöz a dolgozószobámban!... Azonnal fölhívtam Deák Pistát, a szerkesztőt: "Pistám! Horgász kilőve, a télről írok egy naplót, lőttem a témát, ha bárki hozzányúlna, utasítsd el! Kösz!..."

És éjjel kettőkor már nagyjából kész volt a Téli napló...

TÉLI NAPLÓ

Ezt a hideg telet megírtam egy naplóban...

Január 5-én kezdtem, amikor a hideghullám először elérte hazánkat...

Gondok vannak a központi fűtéssel...

Jégcsapok lógnak a könnyező pálmáinkról...

Mi azért melegszünk: a gyerekeknek kiosztottam a személyi fűtőtesteket, kaptak egy-egy csillagszórót!...

Kigyulladt a karácsonyfánk is, így aztán két napra megoldottuk a lakás fűtését... Még szerencse, hogy dupla Lutzot vettünk!...

Egyelőre van szén az országban, csupán tizenkilenc megyéből jelentettek gondokat...

A "Fut a Pest!" mintájára megszervezik a "Fagy a Pest!" akciót és a vacogómozgalmat...

Ráday Mihály új sorozatot indít a tévében: "Unokáink is fázni fognak", avagy: Pállasz Athéné kezéből soha többé nem lopják el a lándzsát, mert odafagyott!...

Ma tüzet okozott a lakásában egy vízszerelő, aki nyílt lánggal próbálta fölmelegíteni a tőle elhidegült feleségét... Állítólag ha az asszony az ágyban mellébújt, öt fokot esett a hőmérséklet...

Az utakon sakk-matt a helyzet: futó láda üti fehér gyalogot, aki közben rosál...

A Gázművek megnyugtató hírt közöl: "Két napja nem érkezett telefonos hibabejelentés... Azóta van befagyva a vonalunk!..."

Ma olyan jegesre fagytam, hogy este magától lecsúszott a nadrágom...

Már a magyar kártyában is így megy a sor: jéger alsó, jéger felső, jéger király, jéger ász...

Ma, január 6-án jól befűtöttek a televízióban: kigyulladt a székház. A tűzoltóparancsnok kijelentette: "A tv-ben szilvesztereste óta nem láttam ekkora égést!..."

Ma megittam egy liter bort, s nem borvirágos, hanem jégvirágos lett az orrom... Ebből is látszik: vizezik a bort!!!...

Ma sem volt fűtésünk, így aztán bebújtunk a hűtőszekrénybe, ott csak mínusz tíz fok volt...

Áramszünetek is előfordulnak.

A világítás megoldására szentjánosbogarakat gyűjtünk, melyek kereszteződnek a szapora

csótányokkal...

Két nap múlva fényárban úszik a lakótelep!...

Már csak 25-ös izzót használhatunk, azt is csak zoknistoppolásra...

Este bámultunk ki az ablakon, s feleségem megszólalt:

– Látod arra azt a sötét foltot?... Mondom: – Látom!...

– Na, azok ott már Újpalota fényei!...

Ma a szénre várók betörték a Debreceni Tüzép kapuját.

A Tüzép-esek kórusban kiabálták: LIG-NICHT!... LIG-NICHT!...

Megjelenik egy korlátozó rendelet: egyik nap a páros, másik nap a páratlan számra végződő gépkocsik tulajdonosai nem nézhetik a tévét...

Nagyon várjuk a napi sajtót!... Ilyenkor kis időre megoldódik a fűtésünk...

Már csak annyi a különbség a lakásbéli és a kinti hideg között, hogy a bentiért fizetni kell...

Ezek már megint célozgatnak: a tévében jégkunyhóban lakó eszkimókat mutattak!...

Sok a reklamáció a Tüzép-eken!...

Egyesek feketén kapták meg a barnaszenet!...

Nincs gázpalack!... A Gázművek bejelenti, hogy nincs gáz.

Erre a lakosság bejelenti, hogy gáz van!...

Végül kiosztanak egy-két palackot, de gáz helyett vízzel vannak tele.

Ezek azt hiszik, hogy szegény ember vízzel főz!!...

Én patront csavartam a gázpalackba: gáz nincs, de szóda van!...

Fogytán a szén!... A bábolnai Tüzép-en feketére festve, tojásbrikettként árulják a megzápult tojásokat...

Sokan várnak fűtőolajra is: aki otthon fel akar melegedni, annak előbb a kútnál meg kell fagyni!...

Akik olaj nélkül maradtak, a Rákóczi téren próbafúrásokba kezdenek...

Jolánka, a tér királynője olyan kemény húsú, mint régen: megfagyott!...

Ma, január 21-én újabb hidegzuhany ért bennünket: az Anyag- és Árhivatal feltalálta a helyből fölszálló árakat!...

A legnagyobb gond az áramellátásban és a gázszolgáltatásban, hogy a kínálat nem igazodik a keresethez...

Egy illetékes kijelenti: "Mi felkészültünk a télre, de be kell vallanunk, hidegre nem számoltunk!..."

A vonatok – szén híján! – a maguk mögött hagyott talpfákkal tüzelnek...

Takarékosságra hivatkozva a MÁV kikapcsolja a fénysorompókat.

Félóra múlva egy vonat belehajt egy áthaladó lovas kocsiba.

Az anyagi kár és a ló tetemes...

A tv már csak egyórányi műsort sugároz, egyedül a hétfői adásnapok változatlanok...

A falusi Tüzép-eken nincs szén. A fűtés megoldására felmerült a kérdés: szén avagy szalma?...

Az iskolákban a derékszöget már csak így írják: mínusz 90 fok...

A laktanyák falán táblák hirdetik: "Az áram kimaradáson van!"

A kormány bejelenti: a szénhiány oka az aszály...

A tv már csak a tornát közvetíti, de csak a bemelegítésig!...

Fűtés terén az utolsókat rúgjuk... a fűtőtestbe!...

Új tulajdonságát fedeztük föl a radiátorunknak: ha többen körülüljük, fölmelegszik!...

Éjszaka betörtek hozzánk... Elvittek néhány értékes tárgyat, például egy hősugárzót és két szál

gyertyát, de mindez csekélység ahhoz képest, hogy nyitva hagyták az ablakot!...

Síkosak a járdák, és fogytán a só. A házmester ma reggel szórta szét az utolsó adag heringet és sósperecet...

A földszinti kutyás szomszédunk sírva jött haza: a tacskója – lábát fölemelve! – odafagyott egy fához...

Átalakítottuk a lakásunkat: amíg fáztunk, addig parkettás volt...

A sajtóban a Tüzép mától kezdve a Merkúr sorszámaival együtt közli a szénre várók sorszámát...

Ez a tél számomra tiszta ráfizetés: hogy ne fűtsünk kétfelé, hozzánk költözött a feleségem édesanyja!...

Szerencsére ritkán látom, mert gyakran van áramszünet!... Ma olyan hideg volt, hogy a kanyarban eltört a szomszédunk macskája!...

Ismét rengeteg hó hullott, ráadásul olyan hirtelen, hogy néhány autó még behajtott az alagútba, de kijönni már nem tudott!...

Hómunkára hóembereket keresnek...

Tipikus szervezési gondok vannak: ahol hómunkás van, ott lapát nincs, ahol lapát van, ott hómunkás nincs, ahol mind a kettő van, ott meg hó nincs...

Fennakadások vannak a vasútnál is... A Keletiben bemondja a hangosbeszélő: "Értesítjük az utazóközönséget, hogy a Debrecen felől érkező villanyvonat két órát késik, inert az utasok lassan tolják..."

Abszolút szénhiány van. Pedig a fiúk a bányában dolgoznak!...

Ma még kilenc meccset töröltek a totóban.

A héten hárman értek el négy találatot, öten három találatot, nyolcan két találatot... Öttalálatos szelvény nem akadt!...

Az Istenhegyi úton rendezték meg az Alpesi Sí Világkupa befejező fordulóját, melyen a magyar Tóth József elsőként szakította át Trabantjával a Déli pályaudvar melletti szalagkorlátot...

Takarékossági okokból ma leszereltek 5000 villanyrendőrt, s élő rendőrök irányítják a forgalmat...

Egy óra múlva megszűnt a keresztirányú forgalom az Emkénél: a Rákóczi út irányában, kitárt karokkal megfagyott a forgalomirányító rendőr...

Néhány perc múlva egy néni virágcsokrot tett a lába elé, keresztet vetett és továbbállt...

Továbbra sincs fűtésünk, azt hiszem, be kell fejeznem a naplóm írását. Most már föl kell tüzelnem a megmaradt lapokat...

Azt azért még büszkén beírom, hogy ma váltam igazán takarékossá: levágtam a macskánk farkát, hogy ha ki kell engedni, ne kelljen sokáig nyitva tartani az ajtót!...

1985. június 17-ei keltezéssel a következő levelet kaptam:

"Örömmel értesítem, hogy a Magyar Televízió elnöksége Önt nívódíjban részesíti.

A díjak átadása 1985. június 24-én, hétfőn délelőtt 10 órakor lesz az MTV székházának I. emeleti nagyvetítőjében.

Kérem szíves megjelenését.
Szívélyes üdvözlettel:
Csók Pál főosztályvezető h."

Ezt az érzést nehéz írásban visszaadni!...

Egy hét telt el a betörés után, amikor éppen a padlón voltam...

Alig tíz év telt el azóta, hogy először, egyedül mint humorista pódiumra léptem...

Alig három év telt el a Humorfesztivál eredményhirdetése óta...

És nem egészen két éve kezdtem a tévés szerepléseimet...

Az ilyen örömöket még ma sem tudom ép ésszel fölfogni.

Hiszen hat-hét évvel ezelőtt még falaztam, vakoltam, sarat tapostam, mikor mit kívánt a "békés építőmunka", most pedig...

Itt állok, megfürödve az érzelmeimmel, virulva, mint az MTV nívódíjasa.

Minden olyan gyorsan történt!

1982: Humorfesztivál-díj...

1983: Humorfesztivál '82, közös nagylemez a győztesekkel...

1983: tévés szereplések kezdete...

1984: több egymást követő tévés szereplés, valami kibontakozott...

1985: Nyílt kártyákkal címmel nagylemez, tv-nívódíj, önálló esttel külsős szerződés a Mikroszkóp Színpadra, Rádió-nívódíj s útjára indul a tervezett második nagylemez anyaga...

Úgy éreztem, ismét mesehős lettem...

Elmentem szerencsét próbálni, az úton mindvégig jó próbáltam lenni, s most, mint a mesében, megkapom a jó tündér ajándékait...

Tisztességgel be kell vallanom: ez volt az első eset, hogy a nívódíj anyagi vonzatára is rákérdeztem... A 15 ezer forint szerény "kárpótlás" volt a betörés során elveszített értékekhez képest, de soha nem jöhetett volna jobbkor.

Mivel a díjkiosztóra nem tudtam elmenni – elutaztunk, hogy egy kicsit kipihenjük a sokkot –, kértem, hadd kapjam meg előre a díjjal járó összeget. Szükség volt rá!...

Semmi akadálya, bementem, megkaptam, megköszöntem, s megígértem, ha visszajöttem a szabadságról, beugrók a diplomáért is.

Bementem, keresték, de nem találták. A hölgy, aki keresgélte, már összevissza telefonált, mások segítségét kérte, mindhiába, végül a belső irodában ülő férfi kijött: "Ne ott keresd a borítékosok között, csak a boríték nélküli diplomákat nézd végig!..."

A nő rám nézett: "Maga a diplomáért jött be?..."

"Igen."

"A pénzt már megkapta előbb?..."

"Igen..."

"Ez nem lehet igaz..."

"Micsoda?..."

"Ilyen nincs!... Hogy valaki bejöjjön a diplomáért, miután a pénzt már megkapta!... Tudja, mi van itt a díjkiosztó után?... A szemetesedények tele vannak a kidobott diplomákkal!... Sok művész kidobálja, mert azt mondja, csak a pénz a fontos, az, ami a borítékban van!... Maga meg itt áll félórája türelmesen, s vár erre a diplomára... Ne haragudjon, de a hátam is megborsódzik bele, annyira elérzékenyültem... Nézze meg, még a szőr is feláll a kezemen!... Köszönöm, hogy visszaadta a hitem a művészekben!..."

"Én köszönöm, hogy értékelték a munkámat, s kösz a nívódíjat!..."

"Minden jót!... Viszontlátásra!..."

Adja az isten!...

Tényleg amatőr maradtam?...

Hát én már sohasem leszek profi?... (Hála istennek!...)

Miért keresem szakadatlan a boldogságot?

Miért tudok mindennek gyermekként örülni?

Meddig tudom megőrizni gyermeknek magam?

És hol tartanak jelenleg a diplomát kidobáló művészek?

Milyen érzés lehet csak a pénzért bemenni egy diplomakiosztó ünnepségre, melyet egy-egy sikeres szerep megoldásáért, egy-egy emlékezetes filmért, tévéjátékért kapott a művész úr?

A szerepbe, tévéjátékba fektetett munka pluszdíjazásáról van szó. Arról, ami már nem köthető szerződéshez. Amit "csak úgy" adtak, mert nívósan oldott meg valamit a művész úr (vagy művésznő!). Aki nem képes nyugdíjas színész vagy rendező koráig megőrizni a gyermekkorból átlopott örömöt, az mért csinálja azt, amit valaha talán szívből választott? Mért nem megy el egy "egyszerű" vállalathoz, ahol az év végi jó munka elismeréseként prémiumot adnak, mely diploma nélkül, borítékban átvehető?

Tudom: a konyhában főzünk, a piacról élünk, s csak úgy kerül főznivaló a konyha asztalára, ha meg tudjuk fizetni a piacon a portékákat.

Igen. Piacról élünk.

De nem a piacból! (A piacból a maffia él!)

Mi, akik valami művészeti ágban dolgozunk-élünk-halunk-létezünk, mi a mindennapok örömeiből és bánataiból élünk!

Abból táplálkozunk, ami örömként vagy bánatként zúdul a nyakunkba. Az ad erőt, az ad kitartást, az ad tartást a továbblépéshez, az új szerepformáláshoz, a művészi hit parazsának felélesztéséhez.

A pénz, a kereset, az illetmény, a tiszteletdíj mind-mind csak azt biztosítja, hogy zökkenőmentesen tudjunk koncentrálni a szépre és a gonoszra, az életre és a halálra. Erre irányított bennünket a sors, ezt vállaltuk föl, ez a miénk, ezek vagyunk.

És hiszem, hogy ezt is el lehet sajátítani, meg lehet tanulni, ha már magától nem megy!

Aki vállalt valamit, azt vállalja egy életen át.

Mindhalálig.

Középiskolás koromban birkóztam. Mindössze három és fél éven keresztül, de számomra sokat jelentett, egy sportos élet megalapozása volt ez az időszak, s tapasztalataimat onnan is magammal hoztam. Minden vasárnap versenyeztünk. Reggel vonatra szálltunk, délelőtt megérkeztünk, versenyeztünk, estefelé hazaindultunk, érmekkel vagy anélkül, s kedden újra indultak az edzések.

Többször megkérdezték abban az időben a barátaim: "Kapsz ezért valami pénzt?... Mennyit kapsz egy helyezésért?... Semmit?... Akkor mért csinálod?..."

Hát ez az.

Mért csinálja az ember azt, amit szeret?

Mért nem figyel az anyagiakra, amikor szeret valamit csinálni?

Mért van az, hogy többet jelent az öröm, melyet az elért eredmény jelent, mint az esetleges jutalompénz?

Mért van az, hogy ha szeretünk valamit csinálni, meg sem fordul a fejünkben az anyagi részesedés?

Nem tudtam akkor sem más választ adni, mint ezt: "Gyerekek!... Én ezt szeretem csinálni!... Azért megyek el versenyezni, mert győzni akarok, s megvan az esélyem, hogy hazajövök egy éremmel a nyakamban vagy a zsebemben. Azért küzdők, amiért az ember küzd: a győzelemért..." Ezt csak az értheti meg, aki az életét arra tette fel, hogy *győzzön,* hogy ne hagyja itt nyom, jel, emlék nélkül ezt a gömbölyded világot. A sors megadta a lehetőséget, hogy többet tegyek, mint egy "egyszerű" ember tehet. Akkor ezt meg kell tennem. Ezzel nem szabad visszaérni. Az utamat nem én jelöltem ki, én csak azt tudom, hogy a kijelölt úton végig kell mennem. És az út végén nem "aranybánya" vár. Csak a cél, mely örömöt szerez majd, mert odaértem.

Futó Géza bácsi, az edzőnk, aki egyszerre tudott nagy birkózó és nagy ember lenni, minket nemcsak fogásokra, de az életre is megtanított. Tudtunk hidalni, csípőzni, szakozni, válldobást csinálni, de aki jól figyelt rá, az megtanulhatott küzdeni is.

Ő egyszer sem mondta, hogy mi a jutalmunk az esetleges győzelemért. Sohasem küldött így a szőnyegre: "Bandikám, ha megvered, kapsz száz forintot az évzárón!..."

Ő csupán ennyit mondott: "Bandikám!... Jobb vagy!... Meg kell verned! Hajts rá!... Nem

győzhet le!..."

És legyőzött. Mert jobb volt.

De Géza bácsi azt akarta, hogy elhiggyem: a jobbat is le lehet győzni! És ha ki is kapok, ha bele is göngyöl a szőnyegbe, ha többször vagyok a levegőben, mint a földön, akkor is megküzdöttem a győzelemért!

Rocky!...

Micsoda film!... Összeverve, véresre pofozva, hússalátává püfölve üvölti a tizenöt menet után a kedvese nevét!... Neki akarja elmondani, hogy sikerült!... Hogy kibírta!... Hogy hiába győzött – az eredményhirdetés szerint – világbajnok ellenfele, ő az, aki itt ma győzni tudott, aki többet mutatott annál, mint amit vártak tőle, aki egyáltalán megmutatta, hogy mire képes az, aki munkával, kitartással, akaraterővel és szívvel bírja a felkészülést és a meccset.

Rocky nem a pénzért hajtott, s amikor befejezte, akkor sem a megnyert dollárköteg vibrált a bedagadt szeme előtt, hanem az emberi győzelem, a "jobb" öklözőn történt felülkerekedés, a győzelem öröme.

Örök példa, örök tanulsággal.

És ma sem értem meg azokat, akik a szemétbe dobják a nívódíjukat.

Itt olyan dolgokról akartam írni, amiket úgyis kihúztak volna, így hát elémentem a bajnak, s most itt nincs semmi.

(Kiemelés tőlem!)

FÁJDALOMDÍJ

A HVG közzétette, hogy különféle testi sérülésekért mennyi fájdalomdíjat fizetnek ki Magyarországon...

Megindult az agyam...

Ha valaki a fél szemére megvakul, az kap	150 ezer forintot.
Ugyanez a sérülés két szemre	300 ezer forint.
Féloldali süketség esetén	30 ezer forint,
kétoldali süketség beálltakor pedig	60 ezer forint
járj, s ez hallatlanul nagy összeg!...	
Egy kar amputálásáért	200 ezer forint,
két kar amputálásáért pedig	400 ezer forint
üti a sérült markát, de ennek felvételéhez két kezesre van szükség...	
Nagyagy sérülése	500 ezer forint,
kisagy sérülése	500 forint.
Egy láb amputálása	300 ezer forint,
két láb amputálása	600 ezer forint,

de ennek felvételéhez be kell jönni!...

Hát ennyi.

Így már értem, mért kerül kétmillióba egy magyar labdarúgó!

Amikor a BEK-döntő 1985. évi színhelyén, a Heysel stadionban lejátszódott a tragédiák sorát hozó botrány, az MLSZ nevében Czékus Lajos nyilatkozott a Népsportnak, s jelezte, hogy a labdarúgó-bajnokság versenykiírása bővülni fog egy úgynevezett "büntetőkódex"-félével, hogy a magyar stadionokban hasonló eset ne történhessen meg.

Elolvasva a cikket fölhívtam Czékust, s kértem, küldjön egy versenykiírást nekem is, s megpróbálom egy humoros változatát elkészíteni, hogy ezzel is segítsem a magyar labdarúgás ügyét. Végül megszületett az én versenykiírásom a büntetőkódexemmel együtt.

VERSENYKIÍRÁS ÉS BÜNTETŐKÓDEX

Az NB/I-ben tizenöt csapat versenyez a helyezésekért, valamint a Volán.

A mérkőzéseket három bíró vezeti.

A bírói öltözőbe senki nem léphet be, akinél nagyobb összeg található. Az MLSZ nem tiltja meg, hogy a bírók kimenjenek az öltözőből...

Ha a bíró késne a mérkőzésről, a csapatok harminc percig várhatnak rá. Ha "félrevezeti" a meccset, akkor a nézők tovább is...

A bírónak jó szeműnek kell lennie, és különbséget kell tennie a megjátszott műesések és a combnyaktörés között...

Mivel a stadionok elnéptelenedtek, az MLSZ javasolja a csapatoknak, hogy vagy idegenlégiósokat vessenek be, vagy a pályát...

Az a csapat, mely 500-nál több nézőt képes produkálni egy-egy meccsen, spanyolországi turnén vehet részt, ahonnan VÁM-mentesen hozhat be szurkolókat...

Az MNK-ban minden csapat köteles részt venni az első csapatával, csak a Dózsa jogosult a tartalékos rendőrök bevetésére...

A többi csapathoz hasonlóan a Vasas és a Dózsa is köteles baráti kört létrehozni. Megnyugtató, hogy a Dózsa baráti köre már alakulóban van, s előzetesben várják a tavaszi fordulót...

A mérkőzések kezdete előtt két órával a pálya körüli szórakozóhelyeken szeszes italt kimérni tilos.

Ennek be nem tartását a csoportosan körberandalírozó szurkolók végzik...

Ha a stadionokban nincs elég néző, akkor engedélyezni kell, hogy katonák, diákok, hercegek, grófok, naplopók és burzsoák ingyen mehessenek be.

Ha még így sincs elég néző, akkor...

...a 2500 forint alatt keresők féláron,

...a 2000 alatt keresők kedvezményesen,

...az 1500 alatt keresők és a nyugdíjasok pedig ingyen mehessenek be, és kapjanak egy-egy jegyet, melyet bárkinek eladhatnak!...

Kapjon pénzjutalmat az a troli- vagy buszvezető, aki a teljes utaslétszámot eltérítve behajt a stadionba!...

A különösen rossz meccsekre lehessen IV. osztályú jegyet kapni, mellyel a nézők háttal ülhetnek a pályának...

A pályára bedobált tárgyakat a bíró kisorsolhatja azok között, akik nem kaptak a meccsen sárga lapot...

Ha valaki WC-papírt dob be, és az kibontatlanul telibe talál, akkor le kell fújni a meccset, mert az szar.

Le kell fújni a meccset akkor is, ha tömegverekedés vagy bíróval szembeni tettlegesség zavarja.

Mit nevezünk tettlegességnek?

– ha a bírókat kővel, fadarabbal, üveggel, síppal, dobbal, nádihegedűvel megdobják...

– vagy például ha valamelyik játékos felső végtagjának ökölbe szorított végét a bíró az állával megérinti...

– vagy ha a játékos szájában előre megfontolt szándékkal összegyűjti a nedvességet, s azzal a bírót szemtől szembe megöntözi...

– vagy például ha alsó végtagjának cipőben végződő részével úgy találja el a bírónak zacskóban végződő részét, hogy az összeesik...

A bajnokság során a bundázók szigorú eljárásban részesülnek.

Ha netán a Honvéd bundázna, akkor csak kevesebb ponttal nyerheti meg a bajnokságot...

Ha már csak a Tatabánya és a Szombathely bundázik, az Haladás...

Ha a Siófok és a Debrecen bundázik, akkor mindkét csapat kiesik az NB/I-ből...

Ha pedig kiderül, hogy az egész NB/I bundázik, akkor kiesik a Volán.

TUDÓSÍTÁS

Tegnap a Kerepesi úti temetőben kis részvét mellett helyezték örök nyugalomba a Magyar Labdarúgást...

A koporsót már évekkel ezelőtt elhelyezték a kapufából ácsolt ravatalon, melynek egyik lába arany, a többi mind balláb volt...

A gyászolók sorai között ott cikázott néhány tökmag- és rágógumiárus...

Mindenki magolt és köpködött...

Esőre álló labdarúgóidő volt, s a sírgödörnél eléggé mélynek látszott a talaj...

Búcsúbeszédek hangzottak el.

Elsőként Nyilasi búcsúlevelét olvasta föl egy zöld-fehér nyakkendős úttörő, majd Mándy Iván méltatta a régi idők fociját, de eljött a Végh!... Antal is, aki éveken keresztül volt az elhalt beteges kezelőorvosa... Néhány kúrája többet ártott, mint használt...

A Magyar Labdarúgás külföldi képviseletei nevében Varga Zoltán, Horváth és Harsányi, valamint Magyar és Tóth mondott búcsúztatót...

Néhány tört mondat után azonnal távoztak, mert őket már régóta várták.

A koporsót az Aranycsapat tagjai vették vállra, s ötven mellérúgott tizenegyes rúgás dörgésének közepette indultak el a jó előre megásott sír gödör felé...

A tizenhatosnál egyiküket elgáncsolták, s a bíró a sípjába fújta a gyászindulót. A tizenegyes pontra helyezték a koporsót... Fekete futott neki, s kissé becsavarodva helyezte a koporsót a sírgödör jobb alsó sarkába...

Ezután rövid irodalmi műsor következett: a Népstadion egyesített szavalókórusa adta elő népköltészeti műsorát, melynek címe: "Földet reá!" Ezt követően Hofi Géza következett, aki lehordta őket a sárga földig. Hirtelen szurkolók ugrottak B-középre, s kapálni kezdték a földet.

A fiúk a csapatot saját halottjuknak tekintik, de nem ismerik be...

A gyászoló tömeg megindult a kijárat felé. A kapun kívül még visszanéztek. Fölötte tábla: "FELTÁMADUNK!..."

"Kedves Bandó!
Ha jók az információim, két nap múlva elindulsz az IBUSZ-maratonin. Szerény segítségül olvasd el a Szegedi Egyetemben Molnár Mihályról készült interjúmat. Biztosan emlékszel rá, együtt birkóztunk az SZVSE-ben hajdanán. Ritka, csupa szív sportember ő, akinek példája, kitartása adhat egy pici erőt a nem mindennapi vállalkozásodhoz. Szóval emelt fővel, könnyed, laza, harmonikus, gördülékeny technikával próbáld futni a kilométereket. Én a tamáskodókkal ellentétben elhiszem, hogy le fogod futni, és egy újabb skalp kerül majd a »gyűjteményeid« közé. Hadd búcsúzzam stílszerűen: BANDÓ, RAJTHOZ!

Baráti öleléssel:
Ördögh Pista"

42 kilométer és 195 méter.

Ezt a távot szerettem volna hosszú évek óta végigfutni, legyőzni, magam mögött tudni. Ezen a távon annyi győztes van, ahányan célba érnek. Ezt a távot nem lehet "letegezni". Mindenkor tiszteletet parancsol. Kitartás, akaraterő, erőnlét, szív, őrült elme.

Ha ezekből egy is hiányzik, a rajthoz sem érdemes állni.

Valamennyit magamban éreztem – régóta! –, csak éppen az idő hiányzott minden alkalommal, hogy odaálljak a futók közé, s elinduljak. Gyermekkorom óta foglalkoztat ez a táv, mely földi viszonylatban csekélység – az Egyenlítő nagyjából egyezred része –, de emberi szemmel nézve "nem semmi"!...

Szülőfalumon keresztül futottak a szegedi maratonisták, s csodálattal figyeltük őket. Mi, kis srácok próbálkoztunk: 5, 10, sőt 20 kilométert is lefutottunk, de a "nagy futás" elmaradt.

Amikor 1985-ben meghirdették az IBUSZ-maratonit, azonnal bejegyeztem a határidőnaptáramba, s ezzel el is dőlt, hogy "itt az idő, most vagy soha!".

1984 karácsonyától május 10-ig 500 kilométert "tettem a gépembe", s igyekeztem ledolgozni a meglévő néhány kilós súlyfölösleget is, hogy az eredményem is jobb legyen, s ne kelljen pluszsúlyt cipelnem.

Közben reklámfilmeket készítettek, s mint a futóverseny egyik "érdekes" résztvevőjét engem hívtak meg a verseny népszerűsítésére, egy tévéelőzetesben is velem beszélgettek, s lassan az volt az érzésem, mindenki csak reklámfogásnak fogja tekinteni, valahogy úgy járok majd – főleg ha nem sikerülne végigfutni! –, mint aki a saját csapdájába esett. Pedig semmi mást nem akartam: csak futni, célba érni és "győzni".

A kínokat nehéz lenne mind leírni, többször éreztem, hogy iszonyú fáradtság vesz erőt rajtam, kicsit "lépkedtem", s mentem tovább. De egyszer sem fordult meg a fejemben, hogy fel kéne adni. Rettegtem attól, mi lenne, ha valami baleset érne futás közben, s képtelen lennék a folytatásra.

Kétszer volt komolyabb görcsöm, szinte szét akart pattanni a bal combizmom, lépni sem tudtam. Mintha a térdem és a combtő közé egy acélrugót építettek volna be, mely valami emberfeletti erővel húzza össze a két rögzítőpontot. Tíz-tíz perc kiesést jelentett, de sikerült újra

elindulnom. Ezután már óvatosabban. Nem az eredményre hajtottam – előtte sem ez volt a fő cél, de szerettem volna három óra húsz percet csinálni! –, hanem arra törekedtem, hogy egyenletes erőbedobással célba érjek. A cél előtt száz méterrel egy újabb szaggató érzés a combból, de azt már sántikálva áthidaltam, s egy Szűcs István nevű sráccal egyszerre futottunk be a célba. Ő volt az, aki az utolsó 5-6 kilométeren mellettem futott, beszélgettünk, s erősítettük egymás hitét, hogy eljussunk a célig.

Az eredmény: 3 óra 43 perc 14 másodperc.

Persze nem ez a fontos.

Sokkal fontosabb, hogy teljesült egy álmom: végigfutottam a távot! Volt erőm, kitartásom és hitem.

Talán csak én hittem igazán, hogy sikerülni fog. Több futó odajött hozzám, és gratulált. Ittam egy hektó teát, félrevonultam – "amott ül egy túzok magában!..." –, s az izzadság ismét elvegyült a könnyeimmel.

Harmincnyolcadik évemben teljesült egy gyermekkori vágyam.

1947-ben születtem.

MI, 47-ESEK

Hanyas vagy?... 47-es?...
Akkor nem is csodálom, hogy nem értjük meg egymást...
Félszavakból sem...

Emlékszel?...
Mi abban az időben születtünk, amikor KELLETT születnünk!...
Azt mondod, Ratkó?... Azt mondom, el lettünk látva testvérekkel!...

Hanyas vagy?... 47-es?...
Akkor te is egy új kor hajnalán születtél!...
Emlékszel?... Akkoriban Négyféle akarat mosta a pártjainkat...

Azt mondod, Kisgazdapárt... Azt mondom, Parasztpárt...
Azt mondod, szocdem.?... Azt mondom, Kommunista Párt...
Előre fuss!

Azt mondod, mindenki egyet akart?...
Azt mondom, igen...
És ha azt az egyet már megkapta, akkor még egyet!...

Hanyas vagy!... 47-es?...
Akkor mi félszavakból sem értjük meg egymást...
Mert azóta sok szavunk született újjá.

Azt mondod, sztrájk... Azt mondom, munkabeszüntetés...
Azt mondod, áremelés... Azt mondom, árrendezés...
Azt mondod, földalatti mozgalom... Azt mondom, metróépítkezés...

Mi már soha nem lehetünk veteránok, akikről úttörőcsapatot neveznek el.
Mi már nem vehetünk át kitüntetést mint a munkásmozgalom régi harcosai.
De mért nem vehetünk át kitüntetést mint a munkásmozgalom új harcosai?...
Tudod, mért nem?...

Mert apáink már annak idején megénekelték, hogy "ez a harc lesz a végső"!...

Mi az egy Pártból már rendszert csináltunk...
Azt mondod, szocializmus?... Azt mondom, leraktuk az alapokat...
Azt mondod, építjük?... Azt mondom, falazunk...

Mi sok néppel szolidarizáltunk... Bélyegen...
Azt mondod, Vietnam... Azt mondom, "Veled vagyok!"...
Azt mondod, Chile... Azt mondom, "Veled vagyok!"...
Azt mondod, Nicaragua... Azt mondom, "Veled vagyok!"...
Azt mondod, Szolidaritás?...
Azt mondom, "Te nem vagy magadnál!!!... Előbb mondd meg, hogy melyik országban!"...

Emlékszel a jelmondatokra?...
Előbb: "Földet vissza nem adunk!"
Később: "Lépj be a téeszbe!"
Előbb: "Váltsd meg a világot!"
Később: "Váltsa meg előre a menetjegyét!"
Előbb: "Jegyezz békekölcsönt!"
Később: Maradj békén, akkor kapsz kölcsönt!"
Előbb: "A kapitalizmus a szakadék felé tart!"
Később: "Érjük utol a nyugatot!"

Apád mi volt?...
Kulák?... Sztahanovista?... Opportunista?...
És te most mi vagy?...
Kisvállalkozó?... gmk-s?... Szakszervezeti bizalmi?...
Vagy mind a három együtt?...
Úgy tűnik, körben jártunk!...
Azt mondod, jó kör volt?... Igen... Most te fizetsz!...
Adj egy ötvenest!... Kösz!...
(A pénzre nézve!) Hányas vagy?... 47-es?...
Akkor mi félpénzekből is megértjük egymást...
Azt mondod, Petőfi, azt mondom, tízes...
Azt mondod, Dózsa, azt mondom, húszas...
Azt mondod, Rákóczi, azt mondom, ezres...
Azt mondod, nem annyi?...
Azt mondom, menj ki, és győződj meg róla magad!...

Voltál kisdobos?... Én is!...
Voltál elsőáldozó?... Én is!...
Mi voltunk az utolsó elsőáldozók...
Azt mondod, Tízparancsolat... Azt mondom, az úttörő 12 pontja...
Azt mondod, Hiszekegy... Azt mondom, egyszeregy...
Mi még álmunkból felriasztva is köptük!...
Azt mondom, 5x9... Azt mondod.....(45)
(Reagálás:) Tessék!... Már csak egy ember emlékszik 45-re!...
Azt mondom, 8x7... Azt mondod.....(56)
Ugye, ugye?... Egész kórus!... Jól megtanultuk!...
És amit egyszer megtanultunk, azt soha el nem felejtjük!...
Mert mi 47-esek vagyunk!...

Mi 47-ben jöttünk divatba, s a társaink 56-ban mentek ki... divatból!
Azt mondod, hazánkfia... Azt mondom, idegenbeszakadt...
Azt mondod, visszajön... Azt mondom, magánügy...
Azt mondod, valutát hoz... Azt mondom, közügy!...

Hanyas vagy?... 47-és?...
Akkor te is fiatal vagy!... Húsz éve!...
Azt mondod, KISZ?... Azt mondom, én is beleléptem...
Emlékszel?...
Mi együtt jártunk építőtáborokba is...
Azt mondod, Hanság, azt mondom, lecsapoltuk...
Azt mondod, Kőbánya... Azt mondom, csapoljuk le!...

Hanyas vagy?... 47-es?...
Akkor neked is szűk az inged!... És az albérleted...
Mi együtt várunk otthonra is...
Azt mondod, lakás... Azt mondom, kéne!...
Azt mondod, van lakásprobléma?...
Azt mondom, csak probléma van...
Mi félszobákból is megértjük egymást...

Mi együtt várunk autóra is...
Hányas vagy?... 47-es?... De jó neked!... Én 8 ezer 647-es!...
Azt mondod, kiértesítettek?... Azt mondom, fizethetsz!...
Azt kérdezed, miből?... Azt kérdezem én is!...
Azt mondod, fizetés?... Azt mondom, ó, az a legkevesebb!...
Azt mondod, öntudat?...
Azt mondom, épp annyi, mint a fizetés!...

Hanyas vagy?... 47-es?...
Akkor ma már te is jó nagy lábon élsz!...
Emlékszel a hatvanas évekre?...
Akkor MI akartunk valamit!...
Azt mondod, Szörényi, azt mondom, Bródy!...
Azt mondod, Lennon, azt mondom, McCartney!...
Azt mondod, Elvis, azt mondom, a rendőr!...
Eljárt az idő fölöttünk!...
Ma már az akkor még velünk együtt csapoló osztálytársaink gumibotozzák a mi fiainkat a rockkoncerteken!...

Hanyas vagy?... 47-es?...
Akkor már a te fiaid is tinédzserek!...
És velük is alig értjük meg egymást...
Gyakran félszavakból sem!...

Azt mondjuk, haza, azt mondják, -fias Népfront...
Azt mondjuk, munkás, azt mondják, -őrség...
Azt mondjuk, váltó, azt mondják, -bot...
Azt mondják, adjam át!... Azt mondom, még meg sem kaptam!...
Apámék azt mondják, majd!... Én azt mondom, most!!!...

Azt mondják, türelmetlen vagyok...
Azt mondom, igen, mert 47-es vagyok!!!...
És lehet, hogy már megkezdődött a visszaszámlálás!...

Azzal nyugtatsz, hogy miénk a jövő?...
Akkor hát, 47-esek, jövőre, veletek, ugyanitt!...

Ezt az írásomat – vallomásomat?... életem töredékét?... egy korosztály emlékeit?... – az 1985-ös májusi Rádiókabarében hallhatták a hallgatók. Számtalan visszajelzés érkezett, gyakran szóban, néha írásban, úgy érzem, emlékezetes percek voltak, talán nem is csak az én korosztályom számára.

Hosszú ideig hordtam "magamban", dédelgettem, csiszolgattam, majd Sinkó és Farkasházy segítőkész közreműködésével "leadható" állapotba gyúrtuk, s felvételre került.

Az a magyar kritika, mely folyton-folyvást lázong, ha "vicces" kabarészámok kerülnek adásba, mindössze ennyit írt erről a vallomásomról:

"Kitűnőek voltak a hónap hírei és a Szilágyi György Hányas vagy? című írásának persziflázsaként elhangzó Mi, negyvenhetesek című rész."

(Esti Hírlap, Harangozó)

"...rész."

Igen. Én egy rész vagyok. Egy része az egésznek. Ennyi a kritika. És erről már írtam előbb is.

Hónapok csiszolgatással eltöltött munkája, finomra esztergált mondatok sokasága, nem olcsó poénok együttese, politikus vallomás egy korszakról.

Még szerencse, hogy egyébként "kitűnő volt".

Mert sokszor ezt se írják le.

De ma már tudom: sem a jó, sem a rossz kritika nem számít igazán. Csak egyvalami fontos: hogy önmagunk elégedettek legyünk – nem önelégültek! –, s tisztában legyünk azzal, hogy amit csináltunk, az gyenge, közepes vagy értékes. A jó önkritika fölöslegessé teszi a kritikát. De szigorúnak kell lennünk magunkkal szemben. Az újra meghallgatott számból ítélkeznünk kell, megvizsgálva, hogy mit hoztunk létre, az hogyan hangzik, azt mondja-e el, amit akartunk mondani.

És ha jó kritikusai vagyunk magunknak, aligha számít, hogy szimpatikusak vagyunk-e egy-egy kritikusnak vagy sem.

"Csodás este volt! Köszönet érte! Már harmadszor láttam a Bandó Quijoté-*t,* s *mégis hozott újat számomra.*

Sokan és sok esetben nevetni sem mertek. Mintha elszoktunk volna attól, hogy kimutassuk azt, amit érzünk. Bátortalanok vagyunk. És ehhez kellesz te. Bár lenne több száz Bandó az országban! Hogy egy kicsit felrázzanak bennünket. Neked kell felvenned a szélmalomharcot, ahogy azt a búsképű lovag tette. Ebben egyedül állsz, s egyedülálló vagy.

Most hirtelen eszembe jutott az, amit Albert Schweitzerről írt valaki: »Ebben az emberben volt bátorság megtenni azt, amit mindnyájan megtennénk, ha lenne bennünk bátorság.«

Ez rád is igaz. Mén amit csinálsz, ahhoz bátorság is kell. Kimondhatatlanul jó, hogy nevetni tudunk azon, amin néha sírunk vagy sírnunk kellene, legalábbis lenne rá okunk.

Ami számomra a legnagyobb élmény volt: ahogy a költészetet bevitted ebbe az estbe, az remek volt!

Katona Tünde, Kecskemét"

VERS MINDEGY KINEK

A rakodópart alsó kövén ültem,
Mellettem egy csak egy legény van talpon a vidéken,
Úgy tett velem, mint bárki mással:
Vízbelökött egyetlen rúgással...
Ordítottam, toporzékoltam:
Hagyja a hülyéskedést a MAHART-ra!...
És húzzon ki engem a partra!...
A Duna zavaros, zöld és nagy volt,
S a felszínén táncolt sok olajfolt...
Kiirtva mindazt, mi benne maradt:
Halat, vadat, s mi jó falat...
Folyóink vizéért hiába perelsz!...
Dobozt, golyót, olajbogyót, sok szir-szart benne lelsz!

A város peremén, ahol élek,
Sok-sok panelház épül,
S lerakódik mint a guanó,
keményen, vastagon...

A falakon repedések, s nap is belát,
mama már nem hasad tovább!...
Csíkos tapéta, mintás padlószőnyeg!... Pazar!...
Bölcsőd ez, s majdan sírod is,
Mely ápol, s eltakar...!
Gondoljátok meg, proletárok!...
Nem költözök.
Én még várok...!

Magyar vagyok, s a magyar jóra termett,
Mégis az isten is zsiványnak teremtett!...
Bár én becsületes lelkű, igaz,
De körülnézek, s még mindig akad gaz!...
Betörnek, lopnak és csalnak!
Nem középiskolás fokon... bárkivel...
Talán az élet munkánkért nem fog fizetni semmivel...
Mert mi dolgunk a világon?...
Tűzoltó leszel, s katona, tanár, munkás vagy juhász,
A nagyvilágon e kívül nincsen számodra hely!... Röhej!
El kell felejtenünk álmainkat,
S rendezni végre közös dolgainkat!
Ez a mi munkánk, vagy nem lesz evés!
De aki dolgozik, ma is csak kevés!...

Mert jól dolgozik, aki alkot, aki munkás!...
A nagyvilágon!... E kívül!...
Itthon pedig csak szerényen,
Hazádnak lendületlenül!...
Kell ez nagyon, igen nagyon,

Kapjunk dollárt vadnyugaton!...
Hogy ne maradjunk a forinttal árván!...
S ragyogott keleten a tarka szivárvány!...
Hogy nem kell a dollár?... Mit MILLIÓK cáfolnak meg?...
Ma már a kölcsön kosarából mindenki egyaránt vehet!...
Ha majd minden kölcsönös nép, kamatját megunva
síkralép!...
Közbevágott Pathó Pál úr:...
(Ejh, ráérünk arra még!...)

Sokszor arra gondolok:
Valóban magyar vagyok?...
Nincsen apám, se anyám, se istenem, se...
...Dózsa György unokája vagyok én!!!...
Hadd látom, úgymond, mennyit ér
a pártos honfivér?...
Csak testvér marad az, aki egyszer testvér!...
Anyám kun volt, apám félig székely,
Félig román, vagy egészen az...
Török, tatár, tót, román kavarog e szívben,
Egy nemzet se került el nagy ívben!...
Száz nép vére csörgedezik bennem,
Egy kicsit parasztos, de én nem szégyenlem.
Sem utóda, sem boldog őse, sem rokona,
Sem ismerőse nem vagyok senkinek,
Legfeljebb néhány idegenbeszakadt yenkinek...
Egész úton hazafelé egy gondolat bánt engemet:
Miként fogom szólítani ágyban, párnák közt rég nem látott anyám?...
Egész úton hazafelé egy gondolat bánt engemet:
Amíg az árokban aludtam,
Ki lopta el az ingemet?...
Egész úton hazafelé,
Már egy hete csak a mamára gondolok,
Hogy mért nem küldött zsebpénzt?...
Most mehetek stoppal és gyalog!...
Egész úton hazafelé,
Az országúton végig a szekérrel,
A négy ökör, mint az örült,
Ki letépte láncát!...
Egész úton hazafelé éhe a kenyérnek hajt engemet...
Harmadnapja nem eszek se sokat, se keveset...
Egy kis konyakot még beveszek...
Ez kell nekem, nem a levesek!...
S a kisszobába toppanék,
Majdnem a falnak koppanék...
Én beléptem... Ő rámnézett...
A bögrét a fél kezébe fogta!...
Ne ily halált adj, istenem,
Ne ily halált adj énnekem!...
A bögrét a fél kezébe fogta...
Repül a nehéz kő!... Ej, mi a kő?...

Föl-föl dobott kő, földre lehullva,
Majdnem alatta maradtam halva!...
Végül anyám főzött, ez derék tett.
Aztán terített.
Borozgatánk apámmal, ivott a jó öreg!... Mindig!...
Be is rúgtunk alaposan, az isten áldja meg!...
Anyám meg csak biztatott vala:
igyál, nekem nősz nagyra, szentem!...
Föl is hajtottam, volt még három centem!...
Anyám volt apró.
Amíg kicsi voltam, egyszer sem mesélt...
Csak mosta a város minden szennyesét!...
Csak ment, teregetett némán...
Én meg csak hevertem, mint most, berúgva, bénán.
Mert mi dolgunk a világon?...
Essünk túl gyorsan a piákon?...
És ez látszik oly sok diákon!...
Sörök, borok és tömények...
Földiekkel játszó égi tünemények!...
Ti adtatok kedvet és tusát,
Italra ment el az ifjúság!...

Mert azért szerezzem a pénzt, hogy legyen?...
Azért szerzem, hogy eligyam, s egyem!...
Jertek, barátim, van egy-két forintom,
Hágjunk a nyakára, a rézangyalát!...
Falu végén kurta kocsma,
Itt iszunk tegnap, holnap és ma!...
Egy, csak egy legény van talpon az ivóban,
A többi meg négykézláb odakint a hóban!...
Bekopognak az ablakon:
Használt-e a megöntözés?...
Egy habbal töltött korsót kilöknek elébe,
S menjen onnan, mondják, anyja keservébe!...
Megint jőnek, kopogtatnak...
Csendesebben vigadjanak!...
Isten áldja meg kenteket,
A mosónők korán halnak!...
De a kocsma bezzeg hangos!...
Az imént halt meg a cimbalmos!...
Süvít a golyó... Ki lőtt?... Bárki!...
Egyik fülemen be, a másikon ki!...
Megint jőnek, kopogtatnak...
Ti urak, ti urak, hát senki sem koccint értem pohárt?...
Itt öcsém munkások isznak!...
Mikor odafönt emelik az árt!...
Nem nyafognék, de tán még nem késő,
Hidd el, haver, mindenről elkéső!...
Dunna alatt... alszik a rét...
Olyan kevés az igaz bárét!...
Bekopognak az ablakon; Ne zúgjatok olyan nagyon!...

Holnap ünnep lesz!... Kitűzve már a zászló...
Ha nem mentek haza, jön a Szabó László!...
Végetvetnek a zenének, hazamennek a legények...
Európa csendes, újra csendes...
A magyar név megint szép lesz!...

Soha nem kaptam még olyan durva bírálatot, mint erre a montázsra. Az 1984 áprilisában bemutatott Péntek esti randevú című tévéműsor ifjúsági kabaréjában kapott helyet ez a szám, igaz, csak részleteiben. A másnap megjelent Népszavában Kiss Dénes *Edzés rombolásra?* című írásában támadta a műsort, főleg a Vers mindegy kinek és a Mi lett volna, ha a KISZ rendezi meg 1848. március 15-én a forradalmat? című számaimat.

Talán a szám megfelelő "ágyazása", előkészítése okozta, hogy nekem esett, talán úgy érezte, hogy itt az idő, most vagy soha, meg kell védeni az irodalmat? Nem tudom,

Hogy milyen bírálatokat írt le? Idézem:

A műsorvezető Nagy Banda András próbáit nevettetni azzal, hogy előadta a VERS MINDENKINEK »paródiáját«. Nem kímélt senkit és semmit. Csak úgy röpködtek Petőfi, Arany, Vörösmarty, József Attila, Juhász Gyula, Ady sorai, verstöredékei, ha a poén úgy kívánta...

...Most aztán megtudhatták a fiatalok és az idősebb nézők is, mit jelent számukra a magyar költészet! Mit jelent Petőfi küzdelme, halála, hiszen »mellékesen« kifigurázták [Érdekes szó, nem? – a szerző] 1848. március 15-e »programját« is... De azt is megtudhatták, hogy mit jelent József Attila embertelen sorsa, amely – ezt is tán elfelejtették?! – a síneken ért véget! Mit jelentett neki a Mama! Az ő bögréjén is nevetni kellett! Hadd okuljon és hadd nevessen – lehetőleg röhögjön! (bocsánat a kifejezésért!) – az ifjú néző...

...idézett nagyjaink nem szólhatnak vissza a »hálás utókornak«, a ma ifjúságának! Mert a műsor fölfogható eszmegyalázásnak, halottcsúfolásnak is! De ezek után senki ne csodálkozzon azon, ha mindez különös tettekre ösztökéli az öntudattal amúgy is bajlódó ifjúság egy részét! Ha arra ösztönzi, hogy ne tisztelje tanárait, szüleit, ne tiszteljen semmiféle eszmét! S ennek jegyében lámpákat dobáljon le, parkokat pusztítson, sírokat dúljon föl..."

Az idézetben tizenegy felkiáltójel található.

Csupa indulat, csupa kitörés. Mintha karddal vagy tőrrel véste volna papírra sorait. Mint aki védelmezi azt, amit nem is akartam támadni. Bántalmazni, ártani?... Föl sem merült bennem.

A megoldás sokkal egyszerűbb: az ismert verssorok montázsával egy olyan új kifejezési formát találtam a költészet és a humor ötvözetével, mely segítségével egészen mai dolgokat is elmondhattam.

Ha nem szeretném az érintett költőket, s ha nem ismerném verseiket, és ha semmi közöm nem lett volna soha életemben a versmondáshoz, az irodalmi színpadok világához, akkor se foghatnék tollat a kezembe azzal a szándékkal, hogy ártsak.

Viszont azzal a tudattal, hogy kimondottan szeretem ezeket a költőket, s verseik is a kedvenceim, még a föltételezés is abszurdum. Sokkal több versből emelhettem volna ki még sorokat, részleteket, de a legtöbbről le kellett mondanom, mert tudom: a közönség 95 százaléka csak a legismertebb, "közkézen forgó" és kötelező olvasmányként megismert verseket, s azoknak is csak a legismertebb sorait ismeri föl, annyit, amennyit az iskola rákényszerít, esetleg megszerettet vele.

Kiss Dénes kirohanása napokig foglalkoztatott.

Nem mehettem el mellette "csak úgy", hiszen föltételeztem s hittem, hogy indulatai őszinték, támadása becsületes, s érzései, gondolatai tiszták, belsőből fakadóak.

Úgy éreztem, a túl nagy buzgalom volt fölösleges.

Talán valami – a legfontosabb! – hiányzott: nem ismertük egymást.

És ez – egy-egy támadásnál – perdöntő lehet!

Mivel első esetben támadott egyértelműen egy irodalmár, el kellett gondolkoznom a tényen.

Lehet, hogy valóban hibáztam?... Nem nyúlhattam volna versrészletekhez?...

No de ott állt előttem annyi, de annyi hasonló eset. Amikor egy teljes verset "ferdítettek" el nálamnál ismertebb humoristák, az idősebb nemzedék képviselői, sőt a régiek, akik már nincsenek közöttünk!... Mi több: elbeszélő és drámai költeményeket írtak át mai mondanivalóval megáldva, hogy az ismert költemény alapja lehessen egy újat magában hordozó történetnek.

Sokszor érzi más humoristatársam is, hogy nehéz az igazán újat, újszerűt meglelni. Sokszor ilyen kínok után születnek meg az olyan számok, melyekben megéneklik a keresztneveket, fölolvassák a telefonkönyvet, játszanak az ország helységneveivel stb.

Megfigyelhető, hogy évente legfeljebb 8-10 igazán eredeti ötlet lát napvilágot, beleértve tévés és rádiós kabaréműsorokat. Olyan ötletekre gondolok, melyek egyértelműen "felrobbantják" a hangulatot. És a 8-10 között is legfeljebb 2-3 olyan akad, mely kívánságműsorok programjaiba is bekerül, tehát igazi népszerűségre tesz szert. Természetes kiválasztódás során alakul ki ebben a műfajban is a jobbak, a közepesek és a gyengébbek sora, s természetes velejárója a humornak is, hogy a sok-sok anyag között csak ritkán adódnak gyöngyszemek, de valamennyien azért ügyködünk, hogy ezek felszínre kerüljenek.

Hiszem, hogy az új, az eddigiektől elütő létrehozása volt csupán a szándékom a versmontázs megírásával. És tudtam, hogy az újjal sok mindent el tudok majd mondani – érdekesen.

Később gyakran tapasztaltam, hogy irodalombarátok, amatőr színjátszók, magyartanárok, KISZ-vezetők, sőt felelős funkciót betöltők is szeretettel fogadták ezt az összeállítást, mi több, sok esetben kívánságokat teljesítve kellett elmondanom különböző fellépések alkalmával. És tudom, senkiben sem merült föl a gondolat, hogy parkokat, lámpákat tegyen tönkre és sírokat dúljon föl.

Sőt! Tudom, mert elmondták, hogy jó néhányan próbáltak hasonló montázsokat csinálni, s ehhez elő kellett keresniük a verseket, köteteket. És ha arra gondolok, hogy manapság mily kevesen olvasnak verset, s ha többet nem, de annyit elértem, hogy ennek kapcsán szaporodtak a versolvasók, máris elértem valamit. Természetesen hiszem, hogy ennél több haszna is volt...

Hogy "kifiguráztam"-e a márciusi forradalmat?...

Én csupán a KISZ elé tartottam görbe tükröt... Mert tudom, hogy sok-sok ifjúsági rendezvényen ismétlődnek a programok, ismétlődünk mi, előadók, és valahogy föltűnt: mindez mintha nem is az övéké lenne, csupán eszközként használják a megmozdulásaikhoz...

Mi lett volna, ha a KISZ rendezi meg 1848. március 15-én a forradalmat?

KISZ-AKCIÓPROGRAM

Fiatalok!

Az alábbiakban megismerhetitek azt a programot, mely kongresszusunk határozata értelmében született, hogy méltó módon robbantsuk ki a március 15-i forradalmat.

Március 14-én, tehát az előestén:

17 órakor

A 25. utca megnyitása a Váci utcában. Népművészeti és kirakodóvásár, a kiállított KISZ-vezetők megvásárolhatók.

18 órakor

Pol-beat énekesek találkozója a Kristóf téren. Közreműködik Boros Lajos és Dinnyés József.

Közben zúgolódás, tüntetgetés, hangoskodás, reformok követelése.

19 órakor

Osztrák táncház..., majd újhullámosok koncertje a Vörösmarty téren. Közreműködik az A. E. Bizottság, a Vágtázó Halottkémek és Dinnyés József.

Közben bujtogatás, lazítás, rendbontás, kokárdák kiosztása.

Március 15-én:

Reggel 8 órakor

Zenés ébresztő, reggeli tévétorna a Vörösmarty téren. Közreműködik Müller Kati, Bérczy István és Dinnyés József. *8 óra 30 perckor* A bécsi hírhozók fogadása a Nyugati pályaudvaron.

9 órakor

Átvonulás a Pilvaxba, ahol Petőfi Sándor egy emberként csatlakozik a tömeghez.

10 órakor

Vezetőségi gyűlés a Pilvaxban. A többieknek a kávéház előtt felállított pódiumon aerobic-bemutató, közreműködik Dinnyés József.

10 óra 30 perckor

Kivonulás a Pilvaxból. Kísér a Rajkó zenekar.

11 órakor

A Landerer Nyomda elfoglalása, majd a "Ki mit tud?" győzteseinek bemutatója.

12 órakor

A 12 pont és a Nemzeti dal kinyomtatása. A kint rekedt tömegnek és Dinnyés Józsefnek dr. Veres Pál, az orvos válaszol.

13 órakor

Csoportos átvonulás a Nemzeti Múzeum kertjébe. A szabad sajtó osztogatása, közben Ludas-fórum. Közreműködik Árkus József, Peterdi Pál és Dinnyés József.

15 órakor

Szakadó eső...

Ha elmarad, akkor nagygyűlés. A napirendi pontok:

1. Saját versét adja elő Petőfi Sándor, a Magyar Ifjúság rovatvezetője. Közreműködik száz ifjúgárdista, akik visszhangozzák a refrént.
2. Ünnepi beszéd a forradalom egyórás évfordulóján. Elmondja Vasvári Pál, az Egyetem KISZ-titkára.
3. Hozzászólások. (Utána Arató-diszkó!)

16 órakor

Indulás – különbuszokkal!! – Budára, a Börtön elé.

17 órakor

A Börtön előtt felállított színpadon a Humorfesztivál győzteseinek műsora (Maksa Zoli, Nagy Bandó, a Markos-Nádas-duó, akik előadják a Kőbezárt lélek című számot is!), utána Táncsics Mihály kiszabadítása.

18 órakor

Közéleti kabaré a Városháza előtt, majd a követelések aláírása. Utána body-building bemutató, közreműködik Dinnyés József.

19 órakor

Központi ünnepség. Az eddigi eredmények méltatása, a forradalom kirobbantásában élenjárók kitüntetése.

20 órakor

"Így láttam Petőfit" címmel Arany János előadása a Vak Bottyán téren.

21 órától

Utcabál Világosig...!

Közreműködik az R-GO együttes.

Közben tombola, békefelhívás aláírása, zsákban futás, lepényevés, motoros sárkányrepülő- és léghajó-bemutató, valamint az ittas magyar fiatalok támogatása.

Gyertek el minél többen!

Mindenkit szeretettel vár a rendezőség...

... és ... Dinnyés József!....

Dinnyés Jóskához régi barátság kapcsol: ő is Szegedről indult útnak mint dalos, s lett később Budapesten "daltulajdonos". Együtt koptattuk a katonaruhát, s közben megénekeltük álmainkat egy békés, barátokkal teli világról. Akkortájt még nem sejtettük, hogy ugyanazt az utat járjuk majd mindketten. Tulajdonképpen két útról van szó. Az egyik út az ország útja, vagyis hát az országunk útjai, melyek mindkettőnk számára ismerősek, s alig találnánk olyan kisebb-nagyobb bekötőutat, melyen ne fordultunk volna meg együtt vagy külön. Én kocsival jártam végig ezeket az utakat, Jóska a változatosabbat és érdekesebbet választotta: stoppal utazott.

A cél viszont mindig ugyanaz volt: valamit vinni és valamit adni azoknak, akik távol élnek a nagyobb kulturális centrumoktól vagy a fővárostól.

És ez a "valami", melyet tarsolyunkban vittünk, a másik közös út. A barátság, a szeretet, az emberség, a tisztesség és a szép szó üzenete dalban vagy humorban.

Mikor 1985-ben*, "Szegedi embörök"* címmel közös műsort mutattunk be – egy-egy saját önálló est követte egymást –, akkor döbbentünk rá, hogy mily sok közös vonás fedezhető fel számainkban. Úgy tűnt, hogy a külön, de azonos úton eltöltött néhány év nem tudta szétzilálni a hajdani egy tőről, egy vidékről fakadó indulatainkat, érzéseinket, gondolatainkat és életfölfogásunkat.

Ha egyikünk mondott egy helységnevet, a másik azonnal rávágta az ottani népművelő nevét, s már volt is beszédtéma a múltról. És persze elég volt egy népművelő neve, hogy egy területről, egy helységről, egy népcsoportról hosszasan eldiskuráljunk.

Ismerjük az országot, otthon vagyunk minden zegzugában.

És mivel ismerjük, tudjuk értékelni is az országrészek szépségét, és tudunk bosszankodni is egy-egy elhanyagolt terület láttán. Nyitott szemmel járunk, érdeklődve érkezünk meg, s megrakottan indulunk vissza. Olyan töltéssel, mely később kikívánkozik, s szükséges is, hogy továbbadjuk. Nem tudjuk elhallgatni a látottakat, tapasztaltakat, s ez így is van rendjén. Ezért is vagyunk, ezt is meg kell tennünk. Hogy valamit jobbítsunk, szebbé tehessünk.

Mindenhol otthon vagyok, s talán éppen ezért érzem, hogy itthon vagyok. Magyarországon.

Ebben az országban, mely fűszálaiból fon kötelet, hogy itthon tartson, s az általunk beszélt anyanyelvvel beszél rá nap mint nap, hogy itt is maradjak.

Magyarnak lenni kötődés. Kötődés minden kis semmiséghez, hogy a világmindenség semmiségnek tűnjön ehhez a teljességhez képest. Sokfelé jártam a világban, mindent még nem láttam, s bár a szépséget mindenhol befogadtam, hazajönni valahogy mindig szebbnek tűnt.

És a máshol észrevett szépet megpróbáltam hazahozni, áttelepíteni, hogy ebben a környezetben is fölfedezhessem később.

Itthon tapasztalt problémák, gondok, hibák egész soráról beszélek, mert beszélhetek, tehát tudom, hogy nem mindig paradicsomi állapotokba érkezem. De talán épp ez teszi fontossá az itthonlétet! Mert amíg kint járunk, hajlamosak vagyunk csak a szépet és a jót fölfedezni, s megfeledkezünk arról, hogy ott is problémákkal küzdő emberek élnek, s ha mélyebbre ásnánk, megtalálnánk ott is a gondokat.

Én ezekről a gondokról csak magyarul tudok beszélni.

Ezen a nyelven, melyet belénk ültettek, melyre megtanítottak. Tudom, hogy más nyelvet megtanulva sem tudnék olyan humoreszket írni, mely ízig-vérig az enyém lenne. Mert a szavaknak különös játéka van, sajátos íze van, olyan, melyet csak itthon tudunk különlegesen "csavart" mondatokká gyúrni.

És mivel itt éltem le eddigi éveimet, itthon látom, hogy mit nem értünk még el, mit rontottunk el, mi foglalkoztatja az embereket, mit kellene tennünk, hogy valami, ami rossz, jobb legyen.

A szövegeim nem fordíthatók idegen nyelvre. Egyrészt mert a szójátékok, magyaros szókapcsolatok lefordíthatatlanok, másrészt azok a dolgok, melyekről beszélek, más országban aligha számítanak "hazai témának". Magyarul írok, csak belső használatra!...

Keresem – vagy egyszerűen belebotlok – a "kisemberek" gondjaiba?

Egyáltalán létezik kisember?...

Aki híres, sikeres, karriert csinált, ismert, az – a köztudatban – "nagyember."

Aki közkatonája a társadalomnak, szürke polgára, földműves, munkás, irodai dolgozó, ismeretlen, az pedig – így gondolják sokan! – "kisember".

A nagyember éppoly apró-cseprő problémákkal küzd az életben, mint a kisember, s a kisember számára éppoly nagynak tűnnek a gondok, műit a nagyember számára. És végül is mindenki megél, végigküzd egy életet, s maga világában minden gondot nagynak tudhat, mert vagy emberméretű, vagy emberfeletti küzdelemben győzheti csak le.

Ha mégis rangsorolást végzünk, s a kisembert, a szürke hétköznapok egyszerű emberét "kisembernek" nevezzük, akkor le kell szögeznem: ők az én eseteim.

Talán mert köztük nőttem föl, s mellettük éltem le életem jelentős részét.

Egyenlő eséllyel születünk, s egyenrangúan távozunk az életből. És ezen két fix pont között egyenlőnek kell lennünk – emberileg! Sokszor megfordult a fejemben: annak ellenére, hogy számos művészt ismertem meg az utóbbi években, néhányukkal közelebbi kapcsolatba is kerültem, s tudom, hogy ők is "éppolyan emberek, mint a többi", valahogy nem tudok gyökeret ereszteni a művészvilágban. Az én "jegyem" fix helyre szól, onnan nem ülhetek át máshová. Változhat az életem, változhat körülöttem sok minden, de nekem – lélekben – oda kell tartoznom, ahol a jól kikoptatott s méretemre szabott helyem van. Mert nem beszélhetnék őszintén és egyenesen a kis fizetésekről, a szűkös nyugdíjakról, ha éppen azért nem foglalkoztatna a kérdésük, mert a mostani szerencsésebb anyagi körülményeim között nem jelentene szívügyet számomra a mindennapi sorsuk. Én ezerforintos havi keresettel indultam a nagy életnek, s tudom, mit jelentett ezt beosztani. Egy hétre...

Aki elfelejti a múltját, az feledésre ítéli a jövőjét is. Én továbbra is együtt akarok élni és lélegezni a "kisemberekkel".

Érzem, hogy ők is tudják: köztük vagyok, értük vagyok, mellettük állok, róluk beszélek, hogy sorsuk mind jobb és jobb legyen. Megállítanak úton-útfélen, szó nélkül nem megyünk el egymás mellett, egy biccentés, egy köszönés, egy intés, egy kézfogás vagy néhány baráti mondat mindig ott marad emlékként.

Integetnek villamosból, taxiból, troliról, buszról, köszönnek a metróban, a moziban, büfék pultjánál... Megszólítanak közértben, erdei turistaúton, focimeccsen...

Fülembe cseng József Attila Ars poeticájának négy sora:

"engem sejdít a munkás teste
két merev mozdulat között;
rám vár a mozi előtt este
suhanc, a rosszulöltözött."

És mit mond Petőfi?

"Nem írástudóknak, nem az úri rendnek,
De beszélek szűrös gubás embereknek. "

Gondolatunk és szavunk azoké, akikhez testben vagy lélekben tartozunk. Nem bújhatunk ki a bőrünkből.

Valaha hallottam egy mondatot, nem tudom, kitől való, de ma is fontosnak tartom:

"Csak az válik pestivé, aki meg tudja őrizni régi vidéki önmagát."

Sokszor megfordult a fejemben: azok, akik ma pestinek mondják magukat, talán éppúgy vidékről indultak, mint jómagam, más kérdés, hogy nem mindenki vállalja ezt szívesen. Nem sikk "paraszti származásúnak" lenni. Pedig mekkora erényt kovácsolhatna abból, hogy az ismeretlenségből jött, s az ismertségig, a közismertségig jutott.

Budapest nem más, mint az ország nagy méhkaptára. Mindenünnen érkeznek a virágport begyűjtő méhek, hogy itt mézzé édesítve, egy nagy csuporba tegyék le az ország asztalára. Szinte alig marad meg egy-egy nagyvárosban helyi jellegzetesség, sajátos irodalmi hangvétel, kulturális

központ, mert az ott élők maguk is szeretnék elvinni a lábukra tapadt virágport, hogy megmutassák, mit találtak előző éveik során. Hogy közössé tehessék titkukat.

Nos, egy ilyen találkozóhely számomra Budapest.

Hol egy volt makói, hol egy régi debreceni, hol pedig egy valaha Sopronból indult ember szólít meg, s mondja el, hogy hogy érzi magát itt Pesten. És a lelkük mélyén mindannyian büszkék a vidékiségükre. Egyébként mintha elhallgatnák...

Szilveszter délelőttjén – 85! – a Ferenc körút egyik járdaszigete mellett álltam meg a kocsimmal, pirosat kaptam. A járdaszigeten villamosra várt egy – számomra akkor még ismeretlen – férfi, s nevetve hitegetett: "Gratulálok!..." Letekertem az ablakot: "Köszönöm..." Kezet fogtunk. Ő: "Boldog újévet kívánok az egész család nevében!..." Én: "Örülök, hogy találkoztunk!... Viszont!..." És zöldre váltott, továbbmentem. Egy hét múlva egy levelet kaptam.

Kedves Nagy Bandó András! *Budapest, 1986. jan. 1.*
Én voltam az Ön szilveszter délelőtti köszöntője a körúti járdaszigetről. Számomra örömteljes volt a pillanat.

Ön sok-sok élményteljes órát nyújt és hihetetlen sok örömöt szerez az embereknek.

Lebilincselő volt az a remek monológ, amelyet legutóbb személyesen is élvezhettem – családommal együtt – a Mikroszkóp Színpad előadásán.

Az a munka, az a gondosság és az a szakmai szeretet és hit, amellyel Ön a szöveg minden szavát, sőt hangsúlyát, gondolatjeleit, jelentőségteljes pauzáit kidolgozta, tiszteletre méltó, példamutató és megbecsülni való volt – máskor is, másutt is!! – a gyönyörű magyar kiejtés mellett! A kiejtés, a szó, a hang művészete? Ugye, milyen furcsa, manapság ez bizony külön fénylő erény a hadarás, rossz hangsúlyos színpadi "produkciók" korában.

Ön zöld utat kapott, s továbbgördült a Körúton, s ahogy utánanéztem, arra gondoltam: jelképesen ilyen "zöld utat" kívánok Önnek szene e kis hazában – missziójához...

Egy vagyok a milliókból, azokból a milliókból, akik hallgatják, nézik, szeretik, várják... Azokkal együtt kívánok nagyon jó egészséget, sok-sok munkával, fáradsággal járó tevékenységéhez és hivatásához. Bocsásson meg, hogy soraimmal zavartam!

Szeretettel:
Ujváry Dániel
gépésztechnikus"

Abban a korban, amelyben azt tapasztalom: sokkal inkább mondjuk el valakiről, hogy "szeretetre vágyott...!", a halála után, mint előtte, fontosnak tartom, hogy leírjam: számomra is örömteli volt az újév ezzel a levéllel. Valóban szeretetre vágyunk valamennyien, akik a pályán vagyunk, s mindazok, akik élünk. De mégis alig akadnak olyanok, akik adni is akarják a szeretetet! Akik példát mutatnak, hogy adni is lehet! Bátran lehet szeretni, hisz visszajelzéseket kapunk, amire ugyancsak szükségünk van.

Ma, amikor a kritika csínján bánik a szeretettel, s csak a kivételezettek s a jó barátok számíthatnak erre, jólesik, hogy az az ember, akiről, akiért írok, pontosan azt fedezi föl a látott és hallott produkcióban, amit tovább akartam adni. És azt látja meg, amire törekszem: szépen, érthetően, tisztán és magyarul beszélni, hogy a jó terjedjen, és ne a gazként burjánzó rossz!

Ahogy az előadóteremben is szükségem van arra, hogy lássam az arcokról, a szemekből a visszajelzést, úgy szükségem van az efféle jelzésekre is. Ezekből tudom meg *igazán,* hogy nem pusztába kiáltott szó az, amit mondtam, hogy jó talajba került a mag, hogy akiknek szeretetet akartam adni, azok befogadtak, s maguk is kibocsátják jelzéseiket, hogy számomra is örömöt jelentsen a reagálásuk.

És persze természetes, hogy a visszajelzés azoktól jön, akik között élek, akikkel együtt lélegzem.

Újra csak azt mondom: gondolatunk és szavunk azoké, akikhez tartozunk. Nem bújhatunk ki a

bőrünkből.

Néhány évvel ezelőtt meglátogattam Matkópusztán Polyák Ferit, a baltás fafaragó embert. Ő a kecskeméti tanyavilág csodaembere, aki baltájával vési fába a tanyasi emberek portréit, a favágók munkás hétköznapjait, a bolt előtt álldogáló asszonyok együttesét s vidéki családok életét. Feleségével és három gyermekével él Matkón, egy egyszerű – nem álromantikus, de romantikus! – tanyán, s bár tehetné, de nem tágít. Hívták már Budapestre is, más nagyvárosba is, de nem ment, mert tudta, s ezt a találkozásunkor meg is vallotta: "Amíg itt vagyok, addig hitele van annak, amit csinálok. Ha innen elmegyek, hiteltelenné válók, s már értelme sem lesz annak, amit csinálok. Vállalnom kell a származásomat, föl kell vállalnom a szülőföldem életét, és azt kell visszaadnom, amit itt látok és tapasztalok."

Valóban. Groteszk példa, de a tigris és a majom a vadonban gyöngyszem, borzongatóan szép és félelmetes látvány. Állatkertben sajnálatra méltó élőlény, idegen közegben, ketrecbe zárva, tétlenségre ítélt kiállítási darab...

Budapesten egy Polyák Feri csak mutogatásra alkalmas jópofa vidéki figura, akire összecsődül a csodálkozásra és tátott szájra vágyó pesti polgárság, hogy lássa a "vadonból jött lényt"...

Polyák Feri nem hozhatja Pestre a "lábára tapadt virágport"... Ő külön kis kaptárba hordja azt a port, mely a tanyasi utakról ragadt rá. Azt, amiből ő ott, csak azon a helyen, a saját közegében képes mézet varázsolni.

Vajon hányan akadnának, akik mosolyogva és hányan, akik őszinte szeretettel fogadnák ezt a nagyszerű embert a maga "ö" betűivel, ízes Kecskemét környéki táj szólásával, slampos egyszerűségével, kicsattanó paraszti mosolyával, dühöngő magyarságával, minden ízével és zamatával?...

De ha most hozzálátogat bárki is, aki kíváncsi rá, az megkaphatja őt "puszta valójában", s kénytelen fejet hajtani előtte, mosolygás, gúnyos mosolygás nélkül!... Mert ott, a saját világában ő az "úr", ő az, aki otthon van, aki családtagként fogadja még a sznobként érkező kíváncsiskodó jövevényt is.

Polyák Feri nem mindennapi ember.

Már csak azért sem, mert nemcsak ott maradt Matkón, hanem tudja is, tudta is, hogy neki miért kell ott maradnia.

Réczi Lacit, a birkózó-világbajnokot Kiskunfélegyháza nevelte bajnokká, adott lehetőséget számára, hogy úgy készülhessen föl, hogy akár a világ legjobbja lehessen. (Tudom, hogy a lehetőség nem minden, s Laciból inkább nevelt bajnokot a szerénysége, a kitartása, a munkabírása s eszessége.)

Amikor a "legjobban futott", szerették volna megnyerni Budapestnek, de ő nem jött el szülővárosából.

"Hű fiú" maradt.

Később, amikor hazatért a világbajnokságról – immáron a sok ezüstérem után győztesen! –, a városi tanács erkélyéről fogadhatta a többezres tömeg köszöntését, éljenzését és ünneplését.

Vállukon vitték az emberek, s kézről kézre adták.

Néhány évvel ezelőtti találkozásunk alkalmával ezt kérdezte tőlem: "Szerinted ezt az örömöt Budapesten is megélhettem volna?... Ugye hogy nem!... Na látod, már ezért is érdemes volt itthon maradni!..." (Ugye-ugye!... Még ez a sok csatát megért kemény legény is szeretetre vágyott!... A győzelem semmit sem ér, ha nincs, aki együtt örüljön velünk a sikernek!...)

És csakugyan!... Ha arra gondolok, hogy Taróczy Balázs a wimbledoni győzelme után egyszerű turistaként érkezett meg Ferihegyre, s a rokonokon és szűkebb baráti körén kívül senki sem várta, amíg Borisz Beckert napokig tartó show-val ünnepelték hazája fiai, igazat kell adnom Réczi Lacinak, s szomorúan kell tudomásul vennem, hogy mennyire nem törődünk a legnagyobbjainkkal!...

Tudom, hogy egy wimbledoni győzelmet tetemes összeggel honorálnak, s azt már elkönyvelte Balázs. Tudom, hogy az is jelent egyfajta örömöt. De a siker örömének közzétételét semmi sem

múlhatja fölül, s ez valahogy mégiscsak kimaradt a hazaérkezés pillanatából...

És neki tudnia kellett: itthon van... Hazaérkezett...

Tudnunk kell, hova tartozunk. És vállalnunk kell azt, ami a miénk. Mostanában, amikor néhanapján kikerülhetetlenül "megelőznek" és orvul művész úrnak szólítanak, tudomásul kell vennem, hogy ez egy állapot. Semmivel sem több. Nem rang, nem megkülönböztetés.

Amikor néhány éve fölfedeztem egy jelenséget, hogy a Lakáskultúra című lapban egyre több művész mutatja be pazar, pompás, lenyűgöző, csodálatos és isteni otthonát – ami egyébként ilyen szinten mindenkinek kijárna! –, nem az volt az első gondolatom, hogy "Ha addig élek is, ilyen lesz az enyém is!...", hanem az, hogy milyen érdekes lenne, ha egyszer végre megmutatnák a "kisember" kéglijét.

Annak az otthonát, aki havi fixből próbál kultúrát teremteni a sablonosan felépített dobozlakásban s a beköltözést megelőző szükséglakásban. Megírtam. A Humorfesztivál elődöntőjében hangzott el, elmondta Lukács Sándor.

Lakásból sohasem elég, de a Lakáskultúrából néha már elegem van. Minden számban képriportot közölnek egy-egy újgazdag palotájáról, persze nem Újpalotáról... mely képriportokból kiderül, hogy havi 3000-ből tették félre azt a másfél milliót, ami az építéshez volt szükséges... Meglepő és különös: van néhány tucat ismerősöm, aki ennyit félretenni még 3100-ból sem volt képes!...

Fenti minipaloták lakói természetesen előnyös helyzetűek, de róluk ritkábban esik szó... Azt viszont szívesebben és gyakrabban használjuk, hogy hátrányos helyzetűek... Hogy kik ők tulajdonképpen? Egy mondatba tömöríteném a választ: ők azok, akik nem kerülnek be a Lakáskultúrába, és persze a történelembe...

Két szoba – se lát, se hal...
Itt állok a sárkaparón...
Előttünk a vörös téglás ház... A vakolat már régen lemállott...
Itt mindenkinek megvan a maga téglája...
Egyiket a keresztapa lopta haza, a másikat a családfő hozta haza,
harmadikat a nagyapa, nagyapát a mentők...
A fejére esett... (De nagyapa nem esett a fejére!...)
Belépek...
Az előszobában lóg az orra (óra)... A családfőnek...
Mellette áll a legkisebb gyerek... Koszosan... Tiszta apja!...
Végül is az apja a szerzője...
A postás meg a társszerzője...
Az előszoba eredetileg romhányi csempével lett volna burkolva, de a tervből a mai napig csak a "rom" maradt...
A konyha ajtaja manzárd...
Finomanzárd, mert kiesik a keretből!...
A konyha tisztasága szinte vonzza a belépő szemét!...
A belépőt szinte taszítja a konyhából a szemét!...
Innen aztán nem árad szét a lakásban az ételszag!... Működik az elszívó berendezés.
A rezsi és a lakbér elvonja az ételtől a pénzt...
Az étkészlet minden darabja más-más étteremből került haza...
A hűtőszekrény eredeti megoldással az ablakpárkányra került...
Energiatakarékos – igaz ugyan, hogy csak télen üzemel!...
A fürdőszoba a mennyezetig ki van csempé(s)zve... A lakásból!...
Csak zuhanyozófülke van. Helye aszerint változik, hogy hol ázik be a plafon...
A falakon elhelyezett tükör vakon néz vissza a lakókra...
Tapéta ugyan még nincs, de ragasztó már van!...

A gyerek szájában...
A falon képek...
Cica gombolyaggal... Gombolyag cicával...
A két ágy fölött Isten képe... Ő tartja össze az ágyakat...
Az ágyakban szalmazsák. Benne bolha.
A család önkéntes véradó...
A zenesarok valamennyi darabját úgy fújták meg valahonnan...
Legértékesebb darabja a kollekciónak egy MK-27-es sztereómagnó.
Azért sztereó, mert hol itt nem szól, hol a Gelkában...
Mindenütt huzat van...
Csak a székeken és a párnákon nincs...
A szárítókötélre akasztott pelenkák sikkes térelválasztó falként funkcionálnak...
A gondos háziasszony becsempészte a természetet is a lakásba.
Az ő rettenetes természetét!...
A poszterek kedves kellékek ebben a sajátos térben.
A salétromos falat a lakásigénylő adatlap felnagyított fotója fedi...
Nos, láthatjuk, ez a lakás nem uniformizált!...
A család kalákában építette fel az állam telkére!... Mert hova vessen az, akinek nincs saját telke?... Az magára vessen!...
És íme, itt ül most együtt a család, és kártyáznak...
Szabadidős programjuk kellős közepén...
Nézem a lapokat...
És valamit nem értek...
Ebben a magyar kártyában csak négy alsó van...
De felső... tízezer!...

Amikor ezt a számot visszahallgattam, rájöttem valamire, ami számomra nagyon fontos: amit megírok, az a véleményem, tehát csak én mondhatom el. Mindenki más csupán – mondjuk, "jól"! – előadja, előadhatja, de képtelen arra, hogy átadja!... Hogy átadja azt, amit még azon kívül "beleírtam" a mondatokba, szavakba, melyeket képtelenség papírra vetni! Száz ember közül legfeljebb ketten ejtik ki ugyanazt a szót vagy mondatot hasonlóképpen, de egyszer sem ugyanúgy! Hogy is kérhetném meg a színészt, aki előadja a számomat, hogy melyik szót hogyan hangsúlyozza, melyik mondatot hogyan tegye oda, mire helyezzen hangsúlyt, és mit mondjon el csak úgy, mintha ott se lenne, hogy aztán a következő mondat éppen e miatt "robbantsa föl" a közönséget?... Nem kérhetem ezt, mert megsérthetem vele, hiszen ő diplomás színész, aki mindezt már megtanulta, vizsgázott, nap mint nap gyakorolja a színpadi beszédet, tehát "nyilvánvalóan" jobban tudja, mint én...

És talán eddig rendben is van: a színház és a kabaré azonban két külön műfaj. Néhol találkoznak a stílusok, hasonló szituációk tűnnek föl, de a kabaré mondása, fölolvasása nagyrészt elüt egy színpadi előadástól, bármilyen más szereptől.

Ahogy az imént említettem: én véleményt mondok, tehát a saját, legbensőbb gondolataimat próbálom tolmácsolni egy humoreszk, egy kabarészám segítségével. És ha a színész abszolút azonosul a "szerepemmel", akkor is csak nagy ritkán tudja visszaadni úgy a gondolataimat, ahogy én elképzeltem...

Úgy gondolom, Verebes István konferanszát nem tudná hitelesen visszaadni Bessenyei Ferenc, s biztos vagyok benne, hogy Selmeczi Tibor sem adná át egy személyes megjegyzéseit hordozó monológját Sinkovits Imrének.

Nem véletlenül két csodálatos színészt s nagyszerű embert tettem kabarészerzők mellé példaként: mindkettőjük színészi önvallomását örömmel és a képernyőn vagy a rádión csüngve hallgatom, mert az a "mennydörgés" vagy aggódás belőlük fakad, az övéké, a problémakörükből

való, a saját maguk által megélt világból tör föl – hitelesen!

De éppígy van ezzel a szerző Verebes és Selmeczi: szebben és jobban lehet mondani, de úgy... Úgy nem!...

Az ő hitüket és érzésvilágukat hordozza. Csak az övéké!...

De hát nem így van más területen is?...

Cseh Tamás vagy Dinnyés Jóska dalait nem énekelhetné el sem Soltész Rezső, sem Koós János.

Ők a maguk világát éneklik meg – Dinnyés még inkább, mert saját szövegeit adja elő –, s azt nem élheti át az, aki nem élte meg. Milyen szerencsés, hogy Cseh és Bereményi összehangolódott!... Hiszem, hogy a bennünk hordott haragot, indulatot, szenvedélyt, érzelmet, véleményt csak magunk adhatjuk át teljes, hittel és hitellel a hallgatóinknak.

Nem mond ez ellent annak a ténynek, hogy színpadi szerzők is a maguk véleményét adják át a színészeknek. Itt másról van szó: a kabaré külön világ... Természetes, hogy akadnak szerzők, akik nem jó előadók, s kényszerűségből átadják a számaikat színészeknek. De vajon úgy valósították meg a megírt anyagot, ahogy azt a szerző elképzelte?... Kideríthetetlen.

A Lakáskultúra című számommal így voltam magam is: örültem Lukács szép szövegmondásának, kedvességének, s éreztem, hol mondtam volna másképp.

Sokszor kérdezik tőlem: honnan az ötlet? Hogy jut ennyi minden az eszedbe? Ezt mind te találod ki?...

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy mind én találom ki. Ez nem igaz. Beszélgetek a barátaimmal, mindazokkal, akik barátként közelednek hozzám, s bizalmukba fogadnak egy-egy történetük erejéig...

Nem történhet meg minden velünk...

Nem élhetünk át és meg mindent, ami hazánkban történik...

Nem tudunk részesévé válni minden eseménynek...

De forgatjuk az antennákat...

Begyújtjuk az információkat...

És az idő – no meg a sajtó! – "nekünk dolgozik"!...

Íme, egy megtörtént eset:

A Humorfesztivál középdöntője előtt Ekker Jancsi barátommal beszélgettünk, miközben "csak úgy" náluk jártam... Nem tudtam, hogy mit kapok ajándékba...

Minőségi lakáscsere előtt álltak, s megmutatta kétszobás lakását, melyet hamarosan vissza kell adnia a tanácsnak.

A lakás ízlésesen berendezve, gyönyörű nyugati tapétával bevonva, ragyogó mintás csempe a fürdőszobában, minőségi padlóburkolat az előszobában és a konyhában, szóval minden, mi szem-szájnak ingere.

És miután megcsodáltam, Jancsi közölte velem: leadáskor úgy kell kinézni a lakásnak, ahogy annak idején megkapták, mert másképp nem veszik vissza tőlük... Nem számít, hogy értékeket kell megsemmisíteni, nem számít, hogy egy szép lakást kell "földig rombolni"!... Az a lényeg, hogy egy "alaplakást" adhassanak át a következő lakónak. És hiába az érvek sora: hogy hátha ebben az állapotban épp jó lesz az új lakónak, hogy hátha még fizet is érte a tanácsnak, semmi sem számított... Szétverték hát a "minőséget", hogy egy "normális" lakás maradjon az új tulajdonosnak...

Ez az alapötlet indította el útjára az *Egy ifjú pár a Kocka utcában* című számomat, melyet végül is a középdöntőben mondtam el a Humorfesztiválon. Mivel mesében létezik csak ekkora őrültség, vagy tán még ott sem, a meseformát választottam a történet feldolgozásához.

Azt is szerettem volna jelezni, hogy Szegeden történt, s adva volt a "szögedi" tájszólásom, melyet kifogástalanul beszélek ma is, legfeljebb az "ö" betűk lettek zárt "e"-k, mert Budapesten idegen marad az ember egy szép tájszólással.

(Már a "szögedi" sem jól mondott szó, mert az csak "szegedi", de azt hiszem, a "ö"-vel jelezni akarják a szó kimondásakor, hogy az "ő"-zésről van szó, s így lesz a szegedi "szögedi"-vé!...)

A mesékhez szívesen fordulok.

Manapság, amikor oly kevés mesét hallanak a gyerekek, amikor tévéből kapják a mindenesti betevő falatot, amikor a szülők még este sem nyugodtak, még akkor sem képesek a gyerek ágya szélére telepedni, sokkal nagyobb szükség van a szép mesékre, mint bármikor!... És ha az utóbbi években felnőtt generációkra gondolok, nekik már potomunk kell az elmaradt mesét, én is erre törekedtem.

Gyakran tapasztalom, hogy tátott szájjal, magukról teljesen megfeledkezve hallgatják a kis meséimet a felnőttek is, egészen a nagyszülőkig bezárólag...

Szükségük van az embereknek a szép szóra.

A mesék igazságára.

A jóra.

Közismert történet, hogy ballag hazafelé az idős néni a templomból, s a falu közepén találkozik a tanítóval.

– Hol járt, Kató néni?

– A templomban voltam...

– És mit mondott a plébános úr?...

– Azt nem tudom... De olyan szépen beszélt!...

EGY IFJÚ PÁR A KOCKA UTCÁBAN

Az üvegvisszaváltó helyön, s az üveghögyön túl, ott, ahol a Veres Pali bácsit még nem ismerik, volt égycő égy hátrányos helyzetű fiú mög égy lány...

Hol éltek, hol nem éltek!...

A fiút Jancsinak hívták, a lányt mög hiába hívták!...

De Jancsit nemhiába hívták erős Jánosnak!... Úgy megszerette a lányt, hogy annak azóta is csak az jár az eszibe!...

A lány igen-igen érött lány vót, 103-as mellbőséggel, valamint jókedvvel, bőséggel...

Elhatározták, hogy égybekelnek, ha lösz lakásuk, ha nem!...

A templomi esketés és a KISZ-esküvő éppen égy napra esött...

Az Úr színe elül átvonultak az elvtárs színei elé, a koszorúslányok pedig átöltöztek az Ifjú Gárda egyenruhájába...

Újra kimondta mindkét nem az igent, így aztán az első kívánságuk már teljesült, a másodikra pedig csak estig köllött várniuk!...

Két nap és két éjjel tartott a lagzi!...

A ményasszonytáncot ketten járták, hogy többet tudjanak keresni... Össze is gyütt két kalap pénz, de annyit ért, mint égy kalap... A nászutat a lakáshivatalban töltötték, aztán elindultak albérletét keresni...

Möntek, möndögéltek, mán túljártak mindönki eszin, mikó mögérköztek égy mézöskalácsházhoz...

Égy félszömű öregasszony könyökölt ki a vakablakon...

Jancsi illendően beköszönt néki, s elmondta, mi járatban vannak...

– Szöröncsétök, hogy házinéninek szólítottatok!... Szorítok égy kis helyet nektök... – azzal bedugta üket a kemöncébe!...

Na, ezt jól kisütötte!... – gondolta Jancsi, aztán bepakótak!...

Mivel mézöskalácsház vót, csak égy kis tükör fért be, no mög az ágy. Csak a Mindönható a megmondhatója, hogy mér az ágyhon ragaszkodtak leginkább!...

Telt-múlt a gyorsuló idő, eltelt vagy 168 óra, de a lakásrul semmi hír se ér között!...

így aztán az asszonyka sütött Jancsinak égy hamubasült víkendkenyeret, s elküldte a lakáshivatalba.

Mikó benyitott, köszönni akart, de addigra mán kívül is találta magát!...

Újra beköszönt, s égy túl-bonyolító köszönt vissza neki:

– Hol jársz te erre, ahun a madár se kap fészket?!... – azzal jól elküldte a mi hősünket!...

Másnap újra próbálta kikönyörögni a lakást, de mit ad isten?...

Semmit!...

Harmadnap ismét bekopogott, s égycő csak hazaküldtek még kétcő!...

Negyednapra elfogyott a türelme és a szabadsága, s hazamönt...

Otthon nagy öröm érte: a felesége gyerököt szült!...

Aztán még egyet!... És még egyet!...

Rögtön mög is kapták a lakást!...

Öt év múlva!...

Istenemre mondom, jókó együtt: éppen elhidegültek égymástú!...

Még észbe se kaptak, máris fölültették ükét égy buszra, s kimöntek a lakótelepre...

Ez volt ám égy épületös látvány: Kocka utca 13.!...

Hát mit mondjak?... Nem vót égy Buddenbrook-ház!...

A tizedik emelet megváltás vót számukra a kemönce után!...

Föl-lé szaladgáltak örömükben!...

Mert rossz vót a lift!... Jancsi be is iratkozott sárkányrepülőnek...

A beköltözés könnyen mönt: nem volt semmijük az ágyon és a gumimatracon kívül...

Az ágyat a gyerökök kapták, a gumimatracon pedig a házaspár osztozott... Elég sokáig!...

Éppen karácsony volt...

Ott álltak az ötven négyzetméter epicentrumában... mind a heten... Az ifjú pár... A három gyerök... S a két csótány... Mint vendég!...

Körülállták a műfenyő melegét, s együtt éneköltek:

Kiscsaládom, nagy családom,
Kiutalták a lakásom...
Forgolódik kacsalábon...
De nem fér be a családom!...

Körülnéztek...

Nem lőtt vóna semmi baj, ha nem lőtt vóna annyi baj!...

A garanciális javításokat hosszas alkudozások után maguk vállalták. Röndbe hozták a falakat, a nyílászárókat, a szerelvényöket és a padlót.

Évek múltak, gyerökök gyüttek, de vágyaik netovábbja vót, hogy bárhol éljenek ezután, csak itt né tovább!...

Döntésüket tett követte: elmöntek a tanácshon...

Mögküzdöttek a hétfejű portással, majd a fejetlen titkárnővel, s máris az illetékös óriás előtt álltak!...

Jancsi ijedtibe ügyféllé változott, s előadta óhaját:

– Kéröm szépen... Mink szeretnénk visszaadni a lakásunkat, mer elköltözünk... Tetszik tudni, kisvállalkozásba kezdünk... Nutriát tenyésztünk ezután a csótányok helyött... A lakásba mindön röndbe van... Sok pézt fektettünk bele!...

– Az, kérőm, baj!... Nagy baj!... Mi csak akkó vöhetjük vissza, ha visszaállították az eredeti állapotába!...

Jancsiék hazaballagtak, s alkotó munkába kezdtek...

Lévakargatták a nyugatról becsempészött tapétát, s visszameszelték a falat az eredeti istállófehérre...

A fürdőszobában leverték a virágos mintás csempét, s nagy küzdelöm árán ugyanolyan hepehupásra vakóták, mint újkorába vót...

Olajfestékkel fröcskölték össze a bojlert és zománccal az ablaküvegöket...

A lámpaburákat lemeszelték, s olyanok vótak, mint fénykorukba...

Az erkélyajtórul lészödték a tömítést, hogy a huzat az eredeti formájában csapkodhassa a bejárati ajtóval együtt...

A kovácsolt kilincs helyére visszaakasztották a beköltözéskó léoldozott madzagot...

Elrontották a WC-t, s malterral dugaszolták el a fürdőkádat...

Ezután nagy erőfeszítésök árán visszapúposították a parkettát...

Végre elkészült a nagy mű!...

Ismét ott álltak a lakás közepén, bámultak egymásra, s várták, hogy átvögyék tűlük a kért munkát...

Még ma is várnak, ha közbe mög nem gyütt...

...a tanács...

...esze!...

Amikor a Mikroszkóp Színpadhoz szerződtem, egy ifjúsági kabaré terveit kóstolgattuk, s jómagam nehezen találtam meg a helyemet.

Sokáig vajúdtam a számommal, nem is tudtam pontosan, merre induljak. Éreztem, hogy sokkal nehezebb tíz percben kifejezni magam – az előtte végigmondott önálló estjeim miatt! –, mint amikor egyedül lépek a közönség elé s nincs kötve az időm.

Marton Frigyes továbbra is a *Kocka utcá*-t szerette volna folytatni, hiszen engem a Humorfesztiválon azzal ismertek meg.

Öt nappal a premier előtt született meg a *Kocka utca 13. – Bástyacsótány 77.* című számom, melyhez egy ideiglenes ablakot is összehoztunk a színpadon. A színpad díszlete egy nagy, fehér karton volt, melyet az előadás előtt és a szünetben telerajzoltam megtervezett, illetve rögtönzött ötletekkel, s így került oda – rajzban – az ablak, melyet aztán "kivágtam", s később benne megjelentem.

Miután eljöttem a színháztól, s az Értem? című kabaré is lefutott, ezt a számot kikérték a szerkesztők az Ez még semmi... című Telepódium műsorába. Mivel már debütáltam a *Szópanel* című számommal, második alkalommal próbálhattam szerencsét a tévében. (Jellemző, hogy mennyire nem tudtam számító lenni – nem is gondoltam, hogy fogadótapsot kapok a *Szópanel* sikere után! –, úgy kezdtem el a szöveget, hogy már az első mondatomba beletapsoltak...)

Úgy érzem, ez a számom jelentette az igazi áttörést, s alapozta meg a későbbi sikeres bemutatókat a tévében.

Kállai István javaslatára maradtam végig az ablakban – ellentétben a mikroszkópos előadással! –, s ő ezt így fogalmazta meg: "Apukám, te csak maradj az ablakban!... Mit szaladozol itt a színpadon?... Nem a Mikroszkópban vagy!... Hidd el, jobb lesz neked is, ha majd a felvétel elindul, mert egy keretbe téve mesélheted a sztorijaidat, s nem kell ugrálni az operatőrnek!... Te a múltkor is csak ott könyököltél, maradj most is nyugton!... Te leszel a »mesélő ember«!... Higgyél nekem!... A szövegeid így is megélnek, mert meg vannak írva!"

KOCKA UTCA 13. – BÁSTYACSÓTÁNY 77.

Hogy ezek az újságok... miket írnak összevissza!...
Hogy itt magány van... Meg elidegenedés!...
Hát ez nem igaz!...
Itt a Kocka utcában nincs magány és nincs elidegenedés!...
Mi itt együtt vagyunk sütve... főzve!...
Sütöm a bundás kenyeret, s a szomszédom nyalja a száját!...
Meg a pirítóst!...
Mert aki ideköltözik, az éveken át alig-alig eszik!...
Fogyókúrázom!...

Úgy döntöttek!!!... (Maguknál is?...)
Tudják, hol voltam én elidegenedve?...
Az albérletben. Ahol hosszú éveken át laktam...
Jó... tudom, ebben nem voltam egyedül!...
Velem volt a feleségem is!...
Micsoda hely volt az! – ... Röhej!...
Szép, nagy, tágas... szoba-konyhás lakás...
Ugyanaz volt a szoba, mint a konyha!...
Manzárdajtaja volt: mindig mondta a házinéni, hogy: "Finomanzárd, mert kiesik a keretből!..."
Mindenütt huzat volt...
Csak a székekről meg a párnákról hiányzott!...
Volt ágyunk... Meg szalmazsákunk... Benne bolhánk...
A házinéni önkéntes véradó volt... (Ismerték?...)
De amikor ideköltöztünk, minden megváltozott!...
Beiratkoztam a "Fuss! Alkoss! Gyarapíts!" mozgalomba...
Azóta reggel futok... Napközben alkotok... S éjjel gyarapítok!...
Három szép gyerekem van már... Meg két csúnya...
Ilyen a család... A Czeizel tervezte!...
Csak a bátyámat sajnálom!... Neki még mindig nincs lakása!...
No, azért a bátyámnak már könnyebb dolga lesz!...
Jött ez az új lakásrendelet...
Ez mérsékelni fogja az eddigi ellentmondásokat!...
Nem azért mondom, de én eddig se mertem soha, semmiben se ellentmondani!...
És akkor tessék elképzelni: ezt fogják ezután mérsékelni!...
A Minisztertanács megállapította, hogy eddig nem voltak egyenlőek a lakáshoz jutás esélyei...
Mármint a bátyámnak és a Minisztertanácsnak!...
Ez a lakásrendelet módot ad rá, hogy a használatba vételi díj három-négyszeresét kapja vissza térítésként, aki lemond a lakásáról...
Na hát akkor a bátyámnak küldhetnek egy zsák pénzt, mert ő épp tegnap mondta, hogy már teljesen lemondott a lakásáról!...
Magány meg elidegenedés!... Ugyan már!...
Szinte mindenkit ismerek műiden szinten!... Itt jobbról... az Ördöghék laknak!...
Sokáig hallgattuk, hogy veri az Ördögh a feleségét... de mióta a nőnek a maszek fogorvos megcsinálta a fogát... azóta nem meri szájon vágni, mert egy Zsiguli ára van az asszony szájában!...
Ördöghné... maga a lakodalmi csöcsös korsó!...
Szájról szájra jár!...
A többi nőnek is ismerem a viselt dolgait!...
Én indítottam be a házban a "Ki tud többet a más feleségéről?" mozgalmat!...
Azóta mozgalmas az életünk!...
Már azt is kiderítettem, hogyan működik a fiatalasszonyok csőmorzéja! (Van, aki ismeri??... Na, a többieknek elmondom!...) Végy egy kalapácsot!... Vagy egy pénteki sütésű kenyeret!...
Egy kopogás a csövön... jelzi, hogy kész a kávé, jöhetnek inni a barátnők...
Két ütéssel adja tudtul, hogy van hozzá rum, nem kell hozni!...
Három ütéssel jelzi, hogy megjött a barátja, senki ne zavarja!...
S ha harminc-negyven erőteljes ütést hallok, akkor tudom, hogy hazaért a férj is!...
Itt fölöttem egy özvegy élsportoló lakik...
Amíg élt a felesége, három fickóval is csalta!...
Ez a nyimnyám alak meg folyton csak azt hajtogatta, hogy "Nem érdekel, hogy van a feleségemnek három pasija, én sem vagyok utolsó, elvégre bekerültem a legjobb négy közé!..."
Nem a győzelem, csak a részvétel a fontos!...

Tetszenek látni!... Hát nem elidegenedés van itt, hanem összemelegedés!...
Akár a Kertészeti Vállalat!... Fűvel... fával... (Ott dolgoznak?...)
Egyik melegágyból ki... a másikba be!...
Itt előttünk meg a játszótér fekszik...
Sokszor azt se tudom, hogy melyik gyereknek ki az apja!...
Pedig ha tudnám, csak megmondanám az anyjának!...
Hogy micsoda gyerekek!...
A napokban ugyanitt könyöklök... hallom, hogy alattam szipog egy gyerek...
Mondom: "Mit szipogsz, kisfiam?..."
Azt mondja: "Technokolrapidot!..."
Tessék!... A XX. század gyerekei... Ugye?...
Ráfanyalodtak az űrhajósételre: a tubusra!...
Hát mi ilyet annak idején nem csináltunk!...
Igaz?... Mi még örömmel mentünk a KISZ-be!...
A kezdet kezdetén éppolyan fiatal KISZ-tagok voltunk, mint most...
Mi vagyunk a nagy idők KISZ-tanúi!...
És mi még megmondtuk a véleményünket!... De nekünk volt is...
A napokban voltam a cégnél egy KISZ-taggyűlésen...
Tudják, miben maradtak a végén?... Hm?...
Csöndben!...
Na, ott éreztem, hogy elidegenedés van, nem itt!...
Itt nálunk nyüzsgés van és élet!...
A kapuban mindig asszonyok pletykáinak...
Hozzánk mindig jön valaki!...
Jön a vízszerelő... akit magunk közt egyszerűen csak Szent Lászlónak kereszteltünk, mert addig vésett, míg vizet nem fakasztott a falból...
Aztán jön a felebarátunk, a gázszámlás... Hozza a barátság gázszámlát...
Van mit fizetni!...
Jön a postás... Mindig kétszer dudál... Ő vagy fizettet, vagy iszik...
Portó vagy portorikó...
A liftszerelő annyit járt hozzánk, hogy a napokban mondtam már neki: "Pajtás, költözz be ide az aknába!..."
Aztán jönnek a művészek a lakótelepi klubunkba... Kicsit drágák!... Mondtam is a lakógyűlésen: "Majd meghívjuk a Vámosit, ha lejjebb viszi a-Zárayt!...
A napokban jövök haza... na, mondom, itt van nálunk az anyósom...
A biciklitárolóban ott volt már a söprű!...
Föntbeszélgettünk a lakásban az erkélyen... azt mondja: "Hogy itt a lakótelepen mennyi taxi van nálatok!... Mindig így van?..." Mondom: "A francot!... Két éve kihívták őket, s még ma is a megadott címeket keresik!..."
Hát akkor ennyit magunkról és a Kocka utcáról... Láthatják, itt nálunk nincs magány és nincs elidegenedés!...
Sőt!...
A Kocka utcát kiemelt körzetként kezelik ezután...
Nemrég itt járt a védőangyalunk... A Ráday Misi... Ismerik... aki mindig visszalopja a dárdáját a Pallasz Athénébe!...
Hát... hozott nekünk ajándékba egy új utcatáblát...
Ma van az avató!...
Úgyhogy leveszem a régit, hadd tündököljék az új!...
Ha minden igaz, ezt még az unokáink is üldözni fogják!...
Bástyacsótány 77.!...

A Telepódium bemutatóját követően első alkalommal történt meg, hogy a Film Színház Muzsikában írtak rólam. Apáti Miklós "Tetőantenna" című rovatában ilyen kedvesen emlékezett meg az előadott számomról:

"...bizony eléggé sokáig kellett várnunk az igazán valamire e poéntakarékos műsorban. De eljött. Nem, nem Angyal János volt, akinek ezúttal csak Fehér Klárát sikerült elkapnia. [Hogy értsem?... a szerző] Nagy Bandó Andrásnak hívják az illetőt. Ő az, aki képes olyasmit mondani, hogy »három szép gyerekem van...« – itt hatásszünetecske van – »meg két csúnya«. Az emberből, az apából ekkor, eme ártatlan napon, március kilencedikén kiszakad a röhögés, dobálja magát a fotelban, megszűnik jegyzetíró lenni, átalakul kacagógéppé, elfelejti, búját, baját, négy gyerekét, egész baljós előjelekkel túljegyzett életrajzát, elfelejti a hétfői lapzártát, el az olvasókat, az adósságokat, a kerti rabszolgamunkát, a havas márciust, a megíratlan ódákat és fellebbezéseket, el mindent, mi..."

Most, amikor már egyre kevesebb örömöt jelent számomra az előbb bemutatott telepódiumos számom "Önök kérték"-beli ismételgetése, egyre többet foglalkoztat az ezt övező siker, az azzal együtt előrukkolt népszerűség és mindezek értéke.

Úgy érzem, ma már azért kell megküzdenem, hogy elfelejtsék ezt a Kocka utcát, s ezzel együtt megtörjem az ezzel jött népszerűséget, magyarán: ne e miatt a szám miatt legyek "húdemilyen" népszerű... Lépten-nyomon hallottam efféle megjegyzéseket: "Az volt a legjobb számod!... Hát, öregem, ilyen poénokat!..."

(Emlékszem, egy alkalommal Kecskeméten léptem föl egy építőipari munkásszállón, s az előadást lemezdedikálás követte, mégpedig az akkoriban megjelent Humorfesztivál '82 című nagylemez dedikálása. A közönségnek elmondtam, hogy mi található a lemezen, köztük a humorfesztiválos *Kocka utcá*-m s a Markos-Nádas-kettős Józsi bácsija, az a bizonyos nagy áttörést jelentő *Kőbe zárt lélek.* Az első sorban ülők közül fölpattant egy fickó, a maga egyszerű melóscuccában, s kitörő örömmel kiáltott: "A húgyos Józsi bácsi?... Hát az nagyon jó!..." És ami fantasztikus volt: pontosan olyan hangon és olyan módon beszélt, mint Markos embere, azzal a bizonyos "alig értem, mit mond!" stílusban!... És nem tudott róla.

Ha arra gondolok, hogy Markos "paródiája" vagy inkább "kórképe" éppen a rosszul és érthetetlenül beszélő emberekről szólt – már ami a stílusát illeti! –, akkor még a gondolat is borzasztó, hogy épp az vagy azok nem tudnak róla, hogy hogyan beszélnek, akiknek a számot címezte.)

És amiért fölidéztem ezt a csattanó nélküli történetet, a következő: ha azok – persze nemcsak azok! – is szeretik a jelenségeket boncolgató számokat, akikről éppen szól, s még arra sem számíthatunk, hogy kellő önkritikát gyakorolva változtassanak megrögzött és rossz gyakorlatukon, akkor haszontalanná válik a munkánk.

Ezek után még inkább féltem az ebből a számból fakadó népszerűségtől.

Már nem tudtam a pontos értékét és helyét, de azt tudtam, hogy mást (is) kell csinálnom ahhoz, hogy ellenszegüljek az ebből jövő és áradó sikernek.

(Sándor Gyuri figyelmeztetett is a tévés bemutatója után: "Andriskám, teszteltem a lépcsőház lakóit, mindenkinek nagyon tetszett, nagyon szimpatikusnak tartottak, de vigyázz, nehogy megmaradj ebben az egy fazonban, mert akkor beskatulyáznak, s éveken keresztül fogják várni és elvárni tőled az efféle humort.")

Tudom, hogy bevált gyakorlat: ha valami sikeres, akkor azt meg kell lovagolni – győztes csapaton ne változtass! –, de én elleneszegültem, s az oka érthető. Többféle hangulat kényszerít írásra, s ha elkönyvelnek "jópofának", később, egy-két hasonló hangulatú szám után már képtelen leszek sikerre vinni egy-egy másféle légkörben megírt és elmondott monológomat.

Ezért volt fontos számomra az a *Mi, 47-esek...,* mely nem hahotával, nem röhögtetéssel, hanem éppen emberi hangjával, közös ügyeink vállalásával és elemzésével, a gondolatiságával

hozott sikert. És ezért volt fontos az *Ingaórák* is, mert egy emberi problémáról, mégpedig egy – szó szerint is! – mindennapos problémáról, az ingázók helyzetéről sikerült úgy véleményt mondani és képet festeni, hogy el tudtam kerülni a harsányságot, s mégis sikerült megtalálnom az utat az emberek szíve és értelme felé – derűvel.

Védekezni a népszerűség ellen?

Önként lemondani arról, amiért sokan hiába küzdenek?

Úgy fest, mintha a magam ellensége lennék, vagy szeretnék lenni.

Ugyanakkor pontosan tudom: inkább most kell a "magam ellenségévé" válnom, mint hogy később szerezzek magamnak ellenségeket.

Kinőttem ezt a Kocka utcát.

Kiléptem az ablakon, s jelképesen beléptem egy más térbe.

Nem tagadom meg a múltam, csupán mérlegelek: el kell döntenem, hogy mi a jövőm, s tudnom kell azt is, mi lehet a kabaré jövője. Mérlegre kell tennem: mindenki szeretetét elnyerni, vagy megküzdeni azok szeretetéért, akik nehezebben állnak kötélnek, mert igényesebbek, nagyobb elvárásaik vannak. És miközben tervezgetem a jövőt s formálom a jelent, vállalom a múltat is: ez is az én gyerekem, mégpedig az a "gyerek", mely ismertté tette az "apját".

Tudnom kell azt is: mindazok, akik panelházban laknak, otthon érezték magukat az ablakomban. Azt is tudom, hogy nem a véletlen szülte a felhördülő kacagásokat, a sok-sok nyíltszíni tapsot, mert bármiképpen is, de igaz élményeken alapuló poénfüzér került ebbe a monológba.

Apáti jegyzete több is és kevesebb is volt alapos kritikai elemzésnél. Mert elengedte magát a kritikus... Hagyta, hogy nézővé, otthon ülő polgárrá, egyszerű közönséggé váljon, s így őszintén, feltörő indulatokkal írja meg jegyzetét.

Természetesen jó érzés tudni, hogy a néző és hallgató elfelejti búját-baját (s ezt csak fokozza az a tudat, hogy többször éppen erről a búról és a bajról esett szó). Ezért – is! – érdemes humort csinálni.

És közben állandóan folyik a vita: mi az intellektuális és mi a populáris humor?

Hányan bizonygatták már: ez is és az is létezik.

Szeretném hinni: csak jó humor van, s azon belül vannak irányzatok. Az irányzatokon belül pedig akadnak jók és rosszak.

És van közönség, s azon belül vannak, akik az egyik irányzatot, s vannak, akik a másik irányzatot szeretik. És közöttük is akadnak értők és kevésbé értők.

Úgy gondolom, ezzel most már azt is megkérdőjeleztem, hogy valójában létezik-e intellektuális és van-e populáris humor?

Mint ahogy azt sem hiszem el, hogy létezik külön politikai humor.

Mert ha igaz – és mért ne lenne igaz? –, hogy a véleményünket mondjuk el egy-egy írásunkban, akkor azzal állást foglaltunk, tehát politizáltunk.

Ha pedig nem foglaltunk állást, akkor nem humort csináltunk, hanem csak úgy írtunk valamit, vagy teszem azt, viccelődtünk, s a vicctől még nem lesz humor a humor. Tehát minden jó humor politikai humor.

Ez áll az intellektuális és a populáris humorra is: ha precízen megművelt, szépen megírt és jó téma köré csoportosított poénokról, tehát egy jó kabaréról vagy szatíráról van szó, akkor azt éppúgy nevezhetnénk intellektuálisan megoldott populáris humornak, mint populáris eszközökkel megcsinált intellektuális humornak.

Nekünk egy dolgunk van: jót írni.

A kritikusoknak szintén akad egy dolguk: fiókokba tenni azt, amit csináltunk.

A közönségnek is egy dolga van: eldönteni, hogy tetszett-e vagy sem.

Ennyi az egész.

És ha tetszett valami és valaki, akkor abból népszerű szám és népszerű előadó válhat – egy idő után!

Tudom jól: vannak, akik a könnyedebb hangulatú számok hallgatását tekintik

kikapcsolódásnak, s akadnak, akik a nehezebb fajsúlyú, elgondolkodtatóbb számokat kedvelik.

Számunkra a legfontosabb: tudni, hogy kit és mit vállalunk, kit és milyen réteget akarunk szolgálni. Melyik utat választjuk, s ha már választottunk, megmaradunk-e végig azon az úton?

Népszerűvé válunk-e, vagy vállaljuk a kevésbé népszerű emberek sorsát, s ezzel azt a hitet, mely lassabban terjed, de jó irányba visz?

Népszerű... Népszerű... Hasonló a néphez?... Olyan, mint a nép?...

Populáris...

Az Idegen szavak és kifejezések szótára szerint: "lat. 1. népszerű, népies. 2. közönséges, pórias."

Tehát: aki népszerű, az egyben populáris és pórias...

Aki populáris, az közönséges és népies...

A közhit szerint a népszerű ember az, akit szeretnek, akit sikeres produkciókból ismernek, akit külleméért vagy tartásáért kedvelnek, akit sztárként kezelnek, akit mindenki ismer arcról és névről. Ezek a sztárok tehát közönségesek?... Póriasak?...

Vagy olyan a mi közönségünk, hogy csak a közönségesek lehetnek népszerűek?...

Vagy talán akik csak irigyei lehetnek a népszerű embereknek, azok próbálnak efféle kategóriákat fölállítani?

Lehet a közönséget besorolni: munkás, paraszt, értelmiségi? Átfedések nélkül képtelenség! Kell hogy legyen olyan produkció, melyet mindhárom réteg ért és szeret. *És* biztos akad olyan is, melyet ebből a rétegből és abból is elfogadnak.

Tehát higgyük el, nincs munkás, paraszt vagy értelmiségi közönség. Csak jó és rossz közönség van. Mint ahogy a produkciók is jók és rosszak. Néhány példa, mely cáfolja és igazolja az előző tételt:

1. Övön aluli poénok hangzanak el, kipukkad a közönség a nevetéstől, s a vicces ember megjegyzi: "Milyen jó a közönség!"

2. Ugyanez a közönség nem vevő az intellektuálisabb produkcióra, s az előadó megjegyzi: "Ilyen rossz közönséget!..."

3. Jó humorú, nagy tudású, értelmes emberek a nézőtéren, övön aluli poénok a pódiumon, a vicces ember megjegyzi – mivel unottan bámulják-: "Borzasztóan rossz közönség!..."

4. Ugyanez a közönség értelmes gondolatokkal előrukkoló humoristát hallgat, veszik a lapot, s az előadó megjegyzi: "Irtó jó közönség!..."

Az első esetben a közönség jónak, a másodikban rossznak, a harmadikban rossznak s a negyedik esetben ismét jónak tartotta az előadót.

Minden nézőpont kérdése.

Újabb következtetés: nincs jó és rossz közönség, nincs jó és rossz előadó?...

Akkor mi van?...

Vagy mi kéne hogy legyen?...

Egymás iránt tisztelettel lévő közönség és előadó, szerető figyelemmel és tartalmas, értékes előadással.

Egymás értékét emeljük vagy emelhetjük.

Emlék a közelmúltból: váci Madách Imre Művelődési Központ, Humorpódium-sorozat – bérleti előadásokkal.

1985 januárjában indítottuk el Székely István népművelővel, a Művelődési Központ munkatársával.

Magamra vállaltam a házigazda szerepét, a műsorok megszervezését s azt, hogy főleg fiatal előadókat léptetek föl, mintegy másfél órás műsor keretében. Azt is terveztük, hogy itt próbáljuk ki az új számainkat, s olyan műhelyt alakítunk ki ezáltal, ahol együtt alkothatunk a közönséggel, s azonnal föl is mérhetjük, hogy mennyit ér egy-egy új írásunk.

Az első, a második és a harmadik előadás még a kamarateremben került közönség elé, először 60, majd 80, később mintegy 120 fő előtt mutatkoztunk be, a további hat előadást viszont már át kellett vinnünk a 480 fős nagyterembe, ahol a Humorpódium negyedik előadása fél ház előtt,

majd az ötödik előadás, melyben a *Bandó Quijoté*-val zártam a sorozat tavaszi előadásait, már telt ház előtt ment. Ősszel folytattuk, s a négy előadásból három kis híján telt házzal ment, míg a záróesten ismét minden jegy elkelt.

Ez eddig csak a nézőszám növekedését illusztrálta számszerűen, de ha arra gondolok, hogy mindig az előző előadások jó híre hozta az egyre több nézőt, akkor ez már nemcsak számszerűen fejezi ki az ottani sikerünket.

Az a közönség, mely éveken át kénytelen-kelletlen jegyet váltott a szokásos évi haknira, most valami mást kapott. Két óránál egyszer sem rövidebb előadásokat, négy esetben háromórás show-t, s mindezt olyan fiatalok társaságában, mint Maksa Zoli, Ihos Jóska, Farkasházy Tivadar, Sinkó Péter, Boncz Géza, Katona János, Boros Lajos, Voga János, Turnovszky Tamás, Lehr Ferenc, Fogarasy János, Postásy Juli, Böröczky Jóska, Forgács Gabi, Dinnyés Jóska, Éles Pista, valamint a két örökifjú: Kaposy Miklós és Peterdi Pál. Bárkit vittem is magammal, előre figyelmeztettem: ez egy sorozat, ahol a jóhoz szoktattuk a közönséget. Mondhatsz teljesen új számot, akár téveszthetsz is, bakizhatsz is, de ne ismételd évekkel ezelőtti számaidat, s ne kezeld egyszerű hakniként az itteni szereplésed. Elmondtam azt is: itt az emberek szeretettel fogadnak bennünket, s szeretetet kell adnunk nekünk is. Egyáltalán: adnunk kell valami olyat, amilyet sehol másutt! És ennek a kisugárzását megérezte a közönség. Úgy voltam házigazda, hogy valóban egy otthonban érezhettük magunkat: olyan közvetlen hangulatot próbáltam kialakítani, hogy közönség és vendégelőadó egyaránt otthon érezze magát. Semmihez sem hasonlítható sikert hozott ez a próbálkozás.

Amikor a novemberi előadásra Kaposyt és Peterdit hívtam meg, még nem sejtettem, milyen gyermeki örömöt tudok szerezni ennek a két – sok-sok előadást megért – humoristának. Mindketten ezt hajtogatták az előadás végén: ilyen jó közönség a világon sincs! Fantasztikus!... És Székely Pistával büszkén húztuk ki magunkat, s nyögtük ki szinte egyszerre: "Nevelés kérdése..."

Mi több: népnevelés... népművelés kérdése!...

A jó produkcióra jó közönség ült be!

És a jó közönség tisztességes és jó munkára késztette az előadókat!...

Kedves Bandó!

Ez úton köszönöm meg Neked és Kollégáidnak a munkáját, melyet intézményünkben a Humorpódium című sorozatban végeztetek 1985-ben.

Nem túl sűrűn fordul elő a népművelői pályán, hogy a közönség részéről egyértelműen pozitív vélemények jussanak vissza hozzánk egy teljes évig menő sorozattal kapcsolatban. Az ilyenfajta rendezvényekre, azt hiszem, mindenhol szükség van. Vácott külön aktualitása van, hiszen a Rátóti Humorfesztivál egyfajta folytatását is jelentheti ez a rendezvénysorozatunk. Folytatást írok, de szerencsére inkább folyamatot kell ezen érteni.

Januárban 85-90 fővel indultunk, májusban már 400-450 látogatónk szorongott a nézőtéren. Az év második felében pedig telt házzal mentek műsoraitok. Nekem külön élményt jelentett látni, hogy te és kollégáid ugyanolyan jól ereztétek magatokat nálunk, mint közönségünk. Örömet jelentett még, hogy látogatóinktól soha nem kellett elnézést kémünk időpont vagy szereplőváltozás miatt. Mindenki előre tudta, hogy a hónap utolsó hétfőjén este hétkor kilépsz a függöny elé, és köszöntöd a közönséget.

A két-, olykor háromórás műsor után legtöbbször a "többet kaptunk, mint amit vártunk" vélemény hangzott el.

A Humorpódium nevet ugyan megtartottuk, de már inkább egy nagy létszámú klubbá alakultunk át, ahol te mint klubvezető, vagy ahogy a plakátokon is szerepelt: házigazda, vendégeiddel együtt szórakoztattad a közönséget. A közönséget, mely közönség egyforma szeretettel fogadta nevesebb kollégáidat éppúgy, mint a kezdő, a pályán most induló fiatal humoristákat, parodistákat.

Ahogy a sorozat indításánál beszéltük, egyfajta műhelymunkára, kísérletre is felhasználtuk

ezeket az előadásokat. Úgy érezzük, terveink megvalósultak. Még egyszer köszönjük eddigi munkádat! Reméljük, hogy kapcsolatunk 1986-ban is lehetőséget teremt intézményünkben az igényes szórakoztatásra.

Varga Zoltán *Székely István*
igazgató *népművelő*
Madách Imre Művelődési Központ, Vác

(Valaha – 1973-ban! – elmentem újságkézbesítőnek. A magyarázata egyszerű: így kevesebb beugróval juthattunk lakáshoz, mert kis fizetésű munkásnak számítottam, s nem maradtam "nagy jövedelmű" kiskapitalista, azaz kisiparos... Ebből is kitűnik: nem azért álltam be újságkézbesítőnek, mert az életem legfőbb vágya az volt, hogy hajnali négykor keljek, s biciklizve járjam Szeged-Béketelep saras vagy havas utcáit azért, hogy az ott lakók időben jussanak a sajtóhoz... Ez nem lenne igaz.

De az már igaz, hogy ha már egyszer elvállaltam ezt a munkát, akkor eltökélt szándékom volt, hogy tisztességesen elvégezzem. Azzal rémisztgettek, hogy egy hónap sem lesz elég ahhoz, hogy begyűjtsem a befizetéseket a következő havi lapokra... Két nap alatt végeztem... Hogy hogyan?... Ha nem találtam otthon valakit, akkor rábeszéltem a szomszédot – sokszor egy szomszéd fizette ki az egész utca újságdíját!... –, hogy fizesse már ki, mert engem csak akkor tartanak meg az állásomban, ha időben inkasszálok... Végül beállítottam több mint húszezer forinttal a központba, s azt kérdezték, honnan loptam ennyi pénzt?... Ekkora összeggel nem szaladozhatok, legfeljebb tízezer forintot szedhetek be egyszerre!... Erre szabály van!...

Ezt előtte nem mondták!... Fütyörészve jártam, volt egy-két jó szavam az emberekhez, három és fél hónap alatt megszerettek, elfogadtak, pedig hogy tartottak tőlem a szakállam és hosszú hajam miatt!... Akadt egy manus, aki 14 forint borravalót adott. Vissza akartam adni a tízest, s ő újra ismételte: "Azt mondtam: köszönöm!..." Jó. Én is köszönöm... És ezzel elfelejthettem volna. De nem. Úgy éreztem, tartozom neki a megelőlegezett borravalóért! Olyan óvatosan hajtogattam össze a postaládájába kerülő lapokat, mintha hímes tojással bánnék. A bizalomért adni kell valamit cserébe. Utólag is meg kell dolgozni az előre kifizetett díjért! Ez becsületbeli dolog. És aki 14 forintnál sem él vissza a bizalommal, az később nagyobb tételnél is hasonlóan cselekszik.

Az újságkézbesítés is megtanított valamire, amit ma nem tudnék, ha nem kellett volna elmennem a postához dolgozni...

Ma, amikor a benzinkutasoknak adott borravaló természetes velejárója a tankolásnak, s annak, aki adja, tisztában kell lennie azzal, hogy ezért nem kap semmit, csupán hozzájárul a szegény kis keresetű kutasok megsegítéséhez...

Ma, amikor a kisnyugdíjasoktól szemrebbenés nélkül levonja a jattot a postás bácsi, mert hiszen azért az örömért, hogy kihozta, s nem kell külön bemenni érte, s ráadásul "mekkora összeg egyben!...", szóval azért "természetesen" fizetni kell...

Ma, amikor szinte semmihez nem juthatunk különfizetség nélkül, jó tudni, hogy akadtak társak, akik nem pusztán az aznapi tiszteletdíjukért álltak ki a pódiumra, hanem azért, hogy szeretetet adjanak a szeretetért. Tisztességes munkát a figyelemért. Barátságot a barátságért...

Nincs kimutatásunk arról, hogy hány értelmiségi, hány munkás és hány paraszt ült benn a nézőtéren... Mégis jó közönség volt...

Arról sem szól írásos dokumentum, hogy az előadások mennyiben voltak intellektuális és mennyiben populáris jellegűek... Mégis jó előadások voltak...

(Jártam már olyan értelmiségi klubban, hogy fölfordult a gyomrom a sznob hangulattól... És jártam olyan téeszklubban, ahol jobban éreztem magam, mint a Mikroszkópban...)

És ha már idáig jutottam: csodálatos vidéki esték voltak ezek!...

Az ilyen téeszklubok, falusi ifjúsági klubok nehéz és fáradságos népművelői ténykedés után jönnek létre, talán csak keserves kínok között teszik túl magukat az indulás nehézségein, de később nem ritka, hogy a legerősebbek közé küzdik fel magukat.

Úgy gondolom, minél kevesebb lehetőség adódik a kulturális feltöltődésre egy-egy ilyen távol

eső területen, annál inkább nő az igény azokban, akik nem akarják leírni magukat mint gondolkodó embert, mint kultúrára éhes, befogadásra alkalmas lényt. (Tudom, hogy egy jelentős része az ilyen "mindentől távol élő" embercsoportnak igénytelenül is képes leélni az életét, de ennek önmaga is előidézője, s nagyban hozzájárul az a kilométerekkel mért távolság is, mely egy-egy kulturális központtól és a közművelődés lehetőségeitől távol tartja őket!... Ugyanakkor azt is tudom, hogy egy-egy nagyvárosban is lehet valaki igénytelen, még akkor is, ha csupán száz méter választja el az otthonát a művelődés otthonától!... Nem távolságokról van tehát csupán szó, hanem a lehetőségekről!)

A falvakban létező egyetlen kocsma, egyetlen mozi-kultúrház vajmi kevés lehetőséget ad az értelmes időtöltésre.

Így aztán utolsó lehetőségként – mely nem is egy utolsó lehetőség! – nem marad más, mint a saját külön kis világ, a saját közösség megteremtése a klubban.

És aki a klubba jár, az barátokra is talál, megleli beszélgetőpartnereit, így aztán véleményt mondhat és hallgathat, tehát formálhatja esetlegesen kialakuló, de még rendszertelen gondolkodását, gyarapíthatja tudását, fejlesztheti viselkedéskultúráját.

Mint előadó mondhatom: csodálatos érzés megérkezni egy ilyen vidéki közösségbe!...

Várnak!... (Nem mindig azért, mert kések, egyáltalán: nagyon várnak!)

Valami kimondhatatlan szeretet sugárzik a népművelők és a közönség arcáról. Látszik, hogy öröm a találkozás.

Hogy még szendvics, üdítőital, esetenként még egy kis tömény ital is az asztalra kerül?... Ez már csak "mellékes" kedvesség, de micsoda figyelmességre vall, ha arra gondolok, hogy ők tudják: kétszáz kilométer megtétele után jólesik egy falat ennivaló s előadás előtt egy kis ital. (Nagy a szám!... Két órával az előadásaim előtt semmit sem eszem, s legfeljebb valami nem szénsavas italt iszom!... Gyakran történt, hogy délután fél háromkor kezdtem az első előadással egy gyárban, s mivel attól kezdve folyamatosan mentek az előadások, éjfélig egy falatot sem ettem, a maximum az üdítőital volt...)

A pódiumon – apró figyelmesség! – kis asztalka, terítő, váza s benne virág.

Hányszor kellett azt a megaláztatást eltűrnöm, hogy egy-egy diszkós föllépésre hívtak, s valahogy így fogadtak: "Gyertek, kezdjük, megjött az a hogyishívják!..."

Ha nincs neved a pályán, először azért kell megharcolnod, hogy egyáltalán elfogadjanak, hogy meghallgassanak csendben, belebeszélés és különösebb közönségnevelés nélküli Hogy kedvesebb légy a megszokottnál, nehogy azt vágják a fejedhez a műsorba belebeszélők: "Mit akar itt ez a senki?... Nehogy már én hallgassak el azért, mert ő vicceseket mond!..."

Könyörtelenül igazságtalan tud lenni a közönség!

Kinyírja az előadót, legyen bármilyen jó, ha nem ismeri! Kicsinálja az idegeit.

És amikor elkészült vele, akkor nem tűri, hogy rendreutasítsák! Még ő kéri ki magának!...

Milyen megalázónak érzem még ma is azt a néhány estét, amikor le kellett álmom vitatkozni néhány ittas fiatallal, hogy tovább csinálhassam a programot!...

Amikor idétlen viccekkel kellett megreguláznom őket, hogy a többi jó szándékú és érdeklődő nézőt szórakoztatni tudjam!...

Az "átlagnéző" előtt csak akkor számíthatsz sikerre, ha már jól ismer a tévéből. (Még a rádió sem elég! Látott már valahol? Igen. Tévében? Igen! Akkor az csak jó lehet! Akkor figyel!)

És milyen megalázó, amikor a bálozók jókedvét kell még magasabbra emelni a jó kis beszólásokkal, viccelődésekkel!...

Nem!!!

Soha többé!!!

Tíz évig elég volt!

Nem megyek többé bálba és diszkóba, ahol a képembe fújják a füstöt, s a szórakozó ember ittas-mártásos jókedvével és unalmával várják, hogy jobb kedvre derítsem őket!...

Ahol egymás mellét simogatva élvezik önmagukat, miközben az ital is kábulatban tartja őket, s egy harmadik élvezetnek kéne még beszállnom, hogy teljes legyen a kábulat!...

Ahol kiszolgáltatott udvari bolondnak érzem csupán magam, nem pedig előadóművésznek, aki adni akar valamit a kíváncsi közönségnek!... A kisebb budapesti példákat és a jelentősebb vidéki példákat is sorolhatnám, de nem az a célom, hogy egy-egy helyről mondjak véleményt.

Végül is az egyik helyen éppúgy, mint a másikon, találkozom a "néppel", s azért hívnak, mert ott is "nép-szerű" vagyok.

így tudom megtapasztalni, hogy mennyire más és más a nép és a nép értéke.

így más és más az értéke a népszerű szónak is.

Mi tehát a feladatunk?

A népművelőkkel együtt az adott matériát próbáljuk gyúrni, gyömöszölni, hogy "valamivé" formálhassuk.

így lassan a népet népszerűvé tesszük.

Olyanná, hogy mi se viseljük szégyenkezve a népszerű szót.

Egyeden példát mégiscsak mondok a közelmúltból.

Hogy mit lehet csinálni egy előadóból és egy tervezett előadásból.

A színhely az Iparművészeti Főiskola.

Az időpont 1985. december 6.

Gólyabál.

A meghívást Ihos Jóska barátomon keresztül kaptam, ott KISZ-vezető egy barátja. Nagyon szeretnének. Jó. Ott még úgysem voltam, örömmel. Szerződést nem kötöttünk, csak az időpontot jelöltem meg pontosan, mivel két előadás közé tudtuk csak beilleszteni: 19 órás kezdéssel. Háromnegyed héttől kezdve vártam, hogy felléphessek.

A helyszínen nyolcra ígérték, letagadva a megbeszélt hét órát.

Vártam, türelmesen. Közben telefon a másik műsor színhelyére: tegyenek az előadás utolsó számaként a műsor végére, késve érkezem.

Vártam. Ihossal együtt.

Közben arról beszéltünk, milyen remek hangulat volt délután a szilveszteri Rádiókabaré felvételén az Államigazgatási Főiskolán, ahol csodálatos közönség előtt sikerült fantasztikus sikert elérni. Vastaps a köbön, tombolás. Boldognak éreztem magam azon a délutánon.

Végre háromnegyed nyolckor beengedtek – belöktek – a nézőtérre, ahol középen óriási üres terület tátongott, s a kétoldalt elhelyezett asztaloknál elterülve üldögéltek az avantgárd divat legjelesebb magyarországi képviselői, a jövő művészei, a jelen értelmisége, s valami olyan sznobság áradt a teremből, amilyet csak ritkán érez meg az ember, mert ezer előadásból legfeljebb egyszer akad ilyen közönség.

Én győzni szerettem volna, tehát úgy kezdtem, hogy kérem, oltsák el a megkezdett cigarettákat, mert hosszú műsort szeretnék adni, s a torkom allergiás a füstre, volt már hangszálgyulladásom emiatt. Nem teljesítették, de azért próbáltam türelemmel folytatni.

A legjobbnak ítélt szilveszteri számaimmal kezdtem. (Kiborulni!...)

Semmi sem jött be. Halotti csend, unott tekintetek, közöny.

Hátul két kisebb társaság beszélget. Mintha ott sem lennék.

Egyelőre tűröm, följebb viszem a hangomat, semmi.

A poénok továbbra sem jönnek be, próbálom bátorítani őket, engem nagyon elkeserít, amikor azt érzem: rosszul csinálom a dolgomat. Továbbra is azokat mondom, melyek előtte délután bombaként robbantak. Sikertelenül...

És hátul továbbra is megy a szöveg...

Odaszólok, s udvariasan kérem: kint beszélgessenek, ha lehet, engem kimondottan zavar, s ahogy elnézem, a többieket is.

Rendező van, de rá se ránt, hagyja, hogy egyedül küzdjek meg velük. Bent maradnak, továbbra is eszméket cserélnek... Ideges vagyok, eltévesztem a szövegemet, belebotlok olyan mondatba, melyet soha nem tévesztettem el...

Határozottabban odaszólok, hiszen ez már mégiscsak túlzás!...

Az eredmény: nulla!...

Pedig elöl már néhányan kapiskálják a poénokat, de néha az az érzésem, nem is magyarok hallgatnak!... Mintha nem is egy nyelven beszélnénk!... Nem értjük egymást... Borzasztó érzés!...

Tíz perce vagyok a színpadon, egy szemernyi érdeklődés nélkül, füstöt belélegezve s előadás helyett mások szövegét hallgatva...

Megalázó!...

És mindez egy Iparművészeti Főiskolán!... Értelmes emberek társaságában, értelem híján...

Újra odaszólok a beszélgetőknek, rendezők nélkül ismét csak a kiszolgáltatott magányos előadó lehetőségeivel, hatástalanul...

Jön a végső elszámolás:

"Gyerekek!... Engem ide úgy hívtak. Nem én akartam, hogy rendezzetek egy gólyabált, mert itt lépek föl éppen, hanem a gólyabál egyik előadójaként meghívtatok egy előadásra... Ezt így nem lehet csinálni!... Én humorista vagyok, nem pedig bohóc!... Szevasztok...!"

Lejöttem a színpadról, s elrobogtam összeszedni a hátramaradt cuccaimat...

És ezek után, amikor a tiszteletdíj fizetésére került a sor, még engem hibáztattak, hogy mért nem csináltam végig, mert voltak, akik figyeltek, s nem kell azokkal törődni, akik beszélgetnek...

Gondolom, aki ezt állította, soha nem állt még színpadon, szemben egy-két száz emberrel, így tehát megbocsátható, hogy nem is érti, miről van szó!...

És különben is: mit érdekelt engem a tiszteletdíj akkor!...

Megalázottnak és kiszolgáltatottnak tudni magamat rosszabb, mint egy ilyen műsor után – műsor és tiszteletdíj nélkül távozni. Ami bosszantott: egy teljes órát ültem és vártam arra, hogy ilyen helyzetbe hozzanak!... Ezalatt akár egy teljes önálló estet is leadhattam volna!...

Újabb megalázás: a kapuban a tiszteletdíj kifizetéséről vitatkoznak velem... Végül otthagytam a társaságot, jelezve: nem érdekel, hogy mi a tiszteletdíj sorsa! Nem kell a pénz, és nem kell, hogy fizessenek!... Többet ér, hogy volt tartásom megtenni, hogy eljöttem!... Hogy nem hagytam tovább tűrni a kiszolgáltatottságot!...

Végül Ihossal utánam küldtek egy közreműködői díjat...

Eltettem...

De csak azért, hogy igenis fizessenek meg azért, hogy ilyen kellemetlen helyzetbe hoztak a tehetetlen rendezői gárdájukkal s a világ legsznobabb közönségével!...

És ezek után micsoda felüdülés volt a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa Üdülési Központjában téesztagok, falusi emberek előtt föllépni!... És ugyanazokkal a szilveszteri rádiókabarés számokkal!... Nem kellett lemenni a sárga földig!... Nem kellett viccekkel felhangolni őket!... Értették, amit mondok, s tisztában voltak a mondandóm igazával!... Vették a lapot, és érdeklődve figyeltek és tapsoltak és felszabadultan nevettek és szeretettel hallgattak!...

Hát hol a jó közönség mostanában?...

Egyik legkedvesebb Kaján-karikatúra számomra a "Fogyatékosságok" című.

A képen három ember áll velünk szemben.

Az egyik – szemmel láthatóan – vak. Fekete szemüveg, fehér görbe bot.

A második egy nagyothallóknál használatos tölcsért tart a kezével a füléhez, egyértelműen süket.

A harmadik – egyben a legmogorvább figura is! – táblát hord a nyakában, rajta a fölirat: "Nincs humorérzékem!"

így gondolom magam is: a humorérzék hiánya éppolyan szomorú s éppolyan fogyatékossá teszi az embert, mint bármely más szervi fogyatékosság.

Legfeljebb ezt tenném *hozzá:* talán vakon és süketen lehet boldogan élni, ha van humorérzéke az embernek.

De humorérzék nélkül sokkal fájdalmasabb és szánalmasabb az élet akár süketen, akár vakon...

És itt visszakanyarodom a közönség különféle rétegeihez.

Számomra csupán egy réteg létezik: a humort értő és szerető, humorérzékkel bőven megáldott, emberarcú közönség.

S ha ennek a rétegnek népszerű műsorszámokat tudunk ajándékozni, s netán annyira szeretnek bennünket a humorunkért, hogy népszerűvé tesznek minket, akkor el kell fogadnunk e sors ajándékaként kapott népszerűséget.

És ha ezt tisztességes munkával, becsületes hozzáállással, szerencsével és kitartással érdemeltük ki, akkor legyünk büszkék rá, s viseljük szégyen nélkül!

És vállaljuk magunkat!...

MIT NEM VÁLLALOK 1983-BAN?

– Nem vállalok tanári állást!...
Ha szegényesen akarok élni, akkor már inkább elmegyek 1600-ért benzinkutasnak!...

– Nem vállalom a Bánk bán egyik szerepét sem a Nemzeti Színház ifjúsági előadásain.
Mert nem szeretek kocsmában föllépni!...

– Nem vállalom a május elsejei jelmondatok megtervezését.
Mert képes lennék rá, hogy ilyeneket írjak:
"A jobb konyhai ellátás érdekében fogjunk össze... minden patkányt, egeret és csótányt!"
"Ezentúl ne legyen vízi erőmű a borkombinát!"
"Éljen a megbonthatatlan napidíj!"

– Nem vállalom, hogy tüntetéseket szervezzek!
Nem akarok követelőzni, hogy "Munkát, kenyeret!". Kenyerem van, s ha sokat kiabálok, a végén még munkát is kapok!...

– Nem vállalom, hogy az Országos Mentőszolgálatnál sofőr legyek!...
Tudom, hogy állandóan ezzel nyúznának: "Elvtársak, menjenek ki a helyszínre!... Higgyék el, mindenkinek áldozatot kell hozni!..."

– Nem vállalom, hogy Fekete János szerepét átvegyem, s többmilliós hiteleket vegyek föl nyugati bankokból!...
Csalóka érzés lenne, hogy megfogtam vele az isten lábát!... Az csak a kamatlába!...

– Nem vállalom, hogy reklámszakember legyek a hagyományos módon. Viszont szívesen újítanék. Például így:

"Régen mostam fogat, utoljára nyáron,
Merthogy azóta nincs Odol-3!..."

"Építtessen szállodát osztrák vállalatokkal!
Sógornak nem kell cégér!..."

"Tisza cipőben... – Tisza a cipőben!..."

"Részt akar venni a nyugat-berlini sörnapokon?...
Váltson jegyet a MALÉV Leningrád-Varsó-Budapest járatára!..."

– Nem vállalok állást az Állami Pénzverdében,
Ismerem magam: a hét végén mindig fusiznék!...

– Nem vállalom, hogy kilépek a szakszervezetből.
Maradok filatelista...

– Nem vállalom, hogy menzakosztot egyek!
Nap mint nap hallom a barátaimtól: "Ha beledöglök is, megeszem!"
És a válasz: "Ha megeszed, bele is döglesz!"

– Nem vállalom, hogy a régi rádiós műsorokat vezessem!
Az általam ajánlott újakat viszont szívesen. Például:

FALURÁDIÓ:
Nem zörög a paraszt, ha az adó nem nyúzza!...
Hány katasztrofális holdja van a téeszünknek?...
POLITIKAI MŰSOROK:
Ügyvédek zenés műsora délidőben: szanálókhoz szól a Móna!...
Beszélgetés önmagunkról: Rapcsányi László vendége Rapcsányi László...
– Nem vállalom, hogy bármilyen cégnél is nagyfőnök legyek!...
Képtelen lennék rá, hogy egész nap ezt mondogassam: "Én a munka oroszlánrészét vállalom... Majd ordítok!..."
– Nem vállalom, hogy rendőr legyek.
Erre két okom is van:
1. Hálátlan dolog lenne folyton magamat bírságolni tilos helyen való parkolásért.
2. Képtelen lennék felhőtlenül kacagni a rendőrvicceken.
3. Túlzottan gyenge vagyok matekból.
(Szóval ez a két ok!.....)
Egyetlen dolgot vállalnék, azt is csak rövid időre: a Televízió elnöki tisztét.
Mert akkor szegény lengyeleknek ingyen adhatnám a Lisztet.

A Péntek esti randevúban bemutatott ifjúsági kabarénkról már szóltam, de arról még nem, hogy ennek folytatása is lett: a fiatal nézők által beküldött anyagokból válogattunk – sajnos nem a legjobbakat, mert olyan nem akadt!... –, s a sok gyengécske közül a használhatóbbakból megpróbáltunk műsort csinálni.

Beleugrottam a mély vízbe. Olyasmit vállaltam – hibázva! –, amit nem lett volna szabad! Elmondtam a véleményem Nagy Gyurinak, aki a szerkesztője volt a műsornak: nincs köztük olyan jó szám, amire építhetnénk, rosszakkal pedig nem érdemes kezdeni!

Őket azonban kötötte a műsoridő s a megtervezett – talán meg is hirdetett – tévéműsor, így rávett arra, hogy valamit csináljunk belőle. Megpróbáltam a gyengécske ötleteket poénokkal dúsítani, a számokból normális számokat gyúrni – mint kiderült: sikertelenül.

A javaslatommal többre mentünk volna, azt hiszem: a három elfogadható számot megtartani, s a fiatal humoristák – a profik! – anyagából válogatni néhányat, s úgy talán műsor kerekedett volna belőle.

Szóval hibáztam, így aztán végül is a kabarénk adásba került.

Egy rossz Telepódium szintjét megütöttük, de ha csak ennyi a cél, akkor nem érdemes műsort csinálni: túl kell szárnyalni az addigi legjobbat, vagy bele sem kell fogni!...

Az egyik jelenet konferálásához felültettek – jól felültettek! – egy cserepes virággal teli emelvénybe, s a vesztemre eszembe jutott egy hülye ötlet: megcsináltam. Kezembe vettem egy cserepest, lerágtam a levelét, s ezt mondtam hozzá: "Aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet!..."

A stúdióban kacaj, én bementem a zsákutcába, a hahota jó poént sejtetett, s a rögtönzés ott maradt a műsorban. Hagytam, adásba került.

Ma már tudom: mindent, ami adásba kerül rádióban vagy tévében, meg kell néznem, hogy jónak találom-e. Nem volt kellő önkritikám, s ez megbosszulta magát...

"Nagy Bandó András vezénylete alatt futott le – mit futott: cammogott, lépdelt, menetelt, koslatott, vánszorgott s nyűgözött agyon ez a randevú."

(Tetőantenna, Apáti Miklós)

Hogy Apáti helyre tett minket?... Megérdemeltük. És a kemény bírálat sem fájt, mert tudtam, ő akkor is megírta a véleményét, amikor tetszett neki egy-egy számom.

Később aztán, amikor mindez már csak mint hajdani kisiklás járt a fejemben, 1985. január 11-

én az Élet és Irodalomban *Ágyúnaszádot veszünk* címmel megjelent Szántó Péter kritikája Sándor György tévés önálló estje után. Kritikáját elolvasva megakadt a szemem a következő néhány soron:

"...Sándor György annyiszor száz százalékkel szellemesebb, mondjuk Nagy Bandó Andrásnál, mint ahánnyal többször szerepel ez utóbbi a rádióban és a televízióban?... Igaz, Sándor György még nem evett »viccből«, élőben szobapálmalevelet."

Úgy éreztem, nem tudom megemészteni. Három napon keresztül rágódtam ezeken a mondatokon, végül nyílt levelet írtam Szántó Péternek. A levél azonnal választ kapott, s így mindkettőnk levele – az enyém és Szántó Péter válasza – egyszerre jelent meg az ÉS-ben, elindítva ezzel egy vitát a szórakoztatásról, "Szolgálni vagy kiszolgálni?" címmel.

A vitához mindazok hozzászóltak, akik egyrészt jobbat szeretnének, másrészt ellenségei a jelenlegi szórakoztató iparnak, mi több, olyan vitázó is akadt, aki tévés fizetését haknik konferálásával egészíti ki, tehát résztvevője a szórakoztatásnak, de a vitában kritizálója, ellensége és bírálója. Akik jelenleg a szórakoztatás "iparosai", nem mutattak hajlandóságot, hogy véleményt mondjanak, hiszen a vita elfajult, nem kecsegtetett megegyezéssel.

Két hónap elteltével a diskurzus – úgy érzem – eredménytelenül zárult, ezt a vitazáróban is kénytelenek voltak elismerni, s csak azt tehetem *hozzá:* sajnos! Hiszen vannak megoldatlan problémák ezen a területen is, és szükség lenne egy generálmegújulásra, mely kizárólag belső erőkkel nehezebben oldható meg.

Naponta éri szó a tévés szórakoztatást, s különösebb változás nem történik. Látható és láthatatlan erők mozgatják a gépezetet, s pontosan nem látható, de érezhető anyagi gondok teszik nehézzé a kilábalást, miközben hihetetlenül nagy összegeket emésztenek föl olyan "szórakoztató" műsorok, melyek legfeljebb azoknak jelentenek igazán szórakozást, akik készítik...

1985, szilveszter...

Kiábrándító díszletek között semmitmondó műsor, sokatmondó összegért... Miénk a Szilveszter... Valóban az övéké lett... Csak...

Mert amit kaptak érte, azért nekik megérte...

De vajon megérte azért, amit kaptak érte?...

Úgy tűnik, meghatározták – éppúgy, mint évekkel azelőtt is! –, hogy "mit kíván a magyar nemzet?", illetve, hogy "kit kíván a magyar nemzet?", s miután rájöttek, mindazokat leszerződtették, akik, úgymond, "népszerűek", magyarán azokat, akikre "kíváncsi" a közönség. És mindazokat meg is mutatták nekik...

Az Aranycsapat és Papp Laci akkora tapsot kapott a megjelenésükért, hogy akár ki is mehettek volna: ennyi, kész. (Jobban jártak volna, ha akkor kimennek!...)

Mindent elénekelt a "Nagy Kórus", a "Népszerűek Kórusa", de semmit sem mondott el prózában, illetve semmit sem mondott...

Ha akadt néhány "emlékezetes szám", azokat meg nem tettem volna ilyen csillogó-villogó díszletek közé. Mert más volt a hangnem. És másról "szólt" – ha szólt valamiről!... – a produkció!...

Nem lehet csillámló forgatagot lakásokba lopni!...

A tévében otthont kell teremteni, hogy otthon úgy fogadják el a környezetet is, mintha része lenne a lakásnak!...

És mindez óriási összegekért!...

És ki fizet ezért?... Az, akire kényszerítik: a Közönség! A Néző!

Dühöng, mert ma, amikor minden forintot precízen helyére kell tenni, nem mindegy, hogy mit kap a pénzéért.

Miért szeretjük a Stúdió 86-ot?... Mert beszélgetnek, s oda kell figyelni arra, amit mondanak...

Miért szeretjük A HÉT című műsort?... Mert emberi hangon szólnak hozzánk, s olyan

dolgokról kapunk tájékoztatást, melyekről tudni akarunk...

Miért szeretjük a Hírháttért?... Mert mindennapi dolgaink kerülnek terítékre, s beszélgetnek velünk, szinte beülve a szobánkba...

És mért szeretjük Vitray Tóksóját?... Mert minden villogás, csillogás és cicoma nélkül elénk tesz eseteket, embereket, olyanokat – és mégis másokat! –, mint mi vagyunk, mint amilyenek talán otthon is ülnek a szobák falai között...

Ezért nem értem, hogy miért kell ekkora összegeket elkölteni egy ilyen tévészilveszterre...

Ha arra gondolok, hogy az a pénz mind a Nemzeti Színház javára mehetett volna, majdnemhogy bűnnek tartom a pazarlást...

És erre azt mondták, hogy szórakoztató műsor...

Hosszú időn keresztül – bár közhellyé vált, hogy a tévés szilvesztereknél mindig jobb! – a sajtó szerint a Rádiókabaré is elment az össznépi mulatozás felé. Úgy tűnik, a keményebb, őszintébb, fiatalosan szókimondó és rétegekhez is szóló kabaré mindaddig váratott magára, amíg meg nem történt a szerkesztői váltás.

Az "egyszeri" közönségnek emlékezetes este marad a Hőköm Színpad Budapest Sportcsarnokban meg nem rendezett bukása, mely fölülmúlta azt a témát is, melyről éppen szólni kívánt... s alulmúlta az összes addigi sportcsarnokbéli "bulit"... Mivel előre érezhető volt, hogy üzleti szempontok vezérekék a "produkció" mechanizmusát, természetes velejárója volt a bukás. A sikeres előadások a "valamiért" születtek eddig is, s azt követően válhattak csak "pénzsikerré"...

Ekkor fordítva szerették volna – nem ment...

Kiváló színészeink, címlapokon is szereplő operaénekeseink vállalkoznak pesti és vidéki haknik műsorát színesíteni, s ott természetesen jó produkcióra törekedve sikert csinálni, s naponta ötször elénekelni ugyanazt az operettszámot, amire vevő a közönség, mindezzel azt is vállalva, ami nem igazán az övék! Tudom, hogy ranghoz méltó keretek között, művészi értéket hordozó műsorban föllépni nem szégyen, sőt öröm, ha a közönség – Pesten és vidéken – hozzájuthat ahhoz a művészhez s általa ahhoz a műfajhoz, melyhez egyébként nem tudna hozzájutni. De ha ez bármilyen áron történik, akkor megalázó még annak is, aki egyébként szívét és lelkét igyekszik a közönség elé tenni...

Tapasztaltam, hogy kétesnek is csak jó szándékkal mondható értékű alkalmi vagy állandó társulások járják az országot – és ezek most függetlenek az egyébként precízen és jól működő hakniműsoroktól, melyek esetenként még a szépet és a jót is elviszik vidékre! –, s népművelőinkre rábeszélt, maszekban nyomott – eléggé nyomott! – plakátjaikat lobogtatva árusítják világszámokkal is megtűzdelt műsorukat. Az emberben felmerül a kérdés: ki az, aki ezeknek működési engedélyt adott?... Ki az, aki ezt a műsort látta, engedélyezte és jóváhagyta?... (Bárcsak "jóvá"-hagyta volna!) Nem ritka, hogy az ilyen műsorok alkalmi fakírjait, bűvészeit és énekeseit – kontárkodó ripacsok! – úgy jelentik be, mint a külföldről nemrég hazatért kiválóságot, hogy jobban fessen a produkciója, miközben a dologból annyi igaz csupán, hogy visszajött, mert lejárt az útlevele...

Nem akarok ítélkezni, csupán kérdezek...

Ilyen "partizánok" között hogy lehet népművelői elképzelésekkel közeledni a közönséghez?...

Ha nincs egységes elképzelésük az előadóknak, hogyan lehetne egységessé formálni a közönséget?...

Olyan emberek jutnak működési engedélyhez s vezetnek műsorokat, mondják a nagyobb humoristák poénjait kilószámra, szórakoztatják övön aluli viccekkel a közönséget, akinek a nevét sem a műsor előtt nem hallotta a közönség, sem a műsor végén nem tudja, mert vagy képtelen megjegyezni, mert először hallotta, vagy nem is akarja megjegyezni, és talán látni se többé.

Félelmetes a művészi "alvilág", melyről oly keveset tudunk, pedig ott vannak minden kilométerkőnél, minden éjszakai szórakozóhelyen, sok-sok falusi művelődési otthonban s egyéb rendezvényen.

És ha a falu közönsége efféle "produkciókat" kap sorozatban, vajon vált-e jegyet akkor is,

amikor végre valami értékesebb előadás kerül terítékre?...

Vajon a népművelő nem árt többet egy ilyen "show" megvásárlásával, mint amennyit használ? És egyátalán: eljut más is a – például – határ menti, távoli falvakba? Nem lehetséges, hogy azért tudják "uralni a területet" ezek a műsorkák, mert az értékesebb műsort nyújtók egyszerűen föl sem vállalják, vagy talán föl sem tudják vállalni időhiány miatt? És ha végül eljut egy csapat egy-egy távoli faluba, vajon valóban értékes műsort csinál, vagy – ha már ilyen messze jöttünk alapon – "lekaszál" még egynéhány falut, s így nem egy színpadi produkció kerekedik, csupán mindenki föllép, akit meghirdettek?...

Töméntelen megoldatlan gond, s valamennyit csak az látja, ismeri, és csak az töri a fejét a kilábalás lehetőségein, aki benne él, vagy ott jár, ahol láthatja a bajt, a gondokat.

És talán nem is a tévénél s a rádiónál kellene kezdeni a "rendcsinálást", hiszen ott azért felelős vezetők végzik a munkájukat, s biztos, hogy ők is keresik a megoldásokat. Azt hiszem, fontosabb lenne úgy általában körülnézni az országban, s a tapasztalatok földolgozása után úgy "széltében-hosszában" rendet rakni.

Mindaddig azonban, amíg lent nincs rend, s az előadók az ott tapasztaltakat "átmentik" a felsőbb haknikba, tömegkommunikációs haknikba, addig valóban csak szócséplés a szórakozásról és a szórakoztatásról vitatkozni.

Abban bízom, hogy azért az évek múlásával együtt a divathullámok is elmúlnak, s az új szelek új áramlatokat hoznak, s felfrissül ez a kissé rozsdás gépezet.

És mivel látom és figyelem a közönség egyre inkább fejlődő, érdeklődő és értő hozzáállását egy-egy esthez, hiszem, hogy épp a befogadók, a nézőtéren ülők fogják kiszorítani és visszaszorítani azokat, akik "selejtet" visznek a vásárra.

Ezt attól függetlenül mondom, hogy mást is tapasztalok: néha értetlenül állunk egymással szemben, mintha nem is egy nyelven beszélnénk, mintha nem magyarul mondanám a szövegemet. Valahol elveszett a jó közönség, néha "felkészületlen" emberek – is – ülnek a nézőtéren.

De lehetséges, hogy mi magunk tehetünk róla, lehetséges, hogy maguk az előadók szoktatták le a közönséget az együttgondolkodás, az értelmes időtöltés szépségéről. És talán korunk tempója is sokat kivesz belőlük. Nekünk viszont abból kell visszaadni valamit, ami szép, s meg kell tanítanunk újra mindenkit a színvonalas együttlét örömére. Igényességünkkel kell igényességre nevelni az embereket.

És akkor minden téren előre tudunk majd lépni.

Most következzék a Szántó Péternek írt nyílt levelem, s zárójelben – néha talán kissé hosszúra nyúlt – hozzáfűzésem. Így együtt valamivel teljesebb a kép, s talán egy kicsivel közelebb is került egy-egy témában a megoldás.

Igen tisztelt Szántó Péter!

Bár manapság nagy divat az előadók körében egyetlen kézlegyintéssel túladni a kritikán – főleg ha a kritika kedvezőtlen számukra, számunkra! –, én mégis komolyan veszem a rólam leírt sorokat, még akkor is, ha azok keményen bírálnak engem, esetleg jogosan lehúznak.

(Manapság ez a módi:

1. El sem olvasom a kritikát, nem érdekel, úgysem változtat semmit, s különben sem ért hozzá, aki írja.

2. Elolvasom, de ha jót ír, csak akkor büszkélkedek vele, ha pedig lehúz, akkor azt terjesztem, hogy én nem szoktam elolvasni a kritikát, így hát nem is érdekel, nem is adok arra, mit ír a kritikus.

3. Elolvasok minden kritikát, de bármit ír is, azt terjesztem, hogy a kritikusok hülyék.

A hozzáállásom a következő: ha egy kritika elemző, törődik a látott produkcióval, érte is ír, s nemcsak ellene; ha a kritikus fölfedezi a produkció értékeit s észreveszi gyengéit, akkor a "rossz" kritikát is szeretettel fogadom.

A jónak éppúgy tudok örülni, mint egy gyermek. S ha igaz, hogy mi kortalan gyermekként éljük az életünket, akkor ez természetes is.)

Teszem ezt azért, mert tisztában vagyok a következőkkel: aki bármit tesz a nyilvánosság előtt, azért vállalnia kell a felelősséget, s nem azután kell sértődősködni, miután bemutatták a bizonyos számot, hanem a szám bemutatása előtt kell meggondolni, hogy olyan-e a szám, mely kiállja a kritikát.

(Számtalanszor tapasztaltam, hogy rangos színészek kaptak értékük alatti jelenetben gyenge szerepet, de mivel leszerződtek már a Telepódiumhoz, kénytelenek voltak megcsinálni, más választásuk nem volt. Fogadjuk el, hogy a szerződés betartásáért, fogadjuk el, hogy az érte kapott összegért. És akkor fogadjuk el, hogy a kritika lehúz?... Joggal!... A szerkesztőt nem zavarja, hiszen a darab be lett mutatva, s közhelyszerű, hogy a Telepódium úgysem kaphat jó kritikát, ő "elvégezte" a munkáját, s bár a színészre később is szüksége lesz, a bemutató, a tévéadás után már a legkevésbé érdekli, hogy a színész sikert csinált-e vagy sem, így tehát a színész kiszolgáltatott. És nem szól – valószínűleg! –, mert a legközelebbiben is ott szeretne lenni – a kudarc ellenére! –, hiszen a siker és az anyagiak erre ösztökélik, s természetesen megmarad a remény, hogy a legközelebbiben jobbat kap.

Így tehát különösebben nem érdekli, talán nem is érinti a kritika, hiszen az anyaszínházában biztos pont, ott remekül játszik, s annak fénye elhomályosítja ezt a kritikán aluli kiruccanást.

Én minden alkalommal saját számot adtam elő, az érdekem volt, hogy jót csináljak, erre törekszem minden alkalommal, így tehát abszolút fontos számomra a kritika is. Független próbálok maradni egy csapatmunkában, mivel a csapatmunka csak a stáblistán mutatkozik meg, de maga a közösségi tevékenység elmarad, felmerülő igény híján!)

Nos, valószínűleg "öreg hiba" volt virágot falatoznom a tévénézők sokasága előtt, talán az "étkezés" előtt kellett volna döntenem, hogy ez megér-e egy "viccet", de abban a helyzetben, ahogy a virágsokadalom kellős közepébe ültettek, már jólesett megcsinálni ezt a poént, s mivel nagy derültség követte a stúdión belül, megmaradt, talán egyesek örömére, mások bosszúságára.

Megcsináltam, adásba került, vállalom. Nem tehetek mást.

(Azt hiszem, ma már tudom: ha bármilyen derűt hoz is egy rögtönzés, azt a felvétel után meg kell nézni, s ha övön aluli, ki kell hagyni. Iskolás koromban történtek ilyesforma esetek. Röhögött az osztály, de ha másutt elmondtam, hallgatás követte. A virágevés is ott, abban a szituációban tetszhetett, de ragaszkodnom kellett volna hozzá, hogy kimaradjon a műsorból.)

Idézem az Ön – Sándor Györgyről írott – kritikájának egy részét: "... hogy Sándor György annyiszor száz százalékkal szellemesebb mondjuk Nagy Bandó Andrásnál, mint ahánnyal többször szerepel ez utóbbi a rádióban és a televízióban? Igaz, Sándor György még nem evett »viccből«, élőben szobapálmalevelet."

Mielőtt folytatnám a magam véleményét, hadd szögezzek le valamit: szeretem Sándor Györgyöt. Szeretem a humorát, a szomorúságát, szeretem értelmes gondolatait, tisztelem gerinces kiállását és kitartását, becsülöm, hogy vállalja önmagát és azt a célt, melyet kitűzött maga elé. Prostituálódott, haknival kaszáló Humor-Hortobágyunkon hála istennek azon kevesek közé tartozik, aki ebben a kietlen pusztaságban mint tiszta vizű gémeskút táplálja a puszták népét, bár félő volt – éppen a tévészereplés hiánya miatt!... –, hogy délibábbá változik a széles körű ismeretség hiányában.

Természetesen nagy öröm számomra is, hogy végre szélesebb körben is megismerhetik a Sándorgyurit!

(Tudva azt, hogy Sándor Gyuri hányféle akadályon vergődött át, amíg "bekerülhetett" a tévébe, nem is olyan kis dolog, hogy a nagyközönség is megismerheti előadói estjeit, illetve azok kissé "kiherélt" változatát...

Mivel azonban Gyuri estjei úgy teljesek, ahogy megszülte őket, kérdéses, hogy a nézők a teljes művészetét ismerik-e így meg, vagy egy csonka változatot, mely kevesebbet ér, mint az eredeti... És akkor még nem is beszéltünk a népszerűségről. Vajon meghódítja-e a tévénézők sokaságát? Ez akkor is fontos szempont, ha nem ezzel a céllal kerül egy-egy estje adásba. Hiszen

aki eddig nem ült be soha egy Sándor György-estre, s most teljesen "orvul" kap egy szokatlan figurát, nem biztos, hogy a szívébe zárja, sőt lehet, hogy meg sem barátkozik vele. Egy érett művésznek, aki annyi szöveget írt már életében, mint négy másik, s értékeiket tekintve egyedülállókat, most kezdőként drukkolnia kell, hogy ami eddig sikerült élőben, vajon megél-e a tévében?)

Azt hiszem, nem vitatkozhatom az Ön állításával, szuverén joga azt mondani, hogy Sándor György a szellemesebb, sok százalékkal. (Bár hozzáteszem: ahhoz, hogy eldöntsük a kérdést, sokkal több anyagot kellene egymás mellé tenni a minimális hasonlítgatás kedvéért, mint egy "lyukas óra" című önálló estet és egy hirtelen virágevési ötletet!)

Ami talán a vita tárgyát képezheti, az a következő: nem hiszem, hogy Sándor György dicséretéhez arra lenne szükség, hogy a kritikus engem szapuljon.

Meg kell továbbá jegyeznem, hogy a humor területén mindenki egy-egy színfoltot képvisel, s mint egy – nem túl nagy! – palettán, a saját színfoltunkat hozva elférünk valamennyien.

Van egy Sándor Györgyünk, van egy Sas Józsefünk, egy Markos-Nádas-duónk, egy Hofi Gézánk, s uram bocsá', van egy Nagy Bandónk is.

Ha bármelyik hiányozna a sorból, csak bizonyos rétegnek hiányozna, hiszen mindenki egy bizonyos közönségréteget szolgál ki. Aki többet tud, aki népszerűbb, aki ismertebb, az természetesen nagyobb tömeget magába foglaló réteget.

Mennyivel másabb a Markos-Nádas-duó – úgymond – stílusa, mint mondjuk Sándor Györgyé!... Vagy micsoda különbség van Hofi Géza és Markos-Nádas között!... (Nemcsak számszerűen!...) És mégis: ha külön-külön jelennek meg valahol az országban, mindkét programra megtelik a ház, talán nem ugyanazokkal a nézőkkel, de előfordulhat azonosság is.

Egy biztos: Sándor Györgyre általában megtelnek az egyetemi klubok, a középiskolai és ifjúsági klubok, egyes jól működő munkásklubok. Azt hiszem, a művelődési házak is telt házat tudnak csinálni, természetesen ott inkább, ahol egyetemek és középiskolák is vannak, s már az ottani közönség ismeri őt. (A tévészereplések után ez sokkal könnyebb lesz számára, s a szervezők, népművelők is könnyebben adják el az összes jegy ét egy-egy Sándor György-rendezvényre!) Az a tény, hogy fenti klubokban ismerik őt jobban, magáért, színvonaláért beszél, tudását, tehetségét példázza.

Egyet azonban kijelenthetek: nemcsak ezek a klubok léteznek Magyarországon. Akadnak más "szórakozóhelyek" is, más rendezvények is, melyeken szintén igényli a közönség a derűt, a jókedvet, a nevetést.

(Hogy mire is gondoltam?... Ezek lehetnek vállalati vacsorák birkapörkölttel, bor- és pálinkaszaggal, lehetnek hasonló hangulatú brigád-összejövetelek nótázással; lehetnek éttermi rendezvények, kiplakátolva, belépőkkel, szeszbe áztatott tombolákkal; lehetnek diszkók, ahol két hangfal és két videó közé kell beékelődni a mikrofon mögé; lehetnek téeszvacsorák, ahová "nem számít, mennyit kérnek!"-ért hívják a művészeket; lehetnek kultúrházi hakniműsorok, helyekben mindenki megtalálja a helyét, aki lead egy kis jattot a szervezőnek. Az ilyen és ehhez hasonló "szórakozóhelyekre" röhögni jön össze a nagyérdemű, s természetes, hogy csak az tudja "kiszolgálni" őket, aki eleve azzal a tudattal megy oda, hogy "ma este pénzért dolgozom, tíz perc vagyok, s mehetek egy *házzal* odébb"!)

Viszonylag ismert vagy teljesen ismeretlen parodisták, más írásait mondogató fenegyerekek, viccelődő poénmesélők, az előbbre jutásra még csak nem is gondoló – "Ebből is jól megélünk!..." a jelszó! – előadóművészek váltogatják egymást erősebb vagy gyengébb énekesekkel, bűvészekkel stb., a lényeg: műsor legyen, ne dolgozzák túl magukat, s a "nagyágyú" majd mindent "rendbe hoz" a műsor befejező aktusaként.

Nos, még az ilyen jellegű műsor is "kelendő"!

(Hogy hogyan jön létre egy ilyen műsor?

Tegyük föl, hogy a közönség igényei alapján. Például egy közösség – falu lakosai, vállalat dolgozói – elmondják a népművelőnek, hogy kit vagy kiket szeretnének látni és hallani. Ezek a népszerű előadók általában a legnépszerűbbek. A népművelő megpróbálja megszerezni őket.

Tegyük föl, hogy az egyik fele nem ér rá, a másik fele ráér, de csak úgy vállalja, ha még háromnégy "buli" lesz e mellett. Egy-két héttel a műsor előtt ismét csökken a menők létszáma: néhányan film, tévé, rádió vagy "betegség" miatt mégsem vállalják, s általában egy, legfeljebb két népszerű művész marad a meghirdetettek közül.

"Húzónév" vagy "plakátnév" végül is alig akad, s a műsor megy, a közönség pedig tűkön ülve várja, hogy mikor jönnek már végre a "nagyok"? És nem jönnek. Aztán a műsor utolsó számaként bejön egy igazi név, jelen van mondjuk egy bő negyedórát, még talán vissza is megy, hogy fogadja a tapsot, aztán vége. Az még szerencsésebb esetnek számít, amikor egy nagy névre épül a műsor, s az valóban ott is van az utolsó húsz percben, más kérdés, hogy ennyivel valóban elégedett-e a közönség, csupán elfogadja vagy inkább némán tűri, csendben beéri ennyivel.

Az ígért kétórás vagy másfél órás műsor összeállt, semmi gond, a szervező nyugodt lehet, a népművelő nem reklamálhat: időtartamban megtörtént a kiszolgálás, a minőségről pedig általában nem esik szó. Ha a minőségről lehetne vitatkozni, akkor is felmerül a kérdés: kivel? A közönség végignézte a műsort, "illendően" nem fütyült a gyenge produkció végén, sőt: tapsolt is, tehát a szervezőt vád nem érheti. És különben is: akit ígértek, az ott volt, még a végén a sztár is!

Ha valaki, aki többre, jobbra és értékesebbre számított, reklamálna a népművelőnél, vajon mit érhetne el? A népművelő hova forduljon? A szervezőnek aligha mer szólni, hisz akkor legközelebb "még ezt se" kapja, akkor pedig ki van téve annak, hogy tanácsi vagy vállalati felettesei megvádolják azzal, hogy rosszul dolgozik. Így tehát némán tűrik a történteket.

El kell tűrniük azt is, hogy a nagy név show-jaként hirdetett műsor mások pénzkereseti lehetősége s a nagy név jutalomjátéka negyedórában.

És ki fizet mindezért?...

Ha csak a nagy név csinálna egy önálló estet, a műsor körülbelül a negyedébe kerülne, így a közönség is csak töredékét fizetné a nagy műsor belépőjének.

A megdrágult többszereplős műsor azonban nem lehet ráfizetéses, tehát a belépőjegyek árai magasra szökkennek.

Így aztán a közönség "ráfizet"... még erre is!

És természetes, hogy a pluszként kapott előadók programja általában nem ér annyit, mint amennyivel többet fizettek éppen a jelenlétük miatt.

Itt jegyzem meg, hogy hakniműsorokban is található igen tisztességes, jó előadó, csak éppen tisztán kell látni: azon az estén nem rájuk kíváncsi igazán a közönség. És ez nekik sem jó, hiszen érzik, hogy töltelékként vannak jelen. Ebben a kínos helyzetben megpróbálják a maguk sikerét megcsinálni, s akik legalább ezzel megpróbálkoznak, már tettek valamit az egész műsor értékének emeléséért is.

Egy jó szervező természetesen ad arra, hogy egy-két ilyen jobb ember is bekerüljön a programba, hisz neki is fontos, hogy a legközelebbi ajánlatát is elfogadja a népművelő!...

De kik is azok a szervezők?

Ők valamit tudnak, amit más nem, valamit kiszagoltak a művészvilágban, amit más még nem, s fölfedezték a menedzselés hiányosságait, s meg is lovagolják ezt. Ismerik a művészeket – valaha ők is "csak" művészfélék voltak, s észrevették, hogy így, csak szervezéssel foglalkozva többet kereshetnek. Tudják, hogy ki az, aki alkalmas tíz-tizenöt perces betét előadására, ki az, aki soha el nem kel, tehát ha ő odaszól, bármikor ugrásra készen várja a hívását, tudja, hogy kit mivel lehet magához kötni, s tudja, hogy éppen a könnyen jött kereseti lehetőség következményeként ezek az előadók hajlandók leadni tíz százalékot a gázsijukból a szervezésért.

Tisztességes maffia?

Kizsákmányoló menedzselés?

A művészi munkanélküliség kiküszöbölése?

Adózásmentes maszek szervező- és rendezőiroda?

Ez is, az is.

A piacon zöldség-gyümölcs maffia működik: a földműves megtermeli a portékát, s elviszi a fővárosba. Arra nincs ideje, hogy eladja, hiszen otthon várja a további munka: locsolás, kapálás,

szüretelés, begyűjtés, így tehát kiszolgáltatottan átadja – olcsóbban! – a nehéz munkával megtermelt portékáját a láthatatlan maffiózónak, aki aztán tisztességtelen felárral adja tovább a kereskedőnek. Ő kénytelen rátenni a maga hasznát, így tehát alaposan megdrágulva kerül a fogyasztó cekkerébe a zöldség és a gyümölcs.

Próbáljunk behelyettesíteni!

A művész kitalálja magát, összehozza a számait, sikert arat tévében, rádióban, ismertté válik, de további munkán töri a fejét, tehát arra nincs ideje, hogy szervezzen, telefonálgasson, nem marad ideje önmaga menedzselésére.

És ekkor jön a szervező: megveszi a "portékát", eladja a termést, s leveszi a maga jattját, s a népművelő is kénytelen rátenni a belépőjegyek árára, hogy az intézmény ne fizessen rá.

Áru-e a kultúra?...

És ha áru, akkor ezen a címen mindent el lehet adni?

És a népművelőnek kötelező mindent megvenni?

Egyben vagyok csak biztos: sokkal több művésznek kellene önálló estet összeállítania s előadnia. Ezt ma már szép számban teszik: egyedül, esetleg kettesben önálló estet mutatnak be.

De a haknik nagyobb része még ma is ellenőrizhetetlen – ellenőrizhetetlen? – színvonalú műsorokat jelent. És az ügy kibogozhatatlan [-nak látszik...].

Vajon azért van szükség az ilyen műsorokra, mert a közönség ezt igényli? Vagy azért születnek ilyen műsorok, mert föltételezzük, hogy erre van igény, s nem merünk mást vállalni?

Egyben biztos vagyok: ha igényes esttel állunk a közönség elé, kiderül, hogy erre éhesek igazán.

Mert nem pusztán "lazítást" vár, nem csupán a "kikapcsolódásért" ül be a nézőtérre, hanem igenis gazdagabban szeretne távozni onnan.

Ehhez pedig nekünk, előadóknak kell összeszedni magunkat, s e szerint szolgálni és adni.)

De egy "ilyen helyen" nem léphetne föl Sándor György. Vagy ha mégis, akkor esetleg kitenné magát a "bukásnak". Nem az bukna meg, amit írt, hanem megbuktatná a közönség, aki nem érti őt, megbuktatná a közeg, amelyben idegenként mozog, hiszen előtte csak "azok" jártak ott "szórakoztatni", akikről fentebb említést tettem. És a közönség ahhoz van szoktatva. (Sajnos!)

(Egy vállalati vacsorás bulira mindenki eljön, aki enni, sörözgetni szeretne, esetleg nótázni, ha már nyakig ér a jókedv. Ehhez a jókedvhez "kell" – kell? – a humorista, tehát meghívják, hogy jókedvre derítse az egyébként is virulóan derűs társaságot. Lehet az asztal mellé értéket letenni? Aligha!... Lehet egy sörtől bódult csoportnak fontos dolgokról beszélni? Nem valószínű. Mi marad tehát? Viccek, poénok, szép lassan előadva, hogy kitöltsék azt a tizenöt percet, amit kértek.

Aki értékeset akar adni, aki egyáltalán adni akar valamit, az nem megy bele ebbe a zsákutcába, visszautasítja a meghívást. Persze finoman, nehogy a fejéhez vágják, hogy lealacsonyítónak tartja a közönséggel való találkozást... Soha senki nem hinné el neki, hogy éppen azért teszi, mert annál jobban tiszteli a közönséget, mint hogy csak pénzkeresési lehetőségért kapjon egy bulit. Magamról tudom – és olvastam Sándor György könyvében is –, hogy egy-egy klubban, intézményben érdemes még azzal is magunknak törődni, hogy a székek úgy álljanak velünk szemben, hogy minden ember jól látható legyen, mindenkivel tudjunk kommunikálni, s hogy ez összejöjjön, meg arra is képesek vagyunk, hogy magunk állítsuk be a székeket. Sokszor kérdezték: "Mért csinálod, te művész vagy!..." És?... Ha valóban művészit akarok adni, ahhoz nem érdemes megteremteni a környezetet? "Érdemes" – művész...)

Talán az is elég lenne, ha elmondom, hogy hogyan is képzeltem el, de ha már ott vagyok!...

Nekem fontos, hogy kapcsolatot tudjak teremteni! Látnom kell az arcokat! Ereznem kell a tekintetekből, hogy egy hullámhosszon vagyunk, értjük egymást.

Aki a szélre kerül, már nincs minden pillanatban szem előtt, mert annyira "oldalazni" nem tudok. Márpedig az előadás során minden hallgatómnak-nézőmnek azt kell éreznie, hogy folyton őt nézem, vele tartok kapcsolatot. Ezért tehát testtel, fejjel, szemmel forgók, s megpróbálom befogni a teljes nézőteret. Akiről megfeledkezünk, az megfeledkezik rólunk is, s talán nem is tud

a műsor részesévé válni. Egy idő után megunja, hogy "passzív" résztvevője az estnek, s már nem is köti le igazán az előadás. Ezért van szükség a székek félkörös elhelyezésére, hogy szemben lehessünk az egész közönséggel, hogy mindenkivel kontaktusunk legyen.

És ezt nem lehet elérni birkavacsora utáni asztaltársaságnál. Van, aki féloldalt ül, van, aki háttal, van, aki asztalra borulva alszik, akad, aki olyan távol ül, hogy nem hall mindent, s nem ért meg mindent, tehát beszélgetni kezd. Hogy szólítsam meg? Hogy fékezzem le? Mert hiszen engem zavar, csak ő ezt nem hiszi el, s nem is követelőzhetek, hiszen ma este őt kell "kiszolgálnom", hiszen a vállalat dolgozóinak ünnepe van, tehát az övé is... Egymásért vannak ott, s nem miattam.

Kényszerhelyzet. Hogy épp engem hallgatnak.

Ugyanakkor egy-egy klubban, egy-egy művelődési intézményben miattam, értem és az estemért jönnek össze, s csak azok, akik azon az estén éppen rám kíváncsiak. Őket nem kell fegyelmezni, nincsenek rendbontások. Kíváncsiak rám.

Nos, ezen kell- keli??? – "másmilyen humorista" is.

Sándor Györgyből legyen nekünk egy! Mert így értékesebb, érdekesebb, különlegesebb. Ha mindenki olyan lenne, mint ő, vagy hasonló, talán ő maga is veszítene értékéből. Mert nem lenne egyedi jelenség.

Hozzáteszem: az nem ártana, ha néhányan – haknizás helyett – megpróbálnának legalább hozzáállásban, tartásban hasonlítani hozzá!

Az igenis hasznos lenne!

Az Ön állítása szerint néhány éve mint pécsi gimnazista ismerte meg Sándor Györgyöt, mások hívó szavára ment el meghallgatni őt. Mert "az egyetemisták szeretik". És természetesen jól járt vele.

Hadd meséljek el valamit.

Nagyjából hat évvel ezelőtt egyetemisták stúdiós találkozója volt Szegeden. Mint szegedi humoristát engem hívtak meg egy előadás megtartására, s két órán keresztül szórakoztattam őket, egyrészt akkori estjeim anyagából válogatva, másrészt rajzos-zenés számommal, mely külön érdekesség, hasonlót senki sem csinál a szakmában. Tízpercnyi zenei montázsra huszonhat papíron készülnek villámgyors rajzok, melyek asszociálásra késztetik a nézőt a zene szövegével kapcsolatban. Büszkén teszem hozzá: Sándor Gyuri elismeréssel szólt róla, mi több, biztatott, hogy ezzel lépjek tovább, ez csak az enyém.

Nos, a stúdiós találkozó után meghívást kaptam Pécsre, éppen az orvosegyetemisták rendezvényére, s nagyon szép sikerrel léptem föl. Ezzel elindult a tulajdonképpeni egyetemi sikersorozatom, mely minden dicsekvés nélkül mondom, de kis rátartisággal – azóta is tart.

Minden felsőoktatási intézményben jelen vagyok évente egyszeregyszer, s ott szoktam lenni az Egyetemisták és Főiskolások Országos Turisztikai Találkozóján (EFOTT) is, mely nem kis megtiszteltetés.

1000-2000 egyetemista előtt hat éve minden ilyen találkozón főszereplő vagyok. A 84-es miskolctapolcai rendezvényen öt órán keresztül álltam a színpadon.

Mindezeket azért mondom el, hogy érzékeltessem: valahol hasonló körülmények között lépek föl, mint Sándor Gyuri. És elférünk mindketten a "hajóban", megférünk egymás mellett, mi több: mi szeretjük egymást, lépünk is föl közösen.

Amiért elmeséltem a fentieket, az a következő: Ön nem ismerte Sándor Gyurit, amikor Pécsett előadásra invitálták, s azt hiszem, engem sem ismer eléggé.

Nem vagyok biztos abban sem, hogy minden számomat végignézett a tévében, hiszen ami esetleg dicséretesebb volt, arról nem írt, pedig sokkal inkább kedvezőbben veszi az előadó a bírálatot, ha a kritikus észreveszi a jót is. Az elmúlt évben azért, úgy gondolom, sikerült egy-két olyan anyaggal kirukkolni, melyek az igazi képességemet mutatták meg, nem pedig a gyengéimet.

(Egyetlen mondatra hadd térjek vissza:

"Nos, ezért kell – kell??? – »másmilyen humorista« is."

Másmilyen humorista?... Létezik ilyen kifejezés? Egyáltalán, létezik kétféle humorista?...

Ha a haknicsapatok "nevettetőire" gondolunk, sajnos igen. Ők azok, akik a körülményektől függetlenül mindent elvállalnak, mert amit csinálnak, az bárhol ugyanannyit ér, s válogatás nélkül tálalható. Talán nem is humoristák ők, csupán nincs megfelelő szó a megnevezésükre?... Ma már a köznyelv azt nevezi humoristának, aki kiáll a színpadra, s ott olyanokat mond, amiken lehet nevetni. Ha pedig, teszem azt, Sándor Gyuri s mondjuk én nem megyünk el egy vacsorával egybekötött bulira, akkor ők lépnek a pódiumon a helyünkbe, s ezek szerint valóban "kellenek", szükség van rájuk, mert másképp nincs senki, aki "viccesen" szórakoztatja a nagyérdeműt.

Egyáltalán, ki a humorista?

Ha Karinthyt veszem százzal alapegységként, vajon mennyivel kerülhetünk be a sorba mi, mai humoristák? Vajon komikusként vagy humoristaként tartsuk számon azokat, akik saját számaikat előadva szórakoztatnak? Görgey Gábor író, de senki sem vitathatja, hogy humorista is! Összekeveredtek a fogalmak, furcsa időszakban élünk. És kénytelenek vagyunk a mércét ebben a korban felállítani.

Hiszem, hogy ma is csak az számíthat humoristának, aki olyan éleslátással figyeli az életet, hogy arról pontos információkat tud adni humorban pácolva. Olyan ötleteket képes kitalálni és precízen megírni, melyek előtte még soha senki eszébe nem jutottak, s újszerűségével meg tudja lepni a hallgatóságot. A humorista problémákat meglátó és ezzel kapcsolatos dühét megírni tudó poéta. Ha még elő is tudja adni a megírt anyagát, több valamivel; ekkor már a komikus megnevezéshez is közel áll.

Ha pedig a köznyelv azokat is humoristának nevezi, akik elavult viccekkel "szórakoztatják" a közönséget, akkor menthetetlen hibát követ el, mert egy kalap alá kerülnek kétes és abszolút értékek.

Akik az értékeket tolmácsolják, akik igyekeznek értékeset adni, talán egyszer döntésre is tudják vinni a dolgot: értékeikkel elérhetik, hogy az értéktelenek mindaddig meghívás nélkül maradjanak, amíg nem képesek jót csinálni. Ehhez persze alapvetően szükséges, hogy legyenek értékeink, mégpedig sokkal nagyobb számban, mint jelenleg.

Először önmagunkkal szemben kell igényesnek lennünk, hogy aztán ezzel a közönség igényeit is megfelelő irányba terelhessük.)

Évekkel ezelőtt rájöttem, hogy igen nagy felelősség van a kezemben azáltal, hogy a humor nyelvén szólhatok sok-sok embertársamhoz. Nemcsak nevettetni, "szórakoztatni" akarok, hanem tanítani is. Nevelni is valamiképp.

Ezen megyek el sokszor a legeldugottabb községekbe is. És – úgy gondolom – tudok valamit, amit mások esetleg kevésbé: hogy egy egyórás est keretében úgy szóljak a falu közönségéhez, hogy könnyed, "vicces" dolgokkal megágyazzak a fontosabbaknak, s aztán már el tudom vinni őket a szép és a jó felé.

(Hozzáteszem: ma már könnyebb a helyzetem, hiszen a tévéből ismernek minden faluban, tudják, hogy milyen ember, milyen stílusú humorista az, akire befizettek, s nincs szükség arra, hogy ráhangoljam őket arra az irányra, amit képviselek. Régebben a műsor első negyedórája azzal telt el, hogy szoktattam a közönséget a poénjaimhoz, s aztán lassacskán, mikor már összemelegedtünk, el tudtam mondani fontos dolgokat is. Ez természetesen csak abban az esetben volt szükséges, ha az estet kisebb számokból válogattam össze. Elejétől a végéig pontosan megírt és színpadra állított estjeimnél adva volt az első szó s a végszó, meg ami közte volt, azt akkor is végigmondtam, ha csak lassanként hangolódtak rám.

Számomra ugyanannyit jelentett – és jelent ma is – faluban föllépni, mint bárhol másutt, annak ellenére, hogy néha a kínok kínját élem át, ha nem sikerül megértetni magam.

Aki viszont falusi közönség előtt ad elő, annak arra is föl kell készülnie, hogy bár a legjobb szándékkal s a legnagyobb kíváncsisággal és szeretettel ülnek be a bácsikák és a nénikék, csak ritkán úgy, hogy mindenre vagy sok mindenre vevők. Gyakran "elszállnak" a poénok, de még ilyen áron is megküzdök a szépért, a jóért. Néha sikeresen.

Mivel tudom, hogy Sándor Gyuri sokkal inkább az "értelmiség nyelvén" szól, szövegei fejtörést okoznak még a bejáratott közönségnél is, föltételezem, hogy egy-egy falusi előadáson

meg sem értenék, illetve nem lennének képesek követni őt. Rétegműsor az övé, még akkor is, ha arról beszélünk, hogy a közönség nem osztható rétegekre. Ő eleve egyetemistáknak, értelmiségieknek ír, hiszen olyan ismeretanyagból válogat, mely jobbára az ilyen körökben élők anyaga. Más kérdés, hogy nagyon is az életről beszél. Talán azoknak a gondjairól is, akik nem értik.)

De a magyar nép nemcsak értelmiségiekből áll, hanem azokból az emberekből is, akik nekünk, értelmiségieknek megtermelik a keresetünket, akik effektív munkával segítenek hozzá bennünket a megélhetéshez, a gondtalan alkotáshoz. Ha pedig így van, akkor ők is megérdemelnek egy igazi szép estét.

(Támadási felületet adtam Szántó Péternek. Jól éreztem valamit, amit nem pontosan fogalmaztam meg. Ezt írta: "Miért gondolja továbbá, hogy az értelmiségi – s ezen belül a humorista – valamiféle »parazita«, akit a fizikai dolgozók tartanak el? És ha ez így volna – már rég meghaladtuk ezt a dogmatikus, vulgármarxista tételt, a produktív-improduktív jelző sem értékítélet –, miért jelentené ez azt, hogy udvari bolondként kell kiszolgálni az »eltartót«?"

Középiskolás diákok és egyetemisták között sétálgatva gyakran fölfedezek egy jelenséget: olyan laza lezserséggel veszik tudomásul a körülöttük már szépre formált világot, mintha mindezt maguk rázták volna ki a kisujjukból, s hozzá kell tennem, ezt főleg az apuci-anyuci-mindent-megad városi fiatalság körében tapasztalom. Velejáró jelenség, hogy kiröhögik a városban rosszul közlekedő falusi embereket, megmosolyogják az ízes tájszólással beszélő vidékieket. A kenyeret úgy dobják a szemetesbe, mintha nem is sejtenék, hogy vért izzadva aratta le valaki a tűző napon. Nincs értéke a szemükben a falusi emberek munkájának. Pedig ott nincs mese: ha vetni kell, mert ott az ideje, akkor vetnek, ha pedig kapálni kell, mert másképp ellepné a növényt a gaz, akkor kapálnak. És ha eljön a betakarítás ideje, akkor aratnak. És ez évről évre, monoton egyhangúsággal ismétlődik. És végzik, őseiktől örökölt ösztöneikre hallgatva, konok kitartással, örülnek a jó termésnek, s könnyeiket elfojtva gyászolják a gyenge hozamot, a jégverést, a károkat.

Nem tudom, hogy egy városban – fővárosban! – élő fiatalember mennyit hall a szüleitől a munka becsületéről? Nem tudom, hogy csak arra tanítják-e meg, hogy milyen szakmát érdemes választani, főleg anyagiak miatt, vagy pedig arra is nevelik őket, hogy a saját választott szakmájuk mellett tudják értékelni mások munkáját? És azt sem tudom, hogy ki fogja majdan a lassan kihaló falusi öregek munkáját elvégezni? Nem, nem csupán a kétkezi munkára gondolok: arra is, hogy a "földművelés örökségét" tovább kell vinni valakinek. Talán éppen ezért fordítanak hátat a fiatalok a falunak, mert miközben a városi iskolában készültek a mezőgazdasági munkák "kitanulására", tapasztalhatják, hogy milyen hangon emlegetik a "parasztokat". Nem akarnak vállalni egy ilyen jövő előtt álló mesterséget.

Sajnos tapasztaltam mást is: mintegy húsz éve, amatőr színjátszóként belekerültem egy ORI-műsorba a szegedi színházban. Akkori – és azóta is népszerű! – táncdalénekeseink, akik előadás előtt és közben televedelték már magukat töménnyel, mosolyogva, fogukat villogtatva hajlongtak a közönség előtt, megköszönve a vastapsot, aztán mikor a függöny mögé visszaléptek, mindenféle vidéki barmoknak mondták az őket ünneplő közönséget, hogy a "Piszok anyjukba, még mindig tapsolnak!..." Aztán a rendező úr újból visszalökte őket a függöny elé, s ők megjátszott szerető mosolygással hajlongtak újra...

Ekkor fogadtam meg, hogy ha egyszer véglegesen a színpadot választom életem teréül, tisztességes leszek, s úgy "szolgálok", ahogy csak a legnagyobbak tudnak. Tudtam – mert ismertem a két énekes mézédes stílusát, semmitmondó szövegeiket! –, hogy az ő lemezsikereiket, a több tízezres példányszámot épp ez a megalázott vidéki közönség vásárolja meg, tehát okkal mondhattam: belőlük élnek. Mégpedig fényesen! Nem az értelmiség vadászta lemezeiket s zabálta számaikat, akik közé őket valami különös szerencse sodorta!... Az ő álromantikus dalaik biztos érzékkel céloztak meg egy bizonyos réteget.

De ha már vállalták, hogy előadják ezeket a dalokat, vállalják őszintén a közönségük szeretetét is!... Akik szeretnek bennünket, azokat nekünk is szeretnünk kell. Akik adnak nekünk

valamit, azoknak nekünk is adnunk kell.

Jól tudom én, hogy nekünk, értelmiségi területen dolgozóknak nem "ők" keresik meg a kenyerünket, hiszen valamiféle hasznot valamennyien hajtunk. De azt is tudom, hogy mindennapi kenyerem a földműves, a traktoros, a pék és a kereskedő jóvoltából kerül az asztalomra, s róluk is csak tisztelettel szólhatok. Viszont azt is tudom, hogy azok az emberek, akik naponta izzadnak meg a kemény munka végzése közben, nagyon megérdemlik, hogy egy tisztességes előadó szép és jó műsorát hallgathassák, ha már egyszer jegyet váltottak egy-egy előadásra.

Én nem tudom, miért, de akárhányszor Komlóra hívtak, a szívem kétszer akkorára nőtt, a szeretetem duplájára fokozódott, mert bányászoknak adtam elő. Ezek az emberek, akik vállalják a veszélyt, s nap mint nap feketére mázolva térnek vissza a számunkra abszolút nyugalmat biztosító felszínre – láttam őket a felérkezés utáni pillanatokban! –, s talán akad köztük, aki az estemen nevetett utoljára, hisz arrafelé gyakran előfordul sújtólégrobbanás, úgy érzem, sokkal jobban "megérdemlik" a szép estét, mint bárki más. Tisztelettel adózom nekik? Lenyűgöz a bátorságuk? Elkápráztat a munkabírásuk? Nem tudom. Érzem, hogy tartozom nekik, s talán hozzájuk is tartozom...

És nem tudom kiűzni magamból a gondolatot: ha ők nem mennének le a tárnákba, akkor honnan lenne a szén a kályhákba?... Végül is értünk dolgoznak. Azokért, akik a "felszínen" vagyunk...

És talán – ha nem becsüljük meg a munkájukat még így, gondolatokkal is – felszínesek is vagyunk...

És ha az ÉS-ben pontatlanul fogalmaztam is, meg kell mondanom: pontosan gondolkoztam és éreztem.

Nem itt kezdődik a "népművelés"?...

Nos, mivel én parasztszármazású vagyok és több éven keresztül fizikai munkásként dolgoztam, nem akarom felejteni a múltat s azokat az embereket, akikkel együtt éltem, akikkel egyazon problémáimat kellett megoldanom. Baj, hogy hozzájuk is *tartozom?...*

Értük is *akarok szólni, az ő nyelvükön. Úgy, hogy megértsenek, úgy, hogy szeressenek, úgy, hogy érezzék, törődök velük, értük* is *vagyok, őket* is *képviselem. Ezt pedig csak úgy mondhatom el, hogy értsék, amit mondok. Nem kérhetem tőlük, hogy állandóan asszociáljanak, mert egész nap dolgoztak, fáradtak. Könnyedén akarnak derülni és egyúttal bosszankodni is azokon a dolgokon, melyekről szót ejtek. És mégsem akarok a könnyedség leple alatt pihekönnyű dolgokat csinálni. Igyekszem a jót mondani. Természetes, hogy aki ezt vállalja, azt is vállalja, hogy néha hibázik. De akit szeretünk, annak a hibáit is elnézőbben kezeljük, s inkább figyelmeztetjük, mint veszekszünk miatta.*

Talán ez íratta le velem a fenti sorok egy részét.

Szeretném, ha Ön megismerne, s talán akkor kevésbé ütne fejbe, bár ha ütni kell, ne kíméljen!

(Lehet, hogy ismét pontatlan voltam, íme, idézem Szántó Péter leveléből az erre vonatkozó fejezetet, illetve annak két kis részletét: "Levelében Ön szeretettel emlékezik meg paraszti származásáról és munkásként eltöltött éveiről, majd azt írja, hogy ezeket az egyszerű embereket akarja szórakoztatni, azokat, akik este hét után nem szeretnek asszociálni. Kedves uram, szégyellném most ideidézni az asszociáció főnév magyar megfelelőit az Értelmező Kéziszótárból, de az asszociáció végső soron a gondolkodás egyik szinonimája is. Márpedig ha azokat akarjuk ellátni szórakozás-fejadagjukkal, akik este hét után nem gondolkodnak, tán elég, ha kimegyünk a színpadra és röfögünk egyet.

De vannak-e ilyenek? Nem hiszem, hogy bárki, bármikor azt az igényt támasztotta volna a szórakoztatással szemben, hogy csak ne kelljen asszociálni.

A különbség legföljebb abban lehet, mi a közelebbi és mi a bonyolultabb, távolabbi gondalattársítás. Az utóbbi nem mindig közérthető, ezért talán nem is arat tömeges tetszést. Engedje azonban meg nekem, hogy ne higgyem azt: az embereknek mindig azt kell adni, amit megértenek, amit megszoktak."

Ennyi tehát az idézet.

És én fellapoztam a kéziszótárt, s most ideírom az asszociáció főnév magyar megfelelőit: "Társítás, kapcsolat. 2. Képzettársítás."

Asszociál: "képzeteket, gondolatokat társít, összekapcsol. Valakit, valamit gondolatban kapcsolatba hoz valakivel, valamivel."

Ilyenformán a szó valóban a gondolkodás egyik szinonimája. De azt hiszem, egyértelmű: az általam leírtakban nem a gondolkodásról volt csupán szó, sőt az asszociálásban azt a "sándorgyuris" hangvételt próbáltam kifejezni, mely igenis – sokszor az értelmiség számára is nehezen érthető! – asszociációkra, képzettársításokra, gondolattársításokra épül. És mivel reálisan látom a nép művelésének jelenlegi szakaszát, s ismerem a népet, tudom azt is, hogy efféle mélyebb asszociálásra nemigen képesek az ország igen sok pontján, s ha nem közérthetőbb – de értékes! – számokkal szoktatjuk őket erre, talán még a gondolattársítástól is elvesszük a kedvüket.

Egyszer egy külföldi elektronikai szakember mondott valami ilyesmit: "attól még nem leszünk Japán színvonalán az elektronikában, ha ugyanolyan modern műszereket használunk, mint ők. A fejlődés különböző szakaszait nem lehet átlépni. Minden közbenső lépcsőt végig kell járnunk. A többéves lemaradást nem lehet egy-két év alatt behozni."

Úgy gondolom, valahogy így vagyunk a népművelés terén is. Lépnünk kell, de nem nagyokat ugrálnunk. Mert haknikhoz szoktatott közönségünk nem lesz azonnal vevő Sándor Gyurira, de alkalmas lehet erre, ha tudatosan felkészítjük őket Gyuri hangvételére. Ehhez nem kell mélyre mennünk, nem kell a közönség igényeinek megfelelnünk, csupán okosan tartanunk kell egy szintet, s idővel tudatosan emelnünk kell.

Nézzünk szembe a tényekkel: attól, aki egész nap kapált, kérhetem – számon kérhetem? –, hogy gondolatokat társítson? Ma, amikor heti 48 órát dolgoznak... rá a heti 48 órára, vajon van-e idejük az embereknek ismeretanyagok begyűjtésére? Ma, amikor a fizetést ki kell egészíteniük valami plusszal, kérhetem tőlük, hogy ismerjék, teszem azt – hogy humoristánál maradjunk –, Karinthyt?... Szeretném, ha ismernék. De jól látom: képtelenek időt szakítani az ismerkedésre. Akkor hát hogyan várhatnám el, hogy egy Karinthyval kapcsolatos asszociációra képesek legyenek?...

Hogy mégsem adom föl, s mégis hiszek abban, hogy egyszer ez már természetessé válik? Ez is természetes: fölvállaltam valamit, s hiszem, hogy végig tudom csinálni. De egy biztos: nem én és nem mi, humoristák fogjuk egyedül megoldani a nép művelését.

Én magam szeretnék egy utat megmutatni s mások számára is járhatóvá tenni. Nem föltétlen azzal a szándékkal, hogy kövessenek. De aki követ, már kevésbé rendezetlen utat talál, s talán könnyebben célba fog érni...)

Eddig mintegy hat előadói estet írtam meg, s ebből legnagyobb sikerrel a Kocka utca 13. *címűt mulattam be, több mint ezerszer.* Szülői értekezlet *című estem 500-nál többször került közönség elé.* Lássalak, kaszás alak! *című morbid estem 3-400-szor került színre.* Szénnel a kézben *című műsorom 100 előadást ért meg.* Bandó Quijote *című műsoromat szintén százszor mutattam be, s jelenleg a felújításán dolgozom. Igényes vagyok, nem eladni akarom magam, hanem értékesebbé tenni. És még valami: lehet, hogy én többször szerepeltem a tévében, mint Gyuri. De ez nem az én bűnöm, s ő nem miattam "maradt ki" eddig. Én lehetőséget kaptam, éltem vele, s megpróbáltam jókat csinálni. Egyik részben sikerült, másik részben nem.*

Tanultam belőle, s ezentúl megkísérlem, hogy csak akkor legyek jelen a tévében, amikor fontos mondanivalóm van. Tudom, hogy a sikertelen jelenlét kevesebbet ér, mint a sikeres távolmaradás. Csak nehéz ellenállni, mert sajnos mi olyanfajták vagyunk, akik szeretnek jelen lenni, szeretnek sikert aratni, népszerűnek lenni. És ki vagyunk téve annak, hogy akaratunk ellenére sikertelenek leszünk. Talán épp ez a rizikó teszi érdekessé a pályát, ez ad izgalmat. Ki vagyunk szolgáltatva. Mégis vállaljuk. Azért a kevés sikerért, ami mégis bejön.

(Hadd térjek vissza még *egy* részletre, mely Szántó Péter leveléből megragadott: "... udvari bolondként kell kiszolgálni az »eltartót«?... Árulkodónak tartom egyébként, hogy levelét

komornyikra asszociálva humornyiknak írja alá." A vita címe is ez volt: "Szolgálni vagy kiszolgálni?" Én a humornyik aláírást már nem használom. Éppen azért, mert félreértik – akaratlanul is. Most is ez történt. Egyszer a Vas megyei újság munkatársa megkérdezte tőlem: "András, te írsz, előadsz, rajzolsz... Mi vagy te tulajdonképpen?" Mondtam neki, majd gondolkodom rajta. Addig maradjunk ennyiben: Bandó vagyok és kész.

Útközben hazafelé végiggondoltam: én azt; tűztem ki életem céljaként, hogy szeretnék tisztességgel, becsülettel és jó műsorokkal szolgálni minden arra érdemest, s ezt derűvel szeretném tenni. A komornyik komoran szolgálta föl – képeink szerint – az étkeket, éri ezt derűvel teszem, tehát humornyik vagyok. És mivel a komornyik nem "ki"-, hanem "fel"-szolgált, én sem kiszolgálni akartam és akarok, hanem felszolgálni, így tehát nem a kiszolgálásra – magyarán a röfögésre várók mindenáron történő megröhögtetésére – értettem a szót –, hanem a minőségre. Arra, hogy jól szolgáljam "föl" azt, amit mások csak úgy odavetnek, odabillentenek. Volt olyan eset, amikor, valahogy nem ült a *Kocka utcá*-m, pedig azzal soha nem volt gond. De ebben a községben – nem írom ide a nevét, több is lehet ilyen! – semmi sem akart bejönni. Vért izzadtam, de kitartottam az elképzeléseim mellett: végigcsináltam az egyórás műsort. Megállhattam volna, átmehettem volna viccmesélőbe, hiszen akkor "nyerhettem" volna, mert talán az "olcsó" vicceket megvették volna, de nem tettem. Mert hazug lett volna a győzelem, s nem akartam a színvonalukhoz lealacsonyodni. Így tehát nem váltam kiszolgálóvá. Szolgáltam, még olyan áron is, hogy az est tulajdonképpen "bukott". Viszont én elkönyvelhettem: emberileg nem buktam. Megőriztem a tartásomat. És ez – akkor is – többet ért!

Hogy szolgálunk-e vagy kiszolgálunk?...

Hadd tegyek ide egy részletet Alfonzó könyvéből:

"Salamon Béla ars poeticája tegnap, ma, holnap cáfolhatatlan, érvényes, példaadó: – Aranyoskám – mondta, amikor egy alkalommal »blődliztem« a színpadon –, aranyoskám, egyet tanulj meg, a kuncsaftot mindig tisztességgel, becsülettel, a legjobb tudásunk szerint kell kiszolgálni." Cáfoljam meg az utóbbi évek egyik legkarakteresebb parodistáját? Vonjam kétségbe az utóbbi évtizedek egyik legnagyobb komikusegyéniségének, Salamon Bélának örök igazságát? Föltételezzem azt, hogy ő "röfögésre" gondolt a kiszolgálás jogán? Nem teszem egyiket sem. Mert tudom, hogy a kiszolgáláson csak egyet értett: a minőségi munkát, a tisztességes kiállást. Adni úgy, ahogy a ránk kíváncsiak számítanak ránk.

Alfonzó könyve kettős könyv, ha visszafelé olvassuk, már Sándor Györggyel találkozhatunk. Őt is idézem:

"Nemcsak Magyarországon, a világon mindenütt hiányzik a SZOLGÁLAT.
A szolgálatra kész ember.
Elegendő az egyetemi tanár, kevés a takarítónő.
Én is szolgálni akarok.
A szolgálat örömére, jó ízére szeretném megtanítani az embereket.
Mert végül is nem bizonyos, ki a boldogabb
a professzor
vagy
a takarítónő?

Graham Greene írja: rosszul szolgál az, aki kiszolgál. A szolgálat stílusához nem tartozik a személyiség feladása. Inkább a szeretet."

Ezután aligha van szükség további vitára, csupán egyet kell tudnunk: úgy kiszolgálni a közönséget, hogy szolgáljunk egy ügyet, a jobbítást.

És még valami: ebben az ÉS-vitában vállaltam a "fekete bárány szerepét", hiszen tudtam, hogy kihagyásokkal közük a nyílt levelemet, s úgy, csonkán, egy-két szó kihagyásával megváltoztak fontosnak vélt gondolataim. Hogy mégis vállaltam?

Csak azért tettem, mert arra gondoltam: baj van a szórakoztatással. Hogy változtatnunk kellene a kialakult állapoton, ezt sem vitatom. És ha ez a vita eredményt hoz, utat mutat, akkor már megérte vállalnom.)

A Szántó Péter és köztem kialakult vita sokkal inkább lehetett volna egy magánbeszélgetés, mert sok kérdésben vitatkoznunk sem kellett volna: majdhogynem teljes egyetértésben cseveghettünk volna. Magam is aggódom a szórakoztatás jövőjéért. (Más kérdés, hogy én – mivel benne vagyok a szórakoztató gárdában! – teszek is érte valamit, vagy legalábbis hiszem, hogy tehetek valamit!)

A vita befejezése után úgy gondoltam, részemről minden efféle vita lezártnak tekintett, s most már nem hozzászólásokkal, hanem jól megírt monológokkal, önálló estekkel fogom bizonyítani vélt igazságomat. Megszületett az a *Téli napló,* mely, ellentétben a tévés lehetőségekkel, kivételesen abszolút aktuális is volt, hiszen még az adás napján, tavasszal is fagyoskodtunk, ennek ellenére mindössze egyeden kritika méltatta a számot. A Népszavában Illés Lajos ezt írta: "...Nagy Bandó András monológja, illetve »naplója« ezúttal is elbűvölt abszurd szellemességével."

Apáti Miklós a Tetőantennával, úgy tűnik, nem fogta az adásomat. Nem írt semmit. Talán kritikusi szolidaritásból bírta hallgatásra magát. Pedig biztos voltam benne: ott fagyoskodott a tévé előtt az ikrekkel... Át kellett volna hogy éljék ők is a hideg napokat!...

Számomra úgy tűnt, elkezdődött a hidegháború...

A *Bandó Quijoté-ban* elmondtam: "Én győzelemre születtem."

És ugyanakkor érzem: senki ellen nem akarok harcolni.

Csupán a magam küzdelmeit szeretném végigcsinálni.

Tudomásul vettem: a kritikát csupán egyetlen dolog pótolhatja, ez pedig az egészséges önkritika.

Még egy-egy produkció bemutatása előtt látnom kell, hogy az méltó-e hozzám, megfelel-e a velem szemben támasztott elvárásoknak, követelményeknek.

És ha tisztában vagyok a "mű" értékeivel, hiszek benne, akkor teljesen mindegy – majdnem!... –, hogy írnak-e róla vagy sem.

A közönség reagálása, egy-egy tévés szám utáni visszajelzése is adhat némi útbaigazítást.

Mivel a vita előtt egy évvel felvettük a Televáró című kabarét – bár ennek a plakáton "időtöltés két részben" volt csupán a műfaji jelölése! –, s tudtam, hogy az ottani szereplésem igényesre sikerült és ráadásul megnyerte a közönséget is, bíztam benne, hogy a kritika fogadtatása sem lesz majd túl rossz, s talán egy kicsit helyre is billenti a mérleg nyelvét, mely igencsak elhajlott a vita hevében...

Sokáig vártunk a Televáróra, de sokat is vártam tőle.

A produkció a Nyugati pályaudvar Ceglédi várótermében készült, s a – művésznők és művész urak szerint – "snassz" hely különös világ megrajzolására adott lehetőséget.

A szerkesztő itt is – éppúgy, mint a Telepohárnál – Farkasházy Tivadar volt, a rendező pedig Verebes István.

íme, egy részlet Farkasházy beharangozójából, melyet a Rádió- és Televízióújságban közöltek az adás előtt:

"1984. március

– Amatőrök! – biggyeszti ajkát a Magyar Televízió neves felvételvezetője.

– Vigyázz, apuskám, mert én testépítő szakkörre járok! – mordul rá Markos.

– Nem érdekel. Hol a forgatókönyv?

– Itt – kongat viharkabátja teljes önérzetével Boncz.

– Ez forgatókönyv?

– Ez.

– Ez egy vödör.

– Úgy van. Bemegyünk vele, és a többit majd meglátod. Mi is.
– Értem. Tehát nincs leírva semmi. És a jogdíjat miben kéritek?
– Vödörben.

1984. május
– Ide figyelj, Verebes. Hol a Csákányi-Pogány-szám?
– Az éjjel megírom.
– De hiszen éjjel forgatsz, darabot írsz, családi életet élsz, és különben is egész éjjel a Balettcipőben alszol.
– Az éjjel megírom.
– Ide figyelj!... Rábeszéltél két szerencsétlen kaposvári színésznőt, hogy üljön be a Koltai rozoga kocsijába, mert kész a szám. Rábeszéltél egy Kiss Jenő nevű kecskeméti színészre, akit nem is ismerek. Rábeszéltél egy Markos György nevű pesti színészre, akit viszont ismerek. Rábeszéltél erre a váróteremre, ahol napi hatszázért három őr vigyáz a galambpiszokra, mert neked csak így tetszik.
– Az éjjel megírom.

1984. június-szeptember-november-stb.
Kérdezők: Katona Jani, Egri Kati, Sándor Gyuri, Lehr, Bandó stb.
– Mikor adják a tévében?
– Majd később.
– Miért?
– Mert most nyár van. Ősz van. Tél van. Áremelés van. Műsorváltozás van. Évforduló van. Szavazás van. Átszervezés van.

1985. június
– Mikor adják a tévében?
– Jövő héten szombat-vasárnap.
– Akkor mért vagy szomorú?
– Azért, mert ez a kabaré volt az ifjúságom. És vasárnap este elmúlik. Janikám! Ne siess azzal a targoncával!..."

Műhelymunka folyt.
Naponta változott minden, s naponta születtek új ötletek.
Élveztük a munkát, s tán még az is tetszett egy kicsit, hogy magunkra hagyatottnak érezhettük magunkat.
Játszottunk és alkottunk, mint gyerekek a játszótéren.
Kulcs a nyakunkban, apu-anyu a dolgozóban, mi pedig azt játszhatunk, amit a legjobban szeretünk.
Mint ahogy a fateknőben a kenyértészta, úgy formálódtak a jelenetek. Gyúrtuk, dagasztottuk, hogy minél ízletesebb legyen.
Tudva azt, hogy nem mindenki fogja megenni azt, amit most fogunk kisütni.
De mi tényleg nem kiszolgálni akartunk, hanem szolgálni.
Felmerült, mi lenne, ha én írnám meg azt az embert, aki nap mint nap vonatra száll, órákat utazik, amíg a munkahelyére ér, aztán este újra beül egy piszkos kupéba, s miközben elnyomja az álom, hazafelé tart.
Az ingázó ember élete nem volt ismeretlen előttem.
Valaha Deszkről busszal jártam iskolába, este aztán haza, de ez nem jelenthetett elegendő élményanyagot egy ilyen szám megírásához.
Így aztán több alkalommal kimentem a Nyugatiba, néztem az embereket, akik padra roskadva várták, hogy beálljon a szerelvényük.

Néztem a kocsikat, a kupékban kiakasztott képeket, s feltérképeztem a várótermekben kiakasztott táblákat, információkat.

Megpróbáltam végiggondolni és lélekben megérni az életüket, hétköznapjaikat, s nagyjából megszületett a monológ vázlata.

Ezután hosszú írói időszak következett. Teljesen fényesre szerettem volna csiszolni a megtalált rögöt.

Az első – közönség előtti – előadásokról hiányoztam, mert még nem éreztem teljesnek a monológomat.

Jót akartam és életszagút. Végül összeállt, s megtanultam.

Tudtam, hogy most nem csupán szöveget mondok, hanem szerepet játszom: bebújtam egy ember bőrébe, megpróbálom megélni azt, amit ő átél nap mint nap, s ezt igyekeztem visszaadni, láthatóvá, érezhetővé és érzékelhetővé téve.

Számomat egy padra ülve mondtam el, s mivel előttem más jelenet ment, kértem, az alatt hadd üljek be a helyemre, hogy mire rám kerül a sor, már igazából "elfáradjak", "átlényegüljek", s hozzászoktathassam magam a gondolathoz: én egy ingázó férfi vagyok, aki elmeséli a mindennapjait.

Mire elkezdtem a szöveget, már valóban tikkadtnak, meggyötörtnek, fáradtnak és nyomorultnak éreztem magam, akit a sors arra kényszerített, hogy naponta kétszer vonatra szálljon, s minden napjából, minden 24 órából négy órát áldozzon és utazzon azért, hogy dolgozhasson.

A közönség reagálásait kizártam az előadásomból.

Nem jeleztem, hogy örülök a leesett poénoknak, nem kacsintottunk össze, nem reagáltam le a nevetésüket, s grimasz nélkül, faarccal tűrtem, hogy néha kitör a nevetés, s vadul rázza a hallgatókat.

Farkasházy és Katona Jani így biztatott: "Öregem, ilyet még nem láttam!... Hogy valaki rezzenéstelen arccal tűrje, hogy a közönség hahotázik!... Színészi teljesítmény!... Majd meglátod...!"

Aztán végre megláthattam...

INGAÓRÁK

Elegem van a vonatokból!...
És elegem van az utazásból!...
Húsz éve ingázom!... Szatymaz és Budapest között...
Húsz éve sínen vagyok... Arccal a vasút felé!...
Hegyek-völgyek között!...

Édes istenem!... Amikor első alkalommal fölkapaszkodtam az utolsó kocsiba mint hátrányos helyzetű utas!...
Ez a kocsi volt a második otthonom!... Pedig akkor még első sem volt...
Másodosztályú otthon... tele fapados ülőgarnitúrával...

Húsz éve ingázom!... Szatymaz és Budapest között...
Húsz éve kelek fáradtan és korán!...
Akkor, amikor még éppen csak a másik oldalára fordul a Volánbusz...
Istenem, hogy ezek a vonatok min mentek már keresztül!...
Útközben!...
"KÖSZÖNTJÜK A TÁVOLSÁGI BUSZSOFŐRÖKET!... ELŐBB AZ ÚTON, AZTÁN A SÍNEN, S VÉGÜL A LEVEGŐBEN!..."

Húsz éve ingázom... Szatymaz és Budapest között...
Húsz éve eszem az elnyűhetetlen vasúti szendvicseket!...
Az én fogaimon nem tudtak kifogni!...
Azt mondtam: "HA BELEDÖGLÖK IS, MEGESZEM!..."
Később már láttam: ha megeszem, bele is döglök!...
Minden nyolcadik utas a halál!...
Ma már a pia sem kell tőlük!...
Magamnál tartom a közlekedőedényeimet...
Négy decit fogyasztok százon...
Ez aztán elaltat...
Ilyenkor álmodozom...
Azt álmodom, hogy hálókocsiban utazom...
És mosolygó stewardes jön lyukasztani a jegyemet...
És csokival kínál, meg vörösborral!...
És a mozdonyvezető három nyelven közli, hogy milyen magasságban és mekkora sebességgel repülünk!...
És végre megtörténik a csoda: tíz perc alatt érünk Szatymazról a Nyugatiba!...
És lépcsőt tolnak a kocsi elé, és a táskámat furgon viszi a hatos villamosig!...

De mindez csak álom!...
Húsz éve zakatolok!...
Betéve tudom a MÁV szabályait...
Ismerem a kiírásokat is!...
"A PÉNZTÁRTÓL VALÓ TÁVOZÁS UTÁN AZ UTASNAK NINCS HELYE!"
Számomra a MÁV összes kiírása szent és érthetetlen!...
És húsz éve ezt kell betartanom!...
Húsz éve utazom ugyanolyan kocsikban!...
Várakozom ugyanolyan váróteremben!...
Ugyanazok a kupék, ugyanazok a képek!...
Az idő halad, az utas marad, a vonat késik, de a képek nem változnak!
És micsoda képek!...
"A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG KATONÁI A 134. NAPON"...
"KARÓT EGYMÁSNAK SZEGEZŐ FÖLDOSZTÓK ÓPUSZTASZEREN"...
"TÉESZAGITÁTOROK AZ ÍGÉRET FÖLDJÉN"...
"GYAPOTSZEDŐ BÁNYÁSZOK A DÉL-ALFÖLDÖN"...
"BÉKÁRA VADÁSZÓ RATKÓ-GYEREKEK A BALATON PARTJÁN"...
"FÁRADT MUNKÁSOK DOLGUKAT VÉGZIK A HÉVÍZI GYÓGYFÜRDŐBEN"...

Húsz éve mindig ugyanaz...
És még nem unom...
Egyszerűen csak elegem van belőle!!...
A vonat mindig a Nyugatiba megy be és a könyökömön jön ki!...
Semmi változatosság... Semmi izgalom...
Legalább egyszer megérném, hogy Kecskemét után nem Katonatelep jönne, hanem mondjuk Monte Carlo!...
Vagy Bodega Bay!...
És nem a kofák szállnának föl, hanem a hitchcocki madarak!...
És ők vernék be a kocsik ablakait, nem a Fradi-szurkolók!...
Egyszer bekísértek a rendőrségre velük együtt...
Azt hitték, én is rongáltam a nép vagonát...
A közös vagont!...

Hát hülye vagyok én?...
Mért tennék kárt a második otthonomban?...
Különben is: lila-fehér szurkoló vagyok...
Mióta kiengedtek!...

Számomra húsz éve a vasút az élet!...
Vasútból vannak az idegeim...
Este, amikor hazaérek, pöfékelve megállók a bejáratnál, s megvárom, amíg a feleségem zöldre állítja a szemafort...
Aztán befütyülök az ablakon, leengedem a fáradtgőzt, talpfám alatt fütyül a szél!...
Kalapácsommal megkopogtatom a küszöböt, mire a feleségem hangosan elkiáltja magát:
"Gyerekek!... Személyapu érkezik az első vágányra!... Az előszobában tessék vigyázni!..."

Táskámat földobom a poggyásztartóra...
Bemegyek a büfékocsiba, illedelmesen megkérdezem a feleségemtől:
"Szabad ez a hely?..."
Ő azt mondja: "Igen!..."
Erre én leülök, arccal a menetirány felé...
Anyósom mellém áll, nyakában egy tálcával, s megkérdezi, hogy parancsolok-e valamit?...
Én kiemelek két perecet, egy főtt kukoricát és két folpackba csomagolt szendvicset...
Ölembe terítek egy szalvétát, enni kezdek, s végén a maradékot kidobom az ablakon...
Közben figyelmeztetem a feleségem: "Asszonyom!... Ha nem fegyelmezi meg a nyakamban ugráló gyermekeit, kizavarom őket a kupéból!..."
Ekkor érkezik menetrendszerű pontossággal az apósom, s nagyon lekezeli a jegyeinket...
Kaja után fölállok, elhúzom az erkélyajtót, s kimegyek a peronra elszívni egy cigit...
Feleségem utánam jön... Megsimogatja az indulási oldalamat, s kéri, hogy siessek, mert még a Nyugatiba érkezés előtt szeretne velem átmenni a hálókocsiba!...
Ezután lehúzza a redőnyt, szabadra állítja a szemafort, s int a zászlójával, hogy tolathatok...
Átvonulunk a hálókocsiba, s jóleső zakatolással adjuk át magunkat a szerelemnek...
Én persze olyan fáradt vagyok, hogy meg sem várom a végállomást, s már Kelenföldnél kiszállok...
Ő megpróbál rávenni, hogy szálljak föl újra, de akkor én már régen alszom... Alszom és álmodok!...
Azt álmodom, hogy ingázom... Húsz éve...
Szatymaz és Budapest között...

A Televáróról három lapban írtak kritikát, íme, egy-két kis részlet valamennyiből:

"Minden szakszerűen megfogalmazott szöveg, ha a szakszerűség túlhangsúlyozottságot kap, akár humorossá is válhat. Ez bizonyosodott be a kétrészes Televáró című, szórakoztató kabarénak szánt műsorban is... ebben az egész hosszúra nyújtott programban, amelyet alkalmanként az ismert utazási szignál szakított meg, egyedül a Magyar Államvasutak nevetségessé tenni kívánt menetrendje volt igazán jó. Minden egyéb – kivéve talán még az öreg nyugdíjas monológját (amelyet a szerkesztőit a műsor megerősítése érdekében a Mikroszkóp Színpad előadásából mentettek át), unalmas, bárgyú, közhelyszerű, csontig lerágott, erőltetetten szellemkedő és botrányos volt. Talán még folytathatnám is a műsort jellemző jelzőket, csupán azért nem teszem, mert értetlenül állok a jelenség előtt. Ismert, tehetséges kabarészerzők írták a számokat, sokak által kedvelt, egyéni humorral megáldott művészek adták elő azokat, s mégis – a jelenetecskék csapnivalóságát már csak a közreműködők múlták felül. A közhelyszerű ripacskodással, korábban bevált megoldások újrafelhasználásával szólaltatták meg..."

(Esti Hírlap, Harangozó)

Ez a kritika töméntelen mennyiségű kérdést vetett föl bennem. Hadd tegyek most az olvasó elé is néhányat ezekből:

1. Miért van szüksége egy napilapnak tv-notesz rovatra, ha egyflekknyi anyag jelenhet meg csupán egy kétrészes kabaré kritikájaként?

2. Hogy lehet az, hogy egy kabaréhoz aligha értő kritikusnak mindössze az marad meg emlékként, hogy "ha a szakszerűség túlhangsúlyozottságot kap, akár humorossá is válhat"?

3. Miféle jó szándék vezeti a kritika írójának kezét, amikor egy-két estét betöltő anyag után ezt le tudja írni: "egyedül a Magyar Államvasutak nevetségessé tenni kívánt menetrendje volt igazán jó"?

4. Hogyan lehetséges az, hogy egy kritikus "értetlenül" áll bizonyos jelenségek előtt?

5. Minek a következménye lehet, hogy mindaddig, amíg a régi Rádiókabarék csujogató-szókimondós paráznasága elbűvölte ugyanezt a kritikust, most "unalmas, bárgyú, közhelyszerű, csontig lerágott, erőltetetten szellemkedő és botrányos" jelzőket akaszt a műsor nyakába?

6. Hogyan lehetséges, hogy az a kritika, mely megújhodást vár a szórakoztatástól, friss szeleket a kabarétól, most az újszerű láttán még csak el sem gondolkodik azon, ami rejtve vagy nyilvánvalóan ott volt a műsorban?

7. Miért nem számíthat a kritika támogatására az a műsorkészítő, aki újszerűt, újat hoz egy műfajban, legalább annyiban, hogy megfelelő értékelést kap, elfogadva azt, ami a műsorban tetszett, s óva inteni a szerkesztőt, hogy ezentúl lehetőleg mit ne?

8. Egyáltalán: miért nem veszi észre egy sor erejéig sem a kritika, hogy – ha szerinte gyengébb jelenetekkel is, de – valami új, eddig még soha nem látott anyag került képernyőre?

9. Megengedheti-e magának a sajtó, hogy egy cseppet sem támogatja az új készítőit?

10. És ha igen, akkor mire számíthatunk: lesz-e vállalkozókedv a megújhodásra, lesznek-e újítani vágyók, ha nem számíthatnak – még a kritika részéről sem! – megértésre?

11. Hogyan lehetséges, hogy máskor, amikor egy-egy régmúlt produkcióból – például a Mikroszkópból – átmentenek a szerkesztők egy-egy kabarészámot, a kritika azzal vádolja meg a szerkesztőt, hogy: "Ezt már láttuk, miért nem hoznak újat?", most meg csak az "erősítésre" átmentett szám tetszett a kritikusnak?

12. Vajon ki az, aki a kritikus véleményét formálja, esetleg jelzőkkel segíti?

13. Hogyan lehet, hogy ha tehetséges kabarészerzők írták a számokat, a tévébe belépve mind meghülyültek?

14. Elképzelhető, hogy a tévébe lépve a tehetséges kabarészerzők otthon hagyják az eszüket és a jobbik formájukat?

15. Mindaddig, amíg a szokványos Telepódiumokban gyakran valóban csontig lerágott álproblémák kerülnek fényesre mázolt díszletek között lejátszásra és megoldásra, ez a Televáró belemászott az élet sűrűjébe. Hogy történhetett meg, hogy egy kritikus még arra sem figyel föl, ami teljességgel szokatlan a Telepódiumok adásaiban, hogy tudniillik arcokat, portrékat, hús-vér embereket láthatott premier plánban?

16. Hogy lehet unalmas egy kritikus számára az, ami nem harsánysággal, de komoly szórakoztatási szándékkal íródott?

17. Hogyan szaladhatott el odafigyelés nélkül egy olyan jelenet mellett egy kritikus, mint a Katona János által előadott, ragyogó színészi eszközökkel, emberi érzésekkel telített Targoncás?

18. Hogy lehet az, hogy föl sem figyelt arra, hogy új arcok jelentek meg a kabaréban? (Eddig gyakran érte vád a szerkesztőket: folyton ugyanazokat az arcokat látják!)

19. Hogy lehet az, hogy ilyet le tudott írni egy kritikus: "a jelenetek csapnivalóságát már csak a közreműködők múlták felül?" Hogy nem tűnt föl Egri Kati remeklése, Katona János színészi alakítása vagy a teljesen újnak számító Kiss Jenő fantasztikus ráérzése az általa előadott figurára?

20. Hogy lehet "korábban bevált megoldások újrafelhasználásá"-nak nevezni egy minden

eddigitől elütő kabarét?

21. Ha az életet hoztuk a "színre", mitől válhatott ez "közhelyszerű ripacskodássá"?

22. Vajon használ-e a népművelésnek, ha a kritika – ahelyett hogy az újról, a jobbért születőről, az értelmesebbről irányt mutatna az olvasónak!... – földig gyalázza az efféle produkciót?

És talán az utolsó kérdés az, ami számomra a legfontosabb.

Mert hogy mi milyen számot adtunk elő, azt – mint már említettem – tudnunk kell. Már a bemutatása előtt tisztán kell látnunk, hogy jó vagy rossz. Tehát a kritika csupán segíthet az értékeléseinknél. Ha viszont a szolgálásról, a szolgálatról vitatkozunk, s követeli tőlünk a sajtó a jobbat, az értékesebbet, akkor érthetetlen számunkra is, hogy az értelmesebb előtt értetlenül áll a sajtót képviselő kritikus. Mert a nézők vitatkozhatnak a műsor értékén, és vitájukban sokat segíthetnek a kritikák, melyek támpontot jelenthetnek egy-egy eldöntetlen kérdésben. Ha pedig nekünk nem sikerült magunk mellé állítani a kritikát, hogy általa helyes irányba tereljük a közönséget, akkor a munkánk hiábavaló. Ezt a luxust pedig – a szórakoztatás mai körülményei között! – nem engedhetjük meg magunknak.

Íme, a másik kritika egy-két részlete:

"...E kétrészes, nagyszabású vállalkozás részletesebb elemzésére itt nincs módunk. Annyit azonban megállapíthatunk, hogy Farkasházy Tivadar szerkesztő és Verebes István rendező gárdája a magyar kabaré egy olyan új nemzedékének kibontakozását ígéri, melytől nemcsak jobbnál jobb számokat, hanem a műfajcsoport megújítását is várhatjuk.

Kitűnő s termékeny ötletnek bizonyult az, hogy leléptek a színpadról, és elindultak az »életbe« – valóságos környezetet választva. Figyelemre méltó az, hogy a humort, szatírát tágan értelmezik, olyannyira, hogy műsorukban természetes módon kap helyet a tragikomikum, sőt a fájdalom, a szomorúság, a részvét is."

(Népszava, Illés Lajos)

Mennyire más a hozzáállás és hangnem!...

Pedig nem szuperdicséretek! Csak egyszerűen megfogtuk egymás kezét. Egy irányba indultunk és mentünk. Mennyivel tisztességesebb tisztázni, hogy itt részletesebb elemzésre nincs mód, tehát maximum annyira futja, hogy a fontosabb észrevételeket leírja. "Új nemzedék kibontakozása", "e műfajcsoport megújítását is várhatjuk", "elindultak az életbe", "helyet kapott a tragikomikum, sőt a fájdalom, a szomorúság, a részvét is". Ennyi. De tisztességgel, odafigyeléssel, értéssel.

És hogy az utolsó – de nem utolsó! – kritika ne csak részleteiben kerüljön ide, arra egyetlen okom van: fontos megállapításaival együtt – úgy érzem – végső lezárása az ÉS-vitának.

"TELEKRITIKA

A profi, más országokban, olyasvalakit jelent, aki született tudása, valamint komoly, elszánt készülődése révén tökéletes szellemi-fizikai kondícióban van, és hozni tudja a tőle elvárható maximumot. Ezért tisztes pénzt kap. A profi, nálunk, olyasvalakit jelent, akibe ha belöknek egy kétforintost fölül, kijön belőle alul az éppen elfogadható. Aki álmából fölkeltve is képes tisztes középszerre, aki oda se figyelve kirázza kisujjából ugyanazt, amit még más százegyvenen kiráznak az országban, s amit a befogadó milliók – jobb híján – teljesítménynek neveznek. Világéletemben irtóztam az öntelt-lekezelő, szörnyű mondattól: »öregem, profi vagyok, lekenem nekik«.

Mármost a »mi profinkat« a világ más táján – nem is mindig tisztességes – iparosnak hívják. Mi viszont az »ő profijukat« rendszerint megszállott őrültnek, elmebajosnak. Furcsa, így torzul a szavak értelme a Duna-Tisza közén. Ezért gondolom én, hogy amikor a Vidám Színpad jeles

nevettetője »amatőröknek« titulálta 1983 novemberében a Televáró leendő stábját, Farkasházy Tivadarék, Verebes Istvánék büszkén fölvállalták ezt a címet. Inkább, mint hogy a jóval sértőbb »magyar profi« jelzőt hagyják magukra aggatni, így azután már nem annyira érthetetlen, mién került majdnem kétéves huzavonába, míg végül a televízió bemutatta keltébe vágott kabaréjukat.

Évek óta hadakozom a televíziós szórakoztatásnak néhány azon darabja ellen, melyek a »magyar profi« módszerével készülnek. Évek óta várom azt a kabarét, amely színvonalas, nem alpári, melyet tökéletes szellemi-fizikai kondícióban lévő alkotók írnak és adnak elő. Teljesült ez a vágyam. A következő logikus lépés most az volna, ha elégedetten kihúznám magam és, megírnám a követelésemet: a Telepódium azonnal alakíttassék Televáróvá. Logikus volna annál inkább, hiszen a Televáró egyik prominens képviselője épp a minap nyilatkozott oda, hogy az ÉS kritikusai kultúrsznobok, minek következtében mi viszont nem nevezzük őket kultúrbarbároknak. Mindazonáltal nem új titulusom akadályoz meg az örömteli kijelentés megtételében, hanem realitásérzékem. A Televáró abszurd-groteszk-intellektuális humora egy – mondjuk ki – fiatal, a társadalom gépezetébe nem kellően beillesztett nemzedék tréfás-lírai valóságlátása, ha mégoly remekül volt is előadva, mégiscsak rétegműsor. A nyelvlógatva ripacskodó, ki nem mondva kimondott alpáriságokban tapicskoló »kabaré« szerelmeseinek és szószólóinak nyilván elrettentő példa.

Érdekes különben – s csak látszólag nem tartozik ide –, hogy a nemrég megújult rádiókabarénak milyen sok aggódó szurkolója lett hirtelen. Milyen sokan félnek, hogy az »intellektuálisabb« hangú műsor »elveszíti« hallgatóit, és rétegműsorrá válik. Sosem hallottam viszont aggodalmakat arra nézve, hogy az úgynevezett »népszórakoztató« kabaré – akár tévében, akár rádióban, akár poros hakniszínpadokon – szintén rétegműsor, talán nem is szélesebb rétegé, mint az intellektuálisabb humor. Hiszen azok a tömegek, melyek most még szellemileg nem tudták végigkövetni a második Televárót záró Peer Gynt-parafrázist, lehetséges, hogy éppilyen értetlenül állnak a lábak közé kapkodó, ósdi anyósviccező, csuklóból ripiző humorkodás előtt. (Külön téma, hogy szerintem az új rádiókabaré éppen ennek a szórakoztatási középrétegnek szól, tehát annál inkább fölösleges az aggodalom.)

Amit tehát a jegyzetíró követelhet – bocsánat, kérhet –: maradjon meg ez a csapat, ez a profizmus, kaphassuk meg néha a Televárónkat, na, nem sokszor, évente egyszer-kétszer. S ráadásul olyan erőszakosak, maximalisták vagyunk, hogy még csak azt sem mondjuk: cserébe viszont maradjon meg a Telepódium úgy, ahogy van. Merthogy azt szeretnénk, néha azért az is tanuljon ettől a műsortól »amatőrséget«.

S így most már, az irányzatosság vádja nélkül néhány szót a műsorról. Tetszett, hogy az írások adekvátan, közéleti töltéssel fejezték ki a nemzedéki közérzetet, ábrázolták az ország helyzetét. Tetszett, hogy a szerepek játszásra késztették a színészeket, hogy a szerzők és a rendező többszörösen is kipróbálták, mekkora dramaturgiai lehetőség van a néma szereplőkben. Ebbéli minőségben különösen Bán Zoltán tetszett: ha balettozni is megtanulna, ő volna a magyar Buster Keaton. Tetszett, hogy új arcokkal kísérleteztek, a színházba járók már rég fölfedezték Sándor Erzsi vagy Kiss Jenő komédiást vénáját (nem így a szerkesztő, de legalább bevallotta a tévéújságbeli előzetesben), jó, hogy most a tévénézők is fölfedezhetik. Kern András egyszerűen hatalmas színész, Benedek Miklós a telefonkönyvet is elő tudja adni (másodszor már jobb is lett volna ezt, mintsem hogy még egyszer belekezdjen a menetrendbe). Tetszett Boncz Géza színészi produkciója is, és tetszett volna Markosék száma a rendőr igazoltatásáról (Markos György és Nádas György amúgy is ritka nagy jelensége a kabaré színpadának), ha Boncz valamilyen bakiján vagy privát poénján nem röhögték volna szét a jelenet felét. Ilyen persze van, a megállíthatatlan nevetés ellen védekezni nem lehet, de kívülről nézve akkor is a közönség kirekesztése, tehát lebecsülése – semmiképpen sem mehetett volna adásba. Nem tetszettek viszont az Atléta trió invenciótlan dallamai és Lehr Ferenc, akiben – lehet, hogy csak ezen az estén – nem volt előadói erő.

A végére hagytam, poénnak: nagyon tetszett Nagy Bandó András, és nem nagyon tetszett Sándor György. Nincs ez ellentmondásban a néhány hónappal ezelőtti ÉS-vitánkkal; Nagy

Bandó akkor magához képest rossz volt, most viszont csúcsformáját hozta. Sándor György viszont remek részletet mutatott be önálló estjéből egy közös produkcióban. Teljesen igaza van, ha úgy gondolja: majd ha a televízió bemutatja Sándor György klasszikusnak számító estjeit, ír nekik újat. De be kell látnia, nekünk is igazunk van, ha azt mondjuk, azért most, kivételesen, erre az alkalomra írhatott volna valami nemcsak részleteiben újat. De ez legyen a legtöbb bajunk a következő tizenkét hónap tévés kabaréival."

(Élet és Irodalom, Szántó Péter)

Mióta elolvastam Gyurkó László könyvét, s többet tudtam meg Kádár Jánosról, mint előtte bármikor, rájöttem, hogy ő, Kádár János a legjobb kritikusa a tv-nek... Mivel még csak készüléket sem tart a lakásában...

Berzsenyi Dániel:
A KRITIKA

A kritikának egész szép tárgya, barátim, a műv,
Nem pedig a művész. A kettőt összezavarni
Rút lelkek szokták: s a rútból folyhat-e szép s jó?
(1819-1825 között)

Beleszülettem a szocializmusba.
Majdhogynem egyszerre születtünk.
Humorérzék hiányában leírnám azt is, hogy együtt fejlődtünk, így inkább ezt írom le: együtt változtunk az évek során... Úgy, hogy alapjainkban maradtunk ugyanazok, csak a külső behatások, melyek nap mint nap értek bennünket, megváltoztattak bennünket. Nem olyanná váltunk, amilyennek elképzeltek minket, hanem olyanná, amilyenné az élet formált.

Nem lettünk rosszak, nem lettünk rosszabbak, s még azt is meg merem kockáztatni, hogy mindketten elviselhetőek vagyunk.

Mint a házasságban: se vele – se nélküle.

Engem ő formált olyanra, amilyen vagyok, s most rajtam a sor, hogy olyanra formáljam, amilyen hozzám, emberhez való.

Hatunk egymásra.

Gondolkodás nélkül nem fogadjuk el egymás elveit, s mindketten megmondjuk a magunkét.

És ma már a szám is dolgozhat annyit, mint a fülem.

Régen még ezt írták ki a buszokba: "A vezetőkkel beszélgetni tilos!" Ma már akár ez a tábla is kikerülhetne: "A vezetőkkel lehet beszélgetni...!"

Oly korban születtem, amikor még nem azért fogtak munkához, hogy minél több pénzt keressenek, hanem mert a létünk forgott veszélyben. Az én szüleim s a velem hasonló korúak szülei azért dolgoztak, hogy a semmiből valamit csináljanak.

Ma már sokan azt vallják, az a munka, hogy a semmiből is képesek valamit csinálni!...

Én még jól ismertem azt az aranykezű asztalosmestert, aki mindent tökéletesen akart csinálni, mert szerette a munkáját. A pénzt a végzett munkáért természetesen megkapta. Később ő is azok közé került, akik asztalosszövetkezetet alakítottak, gondolom, nem a saját szándékukból...

Ismertem azt a varázslatos péket, aki a falut csodálatos veknikkel látta el, s akinek a péksége előtt hosszan kígyózó sorban állva élvezhettük a frissen kisült kenyér semmihez sem hasonlítható illatát. Láttam, hogyan kezeli a hosszú sütőlapátot, hogy vág három hasítékot a veknik feje búbjára, s láttam az arcát, az elégedett mosolyát, amikor mi, a vevők örömmel vettük a kezünkbe a meleg kenyeret...

És persze arra is emlékszem, amikor hirtelen be kellett csuknia a pékségét, mert – úgymond – szükség volt a keze munkájára a szegedi gyárban. És attól kezdve Szegedről kaptunk kenyeret, laposat, törődöttet, s lassan a friss kenyér illatát is elfelejtettük...

(Még szerencse, hogy a nagyapámmal megépítettük a kemencénket, melyben édesanyám sütötte ezután az óriási kenyereket s azokat a sütőlapát nagyságú lángosokat, melyek tejföllel megkenve, illatukkal és ízükkel fölülmúltak minden királyi eledelt!...)

Maróti bácsi, az asztalos...

Mészáros bácsi, a pék...

Az iparosok.

Szakmájuk tökéletes tudói és művelői s az iparosbecsület mintái.

Ma, amikor újra kisiparosok dolgoznak a szolgáltatóiparban, s felbukkannak az új Marótik és Mészárosok... Nem, nem bácsik!... A bácsit csak a mindent tudó mester érdemelhette ki. Jönnek az új iparosok, s ők már nem a szakma szépségéért hajtanak elsősorban, hanem a "szükség"-ért: a pénzért. És százból kilencvennek csak ez a célja: gyorsan megszedni magam, s ahol egyszer már dolgoztam, oda többet lehetőleg nem visszatérni, mert a rossz hír gyorsabban terjed a jónál!... Csakhogy a jóval tartósabb és mélyebben rögződik.

Kihalt egy iparosgeneráció...

Egy kereskedőgeneráció...

Új butikosok jönnek, s menő cuccokba bújva játsszák el a jó kereskedőt, és persze sózzák a nyakunkba az olcsón beszerzett – egyediként hirdetett – tucatárut...

Nekem hiányoznak azok az igazi kereskedők, akik valóban szolgáltatók voltak, értünk álltak a pult mögött. Akiktől selyemcukrot, ostorszíjat és krumplicukrot vettünk fillérekért...

Valahogy minden kereskedőben azt érzem, nem értem van, *csak* rajtam keresztül önmagáért.

Ennek ellenére örülök, hogy ismét találok egy-két olyan asztalost, aki bármit meg tud csinálni, s a minőség is közelít a régmúlt mércéhez... Örülök a házikenyeret sütő pékeknek, akik valamit visszaloptak az életembe a gyermekkor kenyérillatából és ízéből...

És reménykedem, hogy csak azok maradnak talpon az iparban, akik becsületes művelői a szakmának!...

Mi, humoristák gyakran mondjuk: "szakmabeli ő is", vagy például emlegetjük, hogy a "mi szakmánkban sem könnyű jót alkotni"...

Ugyanakkor sokan szégyenlik kimondani: ez és ez rendes iparosa a szakmának.

Ha szakma a miénk, akkor ipar is?

Humort nem lehet iparosként művelni?

Válasszuk szét a dolgot: amíg írunk, amíg alkotunk, humoristák vagyunk. Nem dolgozhatunk iparosként, még akkor sem, ha megrendelésre dolgozunk.

De a manapság divatos "haknizást" tisztességes iparosként kell végeznünk, bár magam még a hakni szótól is idegenkedem.

Csak úgy beszélhetek a színpadon a tisztességes munkáról, ha magam sem teszek másként: tisztességes munkát végzek!

Közönség elé lépni óriási felelősség, s előtte "jól dolgozni" kötelesség.

Manapság a "hakni"-n tíz-tizenöt perces szereplés értendő. Pedig többféle hakni lehet, mint ahogy többféle tisztességes munkavégzés is.

Egyrészt: aki tíz-tizenöt perces fellépésre hivatalos, s csupán ennyire szerződött, annak ezt az időt kell színvonalasan kitölteni.

Másrészt: ha egy önálló est gázsijáért lép föl, akkor csináljon önálló estet. Teljes fizetségért teljes munkát. (Vajon mit hozna magával, ha követnék a "jó példát", s félhónapi munka után egész havi bért fizetnének a különböző munkahelyeken?...)

Talán épp ez az egyik oka, hogy jómagam szívesebben lépek föl egyedül, önálló esttel, mint társulattal, ahol csupán néhány perces része vagyok az aznapi előadásnak. Még akkor sem érzem nyugodtnak magam, amikor egyórás műsort adok, mert tudom, hogy még többet elbírt volna a hangulat, s aki eljött, az még szívesen hallgatott volna. Gyakran kezdem úgy az estet, hogy elmondok egy röpke 20-30 percet az összehangolódásért, s azután megtartom a Bandó Quijote című estem egy órában, így már nyugodtnak érzem magam. Csak azt a fizetséget veszem föl szívesen, amiért megdolgoztam. És olyan munkát végeztem, amilyet egy "tisztességes iparostól"

el lehet várni. Ha mi, előadók is olyanokká válunk, mint a hirtelen jött iparoslehetőséggel visszaélő, azonnali meggazdagodásra gondoló és számító tényleges iparosok, akkor mit várhatunk tőlük?...

(Itt jegyzem meg: nem iparos módra, nem munkával, erőlködéssel végzett iparosmunkára gondolok a színpadi előadásainkról írva, hanem arra a magas szintű – akár művészinek nevezett! – produkcióra, amit csak az végezhet kifogástalanul, aki a szakma abszolút ismerője, tudója és szeretője. Milyen jó látni a műkorcsolyázók ugrásait, kifinomult, csiszolt mozdulataikat! Néha azt érzi az ember, ő is pontosan így tudná csinálni. Aztán fölmegy a jégre, s két lépés után hanyatt vágódik. Ezt kell éreztetnünk az előadásainkkal: mintha pont így tudná csinálni a nézőtéren ülő ember is, s megforduljon a fejében, "ó, hát ez így baromi könnyű!... Kiáll, és mondja a poénokat!..." Aztán ha fel kellene mennie a színpadra, törpévé zsugorodna, mert onnan nézve azért mégsem olyan egyszerű. Állítólag az emberek első számú félelme a mások előtti szereplés. Megelőzi a sötétséget, a háborút és a repülést is. Egyedül állni a közönség előtt másfél órán keresztül nem kis mutatvány.)

Alfonzó írja a könyvében: "az egészségtelen önzés, mértéktelen szereplés, a gázsivadászat következménye, hogy igen sokan elvesztették – és elvesztik – emberi tartásukat, művészi rangjukat."

Ezzel nem tudok vitatkozni. Embere válogatja, de egy biztos: akik csak *a* hakniért rohangálnak, azok csupán meglovagolják az adott lehetőséget, s vajmi kevés közük van ahhoz, amiért a művésznek színpadra kell lépnie – a "valamit adni szépségé"-ért. Szól a szervező, szól a népművelő, intézményvezető: "Kell egy hakni!" "Oké, mikor?" "14-én háromkor. Vállalati ünnepség, hatan lesztek, tíz percet kérek." "Rendben van, beírtam, ott leszek."

Elmegy, ott lesz, megcsinálja, fölveszi, s megy egy házzal tovább. Kaszálás, rongy gyűjtés, üzleti vállalkozás...

Ilyenkor az előadóknak eszükbe sem jut "valamire" készülni!... Valamire, ami több az addigi jelenéseiknél, ami önmagukat adja, ami elmond valamit rólunk, másokról, ami elgondolkoztat, s nyomot hagy a hallgatókban... Jó nyomot! (Jó nyomon vagyunk?...)

Tudom jól: nem rajtunk múlik, hiszen a vállalat szervezője akarta, hogy így legyen. De ő nem mondott nemet, tehát elvállalt valamit. Úszik az árral, viszi a sodrás, s ő sem az árral szemben nem mer és nem tud úszni, sem arra nem képes, hogy legalább mozgassa a karját. Csak viszi a víz, s egy életen át áztatja magát. Ez a művészietlen művészkedés, ez az igény nélküli igénytelenség, ez a csak pénzért történő kisipari vállalkozás viszi rossz felé az előadók tekintélyes részét.

Az elv: valamiből élni kell.

Az elvem: kell valamiért élni!

Alfonzó így folytatja az imént idézett gondolatot:

"S az érem másik oldala: a hamis közhiedelem a színészek túl magas keresetéről. Demagóg egyenlősdi: egy vasmunkásnak, egy kohásznak, egy bányásznak »csak ennyit« fizetnek, a parodistának, a komikusnak pedig »tíz perc hülyéskedésért« ötször annyit. Semmilyen szakmát nem akarok megbántani. Nem is tehetném. Három évig autószerelő voltam, két évig sofőr, két évig kovácsműhelyben dolgoztam. Tisztelek minden munkát, minden munkást, aki szereti (és érti!) a mesterségét. Nem felejtem el: egyszer a MOM-ban, a fellépés utáni banketten a kultúrvezető az asztalok mellett fizette ki a gázsit. Átszólt hozzám egy fiatalember:

– A pénzért, amiért maga negyedóráig bolondozott, nekem egy hétig kell keccsölni.

Megkérdeztem:

– Szakikám, mi a foglalkozása?

– Drehus, esztergályos – válaszolta.

– Maga szerint hány drehus van az országban?

Nem tudta.

– Jó drehus talán tízezer lehet – mondtam. – És tudja, hogy hány bohóc van az országban?

Tízet soroltam fel. Ő sem tudott többet. Vállat vont.

– Látja, szakikám – magyaráztam –, ha majd tízezer bohóc lesz és csak tíz esztergályos, akkor maga kapja a több pénzt.

Ittunk rá."

A történet már első olvasásra sem tetszett. Hamis. Valóban csak magyarázkodás, magyarázás. Az igazságot máshol látom.

Először is: aki a közönség előtt fizeti ki a művészeket, már eleve hibát követ el. Aki ott képes felvenni, az ezt még csak tetézi.

Másodszor: íme, az egyik ok, amiért nem szabad tíz perceket csinálni! Mert a közönség tudja, hogy ezt is egy egész gázsiért csinálta a művész, s tíz-tizenöt percet csinálni egy profinak semmiség, mindennap tízszer kirázhatja magából! Aki pedig tízperces fellépés után csodálkozik, hogy a magáéhoz hasonlítgatja a közönség a fizetséget, az figyelmetlen volt, és ne csodálkozzon! Hogy lehet "közhiedelemnek" nevezni a színészek túl magas keresetét, amikor ott, előttük, a kevesebbet kereső szakik előtt bizonyosodott be, hogy ez a való igazság.

Harmadszor: nem hiszem, hogy a bohócok fizetéséhez és létszámához kell vagy kellene igazítani a bányászok, esztergályosok vagy kovácsok havi fixét. Nekik olyan fizetést kell adni – függetlenül a bohócok gázsijától! –, amilyet a végzett munkájuk és a munkájuk nehézségi foka megkíván! Nem a mi fizetésünket kell szégyellni, hogy magas, hanem az övékét kell – a teljesítményhez viszonyítva! – magasabbra tenni, hogy azt ne kelljen szégyellni. (Nem a melósnak, hanem a munkaadónak!)

Negyedszer: ha sokáig megy így, hogy jóval többet kap a bohóc s kevesebbet a bányász, akkor megnézhetjük néhány év múlva az állást: vajon melyikből lesz több, bohócból vagy bányászból?... (Persze az igényekhez s a szükségletekhez mérve!) Már manapság is tapasztalható, s országos problémává nőtte ki magát: kevesen akarnak bányába menni, sokkal többen maradnak a felszínen... Mert úgy látják, lent nem keresnek annyival többet, mint amennyivel nehezebb a lenti munka a fentinél!...

Ötödször: ezért is fontos, hogy önálló estekkel, mennyiségben és tartalomban igényes és jó előadásokat adjunk – főleg azoknak, akik a kemény napi munka után ülnek be meghallgatni minket! –, hogy ne érhesse szó a szakmát! Minket, akik papolunk a jó munkáról, senki ne gyanúsíthasson azzal, hogy bort iszunk és vizet prédikálunk!

A jó munkáért mindig jól fizetnek, s ebben az országban gyakran még borravalót is adnak érte. (Sajnos gyakran azért is, ami nem megfelelő!...) Soha senki nem fogja megkérdezni, miért kaptunk magas gázsit, ha látja, hallja s tudja, hogy az adott előadás színvonalas és értékes volt. Érdemes tehát tisztességes iparossá válni.

BÁNYARÉMHÍREK

Részlet az 1985-ös szilveszteri rádiókabaréból

Ilyenkor télidőben semmi sem lehet fontosabb számunkra, mint egy jó meleg szoba és egy szénnel teli kamra...

Tehát mi az, ami általában a legfontosabb számunkra?...

Az, ami nincs...

A színes tévé vagy a paprika hiánya csak a nap egy-egy részét teszi keserűvé, de ha szén nincs, akkor az egész napom el van rontva...

És úgy tűnik, szénügyben ismét meleg a helyzet!...

Túlfűtött a hangulat!...

Mint ahogy azt a szomszédom mondta, akiben a szobahőmérő láttán meghűlt a vér...: "Egy kis szénért képes lennék a tűzbe tenni a kezem!..."

Aki ebben az országban előrelátó, az ősszel előre vásárol paprikát egész évre, télen megveszi nyárra a sört, nyáron megveszi a szenet télire, tavasszal pedig levegőt vesz...

És egyre-másra jönnek a rémhírek!...

Ide is lejutott néhány a pincénkbe!...

Azt terjesztik, hogy a fölöttünk lévő házban már mindenki vacog, csak a kutyás fickó nem, mert tüzel a szukája...

A házmester állítása szerint már felsőbb szinten is tárgyalják, miért fejtenek sokkal többen keresztrejtvényt, mint szenet?...

Úgy hallottam, hogy Komló főterén hamarosan leleplezik a már-már teljesen ismeretlen bányász szobrát...

A még megmaradt bányászoknak pedig ünnepi nyitvatartási dolgoztak ki... Ezentúl hétfőre esik a keddi és a szerdai munkanap, keddre a csütörtöki és a pénteki, szerdán dolgozzák le a hétfőt és a csütörtököt, csütörtökön lesz a szerdai, a keddi és a vasárnapi munkanap, a vasárnapokat pedig áttették 1986-ra!...

Tény, hogy nagyfokú az elöregedés a bányászszakmában...

Tegnap hallottam, hogy a magyar bányászok KISZ-szervezete a teljes KISZ-tagság bevonásával négyszemközti ülést tartott...

Állítólag annyira felment a szén értéke, hogy a maradék készletet a Tüzép aukción fogja értékesíteni, s várható, hogy többen fektetik szénbe a pénzüket, mint aranyba...

Már olyat is hallottam, hogy a Garai téren tőzegüzéreket lepleztek le, akik barnaszenet próbáltak feketén eladni...

A szén hiánya őrültségbe kergeti a szénre várókat!... A Tüzép-telepeken már a segédmunkásokat is elvtársnak szólítják!...

Már odáig fajult a dolog, hogy a fűtetlen lakásokból még a sportállásban lévő labdarúgók is bementek a munkahelyükre dolgozni!...

Tényleg nem lehet rózsás odafönt a helyzet!...

Bár a Távfűtőművek megígérte, hogy biztosítani fogják a lakások melegét!... Már ki is tűzték a teljesítés határidejét: június elseje!...

Most jött a legfrissebb szénrémhír: egy őrültet úgy vezettek el a körzeti orvosunktól, mert föl akart íratni a családnak – szorult helyzetében! – három mázsa széntablettát!...

SZÉNVERS

(Ami egyelőre a szilveszteri kabaréból kimaradt, de remélem,
hamarosan hallható lesz valamelyik másik kabarében...)

A lakó ül hosszú méla lesben...
Várja a szenet édes kettesben...
Hasztalan vár hús kályha tövében,
Nyugszik a jó szén tárnáknak mélyében!...

Hol a boldogság mostanában?...
Barátságos, meleg szobában!...
És hol van ily szoba mostanában?...
Itt nincs!... Legfeljebb Afrikában!...

Mínusz... 36 fokos házban élek...
Híre sincs, nyoma sincs a szenet vivőnek!...
Hiánya átjár, mint huzat a házon,
a piszok életbe, egyre jobban fázom!...

Az embernek kél káromkodni kedve:
nem mára ígérték, hanem múlt hét keddre!...

Így a lakásban nem lehet már lakni!...
Valami nagy-nagy tűzet kéne rakni!...

Fázol?... Hát mondd, hihetsz-e annak,
Ki fűtve lakik öt szobát?...
És persze amíg mi fűteni sem merünk,
Fölvásárolt több mázsa szenet másfél millió emberünk!...

És a szén nem elég!... Sohasem elég!...
Csak akkor ég el, ha van!...
És csak akkor lesz, ha hoznak!...
A fiúk a bányában kevesen dolgoznak!...

Csak várja sok szenét a nép...
Csak várja sok szenét a ház...
Dunna alatt alszik, aki vár...
Tudod, ott meleg van, kis Balázs!...

Persze te is inkább tűzoltó leszel!... Pedig tűz sincs!...
Katona, pszichológus, rendőr, halbiológus, színész vagy jogász!...
Csak bányász nem akarsz lenni, a jó anyád, kis Balázs!...

Pedig nézd... megfagyott már a labda meg a síp,
Szobánkban jégcsap, óriás!...
A fűtőtest is befagyott...
És te sem vagy túl meleg, kis Balázs!...

Már kékülő kezemmel fogom meg a kezedet...
Már jéghideg kezemmel őrizem a szenemet...
S a lakó ül, hosszú méla lesben,
Föláll, s bányába megy dolgozni kettesben!...

Ez az egy módja, hogy jó szenet remélj!...
Csak fecseg a felszín!...
És hallgat amely...

Nyolc évig voltam kőműves kisiparos.
Technikusi végzettségem mellé megszereztem a mesterlevelet, s így ipart válthattam. Csak úgy maradhattam meg a szakmában, ha tisztességesen dolgoztam.

Dolgoztam városban, falvakban és tanyán.

Építettem betonból, téglából és vályogból.

Kevertem maltert, betont – kézzel és géppel –, tapostam sarat, hogy tapasztani tudjak.

Burkoltam mozaikkal, csempével és mettlachival,

Állványoztam és tetőt ácsoltam.

Mindennapos munka volt ez, de soha nem fejeztem be anélkül a napot, hogy ne ellenőrizzem a napi munkát, s anélkül egyetlen kész épületet, kőporozást vagy tetőácsolást nem hagytam ott, hogy minden oldalról végig ne mérjem azzal az elégedettséggel, amit az alkotás örömeként fogalmazhatnék meg: a kezem munkáját látom, ma is csináltam valamit.

Ha csak a szakmában rejlő pénzkereseti lehetőség hajtott volna dolgozni, alighanem el se megyek. Ha minden napomat csak pénzvadász robotként kezelhettem volna, akkor azért fölkelni

sem lett volna érdemes, így, hogy a napi kemény munkát alkotásként tudtam kezelni, így már volt értelme a mindennapok terhelésének.

Hosszú hajjal és szakállal, úgymond, "huligán kinézettel" tanyán nem sokan értek el eddig iparos sikert. Nekem sikerült. Mert szót értettünk az első perctől kezdve a gazdákkal, s mert érezniük kellett: a szavak mögött megbízhatóság rejtőzik, ezzel az emberrel lehet tárgyalni. Tanyavidéken gyorsan terjed a jó és a rossz hír.

Első elvállalt rúzsai munkám után egymás után jelentkeztek az ottani gazdák: az övékét is én csináljam meg. Néhány évre szinte oda kellett költözni. Nemcsak a munka, de a tisztesség miatt alakult így.

Egyik legemlékezetesebb történetem főszereplői Masa Feri bácsi és felesége, Ilonka néni.

Megismerkedésünk pillanatában tudtam, hogy kapcsolatunk mélyebb lesz a szokásos iparos és gazda kapcsolatnál: végtelenül becsületes, egyenes beszédű, szeretetet sugárzó két ember volt.

Amikor megkaptam Feri bácsitól a házuk tervrajzát, hogy elkészítsem a költségvetést a munkánkról, ennyit mondott: "Aztán kerek szám legyen!..." Két nap múlva találkoztunk, mondtam az árat: huszonnyolcezer forint. "Harmincezer!... – vágta rá. – Megmondtam, hogy kerek szám legyen!" Reggelente egy-egy kupica pálinkával, ebédnél egy-egy pohár borral kínált bennünket, s nála kétszer annyira vigyáztunk minden csepp malterra, minden lapát betonra, mint bárhol máshol.

Kész volt a ház, tető alá került, a vakolást és a teraszt a következő évre tervezte, itt egyelőre befejeztük a munkánkat.

Zöldág-ünnepséget tartott, melyet akár lakodalomként is ülhettünk volna, akkora vendégséget hívott össze.

Egy év múlva jelentkezett újra: együtt van a pénz a teraszra, meg kéne csinálni. Kiszámoltam, nyolcezer forint. Megegyeztünk, kezdtük a munkát.

Egyik reggel kiszaladtam hozzájuk a tanyára, s a két embert sírni láttam, föl-alá járkáltak a kertjükben: éjszaka váratlan fagy jött, tönkretette a várható termést.

"Látja, Bandi – mondta Feri bácsi –, ilyen a paraszti sors: ez most tönkrement, s vele együtt oda az eddigi összes munkánk... De az idén éppúgy tovább kell permeteznünk, dolgoznunk, mint eddig, mert ha nem csináljuk, akkor jövőre sem terem semmit... És még nem vagyunk biztosítva, lehet, hogy jövőre is odavesz az egész!..."

"Feri bácsi!... A múltkor maga volt gavallér, azt mondta, kerek pénz legyen a ház építése, fölemelte harmincra... Most én kerekítek: ötezer lesz csak a terasz, az én hasznomat levesszük róla... Magukat kár érte, hadd térüljön meg már most valami ebből, jó?..."

"Ezt komolyan mondja, Bandikám?..."

"Viccen kívül, Feri bácsi!..."

"Na, akkor jöjjön velem!..."

Azzal levitt a pincébe.

"Üljön fel erre a hordóra!..."

Felültem.

"Vegye a szájába ezt a slagot, ami benne van!..."

Fogam közé szorítottam a slagot.

"És most addig igyon, amíg jólesik!..."

Ittam.

Ma, amikor lassan elfelejtem az összes megbízóm nevét, s csupán egy-egy emlékezetesebb épület vagy tulajdonos helye, illetve neve rémük fel, Feri bácsiékat élénken őrzöm az emlékezetemben, s tudom, hogy nem nyugszom, amíg egyszer föl nem keresem őket.

Több volt iparoskapcsolatnál?

Vagy ez maga a jó iparoskapcsolat?

Nehéz eldönteni.

Abban viszont biztos vagyok: emberi közeledésre emberi gesztussal válaszol a partnerünk, s ehhez egyikünknek el kell indulni a másik felé. Hogy találkozhassunk...

Hogy hogyan kereskedünk ma?...
Én így látom:

30-40%-OS ÖRÜLT

Nem értem az embereket...
Folyton panaszkodnak!...
Egyrészt azért, mert minden drága...
Másrészt azért, mert semmi sem olcsó!...
Én nagyon jól tudom, hogy havi fixből nem lehet megváltani a világot, de ha egy kicsit odafigyelünk, meg lehet fogni a pénzt!...
Csak figyelni kell az újságok hirdetéseire!...
Igaz, a sajtóra költeni kell, de megtérül!...
30-40%-os kedvezmények, árleszállítások, féláron kapható naptárak, őszi és téli vásárok!... Bő a választék!...
Szombat-vasárnap 90 forintért ehetünk háromfogásos ebédet a négycsillagos Royalban!...
És miközben vásárolok, játszhatok is!...
Én a Centrumba pecsételni járok...
Ugyanis kivágom és összegyűjtöm a csillagképeket az újságokból, s ezzel akár autót is nyerhetek!...
Már az összes csillagképet kivágtam!...
Még a Pravdából is!...
Legjobban a Corvin játékát szeretem.
Ha náluk veszek motorkerékpárt, akkor... na,... mit nyerhetek?...
Úgy van: motorkerékpárt!...
Hát nem jó, hm?...
Adva volt a motor, hozzá a kerék, és így megvan a pár is!...
Egyikkel megyek, másikkal jövök!...
És így csak a felét fogyasztja!...
Gyerekek!...
Lehet takarékoskodni!...
Még karácsonykor is!... Elmondom a trükköt...
Én karácsonyfát csak december 26-án veszek!... Fillérekért!...
Mi 27-28-án tartjuk a karácsonyt!...
A gyerekeknek úgyis mindegy – szünet van a suliban!...
Mi több!...
Ezentúl ennyit sem költők fenyőre!...
Megvárom a Vízkeresztet, január 6-át, kiállók a ház elé, s ingyen lesz fenyőm!... Még díszítenem sem kell!...
Rajta lesz a szaloncukor is!...
Vízkereszt, vagy amit akartok!...
Én nem kapkodok el semmit!...
Gyerekek!...
Nem igaz, hogy drágán jutunk édességhez!...
Én áprilisban szinte ingyen veszek szép, zöld színű csoki Mikulást!...
És micsoda Mikulás!...
Élethű!... Mozog!... Van benne valami... érdekesség!...
Kész horgászcsemege!...
Az Ofotértnál is kapható mint iránytű: amerről a Mikulás zöld, arról van észak!...
Gyerekek!...

Én minden kedvezményt megragadok...

Mióta VÁM-kedvezményt kapnak a fiatal házasok, én évente nősülök!...

És a nászút is kedvezményes!...

Decemberben a Balaton melletti szállodákban pár forintért "nyaralhatunk"!...

Nem mondom, vízisízni éppen nem lehet... de nincs lökdösődés a partfürdőn!... Végig egyszínű fehér, mint a tükör!...

Van egy ilyen nyári balatoni történet is...

Kimentenek egy fuldoklót, s egy önkéntes elsősegélynyújtó rögtön ráveti magát, hogy mesterséges lélegeztetéssel életre keltse...

Az egyik üdülővendég odaszól: "Hagyja abba, jóember!... Korcsolya van a lábán!..."

Gyerekek!...

Érdemes árleszállításnál vásárolni!...

Hogy nekem mi mindenem van már otthon!...

Íme, csak a legfontosabbak: nyolc darab Harkov borotva... Hét francia zoknistoppoló... Tizenkét karton bolgár őszibarackbefőtt... Két tucat NSZK műlazac... És három Junoszty televízió, mely akkumulátorról működik!... (Hogy mi mit szenvedtünk, mire fölcibáltuk hozzá a lakásba a kocsit!...)

30-40%-os kedvezménnyel vettem a következőket is: négy darab zászlórúd... Két NDK fogászati gép... Negyven darab önélezős ekevas... Egy tucat iskolacsengő... Három kovászológép... Nyolc – akácból készült – faltörő kos... Két árokásó gép... Hat gyári sziréna... Plusz a lakásba telepítettem öt Rakéta porszívót...

Ezenkívül a konyhánk fala tele van szovjet kakukkos órával...

Időnként előjön a madár, és megkérdezi: "Hány óra?"...

Sőt!... Sikerült beszereznem öt darab energiatakarékos román kuktát, melyben addig kell főzni a levest, amíg ezt nem halljuk: "Pszt!..."

Gyerekek!

Továbbmegyek!... Mert érdemes továbbmenni!...

A téli vásár idején csak az új reklámszakembert figyeltem... A Szilágyi Jánost... Ő mindig tudta, hogy az országban mit és hol érdemes vásárolni!... "Halló, itt vagyok!... Halló, ott vagyok!..."

Így aztán végigjártam az áruházak Kék túra útvonalát.

Először Győrbe mentem, ahol 800 helyett 500-ért volt női csizma... Vettem négy párat, s máris utaztam Körmendre, ahol potom pénzért vettem tíz pár hócsizmát és nyolc anorákot... Ezzel a készlettel leugrottam Pécsre... Húsz flaneling, nyolc pulcsi, tíz kardigán, kilenc síléc, öt hátizsák, irány Szeged!... Hetven kötött sapka, negyven sál, hat sínadrág, tíz pelerin, ötven póló... Nyomás Kecskemétre!... Tehertaxival!!... 400 flanelpizsama, nyolcvan csizmanadrág, ötven műanyag roller, 300 '85-ös zsebnaptár... Irány Szolnok!... 70 turistabakancs, 40 hálóing, nyolcvan kismamacipő és száz szájkosár... A tehertaxiból átpakoltunk egy kamionba, s a következő állomás Debrecen!... 200 bordásfal, négy kétkarú emelő, hatvan "Kaktusz" heverő, tíz mozgólépcső és négy mezőgazdasági repülőgép!!... Leárazva!!!...

Hazafelé összesítettem: elköltöttem 642 ezer forintot, viszont megtakarítottam 245 ezret!...

Hazaérkezve ki sem pakoltunk a kamionból, azonnal átköltöztünk a Közraktár utcába... Harmadnapra kész lett a kirakodás...

Az új lakás nagyon jó, csak egy baj van: napok óta nem találjuk a nagymamát!... Néha halljuk elhaló hangját, amint engem hívogat: "Flóóóórián!...", aztán az őszibarackbefőttek elnyelik a hangját... Valahol ott lehet hátul az árokásó és a szájkosarak között... Biztos, hogy életben van!... Ezt a megrágott újságpapírokból és cipőtalpakból tudjuk...

Gyerekek!...

Azt hiszem, túlvásároltam magam... Zsúfolt a raktáram... Tele van ezzel a sok sza...bálytalanul összezsúfolt holmival...

Na, nézzük csak: mit tesz ilyenkor az állam?

Vagy kigyullad véletlenül egy raktár, vagy kiárusít...

Én az utóbbit választom.

Vásároljon nálam! Játékban vehet részt.

A játék lényege a következő:

Válasszon ki tetszés szerinti méretben három magyar bankjegyet, melynek címlete nem lehet kisebb ezer forintnál!...

Ezekkel keresse föl a lakásom raktárát!...

Érkezéskor a bejáratnál szerencsesorsjegyet kap, mellyel még vásárlás előtt keresse föl a kerületi MÉH-lerakatot, és sorsjegyét pecsételtesse le!...

A megbélyegzett sorsjegyet dobja be a Dunába a budai oldalon!...

Ha az Ön sorsjegye még a Petőfi híd előtt partot ér a pesti oldalon, akkor Ön sorsoláson vesz részt, melyen az Ön testsúlyának megfelelő mennyiségű sorsjegyet nyerhet...

A sorsjegyeket vigye be a Márka-központba, ahol minden sorsjegyért egy darab Márka-kupakot kap...

A kupakra rajzolja rá az Ön csillagképét, majd vigye be a Corvinba, és pecsét éltesse le minden szinten!...

A hétpecsétes kupakkal keresse föl az IKV-t, ahol minden hetedik kupak után egy darab dúcolóoszlopot adnak, melyen már rajta van az Ön csillagképe... Az IKV ezzel támogatja játékunkat...

A dúcokkal menjen az Állatkórházba, ahol hat dúcért egy macskát kap cserébe!...

A macskák farkát vágja le, és dobja be az Önhöz legközelebb eső egérlyukba, a macskát pedig őrizze meg mint ellenőrző szelvényt!... Ezután vágja ki bármelyik lapból a macska csillagképét, azt vigye be a Márka-központba, s ott pecsételtesse le a macska kupakjait!... A kupakot dobja be egy gyűjtőládába, a macskákkal pedig menjen vissza a Corvinba, ahol ötven Márka-kupak fejében megkapja a macskák farkát lepecsételve...

Ennek birtokában Ön sorsoláson vesz részt, melyen kupakolt macskát, lepecsételt gyűjtőládát vagy aládúcolt csillagképet nyerhet...

És ha még mindig van kedve nálam vásárolni, jöjjön nyugodtan, én várom!...

Én már itt ülök megpecsételve egy gyűjtőládában a csillagképemmel együtt a Lipótmezőn...

És ez még mind semmi!...

Már megint számolgatok...

Az új táppénzrendelet értelmében... ha harminc napig maradok bent, akkor csak a fizetésem 75%-át kapom meg...

Viszont a 31. naptól kezdve már 80%-ot kaphatok!...

Sőt!... Három hónap után már 85-öt!...

Istenem!...

Csak sikerülne egy évig bent maradnom!...

Ahogy kimegyek, épp kezdődik a téli vásár!...

Előadók vagyunk – tulajdonképpen eladók is –, tehát vásárra visszük a bőrünket. (Áruba bocsátjuk a kultúrát. Másképp eladósodnánk...) A rossz áru évekig ott porosodik a polcokon, a jót percek alatt szétkapkodják.

Tettem már említést a szervezőkről, akik saját ügyességükkel és szervezőkészségükkel többszereplős programokat adnak el.

Beszéltem a manapság kialakulóban lévő új kereskedőcsapatról, akik a gyors meggazdagodást tűzik gyakorta a zászlajukra

– ez a zászló is csak náluk kapható! –, s nosztalgiázva gondoltam vissza a régi kereskedőkre, pékekre, asztalosokra.

Ma, amikor annyi a lehetőség, ahány ötlet kipattan, egyre szaporodnak a műsorirodák, akik – rossz szó, de – áruként kínálnak bennünket, ha hajlandók vagyunk velük (is!) dolgozni.

Tudom, hogy akiknek kevesebb összeköttetésük van, akik kevésbé ismertek, akik nem a legnépszerűbbek, s akiknek nincs kapcsolatuk népművelőkkel, azoknak ez az egyetlen megoldás, hogy fent maradjanak, hogy élni és előadni tudjanak, s gyakran örömöt jelent számukra a havi négy-öt előadás is, melyet, mondjuk, egy műsoriroda biztosít. A műsorirodához akkor is fordulhat a rendező cég, ha nincs közvetlen kapcsolata a kiszemelt előadóval, tehát újabb segítség, most a másik fél felé.

Azt is tudom, hogy ez egyfajta munkát jelent a műsoriroda dolgozóinak, s hogy meg tudjanak élni, rá kell tenni a hasznukat.

De épp ezért tudom, hogy megint csak ott vagyunk, ahol a maszek szervezőkkel: ismét árdrágítás történik, hiszen többért – gyakran lényegesen többért! – adnak el bennünket, mint amennyibe egyébként kerülne a műsorunk.

A mai gazdasági körülmények között ez nem tűnik véglegesen bejárt útnak, s azt hiszem, egy idő után valamicskét változnia kell ahhoz, hogy egyáltalán fent tudjon maradni az intézményesített műsorszervezés. Tegyük föl – s ez gyakran valós szám is! –, hogy egy többszereplős műsor 20 ezer forintba kerül, tehát ennyit tesz ki a művészek gázsija. Ha ugyanezt műsoriroda adja el, lehet akár 30-35 ezer is. A művelődési intézmény kénytelen elfogadni az árajánlatot, hisz éppen ezt a műsort akarta megvenni. Nem teketóriázhat: megrendeli, s az előadás után fizet. A pluszköltségre lehet szerkesztői és rendezői díjat írni, lehet technikusokat, gépkocsivezetőket elszámolni, no és persze a szervezői költségeket, postai díjakat stb. Mindez nem számítana, ha ennek fejében történne is valami, de a legtöbb esetben semmi.

A szerkesztés abból áll, hogy egy szervező megmondja, milyen sorrendben következnek az előadók. A rendezés abból áll, hogy a "rendező" megmondja, ki merről menjen be a színpadra, vagy még abból se. A technikus vacsorázni megy, mert a művelődési háznak úgyis van egy technikusa, s az már föl is állította a mikrofonokat. A gépkocsikat a művészek vezetik. A szervezés abból áll, hogy egy-egy művésznek odatelefonál egy szervező, hogy ráér-e, ő azt mondja, hogy igen, s a szervező elküldi a szerződést, ő pedig aláírva visszaküldi. A postai költség ezzel ki is merült.

Mindezek ellenére magasabb áron kerül a közönség elé mindaz, ami kevesebbért is megszerezhető lett volna.

A művelődési intézmény munkatársa, népművelője, szervezője éppúgy telefonálhatna a művészeknek, mint a szervező vagy a műsoriroda, hiszen ez (is!) a dolga. Ehelyett egyetlen telefonnal intézi el: a műsorirodát vagy a szervezőt hívja fel, s a többit intézze ő.

El is intézi, de azért persze fizetni kell, ami ettől kezdve magától értetődik.

Mennyivel egyszerűbb lenne, ha a népművelők rendelkeznének az összes előadóművész címével és telefonszámával, s ha valakit el szeretnének érni, akkor egyszerűen felhívnák, és ezzel a szervezés el is lenne intézve!...

Mindaddig azonban, amíg efféle kiszolgálós kiszolgáltatottság uralja a mezőnyt, semmiféle előrelépés nem várható.

Ahol lé van, ott megjelennek a hűtők is.

És itt, ebben könnyű "lé"-hez jutni!...

Egyszerűen tudni kell címeket, telefonokat, s tudni kell számlázni.

A többi a szerencse dolga...

És mindezért a közönség fizet. Meg...

Számoljunk.

Ha a legnagyobb művelődési központokat veszem alapul, átlagban 400 férőhellyel számolhatunk. Tehát ennyi nézővel, ilyen számú közönséggel.

Ha a műsor tiszteletdíja és szállítási költsége, teszem azt, 20 ezer forintot tesz ki, akkor – nem számítva a járulékos költségeket! – egy néző 50 forintért láthatja az előadást. Ha a terem világítási költségét s a reklámköltséget is rászámítjuk, akkor sem kell 60 forintnál többet fizetnie.

Vegyük 36 ezer forintnak a "felvert" árat. Ekkor már 90 forintból sikerül csak megúsznia, s ha hozzátesszük az ebben az esetben is fennálló járulékos költségeket, akkor éppen 100 forintba

kerül a belépő, de még így is null-nullon zár a kassza, tehát semmiféle bevételt nem tud produkálni.

Az természetes, hogy egy ilyen műsoron valamit keresniük kell a rendezőknek is, tehát 120-nál alább aligha árusít jegyeket.

Most ne nézzük a műsor színvonalát, ne foglalkozzunk azzal sem, hogy az előadók csak a régi, több ezerszer "kipróbált" – nincs más!... – számaikat adják elő, csak a dolog anyagi vetületét szemlélgessük figyelmesen!

Nem kell matematikai zseninek lenni, hogy észrevegye az ember: mindenért a közönség fizet. Meg és rá...

A közönség tele van bizalommal.

Ezért vált jegyet.

Neveket – híres neveket! – lát a plakáton, hall a hirdetésben, tehát jegyet vált, mén látni akarja a kedvenceit.

Régen volt elegendő csupán – ez sem biztos, hogy igaz! –, hogy a közönség már akkor is boldognak mutatta magát, ha láthatta a kedvenceit. Ma, amikor a legegyszerűbb emberrel is gazdaságpolitikát tanítanak, s mindent gazdaságossági alapokra állítva szemlél, már nem elegendő a "láttatás".

Ma az előadótól – művésztől!(?) – produkciót, mégpedig új, friss produkciót várnak – joggal!!!

A közönség ma sem sajnálja a pénzt a "szórakozásra", de csak akkor nem, ha érzi, hogy valóban tisztességesen "kiszolgálták!"

Ha a legnagyobb nevektől –? – éveken át ugyanazt a produkciót látja, egy idő után az őrület határán topog, s legszívesebben üvöltene és fütyülne, de nem teszi, mert úgy érzi, na, jó, most az egyszer még rászedtek, de ezzel vége, többé nem hagyom, hogy felültessenek. És mondjuk nem is megy el a legközelebbi – ezekkel a nevekkel fémjelzett! – műsorra. De elmegy a másik, elmegy a harmadik, az ezredik, s mindig akadnak palimadarak, s ezzel együtt csalódottak is. Aki erre *alapozza az* élete sikerét, az köznyelven szólva csaló, szépen fogalmazva: nem művész, csak gyatrán dolgozó, prostituálódott kontár.

Azt nem tudom, ilyen előadásokon hol vannak azok a kritikusok, akik egy-egy régóta futó vagy futtatott művészt műidig a mennyekbe emelnek, s fogalmuk sincs, hogy a mindennapi föllépéseik –? – során mennyire alá való számokkal, milyen szellemtelen, lejáratott szerepekkel "szórakoztatják" a nézőket.

Tudom, hogy a tévés szereplés sikert hoz, s abból egy életen át meg lehet élni.

De hiszem, hogy a tévés sikerrel nem szabad visszaélni!

A tévés siker kötelez!

Aki a tévés siker után népszerűvé válik s meghívásokat kap, az igenis adjon magára, adjon a további szereplésére!

A néző könyörtelen: szeret és gyűlöl.

Hiszem, hogy sokáig nem maradhat fű alatt a sok rossz – hakniként kezelt! – "előadás", s a közönség dühe előbb-utóbb végérvényesen lezárja – remélem, eredménnyel! – ezt a kibeszéletlen témát!...

És ha már a gazdaságosságról beszéltem, még valami: minden előadásom után boldog népművelőket látok. Telt ház, több ezer forintos bevétel, jó hangulat, siker.

A recept egyszerű: egyedül lépek föl, egyetlen tiszteletdíjért, új önálló esttel.

Vegyük alapul a 400 fős termet. 40-50 forintot szívesen kifizetnek egy-egy előadásomra, sőt előfordul, hogy az előadáshoz képest kevesellték is. (Bár többet fizetni nem akartak, érthetően!)

50 forintos belépő esetén 20 ezer forint bevételt tud produkálni a ház, s ebből – utazással, jogdíjjal együtt – kifizetésre kerül maximum 4-5000 forint.

Ha leszámoljuk belőle a járulékos költségeket, akkor is megmarad tízezer forint, s ha mindemellett örömteli este is volt, érthető, hogy sikeres zárást könyvelhet el a népművelő. (Megjegyzem: gyakran megelégednének a null-nullos zárással is, ha lehetne!...)

Nem véletlen hát, hogy az önálló estek tartását szorgalmazom.

Senki nem védi a közönség érdekeit!

Senki nem törődik velük, csak addig – ha ez törődés! –, amíg a jegyeket meg nem veszik.

Mi lenne, ha a jegy vásárlói – miután KÖZÖNSÉGGÉ váltak! – egyféle érdekközösséggé – jogi személlyé – is válnának, akik együtt követelhetnék a jogaikat? Külön-külön senki sem ütőképes egy nagy rendezőszervvel szemben!...

Rendkívüli eset játszódott le egy műsoriroda, két rendezőszerv, valamint két előadó között 1984-ben. A műsorirodát – mivel úgyis csak egy előadás erejéig álltunk kapcsolatban velük – nevezzük el "Bemutató Előadás Kulturális Szolgáltató Szövetkezetinek. (Továbbiakban BEKSZSZ.)

A két rendező nevét a valódi nevükön közlöm: Debreceni Agrártudományi Egyetem KISZ-bizottsága és a Debreceni Ruhagyár.

A két előadó pedig Maksa Zoli és jómagam.

1984. március 14-én ezen két rendező meghívására felléptünk egy közös előadással itt is, ott is.

A szervező: a BEKSZSZ volt.

A BEKSZSZ szerződést kötött a két céggel is és velünk is.

Szerződésünkön egy-egy tiszteletdíj szerepelt, valamint az autó szokásos díja.

A két céggel kötött szerződésen már jóval magasabb összeg.

Az előadás után – az első, ruhagyári előadás után! – Hideg Imre, a ruhagyár közművelődési vezetője megkérdezte, hogy lehet az, hogy mi 5500 forintba kerülünk, amikor az IRI műsorfüzetében 2500 forintért "árulják" a mi közös műsorunkat.

Mi sem értettük. Áttanulmányoztuk a velünk kötött szerződést, s megdöbbenve tapasztaltuk, hogy alapos túlszámlázás történt – véleményünk szerint indokolatlanul.

Több mint kétszeres áron adtak el bennünket.

Javaslatot tettünk: se nekünk, se a BEKSZSZ-nek ne fizessenek most semmit, hanem írjanak nekik, s kérjenek elszámolást az összegről, lehetőleg tételesen.

Másfél-két hónapig nem kaptuk meg a tiszteletdíjunkat, de úgy éreztük, ez a legkevesebb. A lényeg, hogy tisztességgel záruljon ez az ügy, s ránk ne fizessenek s rá ne fizessenek a meghívók.

Hazaérkezve – másnap – fölhívtam a BEKSZSZ képviselőit, s közöltem velük, ez volt az első és az utolsó közös munkánk, felejtsenek el. A többit majd megtudják levélben.

A levélváltás másolatát megkaptam Hideg Imrétől.

Íme.

Tisztelt Kisszövetkezet!

Az Önök által közvetített "Humoristák" című műsor (közreműködik Nagy Bandó András és Maksa Zoltán) 1984. március 14-én került megrendezésre intézményünkben. Hála a közreműködők jó hozzáállásának, tartalmas, szórakoztató műsorának, a program mindkét helyszínen jól sikerült.

Már az első előadás után furcsa anyagi problémákra derült azonban fény. Mivel birtokunkban van az Ifjúsági Rendező Iroda idei műsorajánlata, s az ugyanezt a műsort 2500 forintért + a szállítási költség arányos része (ez Debrecenbe 1768,- Ft), amit két rendezőszerv esetén meg lehet felezni, ez a 3374 forintos ajánlatukhoz képest túlságosan magasnak tűnő 5500 forintos árról kérdeztük vendégeinket, akik az Önök által kért összeget a legnagyobb megdöbbenéssel és felháborodással hallották. Miután elmondták a nekik – Önöktől – járó összeget (mely tisztelet- és technikai díjakkal, szállítással együtt 2746 forint!!), kiderült, hogy Önök közvetítési díj címén még ennél is nagyobb összegre, 2754 Ft-ra tartanak igényt.

Úgy hisszük, hogy az Önök által végzett tevékenység nem volt ilyen értékű, sőt az eset feltehetően a jogtalan haszon fogalmát is kimeríti, ezért – a fellépő művészekkel együtt – úgy döntöttünk, hogy a tiszteletdíjként kifizetett összeg húsz %-át, 400,– azaz négyszáz forint összeget

utaljuk át az Önök Kisszövetkezetének.

A fellépők tiszteletdíját személyesen nekik fizetjük ki.

A közreműködők is levonták a megfelelő következtetéseket, és ezt talán azóta már személyesen is közölték Önökkel.

Amennyiben döntésünkkel nem értenek egyet, közöljék velünk, s ha tételesen kimutatható az Önök fentinél nagyobb költsége, akkor lehetőséget biztosítunk annak kifizetésére, ilyen mértékű közvetítési díj kifizetését azonban nem tartjuk megengedhetőnek.

Debrecen, 1984. március 15.

Hideg Imre

A válasz előtt néhány közbevetett gondolat:

l. Nagyfokú éleslátásra vall, hogy egy humoristák által majdan előadandó műsor címéül "Humoristák" címet adja a műsornak a BEKSZSZ! Ez is mutatja, mennyire törődnek egy-egy műsor sikerével, szerkesztésével!

2. Senki ne gondolja, hogy holmi "utólagos reklamációról" van szó, amikor Hideg Imre – jogosan! – szót emel. Hozzájuk csak az a szerződés ment ki, melyben egy 5500 forintos összeget jelöltek meg, tehát természetes, hogy megkérdi tőlünk, mégis mennyi a mi tiszteletdíjunk, hogy ennyibe kerülünk. Ennek tudatában aztán magától értetődik, hogy tiltakozni kíván, hozzáteszem, szerencsés eset volt, hogy az ügy megoldásában számíthatott ránk is.

3. Mint ahogy az a számokból is kitűnik – igaz, hogy csak nyolc forinttal, de – többet vágott – volna! – zsebre a közvetítő iroda, mint mi, akik odamentünk, akik miatt összejöttek, akik megcsináltuk az előadást, és sikerre vittük...

4. Hogy a 20% kifizetését szorgalmaztuk mi is? Négy-négyszáz forintot zsebre vághat a BEKSZSZ, elvégre csakugyan összehozta ezt a találkozást, s ez az összeg – úgy gondoltuk! – az összesen egy debreceni és két budapesti telefonhívást fedezi is, talán még marad is néhány forint...

5. Hogy miért álltunk a rendezők oldalára? Mért nem álltunk a szervezőiroda oldalára? Mert az igazságosság mellé akartunk állni.

És most következzék a válaszlevél:

Tisztelt Cím!

1984. március 15-én kelt levelüket megkaptam. Az abban közöltek alapján az Önök megdöbbenésénél csak az én meglepetésem volt a nagyobb, hogy jogilag ennyire tájékozatlanok, és így semmibe veszik a szerződéses fegyelmet.

Fentiektől függetlenül az ügyet kivizsgáltam, és az alábbiakat közlöm.

1. A Kisszövetkezet, mivel nincs besorolva a szolgáltató szövetkezetek árjegyzékébe (speciális tevékenysége miatt!), mivel bevételeit mindenkori és konkrét üzletkötésekből realizálja, egyedi árvetésekkel dolgozik. Ily módon felesleges hivatkozniuk az IRI-re, mivel azzal nem állunk függőségi viszonyban, továbbá nekik is, nekünk is önálló üzletpolitikánk van. Szükséges beszélnünk a szabadár és a tisztességes ár viszonyáról is: esetünkben ez azt jelenti, hogy éves átlagban nem dolgozunk magasabb haszonkulccsal, haszonnal, mint az ORI. Talán cinikusan megkérdezhetném, hogy ha az IRI ajánlata a birtokukban van, akkor mén nem tőlük rendelték meg a műsort? Ezt azonban nem teszem, s éne levelem végén kitérek.

A szerződéses fegyelemről:

a Kisszövetkezet, ha tőle műsort rendelnek, kétoldalú szerződést köt. Egyrészt a megrendelő, másrészt a fellépő művészek felé.

Ebből az következik, hogy a megrendelő és a fellépő művészek nem állnak egymással jogviszonyban, ily módon a legnagyobb jogi tájékozatlanságra vall és kimeríti az önbíráskodás fogalmát: "...ezért a fellépő művészekkel együtt úgy döntöttünk, hogy a tiszteletdíjként kifizetett összeg 20%-át, 400,– Ft-ot utalunk át."

Vajon ki döntötte el, hogy mi 20%-ra vagyunk jogosultak?

"...s a fellépők tiszteletdíját személyesen fizetjük ki."

Vajon a szerződésben nincs-e világosan közölve, hogy bruttó átutalást kérünk?

Mivel a Kisszövetkezet önálló rendezőszerv, ezért a bankszámlájára befolyt összegből a megrendelő helyett maga fizeti be a jogdíjat és a fellépők egyéni jövedelemadóját.

Mivel műsorainkról az illetékes felügyeleti és egyéb szervek tudnak, nekünk ilyen irányú kötelezettségeink fennállnak.

Gondolják, hogy az átutalni szándékozott összeg erre fedezetül szolgál? És akkor még nem beszéltem a Kisszövetkezetet terhelő bruttó 28%-os adóról, továbbá a fellépők gázsija után fizetendő 40%-os társadalombiztosítási járulékról. Tételesen közöljük a számlát:

1700,– Ft (a művészek fellépti díja) 680,– Ft (társadalombiztosítási járulék) 200,– Ft (posta- és telefonköltség) 900,– Ft (1/2 útiköltség) 696,– Ft (20% szervezési díj) 300,– Ft (szerzői jogdíj) 208,– Ft (jövedelemadó)

Össz: 4684,– Ft egy előadás költsége.

Tehát valóban az történt, hogy egy útiköltséggel többet számláztunk, mivel Önök az előadás előtti napon küldték meg a második műsorra vonatkozó szerződés aláírt példányát. A fentiekre tekintettel 816,– Ft túlszámlázás történt, s így egy

műsor költsége 4684,– Ft. Ezt az összeget kérjük MNB .....

számú egyszámlánkra átutalni szíveskedjenek, természetesen az az összeg levonható belőle, amit a helyszínen a művészeknek kifizettek.

Budapest, 1984. március 19.

Pontos név
elnök

A népművelő válasza előtt ismét van egy-két hozzáfűznivalóm:

1. "Tisztelt Cím!" Ez igen, ez egy közvetlen hangú megszólítás! Körülbelül a valót adja: ilyen a kapcsolat egy efféle szervezőiroda és egy népművelő között. Ezért nem adom el magam senkinek: bárki legyen is a népművelő, mi barátok vagyunk, s úgy is szólítjuk egymást szóban vagy levélben.

2. "szerződéses fegyelem". Nevetséges! Mint egy elszámoltató fölöttes hatóság! Borzasztó még olvasni is!

3. "Az ügyet kivizsgáltam". Óriási! Ehhez tudni kell a kedves olvasónak, hogy egy ilyen kisszövetkezet hogyan néz ki: egy régi, általában többszintes bérház egyik felső emeletén az egyik lakásban van egy szoba, ahová bilivel együtt belátogat a tulajdonos gyereke, ahol a pénzéért érkező művész keresztülgyalogol a ruhákat terigető házinénin, ahol nem irodába, hanem egy kimustrált bútorokkal berendezett stílustalan szobába toppan a betévedő idegen. Ebben a szobában annyit jelenthetett az "ügyet kivizsgálni", hogy odaszólt a szervezőnek az elnök: "Ti hülyék vagytok! Dupla áron adjátok el a műsort!... Most hogy az istenbe fogom ezt kidumálni?... Na, jó, majd valamit megpróbálok! ... De ennyit én sem fogok tudni!..."

4. "az alábbiakat közlöm" – mondom: felettes szerv.

5. "egyedi árvetéssel dolgozik" – mármint a Kisszövetkezet. Hát igen. Magyarán: annyit mondunk, amennyit csak tudunk, s amennyit még nem szégyellünk. Ha balekok, belemennek, s fizetnek, ha nem, akkor majd csak lesz valahogy, legfeljebb magyarázkodunk. És az esetek kilencvennyolc százalékában nincs reklamálás, mindenki fizet, mint a katonaság!...

6. "...önálló üzletpolitikánk van" – ez is igaz. Fentiek szerint.

7. "...átlagban nem dolgozunk magasabb haszonkulccsal, mint az ŐRI." Mit érdekli az egyszeri meghívást kérő rendezőt, hogy egy kisszövetkezetnek milyen az átlagos évi haszonkulcsa? Nem érdekelheti, hiszen náluk akkor az egyszer 200%-kal többet kellett fizetniük, mint amennyi a műsor ára, tehát ez a döntő. Jellemző, hogy cinikusan még kérdezne is valamit, de gáláns lovagként ezt nem teszi...

8. "...kétoldalú szerződést köt" – ez is igaz, ahogy már leírtam. És ezzel valóban kiküszöbölik, hogy a rendezőszerv és a fellépő művész jogviszonyba kerülhessen, és tudhasson arról, hogy

mennyiért lett a műsor eladva. Sok esetben nem is tudja meg az előadó, hogy mit fizettek ki érte!... Mennyivel másabb lenne, ha mindhárom fél egy kölcsönösen előnyös és mindhármuk előtt ismert szerződést kötne, melyben akár tételesen is fel van tüntetve a valós bekerülési összeg, s akkor nincs zsákbamacska, nincs utólagos sérüléssorozat...

9. Nem véletlen, hogy 20%-ban jelöltük meg a kisszövetkezet hasznát, tiszteletdíját – miféle tisztelet?... –, később kiderül, ez nekik sem jönne rosszul, csak hát ők a teljes kifizetett összeg utáni 20%-ot próbálták elszámolni...

10. Soha az életben nem fizetett a Kisszövetkezet senkinek jogdíjat és jövedelemadót. A levont jövedelemadó része az előadó tiszteletdíjának, s ha át kell utalniuk, csak abból levonva kell.

11. "...műsorainkról illetékes felügyeleti és egyéb szervek tudnak..." Micsoda fűzge!... "Illetékes" és "egyéb"! Mintha a címzett abnormális lenne, s bármit el kellene hinnie!... Etetés... És kit érdekel a kisszövetkezetet terhelő 28%-os bruttó adó, ami vagy nem létezik, vagy ha létezik, az a bevételük adója, ami a szövetkezet magánügye!...

12. "továbbá a fellépők gázsija után fizetendő 40%-os társadalombiztosítási járulékról" – fantasztikus hazugság! Megdöbbentem, amikor elolvastam. Az egész havi járulékom 900,– Ft, amit magam fizetek be havonta. A leírt összeg nem létezik...

13. Az 1700,– Ft-os össztiszteletdíj tartalmazza a jövedelemadókat is, tehát az utolsó 208 forint nem számolható fel.

14. Társadalombiztosítási járulék nincs. Nem számolható fel.

15. Posta- és telefonköltség túlszámlázott, tételesen is legfeljebb 50 forintot tenne ki.

16. Fél útiköltség 900,– forint – valamivel több, természetesen aranyos kerekítés, ez legyen a legkevesebb.

17. Szervezési díj – elfogadva a 20%-unk, de a teljes összeg után számolva. Kétszerese az elszámolhatónak.

18. Szerzői jogdíj 300 forint – nem létezik. (1985. január elsejétől kezdődően van szerzői jogdíj, de azt a rendezőnek kell befizetni a jogvédő felé, s a művész kapja meg.)

19. Valóban egy útiköltséggel többet számoltak el – tévedésből.(???) Micsoda figyelmetlenség!... És nem elnézéssel kezdték mégsem a levelet, hanem rendreutasítással, közleménnyel, szerződési fegyelem be nem tartásával, amit ők maradéktalanul ki is merítettek!...

20. És miután leírja az elnök, hogy "816,– Ft túlszámlázás történt", még mindig nem elnézést kér, hanem közli, hogy hova fizessék be az összeget, és kész.

Nos, így néz ki a Kisszövetkezet igazsága.

Én mindezt elmondtam telefonon Hideg Imrének is, aki már a levél olvasásakor is sejtette, hogy nem tisztességes a szövetkezet, de szavaim megerősítették feltételezését.

Hát nem tisztességtelen haszonról volt szó?

Nem pontosan az az eset, amit előbb is megfestettem, hogy egy művészeket árusító maffia van a dolgok mögött?... Mindenki keresni akar a népszerű előadókon. Sokszor gátlástalanul, tisztességtelenül...

Most következzék Hideg Imre válaszlevele:

Tisztelt....elvtárs!

Megkaptuk 323-1/84 számú levelét, s mielőtt válaszolnánk, szeretnénk leszögezni: most már többszöri levélváltásunkkal nem gátolni, hanem segíteni szeretnénk az Önök Kisszövetkezete és intézményeink között kialakuló munkakapcsolatot, de lehetőleg úgy, hogy ez mindkét félnek kölcsönös előnyöket, jó programokat eredményezzen, ne a fentiekhez hasonló vitát.

Mindezek figyelembevételével néhány észrevételünk következzék: – Jogi tájékozatlanságunkat már csak végzettségünk miatt sem tagadhatjuk, de véleményünk szerint nem figyelmen kívül akarjuk hagyni a megkötött szerződést, hanem szeretnénk tudni, kinek, miért és mennyit fizetünk, egyszerűen azért, mert mint művelődési intézményvezetők, nekünk is gazdálkodnunk kell.

Talán utólagos mentségnek tűnik, de már a rendezvény előtt is ezt szerettük volna – ezt

tanúsítja az Önök munkatársával, ...-val folytatott majd húszperces telefonbeszélgetésünk saját költségünkön! –, de csak annyit tudtunk meg, hogy a szerződés részletei az Önök hivatali titkát képezik.(?)

– Az ORI-val és az IRI-vel való összehasonlításról: nem vigasztal minket, hogy az Önök adókulcsa éves átlagban nem nagyobb az ORI-énál, sőt többek között ezért is nem veszünk tőlük rendezvényeket. Az IRI árajánlatát csak később tudtuk meg a helyi képviselőtől, bár ennek jelentős része volt a szerződés részletei iránti kíváncsiságunkban.

– Mindenképpen meglepő, hogy Ön jogi tájékozatlanság és önbíráskodás vádjával illet minket a 20% megállapítása miatt, majd a számla 5. tételében Ön is 20%-ot jelöl meg (!?). Itt legfeljebb arról lehet vita ezek szerint, minek a 20%-át kell számítanunk, de vita nélkül elismerjük az Ön által közölt összeget.

– Néhány tételnél – 200,– Ft postaköltség, 300 forint szerzői díj – Önök eléggé nagyvonalúak, utóbbi pl. a Debreceni Városi Tanács közlése szerint 100 forint, míg a felszámolt postaköltség még jó néhány ajánlott levelezést elbírna, bár erre, reméljük, már nem kerül sor.

– Legnagyobb gondunk a 2. sz. tétel. (680 forint társ.bizt. jár.) A szabadfoglalkozású művészek ügyeit intéző budapesti SZTK-fiók (Telefon 330-509/1403-as mellék, II. emelet 220-as szoba) tájékoztatása szerint csak a megállapított átalányt kell fizetniük a művészeknek, s ez független a havonta teljesített fellépések számától, ők a közvetítő szervezet által fizetendő járulékról nem tudnak. Ezért ha lehetne, erről a tételről szeretnénk részletesebben tudni.

– Még egy észrevétel: a szerződés dátuma február 5. Ekkor feltehetően még Önök sem tudhatták, hogy partnercsere miatt a második szerződés csak kevéssel a fellépés előtt érkezik meg Önökhöz, ennek ellenére ezen jól olvashatóan 5500 Ft térítési díj szerepel, s utalás sincs a két fellépés esetén történő díjcsökkentésre, sőt a szerződés fejléce fölé gépelt szöveg szerint a szerződés csak 2 fellépés esetén érvényes. (!?) Érzésünk szerint, s ehhez még jogi tájékozottság sem kell, ez nem a mi hibánkból eredő túlszámlázás, mint Ön igyekszik azt bizonyítani.

– Az már csak furcsának tekinthető, hogy az útiköltségek Önök által levont része (816,– Ft) kevesebb, mint a bent maradó (900,–Ft) – így ezek szerint Debrecen egyik irányban 20 kilométerrel közelebb van, mint a másikban? (?!)

Végül is mi ezt a vitát szeretnénk lezárni úgy, hogy a bevezetőben igényelt partnerkapcsolat megmaradjon, ezen a következőket javasoljuk: mivel a tiszteletdíj és az útiköltség összegét kifizettük, 1000,– Ft összeget átutalunk az Önök számlájára, s ha megtudjuk, hová és milyen jogszabály alapján kellett Önöknek átutalniuk a 2. tételt, annak összegét is átutaljuk Önöknek.

Reméljük, válaszuk kézhezvétele után sikerül lezárnunk a vitát úgy, hogy Önök nem akarják nyakunkba varrni még a nyilvánvalóan Önök által elkövetett hibát is.

Debrecen, 1984. április 2-án.

Hideg Imre
klubkönyvtárvezető

A kedves Olvasó, aki talán nem járatos a "művészvilágban", talán meglepődve olvasta az előző levélváltást és kísérő megjegyzéseimet. Aki bennfentes, talán meg sem lepődött.

Hogy miért vállalkoztam e levelek közlésére?

Egyrészt szerettem volna igazolni, hogy valóban egyfajta "piaci maffia" marcangolja ragadozó módjára a népművelőket és a művészeket.

Másrészt a tételes megjegyzésekkel szerettem volna óva inteni a népművelőket, hogy ne dőljenek be mindennek, s legyenek határozottak a szerződéskötéskor, kérjék, mi több: követeljék meg a tételes bontású szerződést, hogy ne kelljen ráfizetniük, hogy ne kelljen többet kifizetniük annál, ami egyébként jár.

Hideg Imre soha nem került volna levelezőpartnerként a Kisszövetkezet irattárába, ha nem állunk ki mellette, ha nem állunk ki az igaza mellett, ha nem harcoltunk volna vele együtt azért, hogy ne legyen becsapva, ne legyen ráfizetéses a népművelői munkája.

Mi akkor fiatalos lázadással, lázongással, őszinte hittel utasítottuk vissza Zolival a tiszteletdíj

kifizetését, mert tudtuk, hogy csak így teszünk becsületesen.

Később, amikor lezajlott a vita, s végül – Hideg Imre jóindulatának köszönhetően! – 2-szer 1000 forintot átutaltak a BEKSZSZ-nek, már jó érzéssel olvastuk Hideg Imre levelét, melyet az ügy lezárásakor a címemre küldött el.

Hideg Imre levele egy másolatot is tartalmazott: az elnök válaszolt Imre levelére. Ezt:

Kedves Hideg Imre!
1984. április 2-án kelt levelének utolsó bekezdésére válaszolok csak. A további munkakapcsolatok reményében elfogadom, hogy 1000 forintot utaljanak át bankszámlánkra, abban az esetben, ha ugyanezt az összeget megkapjuk a DATE KISZ-bizottságától is.

A társadalombiztosítási járulékot hagyjuk függőben, azonban megjegyzem, hogy az SZTK képviselője személyesen járt nálunk, és jelezte igényüket.

Várjuk az összegek mielőbbi átutalását.

Budapest, 1984. április 5.

Üdvözlettel
pontos név
elnök

És íme Hideg Imre nekünk küldött levele:

Tisztelt András!
Mellékelten megküldöm a három kitöltendő lapot, ezeket töltsétek ki, s a visszaküldés után postán a címedre küldöm az összegeket.

Az Elnök szavaiból kitűnik, csak volt valami "ravaszkodás" az ő dolgaikban is.

Az egész ügyben való korrekt viselkedéseteket köszönöm! – sajnos tapasztalataim szerint meglehetősen ritka ez manapság.

üdvözlettel: Imre

Alig több mint egyéves szereplés után megváltam a Mikroszkóp Színpadtól.

Abban az időben mindez "fű alatt" történt. Én nem vertem nagydobra – nem is hiszem, hogy az én dolgom lett volna –, a Mikroszkóp pedig nem adott fel apróhirdetést a távozásomról...

Döntésemet megindokoltam a felmondásomban, de az indokokon kívül volt még okom bőven, hogy tudjam: helyesen cselekedtem.

Néhány dolgon elgondolkodtam.

Valaha ez a színház egy író-szerkesztő-humorista-politikus egyéniségre, Komlós Jánosra épült.

Szerencsés pillanatban jött Hofi Géza, s ezzel még egy vonzó személyiség jelentett kabaré- és kasszasikert.

Komlós korai halála és Hofi Géza ezt követő távozása két olyan jelentős pillér hiányát jelentette, melyek nélkül majdhogynem összedőlt az építmény.

Maradt a rendező, Marton Frigyes, s egy erőteljes karakter: Verebes István.

Természetesen a színpad többi tagjára is lehetett építeni, de meghatározó személyiség az előbb említett két ember lehetett.

A Humorfesztivál új tehetségeket keresett és talált.

A Mikroszkóphoz szerződött Markos György és Nádas György, s ekkor kaptam lehetőséget én is.

Tudnunk kellett azonban, hogy az egyszeri "Józsi bácsi-féle siker" és a "Kocka utcás siker" még nem fog verekedést előidézni a Mikroszkóp pénztára előtt.

Egy dolog látszott csupán "biztosnak" – bár itt semmi sem biztos! –, hogy egy-két évre megoldódik a Mikroszkóp gondja, s aztán majd kiderül, hogy mennyit is ér így a társulat.

Marton a kabaré biztos embere volt, jó szemű szerkesztő, biztos kezű rendező, de azt senki

sem várta el tőle, hogy Komlóshoz hasonló személyiséggé nője ki magát.

A Mikroszkóp-féle – politikainak nevezett – kabaré teljes embert kíván. Olyat, aki egy egész csapatot és egy teljes nézőteret betöltő közönséget képes egységgé kovácsolni, összetartani és irányítani.

Marton erejéből és idejéből a műsor elkészítésére futotta, de ettől kezdve alig láttuk egy-egy előadáson, s ez mind a társulat, mind az előadás szempontjából hátrányt jelentett.

Nem "ő" hiányzott nekünk, hisz nélküle is "ment" az előadás, hanem a kabarénak hiányzott "valaki", aki előzőleg Komlós volt.

A Komlós szerepkörét "betöltő" Verebes képes volt ugyan egységet teremteni s erőteljes konferanszaival alaphangulatot hozni, de akkor ilyen alapon akár ő is lehetett volna a Mikroszkóp vezető irányítója, személyisége, hiszen ő formálta a Mikroszkóp arculatát, tehát a színházat. (Tőle hallottam egyszer: "Az a baj ebben a Mikroszkópban, hogy az egyik kezemen meg tudom számolni, hány olyan szerzőnk van, akinek véleménye van valamiről, mégpedig speciális véleménye és állásfoglalása!..." És milyen jól összecseng egy történetével, ami szintén fontos a Mikroszkóp szerzői-előadói gárdája szempontjából: "Egyszer megállított Nádasdy Kálmán, s azt mondta: *Fiatalember!... magának véleménye van a világról!... Mért nem vesz magának egy írógépet?...*)

Ami Verebes és a többi szerző-előadó a kabaré számára, ugyanaz a Mikroszkóp Színpad a kabaré világában: a személy és a társulat véleményt mond, s ezzel véleményt formál.

És egy ilyen társulat vezetőjét teljes egészében igénybe veszi – kellene, hogy így legyen!... –, mert azzal, hogy színpadra állított egy produkciót – bár egy munka véget ért –, semmi mást nem tett, mint hogy egy újabb műsor készítését megkezdte. Függetlenül attól, hogy a száz-egynéhány ember befogadására alkalmas színház csak hosszú évek után fogadhatott be minden érdeklődőt, egy évadban akár három bemutatót is tarthatott volna, hogy újjal, érdekessel, frissel lepje meg a nézőket.

Mert hiszen ez – is! – lenne a kabaré feladata!

Ehelyett éveken át játszotta a színház – néha már büszkélkedve emlegetve!... – a Hogyan? Tovább!! című kabarét, mely való igaz, hogy egy-két mondat erejéig esténként változott, s így sohasem volt "ugyanaz", de az a minimális változás nem sokat jelentett.

Sajnos elsősorban nem a nézők érezték ennek hátrányát, hanem – kimondva vagy kimondatlanul – a színészek, a szerzők.

Ha egy vállalat újítóját futószalag mellé ültetik, s naponta végzi a monoton munkáját, akkor egy idő után megfeledkezik az ötleteiről, s már csak mindennapos dolgozóként termeli a darabárut.

Egy színház, mely a mindennapok történéseire kell hogy reagáljon, nem ültetheti a tagokat futószalag mellé. Illetve ültetheti, de az előbb-utóbb megbosszulja magát.

Előbb a még föl-föltörő ötletek vesznek el, hiszen nincs hova megírni és nincs hol előadni, később már elő sem jönnek az ötletek, hiszen látva azt, hogy a mindennap műsoron lévő előadott számból, számokból is meg lehet élni, elkényelmesedik a szerző-előadó, s egyszerűen meg sem írja az ötleteit – ha még egyáltalán akadnak!...

Az ideális kabarészínház – véleményem szerűit – egész nap "működik". Természetesen fokozott anyagi fedezettel, mert ilyen munkát másképp ma már aligha vállal egy kabarésztár, de mindenképpen egész nap dolgozik, így születhetne minden estére egy meglepetés, egy soha azelőtt el nem mondott konferansz – még ha papírból lenne előadva, akkor is győzne a frissessége révén! –, mindennap ki kellene találni egy olyan váratlan – a Közönséget meglepő! – ötletet, mely külön emlékezetessé tenné számukra az estét, s másnap beszélnének róla, terjedne, s az emberek csodálkoznának, hogy a csodába lehet estéről estére más és mást kitalálni!...

És újra itt a csoda, melyért bemennek az emberek a színházba!!!

Kell a csodatevés! Kell hogy varázslatnak érezzék a történteket!

Tudom, hogy ez embertelenül sok munkát igényelne, de tisztában kell lenni azzal is, hogy a nagy és teljes siker nem születhet meg kemény munka nélkül!

Azt is sejtem, hogy kevés olyan szerző akad manapság, aki naponta képes újat hozni, de tudom, hogy a kényszerhelyzet átsegítené a szerzőket ezen is. És később – begyakorolt módszerekkel! – már minden egyszerűbb és könnyebb lenne.

Ehhez persze az imént említett személyiségek kellenek, akik képesek az ilyenféle megújulásra, a meglepetés kiagyalására, az ötletek kitalálására stb.

Ha nincs ilyen személyiség, akkor az a kabaré már nem kabaré, bár attól még társulat lehet...

Nos, ilyen társulatot tartott – gyakran mesterséges kritikusi lélegeztetéssel! – életben Marton Frigyes.

Egy "rögtönzött társulati ülésen" – beszélgettünk néhányan! ... – kifejtettem a véleményem: a Mikroszkóp jelenleg – ez 83-ban volt! – a maga kis 56-ját éli. Mindenütt nagy szólamok, fenséges kritikák a lapokban, nagy tervek, vitatható dicséretek, mi több, öntömjénezés, miközben úgy, ahogy vagyunk, egy haldokló gépezet fogaskerekeiként próbáljuk életben tartani s előrehajtani a megfelelő üzemanyag nélküli motort... Kilátástalan volt a jövő...

Az egyik tag megjegyezte: "Érdekes, külön-külön mindannyian elkelünk, hívnak bennünket, csak valahogy együtt nem kellünk!..."

Magunkat könnyebben megvalósítjuk, mint egy társulat ránk erőszakolt programját... Főleg, ha rossz a programozás!...

Ebben láttam az okát.

Őszig vártam, s akkor határozottan döntöttem.

Íme, a felmondásom – rövidítve.

Tisztelt Igazgatóság!

Alulírott, mint a Mikroszkóp Színpad tagja, tisztelettel értesítem Önöket döntésemről, miszerint a mai nappal megválók a Mikroszkóp Színpad társulatától, s ezennel benyújtom

felmondásom.

Döntésem indoklásául szeretném elmondani a következőket:

– Előadói tevékenységem első hét évében öt önálló est megírására és bemutatására futotta erőmből, s ezzel vívtam ki a klubok, művelődési intézmények megbecsülését. Úgy érzem, a továbbiakban is ezt az irányt kell követnem, s ezen terveimet szeretném megvalósítani.

– A Mikroszkóp Színpad – ahogy az a további tervekből ismeretes – mintegy havi 22-25 előadást fog tartani, ezzel leköti az összes szabad estémet. Mivel magam részéről nem a "hakni", hanem egy teljes önálló est megtartásának a híve vagyok, a lehetetlenséggel határos, hogy előadás előtt, közben vagy után mutassam be tervezett előadásaimat a nagyközönség előtt, ezért számításaim szerint maximum a nem játszó napok jutnának erre, ezzel viszont együtt járna, hogy amit a családom körében töltenék, azt kellene országjárással tölteni, ezt pedig nem szeretném.

– Jelenlegi fizetésem alig éri el a 4000 forintot, jogdíjjal együtt legfeljebb 5000 forintot. Mivel ennél lényegesen többet jó néhány évig nem kaphatok, ezt az összeget nem látom elegendőnek családunk életének alakítására.

– A legutóbbi társulati ülésen elhangzott kijelentés, mely szerint több fiatal társammal együtt a besorolt sztárok, nagy egyéniségek mögött valahol az "amatőr és dilettáns határmezsgyéjén állunk", elgondolkoztatott, s ma már tudom, itt soha az életben nem lehetek önmagam erejéhez mért egyéniség.

– Ha vendégként tiszteletemet tehetem a Mikroszkópnál, vállalom.

Kérem a Mikroszkóp vezetőit, döntésemet tekintsék véglegesnek, s legyenek megértéssel irántam.

Bízva magamban s abban, hogy az elkövetkező évek igazolni fogják döntésem helyességét, s önálló estjeimben újra fölmutathatom igazi énemet, kívánok a Társulatnak eredményes, jó munkát, az új produkcióban sok sikert!

Budapest, 1983. november 8.

Minden kapott jót megköszönve,
minden apró bosszúságot elfeledve,

tisztelettel
NBA

A szerencse mellém állt: pár hét múlva már készülődtünk a *Telepohár* tévéfelvételére, megszületett a *Szópanel,* az első tévébemutatkozásom, s ezzel megnyílt az út a többi előtt is.

Közben elővettem a pár évvel előbb már bemutatott *Bandó Quijote* című estemet, s alaposan átdolgozva színpadra állítottam.

Végre azt csinálhattam, ami valóban csak az enyém!...

És úgy, ahogy elképzeltem, minden beleszólás nélkül...

Borsódzik a hátam, ha arra gondolok, mi lett volna belőlem, ha maradok mikroszkópos, s egy-egy előadás előtti vagy utáni "hakni"-ban kellett volna tíz-tizenöt perccel jelen lennem – csak azért, mert ennyit kérnek, csak azért, mert nincs többre idő, csak azért, mert ennyivel is "lehet pénzt keresni"!...

Inkább soha semmit, de ezt ne!...

Újra járhattam az országot, ismét találkozhattam a régi klubtagokkal, művelődési házak közönségével.

És most minden együtt volt: tévéztem, rádiókabaréztam, sok örömöm volt benne, s a legnagyobb, hogy telt házak jöttek össze rám egy-egy előadás estéjén.

Aztán jött a hír: Marton nyugdíjba ment a Rádiókabarétól és a Mikroszkóptól...

Aztán újabb hír: valószínűleg Verebes otthagyja a színházat...

Aztán még egy hír: Sas Józsi lett a színház igazgatója...

És mindezek tetejébe: visszatérési lehetőség...

Sas önálló est megtartására hívott a Mikroszkópba...

(Ahogy az a felmondásomban "meg volt írva"...)

Hogy miért hívott?

"Andriskám, népszerű vagy, szeretnek, bejönnek rád... A Mikroszkóp egy frekventált hely, itt majd odafigyelnek rád... Hidd el, amíg egyedül rohangálsz az országban, lehetsz bármilyen jó, nem figyelnek rád... Kell a színház, hogy a színházi életben is fölfedezzenek és értékeljenek... Koltaival csináltok egy estét, biztos siker!... Aztán majd meglátjuk... Szerintem itt a helyed a színháznál..."

Hogy miért mentem?

Éppen ezért: hogy a színházi világban is tudjanak rólam, s megmutassam, hogy így is lehet, ez is bennem van, képes vagyok színészi eszközökkel megcsinálni egy önálló estet.

Reménykedve fogtam munkához...

Sas és Selmeczi Tibor – ő a dramaturg a színháznál –, no meg Farkasházy javaslatait figyelembe véve harmadszorra is újragyúrtam az anyagot. Egy hónapos kemény munka, ismét újratanulva a teljes egyórás szöveget, hiszen ami maradt, az is más helyre került, mások lettek a szövegblokkok kapcsolásai, és teljesen új részek is helyet kaptak azt estben.

Nem vállaltam fellépést, csak erre készültem.

Amint elkészült, magnószalagra vettem, s amikor elindultak a fellépéseim, kocsiban hallgatva tanultam, miközben vidékre utaztam...

Farkasházy az előadás előtti napokban:

"Hidd el, Magyarországon ennyi poént még senki nem mondott egy egyórás műsorban... Oda fogják sorolni a Hofi- és a Sándor Gyuri-estek mellé..."

Sas, két nappal az előadás előtt:

"Bízzál magadban!... Sikert fogsz csinálni!... Ne felejtsd el: te nem egy színész vagy csupán, akinek megrendezik, megszerkesztik az estjét, amit aztán előadsz... Te egyszerre vagy színész, rendező-szerkesztő, újságíró, politikus, dramaturg, humorista, jelmeztervező és súgó!..."

Meixler Ildikó, a színház tagja a főpróbán:

"Gratulálok... Megríkattál... Nagyon szép gondolatok... Kösz!..."

Az előadás címe: *Illetékesek vagyunk.*

Első rész: Koltai Róbert *Tanár úr, énem!* című műsora.

Második rész: *Bandó Quijote*... Egyedül a színpadon...

Önálló esttel a Mikroszkópban... Mint a mesében...

A premier különös ünnep...

Színházi premierben csak egyszer volt részem: az "Értem?..." című ifjúsági kabaré bemutatója alkalmával, de az nem volt igazán nagy élmény... Hülyültünk, röhigcséltünk, körbegratuláltuk szokás szerint egymást, és kész...

Ez most más volt...

Éreztem, s többen meg is fogalmazták: "Életed nagy napja ez... Egy fordulópont a pályádon...!"

Nagy bűn?... Hittem, hogy így van...

Bíztam abban, hogy azok is észreveszik, akik odafigyelnek ránk...

Havi 5-8 előadásunk volt...

Eközben volt egy-két hangulattalan is, volt sikeresebb is, mi több: akadt egy-két olyan hangulatú este is, amilyen csak a nem színházi előadáson szokott bejönni: tapsvihar és "mindent vesznek"!...

Valamire azonban rá kellett döbbennünk: az ide beültetett közönség már nem a "mi közönségünk"...

Vagy maga a színházi nézőtér, vagy a máshoz szokott, máshoz szoktatott közönség maga bénította magamagát, nem tudni, de gyakorta éreztük: ennél sokkal nagyobb sikert tudunk csinálni ott, ahová "csak úgy" hívnak bennünket...

Az okot kerestük...

A Mikroszkóp lassan húsz éve működik. Az akkoriban középkorú közönség közel áll a nyugdíjhoz, talán már nyugdíjba is vonult...

Az akkoriban "elfogadott" irány ma már idejét múlta, ugyanakkor ők még azon nőttek föl mint közönség, tehát minden más idegen számukra...

A Mikroszkóptól "olyat" várnak, amilyen a Mikroszkóp – volt!!

Valahogy nem ülünk a képbe. Mások és másabbak vagyunk.

Hihetetlen hátrány a szemükben, behozhatatlan.

Mint ahogy behozhatatlan a mi közönségünk is, mert azok meg azt hiszik, hogy a színház még mindig olyan, mint amilyen volt...

És még csak nem is korral függ össze a ránk hangolódás: gyakran jobb közönség alakul ki egy-egy idősebb csoportból, mint a velünk egykorúból...

És a délutáni előadások középiskolásai egy-egy témakört jobban vesznek, mint ahogy azt a felnőttek veszik...

De valahogy nincs összhang...

Meghatározhatatlan közönség...

Mintha nem akarnák jól érezni magukat...

És így mintha nem éreznénk jól magunkat...

És közben telnek a hetek, hónapok, s észre sem vesznek bennünket...

Koltairól ír egy rövid elmélkedést a Film Színház Muzsikában Koppány György, de az se nem kritika, se nem vélemény... Valami zűrzavaros kavalkád... Érthetetlen...

Aztán később egy szép kritika Sándor Györgyről a *Mágiarakás* című műsora után, melyben ismét csak említést tesz Koltairól s örömét fejezi ki az író – Iszlai Zoltán –, hogy Sándor Gyuri és Koltai Robi jelen van a színházban...

Én ott sem vagyok...

Vágyak, remények – fuccs!...

Kell nekem színházi világ?...

Ha egyszer nem akarnak tudomásul venni, ha azt sem akarják elfogadni, hogy ott vagyok, létezem, jelen vagyok a színpadon, akkor tudomásul veszem, s maradok a rég bevált módszernél: utazom, előadok, és oda megyek, ahol barátokat találok...

Sasnak megírom: kilépek, felbontom a szerződést, nem csinálom tovább... Nincs harag bennem, csupán fixálom a helyzetet: csinálom máshol... Nekem annyi is elég...

Rábeszél: maradjak... Sőt: szerződjek le a Mikroszkóphoz...

Nem tudom megtenni... Komoly okai vannak...

1. Tíz éve járok föllépni. Válogatva a lehetőségekből, de ahova csak tudok, elmegyek. Ha lehet: csak oda, ahol tudom, hogy jól érzem magam. Nehéz így egyedül, de az embernek meg kell őriznie szokásait. A Mikroszkóp vidéki haknijait szervező csinálja. Aki tagja a színháznak, csak a havi műsortervből tudja – tudhatja! – meg, hogy hova kell mennie föllépni.

Ez nekem nem megy. Sok éve tudják rólam, hogy nem dolgozom szervezővel, mindent magam intézek, s nekem is jó tudni, hogy ha elvállaltam egy estet, akkor már sejthetem azt is, kikhez megyek, nagyjából ismerem is a "közönségem".

Volt már rá példa, hogy szervező vitt el valahova, de éreztem is: ez valahogy nem úgy ment, mint kellett volna. Nem az én közönségem volt. Jöttek egy előadásra, meg volt hirdetve, jegyet kaptak, de nem a barátságunk húzta be őket.

Nekem szükségem van a kontaktusra, s ezt teljesen ismeretlen közönséggel is ki tudom alakítani, de egy műsor részeként 15 percben erre semmi esélyem sem lehet.

2. Ha egyedül vagyok, akkor magamért felelek. Maximálisan. A mondott szövegekért, az előadás minőségéért, a teljes sikerért.

Ha egy szervező által összehozott műsor része vagyok, esetleg velem együtt föllép néhány "gyengébb" előadó is, akik talán nem is mindig rosszak, csupán középszerűek – s ez rosszabb a rossznál is!! –, akkor azokért is vinnem kell a balhét, mivel együtt léptünk föl.

Csak velem egyenrangú partnerekkel léphetek föl. Ez nemcsak minőséget jelöl, hanem egyformán csupa szív hozzáállást s teljes erőbedobást. E nélkül nem teljes a siker. Félsiker nem siker. A színházban nem lehet azt mondani, hogy: "Nem volt rossz az előadás!"

Csak ez hangozhat el: "Csodálatos volt, nagyszerű volt, jó volt!"

3. Engem olyannak ismertek meg évekkel ezelőtt, amilyen vagyok. Csak akkor marad meg a közönség mellettem, ha megtartom magamat, szokásaimat, egyéniségemet,

Ha beleolvadok egy csapatba, azonosulnom kell szokásaikkal, elfogadott életvitelükkel, a föllépések együttes alakításával, s el kell fogadnom a 15 perces jelenéseket, mert vagy rohanni kell a következő előadásra, vagy egyszerűen csak ennyi időt kaphatok a műsorban.

Tömeggé válva már nem leszek érdekes, elveszthetem az egyéni hangnemet, el kell felejtenem a hozzám nőtt bársonyfarmert és inget, ki kell öltöznöm, mert nem üthetek el a többiektől.

Tömegben már nem biztos, hogy elfogadnak, s kevés esélyem maradna, hogy magamat megőrizve többé váljak.

4. 1986 számomra a fordulat éve lesz. Mélyebbre akarok menni, s meg fog szűnni a "jópofa Nagybandó". Ennek a hangvételnek viszont cseppet sem kedvez a "haknihangulat". Olyan helyekre szeretnék csak járni, ahol elfogadják ezt az irányt, s ha kell, együtt gondolkodva, közös kérdéseket boncolgatva formáljuk a közönséggel az estét.

Ha igaz, hogy humorista-író-előadó vagyok egyszerre, aki sajátos hangvételével egyéniséggé válhat a kabaré világában, s érdemesnek tartanak néhányan, hogy körém csoportosuljanak, akkor nem kell beleszürkülnöm egy bizonyos csoportmunkába, hanem új csoportot kell formálnom magam köré.

Nem vagyok egy Nagy Endre, de még talán lehetek Nagy Bandó.

5. Nem köthetem le magam kötelező, de gyakran felesleges próbákkal, szabadnak kell lennem, hogy ha éppen írnom kell, akkor írhassak, s ha felléphetnékem van, akkor előadhassak. Ha egy közösséggel csoportmunkát folytathatnék, képes lennék a teljes napomat rátenni, s egy célért dolgozni nap mint nap. Így, szürke részletfiguraként nem.

6. Jelenleg még tele vagyok ötlettel, születnek újabb és újabb számok, de tudnom kell, hogy ez egy idő után ki fog fulladni, s fel kell készülnöm egy szűkösebb esztendőre... Vagy kettőre... melyben nem születnek urasaim, csak gondolkodom az "élet értelmén", s olvasgatok, hogy

feltöltődhessek.

Ha magam vagyok, elrendelhetek egy-két hónapos pihenőidőt. Egy előírt műsorterv erre kevés esélyt ad.

Lehet, hogy nagyravágyó vagyok. És minden téren maximalista.

A legjobb indulattal s nem mások kárára előretörő egyéniség.

Mivel a sors lehetőséget adott a megszerzett népszerűséggel arra, hogy beszélgethetek a közönséggel, akik éppen kíváncsiak is a véleményemre, így fölvállaltam, hogy a jóért és az igazért, a szépért és a csodáért indulok "harcba", hogy amit magam már fölfedeztem, azt továbbadhassam azoknak, akik így fedezik föl majd maguk számára.

Nevettetni, tanítani és adni akarok.

Azoknak, akik nyitottak erre.

Nem akarok a közepesnél megállni.

Vagy a legjobb leszek, vagy abbahagyom.

Ezt viszont csak önerőből érhetem el.

Hozott anyagomból építkezve.

Egyedül. (?)

"Az ember dolga a földön, hogy minél tökéletesebb, emberiesebb ember legyen, minél értelmesebb, jobb és becsületesebb. Hogy minél szabadabb legyen, anélkül hogy embertársainak szabadságához való jogát megsértené.

Fejlődünk. Az egyéni lelkületű magyarság ismeri a közös nagy célt; tudja, mire kell törekednie. Van akarata is hozzá. Nagyjaink ezt az akaratot képviselték: ők a példaképek. Ők vizsgáztatnak magyarságból ma is.

A magyar az, aki bátran szembenéz a nép bajaival: a nemzet fejlődésének akadályaival. Aki a szabadságot ma is minden téren meg akarja valósítani. Aki a népnek műveltséget, egészséget, jólétet akar. Aki a földmívesnek földet, a munkásnak méltó hasznot, mindenkinek emberi bánásmódot kíván, egyéni érdeke ellenére is. Aki egy nyomorult, éhező vagy jogfosztott láttán saját magát is sértve érzi, emberi, magyart mivoltában. Mit mondjak még? A magyar az, akinek jellemzésére azt mondhatjuk el, amit a tökéletes emberről gondolunk.

*

Amit a magyar természetről elmondtunk, csak azért mondtuk el, hogy bizonyítékot szolgáltassunk: képesek vagyunk erre a fejlődésre. Ehhez elsősorban lelki tulajdonságok kellenek.

Magyar énelőttem az, aki nem bírja a homályt, sem a börtönben, sem a gondolatban. Magyar az, aki az értelmet szereti, aki szenvedélyét csak akkor engedi szabadon, midőn a szó már nem használ az igazság elfogadtatására. Minden nép közösség. Jó magyar az, aki emberi, jó tagja a magyar közösségnek."

Illyés Gyula: A jövendő magyar (részletek)

Embernek születtem.
Eddigi életem során megkíséreltem magyarrá válni.
Emberi magyarrá.

FORRÁSMUNKÁK

Édesanyám	Timur és csapata
Édesapám	Pál utcai fiúk
Nevelőapám	Grimm és Andersen
"Apánk"	Napi sajtó
Feleségem	Hetilapok
Lányom	Kincses Kalendárium
Féltestvéreim	Magyar Értelmező Szótár
Egész testvéreim	Magyar Szinonimaszótár
Nagyszüleim	Magyar-Magyar utazási szótár
Barátaim	Néhány szó magyarul
Ellenségeim	Munkakönyvem
Népművelők	Az Élet
Kritikusok	és az Irodalom
Négyek Bandója	NBA: Így írok én

...hát ennek sohase lesz már...

...vége?...

HIBAJEGYZÉK

Sajnálattal közöljük
a Tisztelt Olvasóval,
hogy a könyvben előforduló nyomdahibákról
nem adunk ki külön jegyzéket,
ugyanis a nyomdahibák
már benne vannak a könyvben.

Amennyiben Ön, Tisztelt Olvasó,
a könyvben föllelhető hibákon kívül
újabb hibákat találna,
kérjük, húzza alá azokat piros tintával.

Az az Olvasó, aki öt hibánál többet
fedez föl, sorsoláson vehet részt.
Bármelyik lottósorsoláson.

Az az Olvasó, aki tíz hibánál többet
talál, részt vehet bármelyik
társasutazáson, amelyikre befizet.

(A könyvben előforduló hibákért
a "Bal-Jobb" nevű féloldali szervezet
vállalta a felelősséget.)

Tisztelt Olvasóm!
Ön egy számozott példányt
tart a kezében.
Ez a könyv
az
1.
számú könyvem